

**T.C
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI**

**ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK BAĞLAMINDA
KORE VE TÜRKİYE'DEKİ AİLE MODELİ**

**Hazırlayan
Betül GÜNEY**

**Danışman
Doç. Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2024, KAYSERİ

T.C
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK BAĞLAMINDA
KORE VE TÜRKİYE'DEKİ AİLE MODELİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Betül GÜNEY

Danışman
Doç. Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ

Mayıs 2024, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ad ve SOYAD

Betül GÜNEY

İmza

[Faint, stylized signature watermark]

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı: Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Program Adı: Yüksek Lisans

Tez Başlığı: Çokkültürlülük Bağlamında Kore ve Türkiye’deki Aile Modeli

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 186sayfalık kısmına ilişkin 08/05/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 11** dir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 08/05/2024

Danışman: Doç.Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ

Öğrenci: Betül GÜNEY

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“Çokkültürlülük Bağlamında Kore ve Türkiye’deki Aile Modeli” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Betül GÜNEY

Danışman

Doç. Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ

Doğu Dilleri ve Edebiyatları ABD Başkanı

Prof. Dr. Ali Volkan ERDEMİR

KABUL ve ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKOZÜ danışmanlığında **Betül GÜNEY** tarafından hazırlanan “**Çokkültürlülük Bağlamında Kore ve Türkiye’deki Aile Modeli**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Kore Dili ve Edebiyatı** Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

06/05/2024

(Tez Savunma Sınav Tarihi)

JÜRİ:

Danışman: Doç.Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKOZÜİmza

Üye: Prof. Dr. S. Göksel TÜRKOZÜİmza

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul Ceylanİmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yüksek lisans programına başladığım andan itibaren hem ders döneminde hem de tez döneminde bilgilerini ve yardımı benden esirgemeyen sevgili danışman hocam Doç. Dr. Hatice Köroğlu Türközü'ne en içten teşekkürlerimi sunarım.

Üniversite hayatım boyunca engin bilgilerinden faydalandığım, benim için her daim yol gösterici ve örnek bir eğitimci olan değerli hocam Prof. Dr. S. Göksel TÜRKÖZÜ' ne ve tüm Kore Dili Edebiyatı bilim dalı hocalarıma teşekkürü borç bilirim.

Her daim destekleriyle arkamda duran aileme ve tez dönemimde benden manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma ayrıca teşekkür ederim.

Betül Güney

KAYSERİ, 2024

ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK BAĞLAMINDA KORE VE TÜRKİYE'DEKİ AİLE MODELİ

Betül GÜNEY

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2024
Danışman: Doç. Dr. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ

ÖZET

Günümüz küreselleşme sorunu ile yakından ilişkiliolan çokkültürlülük; ekonomik, siyasi ve sosyal alanlardaki artan etkisiyle beraber küresel bir sorun haline gelmiştir. 1970'li yılların başında varlığından söz edilmesine rağmen uluslararası göçler başta olmak üzere çeşitli etkenlerle birlikte hızlı bir artış yaşamıştır. Zamanla etki alanı genişlemiş ve toplulukların çeşitli yönlerden çokkültürlülüğe maruz kalması kaçınılmaz olmuştur.

Toplulukları derinden etkileyen çokkültürlülük, en çokta aile üzerindeki etkileri ile son dönemlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası göçler sonrası yeni bir eğilim haline gelen uluslararası evlilikler, kültürel çeşitliliğin aile yapısı üzerindeki etkilerini en iyi şekilde göstermektedir. Çeşitli sebeplere dayalı gerçekleşen uluslararası evlilikler, karma toplulukların oluşmasına ve aile kültüründe gözle görülür değişikliklerin yaşamasına sebep olmuştur. Günümüz toplumlarındaki bu değişiklikleri açıklayan önemli bir ideoloji olarak çokkültürlülük karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden bu çalışma, küreselleşmenin meydana getirdiği çokkültürlülük olgusunun Güney Kore ve Türkiye'deki aile yapısı üzerindeki etkilerinin incelenmesini içermektedir. Kore ve Türkiye'nin bu çalışmada incelenecek ülke olarak seçilmesinin temel sebepleri arasında uzun bir tarihi derinliğe sahip olmalarının yanı sıra aile yapısı söz konusu olduğunda da kültürel açıdan zengin toplumlar olarak bilinmesi yer almaktadır.

Çalışma kapsamında iki ülkenin de sahip olduğu kültürel, etnik ve toplumsal değerler göz önüne alınarak titiz bir araştırma yapılmıştır. Hem Kore'nin hem de Türkiye'nin bugünkü çokkültürlü yapısını anlayabilmek adına geçmiş tarihi ve kültürü incelenmiş ve bu bilgiler ışığında iki ülkenin de aileye yüklediği anlam ifade edilmeye çalışılmıştır. Farklı coğrafyalarda bulunan bu iki ülkenin çokkültürlülük görünümü ve aile yapısı üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda çokkültürlülüğe farklı bir açıdan bakılması gerektiği de göz ardı edilmemelidir.

Anahtar kelimeler: Aile Yapısı, Çokkültürlülük, Göç, Küreselleşme, Uluslararası Evlilik

FAMILY MODEL IN KOREA AND TURKEY IN THE CONTEXT OF MULTICULTURALITY

Betül GÜNEY

**Erciyes University, Graduate School of Social Sciences,
Master's Thesis, May 2024
Supervisor: Assoc. Prof. Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ**

ABSTRACT

Multiculturalism, which is closely related to today's globalization problem, has become a global problem with its increasing influence in economic, political and social areas. Although its existence was mentioned in the early 1970s, it has experienced a rapid increase due to various factors, especially international migration. Over time, its sphere of influence has expanded and it has become inevitable for communities to be exposed to multiculturalism in various aspects.

Multiculturalism, which deeply affects communities, has been encountered frequently in recent times, especially with its effects on the family. International marriages, which have become a new trend after international migration, best demonstrate the effects of cultural diversity on family structure. International marriages based on various reasons have led to the formation of mixed communities and visible changes in family culture. Multiculturalism emerges as an important ideology that explains these changes in today's societies. Therefore, this study includes examining the effects of the multiculturalism phenomenon created by globalization on the family structure in Korea and Turkey. The main reasons why Korea and Turkey were chosen as the countries to be examined in this study are that they have a long historical depth and are known as culturally rich societies when it comes to family structure. Within the scope of the study, a meticulous research was conducted, taking into account the cultural, ethnic and social values of both countries. In order to understand the current multicultural structure of both Korea and Turkey, their past history and culture have been examined and in the light of this information, the meaning that both countries attach to family has been tried to be expressed. It is aimed to reveal the effects of these two countries, located in different geographies, on the multiculturalism and family structure. In this context, it should not be ignored that multiculturalism should be viewed from a different perspective.

Keywords: Family Structure, Multiculturalism, Immigration, Globalization, International Marriage

İÇİNDEKİLER

ÇOKKÜLTÜRLÜK BAĞLAMINDA KORE VE TÜRKİYE'DEKİ AİLE MODELİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL ve ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR ve ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK KAVRAMLARI

1.1. Kültür Kavramı ve Çokkültürlülük.....	17
1.1.1. Kültür Kavramının Tanımı.....	17
1.1.2. Çokkültürlülük Kavramı	19
1.1.3. Çokkültürlülüğü Doğuran Faktörler.....	21
1.1.4. Çokkültürlülüğün Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Arka Planı.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY KORE ve TÜRKİYE'DE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK

2.1. Güney Kore'nin Tarihi, Kore Kültürü ve Kore'de Çokkültürlülük.....	33
2.1.1. Güney Kore'nin Kısa Tarihi.....	33
2.1.2. Kore Kültürüne Genel Bir Bakış.....	40
2.1.3. Kore'de Çokkültürlülük	44
2.2. Türkiye'de Çokkültürlülük.....	54
2.2.1 Osmanlı İmparatorluğu'nda Çokkültürlülük.....	54
2.2.2 Cumhuriyet Dönemi Çokkültürlülük	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AİLE KAVRAMI, GÜNEY KORE ve TÜRKİYE'DE ÇOKKÜLTÜRLÜ AİLE
MODELİ

3.1. Ailenin Tanımı ve Aile Türleri.....	68
3.1.1. Aile Kavramının Tanımı	68
3.1.2. Aile Türleri.....	70
3.2. Kore Toplumunun Aile Modeli	74
3.2.1. Kore Aile Yapısı	74
3.2.2. Kore Ailesinin Karakteristik Özellikleri	75
3.2.3. Tarihi Süreç İçerisinde Kore Ailesi.....	78
3.2.3.1. Üç Krallık ve Birleşik Şilla Hanedanlığı Aile Yapısı.....	79
3.2.3.2. Goryo Hanedanlığı Aile Yapısı	82
3.2.3.3. Coson Hanedanlığı Aile Yapısı	87
3.2.4. Modern Kore Ailesi ve Aile Yapısının Değişimi.....	93
3.2.5. Kore’ de Çokkültürlü Aile Yapısı	102
3.3. Türk Toplumunun Aile Modeli	125
3.3.1. Türk Aile Yapısı.....	125
3.3.2. Türk Ailesinin Karakteristik Özellikleri	126
3.3.3. Tarihi Süreç İçerisinde Türk Ailesi.....	128
3.3.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Ailesi.....	128
3.3.3.2. İslamiyet Sonrası Türk Ailesi	133
3.3.4 Türk Aile Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler.....	135
3.3.5. Türkiye’de Çokkültürlü Aile yapısı	140
3.4. Çokkültürlü Aile Yapısının Olumlu ve Olumsuz Yönleri.....	153

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GÜNEY KORE ve TÜRKİYE’NİN ÇOKKÜLTÜRLÜ AİLE BAĞLAMINDA
KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. Kore ve Türkiye’nin Toplumsal Yapı Bakımından Karşılaştırılması	158
4.2. Kore ve Türkiye’nin Aile Yapısı Bakımından Karşılaştırılması	162
4.3. Kore ve Türkiye’nin Çokkültürlü Aile Modeli Bakımından Karşılaştırılması	169
SONUÇ	175
KAYNAKÇA.....	184

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:Amerika Birleşik Devleti
AKP	:Adalet ve Kalkınma Partisi
AKT.	: aktaran
Bkz.	: bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
DMZ	: Askerden Arındırılmış Bölge (Demilitarized Zone)
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.	: ve benzeri
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YUKK	:Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1.	Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	65
Tablo 3.1.	Yıllara Göre Uluslararası Evlilikler ve Yabancı Gelin/Damat.....	108
Tablo 3.2.	Evlilik Göçmenlerin Uyrukları.....	110
Tablo 3.3:	Çokkültürlü Aile Türleri.....	112

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Çokkültürlülük genellikle toplumlardaki etnik ve kültürel çeşitliliği ifade etmek için kullanılan sosyo-kültürel bir olgudur. Modernleşme ve küreselleşme süreçleri ile doğrudan ilişkili olarak farklı etnik kimliklerin bir arada yaşamasına bağlı ortaya çıkan yeni bir kavramdır. Bu yüzden çokkültürlülük günümüzde sıklıkla araştırılan ve sosyal bilimciler tarafından tartışılan konuların başında gelmektedir.

Toplumların sahip oldukları tarihi geçmiş, kültürel değerler, milliyetçilik düşüncesi vb. bağlı olarak bölgeden bölgeye farklı uygulamalar içermektedir. Çokkültürlülük uygulamaları söz konusu olduğunda, göç ülkesi olarak bilinen Kanada ve Avustralya en iyi örnekler olarak gösterilmektedir. Kanada, diğer toplulukların aksine farklı kimliklere sahip vatandaşların, hiçbir ayrımcılığa maruz kalmadan yerel halk ile eşit haklara sahip şekilde yaşamasına olanak sağlamayı amaçlamaktadır. Kanada, kendi içindeki kültürel çeşitliliği tanımlarken 'Salata Kâsesi' modelini kullanmaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren mecazi olarak salata kasesine benzeyen yeni bir Amerikan çoğulculuğu modeli ortaya çıkmıştır. Bu modelle artık farklı etnik gruplar asimile olmak yerine, bir salatanın malzemeleri gibi ayrı kimlikleriyle bir arada var olacak ve yalnızca hukukun ve piyasanın "giydirmesi" ile birbirine bağlanacaktı. Aynı zamanda bu görüş, etnik farklılıkların küçümsenmesi yerine kabul edilmesi talebinin çok ötesine geçen çokkültürlülük ideolojisini ifade etmektedir (Thornton, 2012, s.3). Bu modelin temelde anlatmak istediği, farklı kültürdeki insanların kendi özlerini kaybetmeden mevcut kültür içinde bir arada yaşamasıdır. Başka bir deyişle, salata kâsesinde bir araya gelen çeşitli sebzeler gibi farklı kültürdeki insanların da bir arada, barış içinde yaşadığı toplumu ifade etmektedir. Bu model, etnik grupların bireyselliğini ve bağımsızlığını korumanın yanı sıra baskın

kültürlerin yan yana var olmasına olanak sağlamaktadır. Ancak her olguda olduğu gibi bunda da farklı kimliklerin eşit oranda temsil edilmesi konusunda eksiklikler mevcuttur. Mecazi anlamda söylemek gerekirse, salataya eklenen malzemelerde seçici davranılabilir, bazılarını dışarıda bırakabilir, bazılarının miktarı ise ihtiyaca göre değişebilir. Bu yönüyle salata kâsesi modeli, temsil ettiği etnik kimliklerin bireyselliğine izin vermekle kalmayıp aynı zamanda ev sahibi toplumlara entegre olma ihtiyaçlarını göz önüne alarak etnik gruplar arasında seçici entegrasyonun önünü de açmaktadır (Berray, 2019, ss. 143-144). Kültürel çeşitliliklerin korunma altına alınması ve geleneklerin devam ettirilmesi konusunda avantajlı bir model olarak görülse de sosyal entegrasyonun sağlanmasında dezavantajları ortaya çıkmaktadır.

Kore¹'nin çokkültürlü toplumunu tanımlamada en uygun ifade olarak 'Erişte Servis Modeli' kullanılmaktadır. Erişte, çeşitli malzemelerle hazırlanan erişte üzerine garnitürlerin eklenmesiyle yapılan Kore'nin geleneksel yemeklerinden birisidir. Bu modelde, Koreliler yemeğin ana malzemesi ve temel kültür vazifesi görürken farklı etnik kimliğe sahip yabancılar ise yemeğin üzerindeki garnitürler olarak düşünülmektedir (Kim, 2017). Erişte tek başına lezzetli bir yemekken daha zengin bir tat elde etmek için üzerine çeşitli sebzeler eklenir. Buradan da anlaşılacağı gibi Kore, köklü kültürel geçmişe sahip homojen bir toplum iken farklı kültürlerle beraber daha renkli bir toplum haline gelmiştir. Bu model, yabancıların mevcut kültürü tanınması, mevcut kültürün de farklı kültürlerle saygı duymasıyla daha sağlıklı bir toplumun oluşacağı fikrini öne sürmektedir.

Dünya ülkeleri arasında etnik çeşitliliği en fazla olan ülke olarak bilinen ABD ise çokkültürlülüğü 'Eritme Potası' modeli ile tanımlamaktadır. Bu terim, İsrail Zangwill tarafından ünlü 'The Melting Pot' oyununda (1908) ortaya atılmıştır (Yada Vakfı, 2020). Bu oyunda Ellis Adası aracılığı ile Amerika'yı ilk kez gören Avrupalı göçmenlere seslenilmiş ve Tanrı'nın bu büyük Potasında onları erimeye davet etmiştir (Şan & Haşlak, 2012, s.41). Bu yönüyle eritme potası imajı gücünü ırk, kan veya mezhepten değil, inanç ve ideallerden beslenen birlik fikrinden almaktaydı (Thornton, 2012, s.2). Adından da anlaşılacağı gibi bu modelde kültürel çeşitlilikten ziyade asimilasyon ön plana çıkmaktadır. Ülkede yaşayan yabancıların kendi kültürel, etnik ve dini kimliklerinden

¹ Kore olarak belirtilen ülke Güney Kore'yi ifade etmektedir.

sıyrılıp mevcut kültürel yapıya ayak uydurması beklenmektedir. Fakat sonuç bütünüyle umulan gibi olmamış ve bir tek Amerikan potası yerine kendi kültürlerini devam ettiren ama aynı zamanda Amerika’da yaşamaya devam eden Protestan, Katolik ve Yahudi potalarının ortaya çıktığı belirtilmektedir (Gordon, 1964, s. 130). Günümüzde Amerika’da farklı kültürlerin sayısı arttıkça bu modelin de geçerliliği tartışma konusu olmuştur. Özellikle ulaşım imkânlarının ve teknolojik gelişmelerin hız kazandığı günümüz ABD’inde kendi kimliklerinden sıyrılıp Amerikan potasında erimeyen göçmenler, eritme potası modelini tartışma konusu haline getirmiştir.

İrlandalı yazar Johnathan Swift'in 'Güliiver'in Gezileri' adlı eseri eritme potası modeline gönderme yapan bir eserdir. Güliiver'in Gezileri 1726'da tamamlanmış ve yayımlandığından beri dünya edebiyatının en çok okunan romanları arasında yer almıştır. Dört ayrı bölümden oluşan bu roman, kısaltılmış basımlarıyla dünya çocuk edebiyatının da en çok tanınan eserleri arasında yer almaktadır. Eserde, gemilerde doktorluk yaparak hayali dört ülkeye geziler yapan Lemuel Gulliver adlı kahramanın başından geçenler anlatılmaktadır. Yazar, hayalinde tasarladığı bu dört ülke nezdinde, esasında yaşadığı toplumdaki insan ilişkilerini, âdetleri, ahlaki zaatları, siyasî çekişmeleri, çeşitli kurumların işleyişindeki aksaklıkları roman kurgusu içinde eleştirmiştir (Geçgel & Durak, 2020, s.207). Güliiver'in seyahatleri onu aynı zamanda eritme potası modeline de uyan toplumlara götüren bir karakterin örneğidir. İrlandalılar gibi o da seyahatlerinde karşılaştığı insanlarla asimile olmayı seçer (ya da en azından mümkün olduğu kadar asimile olmaya çalışır). Bu durum, ayak bastığı yabancı toprakların geleneklerini benimsemesinde ve süreç içerisinde İngiliz kimliğini reddetmesinde görülmektedir (Amoskale, 2020). Bu eserin aksine İrlandalı yazar Zion Boucicault tarafından kaleme alınan 'The Octoroon' adlı eserde Zoe karakteri, toplumun eritme potasında asimile olmayı reddetmektedir. Oktoron kelime anlamı olarak sekizde biri Afrika kökenli ve sekizde yedisi beyaz olan bir kişiyi ifade etmektedir. Boucicault, kariyerinin en tartışmalı eseri Oktoron'da ırk ve kölelik gibi hassas bir konuyu ele almaktadır. George Peyton bir çiftliği miras alır ve sekizde biri Afrikalı Amerikalı ve dolayısıyla 1859'da Louisiana'da yasal olarak köle olan bir sekizli olan Zoe'ye aşık olur. Zoe, eritme potası bağlamında tuhaf bir karakter; beyaz kanından dolayı beyaz ırkın bir parçası olarak kabul edilebilir, ancak sekizde birlik (sekiz neslin öncesinin sahip olduğu siyah kan) siyah mirasının onu tamamen izole ettiğini ve diğerlerinden ayırdığını hissetmektedir. Zoe, evlilik yoluyla

topluma asimile olma fırsatı sunulsa bile siyah mirasını ve soyunu geride bırakmayı reddetmektedir. Diğer karakterin asimile olabileceği konusundaki ısrarına veya beyaz olarak "yaşayabileceği" fikrine rağmen Zoe "tek damla kuralına" uyduğu görünmektedir. Bu, siyah mirasın küçük bir yüzdesinin bile kişinin kimliğini siyah veya beyaz olarak adlandırılmasında etkili olmadığını gösteren bir ideolojidir. Zoe, beyazların alışıldık durumunu bir baskı aracı olarak kullanmak ve ötekini ayırmayı meşrulaştırmak yerine, bu kuralı benimseyerek toplumsal normları yıkmaktadır. Eritme Potası'nda Zoe beyaz gibi görünmesinin aksine kendisini siyah olarak görmektedir. Bu, seyircinin oyundaki eritme potası ve ırkı anlamasını zorlaştırmakta ve her ikisinin yapısını ve meşruiyetini sorgulamasına neden olmaktadır (Amoskala, 2020).

Türkiye’de ise bu modellerin aksine ‘Mozaik Kültür’ tanımlaması kullanılmaktadır. Sanatta karşımıza çıkan mozaik tekniği, farklı renklerdeki küçük taş parçalarının bir yüzey üzerinde birleştirilmesiyle oluşan resimleri ifade etmektedir. Çokkültürlülük bağlamında bakıldığında, farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan renkli toplulukları ifade etmektedir. Ancak bu tanımlamanın Türkiye’yi yansıtmada konusunda yetersiz kaldığı ve her ne kadar kültürel çeşitliliği ifade etse de farklı kültürlerin hareket alanını kısıtladığı söylenmektedir. Bu anlam eksikliğinin giderilmesine yönelik son dönemlerde Ertan Özensel tarafından yeni bir model geliştirilmiştir. Özensel (2014), ‘Halat Kültür’ olarak adlandırdığı modelini şu şekilde açıklamaktadır:

Türkiye toplumu açısından var olan kültürel çeşitlilik değerlendirildiğinde; birbirinden etkilenen, birinin varlığı diğerine bağlı, fakat birbirine karışmayan ve birbirinden farklı bir kültüre sahiptir. Bu kültürel yapıyı, birbirine sarılmış, birbirine dolanmış, fakat bu sarmallığına rağmen her farklılık, birbirine karışmadan güçlü bir şekilde varlıklarını sürdürürler. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Türkiye’de ki kültürel yapıyı “halat”a benzetebiliriz. Başka bir ifade ile Türkiye’deki farklılıkların oluşturduğu kültürel yapıyı, farklılıklar arasındaki bağı ve birlikteliği “Halat Kültür” (Rope Culture) metaforu ile tanımlayabiliriz. Çünkü bir halat yüzlerce ince ipten meydana gelir ve her ip bütün içinde kendi başına var olmuşlardır. Dolayısıyla Türkiye’deki çok sayıdaki farklı kültürel çeşitliliğin her biri adeta bu iplerden birini temsil eder (s.163).

Türkiye’nin bünyesinde barındırdığı etnik ve dini çeşitliliği ile birlikte daha güçlü bir toplum olduğunu ifade eden halat kültür modeli, Türkiye’nin kültürel çeşitliliğinin tanımlamada alternatif olarak kullanılabilecek bir modeldir.

Çokkültürlülük olgusu her ülkenin toplumsal yapısına göre çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Farklı etnik kimliklerin toplum tarafından nasıl karşılandığı, çokkültürlülüğün tanımlanmasında son derece önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Toplumların farklı kimliklere karşı sergiledikleri tutum ise millet ve milliyetçilik anlayışı ile şekillenmektedir. Milliyetçilik anlayışı, milletlerin birlik ve beraberliğini oluşturan siyasi bir ideoloji olmasının yanında her milletin sahip olduğu coğrafi yapı ve tarihine göre farklı şekilde ortaya çıkmaktadır.

Kore, tarih boyunca göç etmeden aynı yarımada üzerinde yaşamış 5000 yıllık geçmişe sahip bir ülkedir. Yüzyıllardır aynı yarımada üzerinde yaşamış bu toplum, etnik ve kültürel açıdan homojen bir toplum olarak nitelendirilmektedir. Kendilerini saf Kore ırkı olarak tanımlamalarının temeli ise “Dangun Efsanesine (단군신화)”² dayanmaktadır. Kore’nin yaratılış efsanesi olarak bilinen bu hikâyeye göre Kore halkının kökeni, Gök Tanrı’nın torunu olan Dangun’a dayanmaktadır. Dangun’un saf Kore ırkının başlangıcı ve Kore’nin ilk krallığı Gocoseon (고조선)’un efsanevi kurucusu olduğu söylenmektedir. Bu efsane günümüz modern Kore toplumunda hala geçerliliğini korumaktadır. O kadar ki efsaneye göre Dangun’un doğum günü olan 3 Ekim, modern Güney Kore’de ‘Ulusal Kuruluş Günü’ olarak kutlanmaktadır. Milliyetçiliğin ve kolektif kimliğin bir sembolü olarak görülen bu efsane, safkan anlayışının temelini de oluşturmuştur.

Kore yarımadasındaki milliyetçilik anlayışı, Korelilerin tek bir soy ile birbirine bağlanmış bir etnik grup oldukları düşüncesine dayanmaktadır. Bu durumda, Kore kimliğinin etnik ve ırk olmak üzere iki ayrı ve belirgin kimlikten oluştuğu kabul edilmiştir. Ortak kültürel miras, ortak bir dil ve tarih çerçevesinde etnik bir topluluk şekillenirken ortak genetik özellikler temelinde de ırksal bir topluluk şekillenmiştir. Ancak Koreliler kültürel ve ırksal olarak farklı görülen bu iki grubu birlikte ele alarak ‘Minjok (Mincok-민족)’³ denilen yeni bir terim kullanmayı tercih etmişlerdir (Shin, 2006, s.107).

² Daha detaylı bilgi için bkz. Giray, C.K.(2016). Türk ve Kore Kuruluş Efsanelerinin Karşılaştırmalı Analizi -Dangun ve Bozkurt-. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

³ Çalışmada Korecesi verilen kelimelerin, Korece bilmeyenler için araştırma kolaylığı sağlanabilmesi adına İngilizce telaffuzlarına, okuma kolaylığı açısından Türkçe telaffuzlarına birlikte yer verilmiştir.

Kore'de kullanılan birçok modern kavram arasında Minjok ("ulus", "insanlar", "etnik grup" veya "ırk-ulus"), tanımlaması ve tercümesi en kafa karıştırıcı ve zor terimlerden bir tanesidir. “Ulus” kelimesinin Japonca karşılığı olan Minjok kavramının, ilk olarak 1897 yıllarında Coson Hanedanlığı (1392-1910) döneminde ortaya çıktığı ve 1907-1908 yıllarında aktif olarak kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. O dönemlerde Minjok, kan bağı veya soy yoluyla birbirine bağlı bir gruptan ziyade, ulusu kuran atayla aynı tarih ve kültürü paylaşan bir grubu ifade etmekteydi. Kullanılan ilk Minjok kavramının, akrabalıktan çok semboller ve kültürü vurgulaması gerçeği, Kore milliyetçiliğinin, etnik milliyetçilikten daha çok kültürel milliyetçiliğin özelliği olduğunu düşündürmektedir (Lee, 2021, s.1). Bu kavram, günümüze kadar varlığını korumuş ve halen Kore toplumunda önemli bir yere sahiptir. Öyle ki Koreliler kendilerini Han-Minjok (한민족), yani “Kore Ulusu” ya da “Kore Irkı” olarak tanıtmaktadır.

Kore'nin etnik kimliğini temsil eden kavramlardan bir diğeri de ‘Uri (우리)’ yani ‘Biz’ kavramıdır. Koreliler genellikle ‘ben’ yerine ‘biz’ kavramını kullanmayı tercih ederler. Bunun temel sebebi ‘Uri’ kavramının hem çoğul hem de tekil olarak tanımlanmasıdır. Anlam olarak ‘bir kişiyi veya kişinin ait olduğu topluluğu temsil etmektedir. Kültürel bağlamda bu kavramın temeli Dangun efsanesine dayanmaktadır. Dangun’un soyundan gelenler, Kore ırkının temsilcisi olarak görülür ve bu mistik inanca göre “Kore tek ırktır, biz tekiz” şeklinde ifade edilir. Bu anlamda ki ‘biz’ ifadesi, sömürgeci güç altında yaşayan Kore toplumunda vatanseverlik bilincinin yayılmasına öncülük etmiştir. ‘Biz’ kavramı Korelilerin, Kore tarihinin başlangıcından bu yana karmaşık, çok kültürlü, çok dinli ve sosyal bağlamları içerisinde geliştirdikleri bilinçtir. Bu kavramın ayrıcalıkları değil, birlik olmayı ifade ettiğini ve Kore halkının hep birlikte hareket ettiğinde daha güçlü olacağı öne sürmektedir. “Biz” kültürünün asıl özelliği, birlikte ve aynı düşünceyi hissetmek ve ortaklığı paylaşarak devam ettirmeye çalışmaktır. “Biz” kültürü kendi içinde aslında yenilikçi, açık ve faydalı iken yabancıların bakış açısına göre kapalı ve dışlamacı bir kültür olarak görülmektedir (Yu, 2011, s.45).

Gelişen milliyetçilik anlayışının bir yansıması olarak Güney Kore halkı kendi ülkelerinden bahsederken ‘Uri Nara (우리나라 - bizim ülkemiz)’ ifadesini kullanmaya başlamıştır. Standart Kore sözlüğüne göre bu kelime özel isim özelliği taşımaktadır.

Örneğin; ‘Kore yemeklerini beğendin mi? (한국음식을 좋아해요?)’ şeklinde sormaktan ziyade ‘Bizim ülkemizin yemeklerini beğendin mi? (우리나라음식을 좋아해요?)’ şeklinde sormak tercih edilmektedir. Korecede kullanılan ‘biz’ kelimesi kendine özgü bir dil kültürü olarak düşünülebilir. Koreliler sadece ülkelerini tanımlarken değil, aynı zamanda eşini, çocuğunu vb. tanımlarken kullandıkları ‘biz’ ifadesi, dil kültürünün bir yansıması olarak görülmektedir. “Biz” ifadesi, aslı geçmişten beri süregelen bir unsur olarak kabul edilen bir ortak bilinç, yani kişisel olmayan bir ortaklığın içinde varlığını sürdüren bir kelime olarak düşünülebilir (Yu, 2011, s.43). Korede zamanla insanlar arasında yaygınlaşan bu kültürün aidiyet ve milliyetçilik anlayışını çağrıştıran bir ifadeye dönüştüğü söylenebilir.

Tarihsel olarak bakıldığında, Kore milliyetçi hareketlerinin temel amacı, Kore kültürünü ve ulusal kimliğini yabancı etkilerden korumak olmuştur. Özellikle Japon Sömürge Dönemi’nde (1910-1945) bağımsızlık hareketinin teşvik edilmesinde Kore etnik milliyetçiliği büyük rol oynamıştır. Japon sömürgesi altında giren Kore, kültürel olarak asimile edilmeye çalışılmış, kendi kültürlerinden ve dillerinden uzaklaştırılmıştır. Kültürel değerleriyle var olan bir ülke için bu tür bir asimilasyon politikası etnik ve kültürel yapı açısından büyük bir tehdit oluşturmuştur. Özellikle Korece kullanımının kısıtlanması ve Japon isimlerinin zorunlu hale getirilmesi büyük bir etki uyandırmıştır. Japonya’nın Kore üzerinde uyguladığı bu asimilasyon politikası, Korelilerin milli duygularını harekete geçirerek bağımsızlık yolunda adım atmalarına yol açmıştır. Siyasi ve kültürel bağımsızlığın elde edilmesi için yabancı etkilere karşı çeşitli direniş hareketleri gerçekleştirilmiştir.

Japon istilasından kurtulmak adına bağımsızlık yolunda atılan adımlardan en önemlisi 1 Mart Harekâtı’dır. 1917’de, Kore Yarımadası dışında faaliyet gösteren Bağımsızlık Harekâtı eylemcileri aralarında birlik çağrısında bulunarak bağımsızlığın elde edilmesi için büyük bir adım atmıştır. 1 Mart 1919 yılında aralarında örgütlenmiş göstericiler ülke genelinde Kore’nin bağımsızlığı için çeşitli gösteriler düzenlemiştir. Aralarında ayrım yapılmadan tüm halkın katıldığı bu bağımsızlık harekâtı giderek şiddeti arttırmış ve Kore Yarımadasını bile aşmıştır (Kim & Shin, 2014, s.241). Ülke sınırlarını aşması ve bütün kesimden insanın katılmasıyla özel bir anlam taşıyan bu hareket, Kore’ye hak ettiği

bağımsızlığı kazandırmakta başarısız olmuştur. Buna rağmen birlik ve beraberlik duygusuyla hareket eden Korelilerin milliyetçilik duygusu gelişmiş ve bağımsızlık yolunda daha emin şekilde yürümelerini sağlamıştır. Bu yönüyle Kore milliyetçiliği, bağımsızlık hareketiyle birlikte ortaya çıkmış ve Japon sömürmesine karşı birlikte hareket etmeyi sağlayan bir güç oluşturmuştur. Korelilerin milliyetçilik anlayışı ilk olarak toplumsal düzeyde gerçekleşse de zamanla devlet tarafından bütünlüğü sağlamak ve gerekli dönemlerde toplumu daha da güçlü kılmak için desteklenmiş bir ideoloji olmuştur (Özçelik, 2019, s.17).

Kore milliyetçiliği, Kore'nin kültürel kimliğinin korunmasında ve başta Kore dili olmak üzere Kore'nin kültürel değerlerinin tüm dünyaya tanıtılmasında aktif rol oynamaktadır. Bu bağlamda Kore'nin popüler kültürünü, müziğini, TV dizilerini ve filmleri ihraç eden küresel bir olgusu olan Hallyu dalgası, bu milliyetçi ifadeyi en iyi şekilde yansıtmaktadır. Kore'nin uluslararası arenada tanınmasında ve kültürel değerlerinin yayılmasına öncülük eden Hallyu, Kore milliyetçiliğini destekleyen bir niteliğe sahiptir. Küresel alanda büyük bir başarı yakalayan bu akım, Kore kültürünün ve Kore toplumunun yabancılar arasında popüler haline gelmesine yardımcı olmuştur. Ülkenin tanınmasında ve ekonomik anlamda büyümesinde büyük etkisi olan kültür endüstrisi, zamanla ülkeye birçok yabancı gelmesine yol açmıştır. Günümüz küreselleşen dünyasında ulaşım ağlarının gelişmesi ülkeler arası geçişleri kolaylaştırmış ve Kore'yi hiç olmadığı kadar çeşitli bir topluluğa dönüştürmüştür. Özellikle son yıllarda meydana gelen Kore toplumundaki bu değişiklikler, Kore'nin safkanlık ideolojisinin zamanla yerini daha kapsayıcı bir anlayışa bırakmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin ve modernleşmenin bu denli yoğun yaşandığı günümüz Koresinde, toplumsal olarak çeşitlilik ve çokkültürlülük gibi kavramlar göz önüne çıkmaktadır. Zamanla çeşitlenen Kore toplumunda geleneksel milliyetçilik anlayışı da zayıflamaya başlamıştır. Ancak Kore'deki milliyetçilik ve çokkültürlülük anlayışları farklı şekillerde tezahür ettiğinden iki akım arasındaki dengenin doğru şekilde sağlanması gerekmektedir.

Türkler, kökeni Orta Asya'ya kadar dayanan göçebe bir topluluk olarak bilinmektedir. Orta Asya iklimi ve jeolojik konumu, hayvancılık ile uğraşan Türkleri sürekli göç etmeye mecbur bırakmıştır. Göçebe hayat tarzı Türklerin kültürel, ekonomik ve siyasi kodlarının oluşmasında da son derece etkili olmuştur. Sürekli göç halinde olan Türklerin dış

tehlikelere karşı kendilerini koruma ihtiyaçlarını karşılamak için zamanla savaşçılık yetenekleri gelişmiştir. Göçebe yaşam tarzının getirisi olarak kendi savaşçılık kültürlerini oluşturan Türkler, Orta Asya'dan Batı'ya doğru yayılmış ve büyük imparatorluklar kurmayı başarmıştır. Uygurlar, Selçuklular, Osmanlılar gibi uzun yıllar varlığını sürdüren Türk toplulukları, göçebe geleneğiyle savaşıp kurulan büyük imparatorlukların başında gelmektedir. Türkler zamanla göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçerek tarım topluluklarını oluşturmuştur. Yerleşik hayata geçerek kurulan yeni yaşam alanlarında Türkler kendi dillerini, kültürlerini ve değerlerini koruma ihtiyacı duymuştur. Kurulan topluluklarda birlik ve beraberliğin sağlanması, dış tehlikelere karşı savunma duygusunun gelişmesi gibi etkilerle beraber Türklerde milliyetçilik duygularının yeşermeye başlamıştır.

Türkçede kullanılan 'Millet', köken olarak Arapça bir kelime olup, çoğulu mileldir. Arapça kökenli olan 'millet' kelimesi, 'topluluk', 'cemaat' veya 'bir araya gelen insanlar' anlamını taşımaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Arapça kökenli kelimeler yoğun olarak kullanılmış ve millet sözcüğü de bu dönemde Türkçeye girmiştir. 'Millet' kelimesi, tarihî kaynaklarımızda geçen "budun" ile batı dillerindeki "nation"un karşılığıdır (Aydın, 1998, s.757). Budun, Eski Türklerde Türk topluluklarının etnik veya sosyal gruplarını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Yerleşik hayata geçmeden önce boylar halinde yaşayan Eski Türkler, belirli bir bölgede yaşayan aynı dil, kültür ve yaşam biçimine sahip toplulukları tanımlamak için 'budun' kelimesini kullanmıştır. Bugün 'budun' kelimesinin yerine 'millet', 'halk', 'ulus' gibi kelimeler kullanılmaktadır.

Türk milliyetçiliğinin yazıya dökülmüş belgeleri olarak kabul edebileceğimiz Orhun abidelerinde de millet, milliyetçilik hatta Türk birliği fikrini açıkça görmek mümkündür. Türk tarihî açısından çok önemli olan bu belgelerde şu ilkeler açıkça görülmektedir.

1. Türk milletin üstünlüğüne, yüceliğine inanma ve iftihar ilkesi
2. Türk'ü Türk yapan özelliklerin korunması, millî geleneklerin muhafazası ve taklitçilikten kaçınılması ilkesi
3. Türklerin bölünmemesi ve Türk birliği ilkesi
4. İktidarın ve yöneticilerin millete hizmet için var olduğu ilkesi (Aydın, 1998, s.759).

Türkiye'de milleti ilk olarak bugünkü anlamıyla tarif eden ise Ziya Gökalp olmuştur. "Türkçülüğün Esasları"nda, milleti dilce, dince, ahlâkça ve güzellik duygusu bakımından ortak olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden meydana gelen bir zümre olarak ifade etmektedir (Gökalp, 1970, s.22). Milliyetçiliğin gelişmesinde önemli rol oynayan fikir adamı Yusuf Akçura'ya göre millet, ırk ve dilin esasen birliğinden dolayı içtimai vicdanında birlik hâsıl olmuş bir cemiyet-i beşeriyedir (Akçura, 1998, s.17).

Türkiye'de milliyetçilik anlayışı Osmanlı Devletinin sonlarında gelişmeye başlamıştır. 18. yüzyılda Batı'da gerçekleşen yenilikçi hareketler sonucu Batılı devletlerin güçlenmesi ve ilerlemesine karşın Osmanlı Devleti gerileme sürecine girmiştir. Bu süreci aşmak isteyen Osmanlı aydınları ve entelektüelleri Batı'da gerçekleşen bu yenilikçi hareketleri ve Batıcılık fikirlerinden etkilenmiştir. Batı devletlerinin yeniliklerini kendi ülkesi içinde uygulamaya koyarak Batılılaşma yoluna giden Osmanlı Devleti, bu uğurda birçok reform gerçekleştirmiştir. Çeşitli alanlarda gelişen bu reformlar, ulusal kimlik ve bağımsızlık arayışlarını da tetiklenmesine yol açmıştır.

Osmanlı, farklı etnik grupların bir arada yaşadığı çok uluslu bir yapıya sahip imparatorluktur. Sınırları içerisinde Araplar, Türkler, Kürtler, Rumlar, Sırlar, Bulgarlar, Ermeniler, Yunanlar, Lazlar, Arnavutlar, Mısırlılar ve diğer birçok etnik grup bir arada yaşamaktaydı. Bu kadar çeşitli etnik grupların bir arada huzur içinde yaşaması, Osmanlının asimile politikasını bu gruplar üzerinde uygulamamasıyla mümkün olmuştur. Kendi dillerini ve kültürlerini yaşama konusunda serbest olan bu gruplar, Osmanlı'nın siyasi ve ekonomik kadrolarında da yer almıştır. Bazı ayrıcalıkları da olan bu etnik gruplar, zamanla kendi ulusal kimliklerini ve bağımsızlıklarını elde etme düşüncesine düşmüştür. 19. yüzyıldan sonra daha şiddetli hale gelen bağımsızlık düşüncesi, azınlıkların Osmanlıya bağlılığını zedelemiş ve çatışmalar ortaya çıkmıştır. Etnik azınlıkların bağımsızlık arayışı, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasını hızlandırmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşanan bu etnik çatışmalar Türk milliyetçiliğin doğuşunu ve gelişimini de etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü döneminde ortaya çıkan Türkçülük akımı, Türk milletinin birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla ortaya atılmıştır. Türk halkına milli şuur kazandırarak Türk milliyetçiliğin kurulmasına öncülük eden akım, Türk kültürü ve kimliğini yücelten bir ideolojidir. Türkçülük akımının öncüsü olarak kabul edilen isin ise

Ziya Gökalp'tır. Gökalp'a göre Türkçülük, "Türk milletini yükseltmek" olarak tanımlanır. Ziya Gökalp, Türkçülüğün milli kültürü arama ihtiyacından doğduğu düşüncesindedir. Gökalp'ta Türkçülük millet gerçeğine ve bu gerçeğin dayandığı kültürel zemini ortaya çıkarmaya, kültürel anlamda Türk milletini yükseltmeye dayanmıştır (Dalkılıç, 2020).

Gökalp'ın yaşadığı dönem bir intikal dönemiymiş, kendini ait gördüğü imparatorluk çökmüş, onun yerine sağlam temellere oturan bir cumhuriyet kurulmuştu. (Osmanağaoğlu, 1995, s.165). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemiyle de ilişkilendirilen Ziya Gökalp, Türkçülük düşüncesini geliştiren ve Türk milletinin birliğini, Türk dilinin önemini vurgulayan önemli bir düşünür olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ve ilk Cumhurbaşkanı Atatürk ve diğer Cumhuriyet dönemi liderleri, Türkiye'nin modernleşmesi ve ulusal kimlik oluşturmaya sürecinde Türkçülük ideolojisinden etkilenmişlerdir.

Atatürk, Türk milletini bir ulusal kimlik ve birliktelik olarak görmüştür. Türk milletinin tarihî, kültürel ve dilbilimsel köklerine atıfta bulunarak Türk milletinin ortak değerleri ve birlik duygusu üzerine vurgu yapmıştır. Atatürk, Türk milletinin güçlü, bağımsız ve modern bir ulus olması gerektiğini savunmuştur. Atatürk'ün milliyet tanımını Turan (2018) şu şekilde ifade etmiştir:

"1- Siyasal varlıkta birlik

2- Dil Birliği

3- Yurt Birliği

4- Irk ve Köken Birliği

5- Tarihsel Yakınlık

6- Ahlaksal Yakınlık" (s. 22)

Milli mücadele döneminde özellikle Türk milletinin bağımsızlığına vurgu yapan Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduktan sonra da Türk milliyetçiliğini esas alarak hareket etmiştir. Kısaca söylemek gerekirse Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı,

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemini ve sonrasını etkilemiştir. Atatürk, Türkiye'nin modernleşme ve çağdaşlaşma sürecinde milliyetçilik duygusunun önemini vurgulamış ve Türk milletinin birlik ve beraberliğinin korunmasını sağlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkesi olarak görev yapan Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, ırkçılık, ayrımcılık veya dışlayıcı politikalara dayanmaz. Atatürk, milliyetçilik duygusunu evrensel değerlere uygun bir şekilde yorumlamış ve Türkiye'nin demokratik, laik ve çağdaş bir ulus-devlet olarak gelişmesini hedeflemiştir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, 1924 Anayasası'nda da geçmektedir. Anayasanın 88. Maddesi din ve ırk ayrımını yok sayarak veya bu konulara üzerinde çok fazla durmadan ayrımcılık yapmadan ulus birlikteliğini bir bütünleşme aracı olarak almıştır. Türk milliyetçiliği bir noktada bütünleşme aracı veya tutkal konumundadır. Aynı zamanda bu durum 1982 Anayasasında da belirtilmiş ve Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı üzerinden temel değerler kurgulanmaya çalışılmıştır (Kantar, 2019, s. 2145).

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışıyla birlikte, çokkültürlü bir toplumu yönetme ve bir arada tutma konusundaki yaklaşımı da önemlidir. Atatürk, Türk milletinin içinde farklı etnik, dini ve kültürel grupların bulunduğunu kabul etmiştir. Bu sebeple Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, çokkültürlü bir toplumu yönetme ve bir arada huzur ve barış ortamı içinde yaşama konusunda da son derece önemlidir. Ona göre, Türkiye Cumhuriyeti'nde her vatandaşın eşit haklara sahip olması gerekmektedir. Her bireyin dil, din, etnik köken veya kültürel farklılıklarına bakılmaksızın eşit bir yaşam sürmesi ve adalet karşısında da eşitliğin sağlanması gerekmektedir.

Atatürk, Türkiye'deki kültürel çeşitliliğin Türk toplumu için bir zenginlik olduğunu ve bu çeşitliliğin korunması gerektiğini savunmuştur. Farklı etnik, dini ve kültürel kökenlere sahip grupların kendi kimliklerini ifade etme özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, Türkiye'deki çokkültürlü toplumların bir arada yaşamasını sağlamak için evrensel değerlerin benimsenmesini ve vatandaşlık temelinde birlik duygusunun güçlendirilmesini hedeflemektedir. Bu anlayış, Türkiye'nin ulusal bir kimlik oluştururken, farklı kültürel ve dini grupların da kimliklerini koruma ve ifade etme özgürlüğünü sağlamayı amaçlamıştır.

Günümüz çokkültürlü Türkiye’ye bakıldığında Atatürk’ün çokkültürlük anlayışından bazı yönleriyle farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Atatürk dönemi ve günümüz arasında başta siyasi olmak üzere birçok alanda değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle günümüz küresel çağının bir getirisi olarak iletişim ve ulaşım teknolojilerinin artması, toplumlar arasındaki etkileşimi artırmış ve farklı kültürler arasındaki diyalogların çeşitlenmesini sağlamıştır. Bunun bir sonucu olan göç olgusu, çokkültürlü toplumların daha da çeşitlenerek karmaşık hale gelmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, günümüz çokkültürlülük olgusuna daha geniş bir perspektiften bakılması gerekmektedir. Ancak Atatürk’ün çokkültürlü toplum konusundaki temel prensipleri ve değerleri, günümüz çokkültürlü toplumları için önemli bir referans noktası olarak görülmektedir. Zamanla daha fazla kültürel çeşitliliğin meydana geldiği toplumumuzda hoşgörü, eşitlik, kültürel saygı gibi unsurların ön planda tutulması gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Bugüne kadar yapılan çalışmalar arasında Kore ve Türkiye’de çokkültürlülük olgusunu konu alan çalışmalara rastlanmaktadır. Fakat çokkültürlülük olgusunun Kore ve Türkiye’deki aile modeli üzerinde etkilerine detaylı bir şekilde değinen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu alandaki eksikliği gidermesi açısından çalışma önemli bir yere sahiptir. Yapılan bu çalışma ile Türk ve Kore toplumunda çokkültürlülük olgusunun aile yapısı üzerinde etkilerine değinerek benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, çokkültürlülük olgusunun Kore ve Türk aile yapısına olan etkileri incelenmiştir. Çokkültürlülük olgusunun Kore ve Türkiye’deki görünümünü ve özellikle aile yapısının çokkültürlülük bağlamında ne gibi değişikliklere uğradığı araştırılmıştır. Bu araştırma sırasında konu ile ilgili çeşitli makale, tez ve kitaplar incelenmiştir. Özellikle Korece kaynaklar Türkçeye çevrilmiş ve konu ile ilgili kısımlar çalışmada kullanılmıştır. Çalışmanın konusu olan, “Çokkültürlülük Bağlamında Kore ve Türkiye’deki Aile Modeli” başlığı altında giriş bölümü dışında iki bölüm olarak incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümüne, çalışmanın temelini oluşturan kültür ve çokkültürlülük kavramlarının tanımı yapılarak başlanmıştır. Devamında çokkültürlülüğün oluşumunu etkileyen temel faktörler ve çokkültürlülüğün tarihselarka planı detaylı olarak incelenmiştir. İkinci bölümde Güney Kore’de çokkültürlülüğün oluşumunu anlamak için öncelikle Kore’nin tarihi geçmişine ve Kore’nin kültürel yapısına değinilmiş ve bu bağlamda Kore’de çokkültürlülük olgusu açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye’nin çokkültürlü yapısı açıklanırken Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi incelenmiş ve bu dönemlerde çokkültürlülüğün tarihi süreç içerisinde değişimine yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, “Aile Kavramı, Güney Kore ve Türkiye’de Aile Modeli” başlığı altında çokkültürlülüğün aile kültürüne etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda üçüncü bölümün ilk kısmında aile kavramının detaylı bir tanımı yapılmış ve aile türlerinden kısaca bahsedilmiştir. İkinci kısımda Kore toplumunun aile modelini anlamak adına Kore ailesinin karakteristik özellikleri incelenmiş ve tarihi süreç içerisinde Kore’nin aile yapısına yer verilmiştir. Daha sonra Kore’nin modern aile yapısı ve geçmişten günümüze değişen aile yapısı ele alınmış ve Kore’de çokkültürlü aileleri meydana getiren unsurlar incelenmiştir. Bununla birlikte Kore’de çokkültürlülük olgusunun aile yapısı üzerinde etkilerine yer verilmeye çalışılmıştır. Üçüncü kısımda Türkiye’deki aile modeli incelenirken öncelikle Türk ailesinin yapısal ve karakteristik özelliklerine değinilmiştir. Tarihi süreç içerisinde bakıldığında, Türk toplumunun son derece etkilendiği İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası olarak incelenmiş ve günümüz aile yapısındaki değişikliklere yer verilmiştir. Değişen aile yapısının çokkültürlülük bağlamında incelenmesi ve Türkiye’nin çokkültürlü aile yapısı ise son bölümde açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanı dördüncü bölümünde, elde edilen bilgiler ışığında Kore ve Türkiye çeşitli yönleriyle karşılaştırılmaya çalışılmıştır. İlk olarak iki ülkenin de toplumsal yapısı karşılaştırılmış benzer ve farklı yönlerine değinilmiştir. İkinci kısımda ise aile yapısının karşılaştırılması yapılırken son kısımdaki ülkenin de sahip olduğu çokkültürlü aile modelinin karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Literatür Taraması

Türkiye’de Kore Çokkültürlülüğüne dair yapılan çalışmalar:

1. Özçelik Z.(2019). *Koreli Şair HA Jong Oh (하종오)'un Şiirlerinde Çokkültürlülük*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi. Yüksek lisans tezi. Kayseri.

Koreli Şair HA Jong Oh (하종오)'un Şiirlerinde Çokkültürlülük başlığı ile Zöhre Özçelik tarafından kaleme alınan tez çalışmasında, Kore toplumda zamanla bir sorun haline gelen çokkültürlülüğün edebiyat alanında nasıl değerlendirildiğine ve özellikle Şair Ha Jong Oh'un eserlerinde çokkültürlülük olgusunun nasıl yansıtıldığı ele alınmıştır. Şairin birçok şiirinin çevirisiyle birlikte Kore toplumunun çokkültürlülük algısı incelenmiştir.

2. Çizmeci, S.S.(2022). *Güney Kore'de Çokkültürlülük Ve Adaptasyon Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Social Science Development Journal, 7(29). 69-76.

Güney Kore'de Çokkültürlülük ve Adaptasyon Sorunları Üzerine Bir Araştırma başlığı ile Saliha Sena Çizmeci tarafından yazılan makalede, Kore'de çokkültürlülüğün görünümü ve yabancı vatandaşların yaşadıkları adaptasyon sorunları üzerinde durmuştur.

3. Üçüncü, G. S. (2017). *Güney Kore'ye Göçün Nedenleri ve Güney Kore Halkının Asyalı Göçmen Algısı*. TC. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek lisans tezi. Eskişehir.

Güney Kore'ye Göçün Nedenleri ve Güney Kore Halkının Asyalı Göçmen Algısı başlığıyla Gül Selvi Üçüncü tarafından yapılan çalışmada, Güney Kore'nin göçmen ülkesi olmasının temel nedenlerine ve özellikle Asya ülkelerinden gelen göçmenlere karşı Kore toplumunun algısı üzerinde durulmuştur.

Kore'de Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Aile Yapısına dair yapılan çalışmalar:

1. Yang, H (Yang Hyunah). (2011). *Multicultural Families in South Korea: A Socio-Legal Approach*. North Carolina Journal of International Law. 37,1.

Güney Kore'de Çokkültürlü Aile: Sosyal-Hukuki Yaklaşım başlığıyla Hyunah Yang tarafından yapılan çalışmada, sosyal ve hukuki açıdan Kore'deki çokkültürlü ailelerinin görünümü aktarılmıştır.

2. Yang, H (Yang Hyunah). (2013). *Experiment of the Multiculturalism in Korea Taking Place in the Family*. The Justice, 298-335

Aile İçinde Gerçekleşen Çokkültürlülük Deneyimi başlıklı çalışmada Hyunah Yang, aile yapısı içinde etkili hale gelen çokkültürlüğün mevcut durumunu incelemiş ve bu verileri istatistiksel olarak aktarmıştır.

3. Kim. M.S (Kim Min So). (2018). *Challenging Homogeneity in Contemporary Korea Immigrant Women, Immigrant Laborers, and Multicultural Families*. Demographics, Social Policy, and Asia (Part II). 23 (2).

Çağdaş Kore’de Zorlu Homojenlik: Göçmen Kadınlar, Göçmen İşçiler ve Çokkültürlü Aileler adlı çalışma ile Kim Min So, Kore’nin değişen homojen yapısında etkili olan faktörleri incelemiş ve özellikle göçmen kadınlar üzerinden çokkültürlü ailelerin oluşumuna yer vermiştir.

4. Lee, E (Lee Eunsung). (2014). *Politics Of Cultural Proximity: Transnational Marriage And Family Making Among Vietnamese Women And South Korean Men in The 21st Century*. Graduate School-New Brunswick Rutgers, the State University of New Jersey.

Kültürel Yakınlık Politikası: 21. Yüzyılda Vietnamlı Kadınlar ve Güney Koreli Erkekler Arasında Ulus ötesi Evlilikler ve Aile Kurma başlığıyla Lee Eunsung tarafından yapılan çalışmada, Vietnamlı kadınlar ve Koreli erkekler arasında gerçekleşen evliliklerin kültürel farklılıklar açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK KAVRAMLARI

1.1. Kültür Kavramı ve Çokkültürlülük

Bu bölümde; kültür kavramının kısa bir tanımı yapıldıktan sonra çokkültürlülük olgusundan bahsedilecektir. Çokkültürlülük olgusunun ne zaman ve nasıl ortaya çıktığına ve çokkültürlülük olgusunu tetikleyen unsurlara yer verilecektir.

1.1.1. Kültür Kavramının Tanımı

Çokkültürlülük, temelinde kültür kavramını barındırmaktadır. Bundan dolayı öncelikle kültür kavramının ne olduğunu anlamak faydalı olacaktır. Kültür, her toplumun kendi öz varlığına bağlı olarak farklı tanımlara sahiptir. Bu nedenle benzer anlamlar barındırsa da farklı düşünürler tarafından farklı açıklamalarla anlam kazanmıştır (Boshele & Ay, 2016, s.37). Etimolojik olarak kavramın kökeni 15. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Fransızca “culture” kelimesinin “toprağı ekip biçme, terbiye, eğitim” anlamını taşımakla birlikte Latince “ekip biçme, toprak işlemek” anlamlarını ifade eden “colere” kelimesinden türetilmiştir (Etimolojik Sözlük, 2021). Türk Dil Kurumu’nda yer alan tanıma göre kültür; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin olarak belirtilmiştir. Bu tanım çerçevesinde bakıldığında genel anlamıyla kültürün, bireylerin yaşayış biçimini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Kültür ile ilgili en önemli tanım, sosyal bilimler alanında kültür kavramını ilk tanımlayan düşünür E.B. Tylor’a aittir (Aydın, 2011, s.258). Tylor, kültürü en geniş etnografik anlamıyla, insanoğlunun toplumun bir mensubu olarak edindiği bilgi, inanç, sanat, töre,

yasa, görenek ve diğer tüm yetenekler ile alışkanlıkların oluşturduğu karmaşık bir toplam olarak nitelendirmiştir (Tylor, 2016, ss. 91-110).

Kore toplumunda ise kültür (muhwa-문화), medeniyet (munmyeong-文明) ve aydınlanma (gaehwa-개화) kelimelerin kısaltması ile meydana gelen bir sözcüktür. Kültür, hem parlak ışık anlamına gelen medeniyetin hem de insanların farkındalıklarını açarak nesneleri net bir şekilde tanıyabilmelerini ifade eden aydınlanmanın her iki anlamını da içermektedir (Seok & Youn, 2004, s.37).

Burada aktarılan tanımlar ışığında, kültürün temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Sosyo-kültürel biçimler, öğrenilmiştir.
2. Mantıksal olarak bütünleşmişlerdir. Aynı zamanda işlevsel ve anlamlıdır.
3. Bütün sosyo-kültürel sistemler, sürekli olarak değişirler. Kültür dinamik bir yapıya sahiptir.
4. Simgeler aracılığı ile kuşaktan kuşağa toplumsal miras olarak aktarılırlar.
5. Her kültür, bir değer sistemine sahiptir.
6. Toplumun üyeleri arasında makul, etkin ve otomatik etkileşim sağlar.
7. Farklı olarak paylaşılmışlardır. Bireyler, kültürlere “Kültürlenme” yoluyla katılırlar.
8. Toplumsal kişiliğin doğuş ve oluşumunda egemen bir etmendir.
9. Bir toplumu diğerlerinden ayırmaya yarayan bir işarettir (Tezcan, 1991, s.6).

Bu özelliklerden yola çıkarak kültürün, doğuştan kazanılan bir olgudan ziyade zamanla edinilen deneyimlerden oluştuğunu ve sürekli olarak değişikliğe uğradığını söyleyebiliriz. Bu ifadeyi destekler nitelikte Bozkurt Güvenç (2018), “kültür içgüdüsel ya da kalıtsal değil, her bireyin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklardır” der. Ayrıca kültür, toplumdan topluma farklılıklar gösterdiği için toplumlar arasında ayırt edici bir özelliğe de sahiptir.

1.1.2. Çokkültürlülük Kavramı

Çokkültürlülük, son zamanlarda küreselleşme sorunu ile birlikte tüm dünyada kullanılmaya başlanmış evrensel bir kavramdır. Bugün neredeyse bütün dünya ülkelerinde, kültürel anlamda bir çeşitlilik söz konusudur. Bu çeşitlilikle beraber toplulukları yeniden şekillendirildiği söylenen çokkültürlülük, son 40 yıldaki en önemli toplumsal ve politik eğilimlerden birisi haline gelmiştir (Gemici & Çatal, 2019, s. 54). Gürses (2021), çokkültürlülük kavramının da bazı kavramlar gibi sınırlarının çiziminde güçlüklerle karşılaşılan kavramlardan biri olduğunu ifade etmektedir. Bu yüzden ki bu kavramı tek bir tanımla açıklamaya çalıştığımızda boşluklar kalacaktır. Her toplumun farklı uygulamalara sahip olması ve her kültürün kendine ait değerleri olması, bu tanımlı sadece bir alan üzerinden yapmayı zorlaştırmaktadır.

Genel anlamıyla birlikte çokkültürlülük; bir toprak parçası üzerinde farklı ırk, etnik köken, din ve kültürel gruplardan insanların bir araya gelip, yaşaması, çalışması, ticaret yapması, politik hayata katılıp sosyal ve kültürel etkileşimde bulunmasıyla oluşan toplumsal çeşitliliği ifade etmektedir (Amet, 2021, s.8). Çokkültürlülük, içinde barındırdığı bu çeşitlilik sayesinde çok yönlü bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanılan toplumda insanların sadece var olması değil, o toplum içinde bir yer edinmesi söz konusudur. Bir birey olarak çeşitli şekillerde etkileşimde bulunması, aktif olarak toplum içinde rol alması gerekmektedir.

Çokkültürlülük kavramı, onu kullanan kişiye, alana, okula ve ülkeye bağlı olarak birçok farklılığa sahiptir. Ayrıca birden fazla kültür anlamı taşıyan çokkültürlülük, aynı zamanda dil, kültür, örf, din, ırk, sınıf, meslek vb. farklılıklardan doğan bir kültür anlamına da gelmektedir (Kim, 2017, s. 62). Mevcut tekkültürün aksine bir kavram olarak aynı soyu ve kültürü takip eden farklı kültürlerin, tek bir kültürde bütünleşerek birden fazla kültürün bir arada var olduğu durumu da ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, çokkültürcülük somut bir ideolojidir, giderek heterojenleşen dünyada, artık kesin sınırların kalmadığı bir dünya üzerinde neredeyse bütün ülkelerde kendisine uygulama alanı bulmuştur (İlbars Hanta, 2019, s.16).

Kymlicka'ya göre “bir devlet, eğer üyeleri ya farklı uluslara ait (çokuluslu devlet) ya da farklı uluslardan kopup gelmişse (çoketnikli devlet) ve bu olgu bireysel kimliğin ve siyasi

hayatın önemli bir yanını teşkil ediyorsa, o devlet çokkültürlüdür” (Kymlicka, 2015, s. 53). Tek bir toplum içinde birçok kültürün yaşamasını esas alan çokkültürlülük, yeni bir çeşitliliği beraberinde getirmesiyle birlikte çokkültürlü topluluklar oluşmuştur. Parekh (2002), iki veya daha fazla kültürel topluluğu içinde barındıran toplumun çokkültürlü toplum olduğunu söylemiştir Parekh’in tanımından yola çıkarak, her toplumun farklılıklar göstermesiyle birlikte kültürel çeşitliliğin de arttığını söyleyebiliriz. “Bugün çoğu ülke kültürel bakımdan çeşitlilik gösterir. Son tahminlere göre dünyadaki 184 bağımsız devlet, bünyesinde 600 yaşayan dil grubu ve 5.000 etnik grup barındırmaktadır. Çok az ülkede, yurttaşların aynı dili konuştukları ve aynı etnik-ulusal gruba ait oldukları söylenebilir” (Kymlicka, 2020, s. 26).

Özel (2012)’in aktarımıyla Bilinski çokkültürlü toplumu niteleyen koşulları şu şekilde sıralamaktadır:

- 1) Etnik, ulusal ya da dinsel temellerde farklı kimliklere sahip olan kümelerin her birinin, farklı olan gereksinim ve emelleri olduğu gerçeğinin, her bir farklı kimlik kümesi ve onun üyeleri tarafından kabul görmesi.*
- 2) Farklı kimlikler taşıyan her bir kümenin, diğer kümelerin, dil ve kültürlerinin yaşatılması ve geliştirilmesi konusunda belirlenmiş açık bir arzularının olması.*
- 3) Farklı kimlikler taşıyan her bir kümenin, diğer kümelere yönelen desteklerinin yalnızca bu kümelerin kültürel çıkarları bağlamında değil, tüm toplumsal oluşumun bir üst kimliğinin belirleyici özelliklerinin oluşturulması anlamında düşünülmesi.*
- 4) Farklı kimlik kümelerinin üyesi olan bireylerin toplumsal, ekonomik ve siyasi alanlarda bütün kurum ve süreçlerde eşit katılımcılar olarak yer almaları (s.71).*

Çokkültürlü toplumlarda, farklı kimliklere sahip insanların bir arada barış ve huzur içerisinde yaşaması vurgulanmaktadır. Buradaki amaç her kültürün kendine ait değerleri ve doğruları olduğunu kabul etmek ve bu değerlere saygı duymaktır. Kültürler arası bir kıyaslama söz konusu olmadan eşit hak ve özgürlüğe sahip olmaları, çokkültürlü toplumların en önemli özelliklerinden birisidir. Bir diğer önemli özelliği ise içinde bulundurdıkları zenginliklerdir. Burada bahsettiğimiz zenginlikler; örf, adet, davranış ve

imgesel özellikleridir. Bugün bizim yaşadığımız toplumda bile bu zenginlikleri görmek mümkündür. Özellikle tarih öncesi dönemlerden beri birçok medeniyete ev sahipliği yapması, ülkemizde zengin bir kültürel çeşitliliğin oluşmasında en önemli etkidir.

Marshall (2009)'a göre ise çokkültürlü toplum, ABD ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Britanya örneklerinde görüldüğü üzere, kültürel çoğulculukla karakterize edilen toplumlar için kullanılan bir terimdir. Bir ideal olarak çokkültürcülüğün, kültürel çeşitliliği (örneğin, dilsel ve dinsel çeşitliliği) övmesi nedeniyle, erken dönem ırk, etnisite ve göç araştırmalarının pek çoğunda varsayılan asimilasyoncu idealin karşıtı bir modeli yansıttığı söylenebilir.

1.1.3. Çokkültürlülüğü Doğuran Faktörler

Çokkültürlülük söylemi görece yeni bir kavram olmakla beraber çokkültürlülük durumu düşünüldüğü kadar yeni bir olgu değildir. Tarihin hiçbir döneminde kültürler birbirleriyle tamamen ilişkisiz, tümüyle içine kapalı şekilde var olmamıştır (Çelik, 2008, s. 321). Bu yüzden çokkültürlülük deyiminin, günümüz dünyasını kapsayan bir olgudan ziyade, uzun bir süreç olduğunu belirtmek daha doğru olacaktır. Bu uzun süreç içerisinde çokkültürlülük olgusunun ivme kazanmasında çeşitli etkenler rol oynamaktadır. Çokkültürlülüğü ortaya çıkaran etkenler şu şekilde sıralanabilir:

a) Göç olgusu

Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma (TDK, 2017) olarak tanımlanan ve insanlık tarihi kadar eskilere dayanan bir olgudur. Göç kavramı ülkeler arası olabileceği gibi ülke içindeki hareketliliği de ifade etmektedir. Castles ve Miller'a göre (2008,) dünyayı etkisi altına alan göç süreçleri beşe ayrılmaktadır:

- 1)17.yy'dan 19.yy'a kadar olan dönemdeki sömürge göçleri
- 2)Sanayileşme etkisinde emek göçü (1850-1920)
- 3)1945 öncesi uluslararası göç
- 4)1945 sonrası çok gelişmiş ülkelere yapılan küresel göç

5)Uluslararası göçün küreselleşmesi.

Göç ile birlikte meydana gelen etkileşim ve değişim, göç eden ile göç edilen yer arasındaki kültürel değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu yönüyle bakıldığında göç, sosyo-kültürel etkileşimlerin ve değişimlerin meydana geldiği bir sosyal hareketlilik olarak gösterilmektedir (Gemici & Çatal, 2019, s. 50). Karpas (2010), göçün meydana getirdiği etkileri şu şekilde açıklamıştır: “Göçler toplumsal değişimlerin en güçlü unsuru olarak, farklı fiziksel yapıya, dine, kültüre ve dile sahip toplulukları karşı karşıya getirmiş, bu toplulukların bir arada yaşamalarına ve böylelikle etkileşim içinde olmalarına neden olmuştur.”

Göç kavramının insanlığın var olduğu tarihten günümüze kadar etkisini devam ettirdiğini söyleyebiliriz. Nitekim yerleşik hayata geçmeden önceki süreçte topluluklar, daha çok ellerinde olmayan sebeplerden (doğa olayları vb.) dolayı yaşamaya daha elverişli yerler arayışında olmuşlardır. Bu arayışlar da insanları sürekli olarak göç etmeye zorlamıştır. İlk uygarlıklarda görülen bu göç etkenleri zamansal ve dönemsel faktörlerle birlikte değişiklik göstermeye başlamıştır. Temelde insanların daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmak amacıyla yaptığı göçler zamanla çeşitlilik ve değişiklikler göstermeye başlamıştır. İlk çağ uygarlıklarına bakıldığında, göçün en önemli sebeplerinden birisi iklim değişiklikleridir. Bahar ve yaz aylarında çeşitli besin kaynaklarına ulaşılırken kış aylarında besine ulaşma sıkıntısının yaşanmasıyla birlikte insanlar farklı geçim yolları aramaya başlamıştır. Bunun sonucunda tarıma elverişli, dere yataklarına yakın yerlere göç etmeye başlamışlar ve tarım kültürünü oluşturmuşlardır. Tarım kültürü ile yerleşik hayata geçilmiş ve iklim sebebiyle yapılan göçler zamanla azalmaya başlamıştır.

Bir diğer etken ise insanların dini inançlarına yapılan baskılardan dolayı yapılan göçlerdir. Dine yönelik yapılan göçlerden en önemlisi şüphesiz ki Peygamber Efendimizin (s.a.v.) 622 yılında Mekke’den Medine’ye yapmış olduğu hicrettir. Müslümanlara yönelik Mekke’de yapılan zulüm ve işkence, her geçen gün şiddetini artırması, Müslümanları göçe mecbur kılmıştır. Tarihin belli dönemlerine bakıldığında sadece Müslümanların değil, Yahudi ve Hristiyanlarında dini baskılar yüzünden yerleşim yerlerini terk ettiği görülmektedir.

Bunların dışında, insanları göç etmeye iten sebeplerden biriside siyasi olaylardır. Türkler tarih boyunca başka devletlerin boyunduruğu altına girmeyi reddetmiş ve kendi bağımsız devletlerini kurmak için mücadele etmişlerdir. Bu düşünce de Türkleri zaman zaman göç etmeye mecbur kılmıştır. Kavimler Göçü olarak adlandırılan bu süreç, Dünya tarihini ve Türk tarihini derinden etkilemiş, özellikle dönemin en büyük imparatorluğu olan Roma İmparatorluğu'nun iç ve dış politikalarını yönlendiren önemli bir etken olmuştur (Çapan & Güvenç, 2017, s. 633). Kavimler göçü bugünkü Avrupa'nın etnik yapısını oluşturan, ilk çağı kapatıp orta çağı başlatan, Roma İmparatorluğu'nu doğu ve batı olarak ikiye bölen en şiddetli insan göçü olarak tarihe geçmiştir. Bu açıdan bakıldığında göç olgusu sadece ülkeleri değil tüm dünyayı etkilen bir hareket olarak nitelendirilebilir.

Ekonomik anlamda bakıldığında Sanayi Devrimi, göç olgusu için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Sanayileşen ülkelerin işgücüne duyduğu ihtiyacı kırsal bölgelerin karşılayamaması nedeniyle uluslararası göç dönemi başlamıştır (İnan, 2012, s. 5). Bunun beraberinde kırsaldan kente yoğun göçler yaşanmış, demografik anlamda hareketlilikler meydana gelmiştir.

Güney Kore'de göç hareketi, Sanayi Devrimi'nden sonra göçmen işçilerle başlamıştır. Başlangıçta Kore'nin göç politikası, özellikle döviz kazanarak ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunan inşaat işçileri, madenciler, hemşireler ve çiftçiler ile yerli işgücünün dışa hareketini kolaylaştırmaya odaklanmıştır. 1980'lerin başında "inşaat patlaması" sırasında, on binlerce Koreli, yurt dışındaki Koreli şirketlerde inşaat işçisi olarak çalışmak üzere Orta Doğu'ya gönderilmesiyle ülkede işgücü açığı ortaya çıkmıştır (Shim, 2013, s. 9). Ülkede oluşan işçi açığını kapatmak için 1992'den itibaren Kore hükümeti vasıfsız göçmen işçileri ülkeye getirmekte ve giriş- çıkışlarını kontrol etmektedir. Bu uygulamalarla birlikte Kore, yabancıların akınına uğrayarak, göç veren bir ülkeden yeni doğmakta olan bir göçmen ülkesine dönüşmüştür.

Bunun yanı sıra yakın coğrafyalarda gerçekleşen savaşlar ve ekonomik buhranlar da Kore'nin göç almasına etki eden faktörlerdendir. Vietnam Savaşı (1 Kasım 1955–30 Nisan 1975) ve 1997 Doğu Asya Mali Krizi'ni (2 Temmuz 1997–1999) buna örnek gösterebiliriz. 1997 Doğu Asya Mali Krizi, Kore, Filipinler, Malezya, Tayland ve Endonezya gibi Doğu Asya ülkelerini büyük oranda etkilerken Kore, bu krizi atlattı.

başarmıştır. Bu durum, bölgesinde Kore'yi göç konusunda hedef ülkelerden birisi olarak öne çıkarmıştır (Özçelik, 2019, s. 19).

Kore, göçmenlerin nüfus içindeki payı açısından yüksek gelirli ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. BM Nüfus Fonu istatistiklerine göre, 2019 yılında, göçmenler Güney Kore Cumhuriyeti'nin nüfusunun sadece %2,3'ünü oluşturmaktadır. Bu oran, gelişmiş diğer ülkelere göre (%14) oldukça düşük bir orandır. Son yıllarda gelişen ekonomisine rağmen Güney Kore, çok katı ve muhafazakâr bir göç politikası izlediği görülmektedir. Bununla birlikte, son birkaç yıldır Güney Kore'nin göç politikasında kademeli bir değişiklik olduğu da gözlemlenmektedir (Makhanov, 2021, s. 1).

b) Uluslararası evlilikler

Gelişen teknoloji ile birlikte iletişim ve ulaşım imkânlarının artması beraberinde birçok yeniliği de getirmiştir. Bu yeniliklerden bir tanesi de sınır kavramının ortadan kalkmasıdır. Buradaki sınır ise insanların birbiri arasındaki mesafedir. Yani çok uzaktaki insanlarla bile istenildiği zaman, istenildiği şekilde iletişim kurulabilir. Aradaki mesafe her ne kadar uzak olsa da yabancı ülkedeki insanlarla tanışma, iletişim kurma vb. faaliyetler daha kolay bir hal almıştır. Bunun etkileri elbette tartışılır, fakat buradaki önemli nokta insanların çeşitli sosyal platformlarda tanışması ve bu tanışmanın bazı durumlarda evliliğe kadar ilerlemesidir. Elbette ki her yabancı evlilikler bu yolla birlikte meydana gelmeyebilir. Turizm, eğitim, iş vb. amaçlarla farklı ülkelerde tanışma olasılığı da göz ardı edilmemelidir. Bu durumlar da aynı şekilde sınır kavramının ortadan kalkması ile ilişkilidir. Ulaşımın gelişmesiyle birlikte uzak mesafedeki bir yer, artık çok yakın hale gelmiştir.

Uluslararası evliliklerin ne zaman başladığına dair kesin bir yargıya varmak çok zordur. Fakat gelişen imkânlarla birlikte, günümüzü yaklaştıkça uluslararası evlilik oranlarının arttığını söyleyebiliriz. Yapılan son istatistikler ise bize bu oranlar hakkında fikir vermektedir. TÜİK 2022 evlenme ve boşanma istatistikleri verilerine göre, toplam evlenmeler içinde yabancı kişiler ile evlenmeler incelendiğinde, yabancı damatların sayısı 6 bin 161'iken yabancı gelinlerin sayısı 28 bin 571 olarak aktarılmaktadır (TÜİK, 2022).

Güney Kore toplumunda uluslararası evlilik göçü, 1990'ların başında ortaya çıkmasına rağmen hızla artmıştır. 2004'ten bu yana, tüm yıllık evliliklerin en az %10'u ve kırsal alanlardaki tüm evliliklerin üçte biri yabancı uyrukluları içermektedir (Kim vd., 2014, s. 4). Kore'de ilk uluslararası evlilikler, 1990'ların ortalarında çiftçiler ve Çin'den gelen etnik Koreli kadınlar arasında yapılmış ve zamanla yabancı gelinlere talep artmıştır. Kim (2007), Kore'de “Kırsal Bekârları Evlendirme (농촌총각장가보내기)” projesinin 1990'larda başlamasıyla 2000 yılından itibaren Koreli erkeklerle Asyalı kadınlar arasındaki uluslararası evliliklerin hız kazandığını aktarmaktadır. Kore Ulusal İstatistik Ofisi (KOSİS)'nin uluslararası evlilik istatistiklerine bakıldığında, 2022 yılında gerçekleştirilen uluslararası evliliklerin sayısı 16.666'dır. Bu evliliklerde yabancı damatların sayısı 4.659 iken, yabancı gelinlerin sayısı 12.007'dir. Bu veriler, Kore'de uluslararası evliliklerin oluşumunun, daha çok yabancı bir kadınla Koreli bir erkek arasında gerçekleştiğini göstermektedir.

Buradaki sonuçlardan da anlaşılacağı gibi uluslararası evlilikler, toplumlarda kültürel etkileşimi ve kültürel çeşitliliği tetikleyen önemli bir unsurdur. Göç ile karşılaştırıldığında daha uzun süre devam etmesi ve toplumun yapı taşı olan aileyi kapsıyor olması, çokkültürlülüğün oluşumunu daha derinden etkilemektedir.

c) Eğitim, çalışma vb.

Günümüz küresel dünyasında ulaşım ve bilişim gibi alanlardaki teknolojik ilerlemeler sayesinde öğrenci hareketliliği, insanlık tarihinde daha önce hiç olmadığı boyutlara ulaşmıştır (Rüzgar, 2020, s. 194). Günümüzde birçok öğrenci kariyerler hedeflerine ulaşmak, yaşam standartlarını yükseltmek, yeni bir dil öğrenmek ve diğer kültürleri yerinde görmek için yurtdışında eğitim almayı hedeflemektedir. Yeni deneyimler edinmek ve becerilerimizi geliştirmek adına yurtdışı eğitimi önemli bir adımdır. Bu sayede farklı kültür ve yeni insanlar tanıyarak dünyaya daha geniş çerçeveden bakabiliriz. Üniversitelerin destekledikleri çeşitli yurtdışı eğitim programları (Mevlana değişim programı, Erasmus) ile birlikte bu alana rağbet artmıştır.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Erol Özvar'ın başkanlığında “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye'deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğü Çalıştayı

(2022)” gerçekleştirilmiştir. Özvar, uluslararası öğrenciler hakkında yaptığı açıklamada şunları dile getirmiştir:

Dünya geneline baktığımızda, 2000 yılında 2,1 milyon olan toplam uluslararası öğrenci sayısının 2021 yılında üç katına çıkarak 6,3 milyonu geçtiğini görmekteyiz. Uluslararasılaşmanın ve öğrenci hareketliliğinin gittikçe arttığı bir dünyada üniversitelerimiz fevkalade ilgi görmekte ve uluslararası öğrenci sayılarımız gün geçtikçe yükselmektedir. Türkiye’de 2000 yılında yaklaşık 18 bin kayıtlı uluslararası öğrenci var iken, 2022 yılı itibarıyla, 198 ülkeden gelen 300 binden fazla uluslararası öğrenciye sahip olmanın gururunu yaşamaktayız. Yakın gelecekte bu gurur verici artışı daha da ileri taşıyarak, üniversitelerimizi başarılı uluslararası öğrencilerin ve nitelikli araştırmacıların daha çok tercih edeceği kurumlara dönüştürmenin gayreti içindeyiz (YÖK, 2022).

Türkiye’nin artık uluslararası öğrenciler için hedef ülkelerin başında geldiğini aktaran Özvar, bu durumu UNESCO İstatistik Enstitüsü verileri ile desteklemiştir. Bu verilere göre, 2000 yılında tüm dünyada eğitim gören uluslararası öğrenci sayısının sadece %0,83’ü Türkiye’de eğitim görürken, güncel verilere göre, tüm dünyadaki uluslararası öğrenci sayısının %2,9’una Türkiye ev sahipliği yapmaktadır (YÖK, 2022)

Asya ülkeleri ise son zamanlarda yabancı öğrenci çekmeyi başaran önemli merkezlerin başında gelmektedir. Bu ülkeler arasında 2017’de üniversitelerine yabancı kayıtlarda %18,8’lik rekor bir büyüme kaydeden Güney Kore’de yer almaktadır (ICEF, 2018). Kore üniversitelerindeki yabancı öğrenci sayısı, doğum oranlarının 1’in altına düşmesi ve okul çağındaki çocuk nüfusundaki azalma sebebiyle son zamanlarda hızla artmıştır (Koh & Kim, 2019). Kore Eğitim İstatistikleri Ofisi (2021)’nin verilerine göre, 2011 yılında 89,537 olan yabancı öğrenci sayısı, on yıl içinde büyük bir artış göstermiş ve 2021 yılında 152,281’e yükselmiştir (KOSİS, 2022).

Söz konusu yurtdışında çalışmak olduğunda, akla ilk olarak “beyin göçü” gelmektedir. Yılmaz (2020)’a göre beyin göçü kavramı, insan sermayesi biçimindeki kaynakların uluslararası transferi anlamına gelmekte, daha çok gelişmekte olan ülkelerdeki yüksek eğitilmiş ve zeki bireylerin gelişmiş ülkelere doğru göç akışını ifade etmektedir. Eğitilmiş ve alanında uzmanlaşmış kişilerin daha iyi koşullarda çalışmak amacıyla gerçekleştirdikleri beyin göçü, gittikleri ülkelerde kültürel çeşitliliğe de katkı sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak çokkültürlülük kavramı, beyin göçünden doğrudan etkilenmektedir.

1.1.4. Çokkültürlülüğün Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Arka Planı

Çokkültürlülüğün günümüze ait bir olgu olduğunu söylemek elbette yanlış bir kanı olacaktır. Fakat ortaya çıktığı tarihe dair kesin bir bilgi olmamasıyla birlikte yüzyıllardan beri devam eden bir süreç olduğu açıktır.

Tarihe bakıldığında her dönemde topluluklar, çeşitli sebeplerden dolayı farklı kültürlerde birçok medeniyetler kurmuşlardır. Bu medeniyetler, coğrafi koşulların ve iklim özelliklerin elverişli olduğu bölgelerde birbirlerinden bağımsız yaşıyor gibi görünseler de çeşitli yollarla etkileşime girmişlerdir. Kurulan bu medeniyetler diğer toplumlar ile yapılan ziyaretler, yağmalar, savaşlar esnasında karşı karşıya gelmekte ve böylece bir nevi kültürel alışveriş gerçekleşmekteydi (Özel, 2012, s. 75). Bu kültürel alışverişler günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bu denli uzun vadede etkisini gösteren kültürel çeşitliliğin, tarihi süreçlerine göz atmak faydalı olacaktır. Nitekim “yeni bir sorunsalın ne ifade ettiğini ve özgünlüğünü anlamamanın bir yolu, onu tarihsel bir çerçeveye yerleştirmek ve gelişimini koşullayan ‘bağlam değişkenleri’ni yeniden bulmaktır” (Doytcheva, 2005, s. 15).

İnsanlık tarihi kadar eskiye dayanan bir kavram olmasına rağmen “çokkültürlü” ve “çokkültürlülük” yeni ortaya çıkmış terimlerdir. Sıfat olarak ilk kez 1941 yılında İngilizcede eski milliyetçiliklerin bir anlam ifade etmediği, önyargısız ve bağısız bireylerden oluşan kozmopolit bir toplumu nitelemek için kullanılmıştır. Çokkültürlülüğün ortaya çıktığı ilk yer ise 1960’lı yıllarda ırkçı kısıtlamalardan vazgeçip, Avrupalı göçmenlerden oluşan eski çekirdeğe karışmak üzere gelen çeşitlenmiş bir göç alan Kanada ve Avustralya’dır (Doytcheva, 2013, s. 15). Kanada, çok kültürlülüğü resmi bir politika olarak ilk kabul eden ülke olarak bilinmektedir (Day, 2002, s. 18). Bununla birlikte, 1970-1980 yılları arasında başlığında “çokkültürlülük” geçen tüm kitaplar ya Kanada ya da Avustralya’da basılmıştır. Fakat terim, ancak 1989 yılında İngilizce Oxford Sözlük’e girebilmiştir (Doytcheva, 2013, s. 16). Modern bir kavram olarak çokkültürlülük İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinde sıklıkla gündeme gelse de, çokkültürlülük uygulamalarında Kanada, dünyadaki en iyi uygulama örnekleri arasına gösterilebilir (Özensel, 2012, s. 55). Bu nedenle ilk olarak Kanada’nın çokkültürlülük politikasını ele alarak Kanada’nın örnek gösterilmesinin arkasındaki nedenleri incelemek faydalı olacaktır.

Kanada, dünyada çokkültürlülük konusunda örnek bir modele sahip ülke olarak bilinmektedir. Ayrıca Kanada çokkültürlülük modelinin en iyi örneği olmakla övünür ve bu da literatüre “Kanada Modeli” olarak geçmektedir (Yakışır, 2019, s. 56). Kanada, çokkültürlülük kapsamında ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda çeşitli düzenlemeler yaparak toplumsal birlikteliği sağlayabilmiştir. Kanada’da 1971 yılında hayata geçirilen dört temel kararla, çokkültürlülük konusunda, ülkenin tanınırlığını arttırmıştır. Bu kararlara göre:

- Kimliğini ve farklılığını sürdürmek isteyen her gruba izin verip yardım eder.
- Kültürlerini geliştirme ve aynı zamanda Kanada toplumunun bir parçası olma konusunda talepkâr olan her gruba yardım eder.
- Toplumu oluşturan ve farklılıkları bir arada tutarak yaratıcılığı gösterir.
- Göçmenlere Kanada’daki dilleri öğretmede yardımcı olur (Özensel, 2012, s. 64).

Bu kararları incelediğimizde Kanada’nın çokkültürlü toplulukları asimile etmektense, şahsi varlıklarını desteklediğini görürüz. Göçmenlerin kendilerini rahat hissedecekleri ve topluma katılabilecekleri çeşitli faaliyetleri de yerine getirdiğini söyleyebiliriz. Kısacası kendilerini Kanada’ya ait hissetmelerine yardımcı olmaktadır.

Kanada’da birçok toplum ve her toplumun da birçok farklı kültürü oluşmuştur (Vatandaş, 2002, s. 35) Kanada’yı etnik yapı açısından incelendiğimizde; %19’u İngiliz, %15’i Fransız, %14’ü İskoç, %13’ü İrlandalı, %9’u Alman, %4’ü İtalyan, %4’ü Çinli, %4’ü Kızılderili olarak karşımıza çıkmaktadır (T.C Dış İşleri Bakanlığı, 2022). Bu kadar çeşitliliğin bir arada yaşadığı toplumda, birlikteliği sağlayabilmek elbette en önemli unsurdur. Kanada örneğinde bunun çok iyi şekilde sağlandığını görmekteyiz. Elbette bu hususta en önemli görev de şüphesiz devlete aittir. Kanada devleti, bütün vatandaşlarının sahip oldukları farklılıkları kendi öz varlığı olarak görür. Bu bağlamda kendi kültürlerini tanıttıkları her gruba hükümet tarafından maddi destek sağlanır. Özellikle yaz aylarında her gün, neredeyse her caddede toplulukların kendi kültürlerini tanıttıkları birçok festivale rastlamak mümkündür (Özensel, 2012, s. 64).

Hem çokuluslu hem de çok etnikli olduğunu resmi olarak tanıyan birkaç ülkeden biri olan Kanada bu çerçevede hem iki dilliliğe dayanan çokkültürcülük politikası uygulamakta hem de Aborjinlerin haklarını tanımaktadır (Kymlicka, 2015, ss. 58-59). Kanada'nın çokkültürlülük tarihi 1971 "Kanada Çokkültürlülük Yasası"na uzanmaktadır. Ayrıca bu yasanın dışında da Kanada'da insan haklarını korumak için dört temel mekanizma vardır: Kanada Haklar ve Özgürlükler Beyannamesi, Kanada İnsan Hakları Yasası, Kanada İnsan Hakları Komisyonu ve Kanada İnsan Hakları Mevzuatı. Bütün bu mekanizmalarla sağlanmak istenen, tüm vatandaşların kimliklerini ve kültürel değerlerini koruyarak kendi özüne bağlı bir aidiyet duygusu geliştirmeleridir (Yan, 2012, s. 11).

Sarıtunalı (2020), günümüzde Kanada'nın vatandaşlarından "Kanada Vatandaşı" olmanın ötesinde herhangi bir kimlik tanımı talebinde bulunmadan "sosyal vatandaşlığı" ön plana çıkaran politikalar izlediğini aktarmaktadır. Buna ek olarak, çokkültürlülüğün içini dolduran kavramında "vatandaşlık bilinci" olabileceğine dikkat çeken Sarıtunalı, çokkültürlülüğün asıl büyüsunünde bu sosyal vatandaşlık anlayışı olabileceğini düşünmektedir. "Kanada Yurttaşlık Formu" da bu bilinci destekleyici öğelere sahiptir.

Bu forma göre Kanadalıları bir arada tutan belli başlı değerler şunlardır:

1. Eşitlik ve hakkaniyet inancı,
2. İstişare ve diyalog inancı,
3. Uzlaşma ve hoşgörü,
4. Çeşitliliğin desteklenmesi,
5. Şefkat ve cömertlik,
6. Doğal çevreye tutkunluk,

7. Özgürlük, barış ve şiddete dayanmayan değişimdir (Kymlicka, 1998, s. 283). Her toplumun kendi bünyesinde sahip olması gereken ve toplumları birbirine bağlayan bu değerler, Kanada için son derece önemli olduğunu bu formdan da anlayabiliriz. Toplum içindeki farklılıkları ülkenin yaranına olacak zenginlikler olarak düşünülmesi, Kanada toplumuna birlik ve beraberlik duygusu ile yaşamayı öğretmiştir. Bu yönüyle Kanada'nın

kültür politikaları diğer ülkelere göre çok farklıdır. Örneğin, Amerika'nın kültür politikaları "eritme potası" (melting pot) olarak tanımlanırken, Kanada'nın kültür politikası "salata kâsesi" (salad bowl) olarak tanımlanmaktadır. Burada önemli olan nokta, Amerikan toplumuna katılım sağlayan bireylerin eritme potası içinde dönüştürerek farklı bir kültürel yapıya büründüğü, fakat Kanada'da tıpkı salatada olduğu gibi (nasıl domates, marul, biber vb kendi renginde ve tadında bulunuyorsa) her toplumu kendi kültürü içinde yaşamını sürdürebileceği gerçeğidir (Özensel, 2012, s. 65).

Avustralya örneğine de kısaca değinmek gerekirse; öncelikle Avustralya'nın bir göç ülkesi olduğunu aktarmak gerekmektedir.

"Avustralya bir göçmen toplumdur. Sürekliliği olan bir göç olmaksızın bugünün modern, şehirleşmiş ve refah toplumu yaratılamaz. Avustralya aynı zamanda özel bir toplum çeşidi yaratmak için bilinçli bir sosyal mühendislik ürünüdür. Bu Amerika, Arjantin hatta Kanada gibi diğer göçmen ülkelerinden ayrıştığını göstermektedir. Bu ülkelerde devletin rolü daha az görünür durumdadır ve özel girişimler çok daha fazla önem arz etmektedir (Jupp, 2002, s. 5).

1900'lü yıllara gelindiğinde Avustralya'ya yoğun göçler yaşanmış ve çeşitli ülkelerden gelen göçmenler Avustralya'da belirgin topluluksal yapıların oluşmasına neden olmuştur. Oluşan bu topluluksal yapılar yirminci yüzyılda görülen göçler ile adeta güçlenmiştir. Bu anlamda ülkeye göçmenlerin gelişi asla durdurulamamış, hatta bu sayı giderek artmıştır. Özellikle 1980'li yıllarda yüz bine yakın göçmen Avustralya'ya yoğun bir şekilde göç etmiştir (Yanık, 2012, s. 200). Bu oran ile Avustralya, o yıllardaki en yüksek göç alan ülkelerden bir tanesi olmuştur.

1989'da hükümet Çokkültürlü Avustralya'nın ulusal ajandasını oluşturmuş, bu politikanın üç önemli maddesini ise şu şekilde belirlemiştir:

- Kültürel kimlik: Tüm Avustralyalıların belirlenmiş sınırlar dâhilinde dil ve din de dâhil olmak üzere bireysel kültürel miraslarını açıklama ve paylaşma hakkı vardır.
- Sosyal adalet: Tüm Avustralyalıların fırsat eşitliği verilmesi ve ırk, etniklik, kültür, din, dil ve cinsiyet ile ilgili kişisel engellerinin kaldırılması hakkı vardır.

- Ekonomik verimlilik: Tüm Avustralyalıların, geçmişine bakılmaksızın becerilerine göre etkin bir biçimde fırsat tanınıp ekonomik refaha kavuşturulmaya ihtiyacı ve hakkı vardır (Roth, 2007, ss. 9-10).

Yaşanan yoğun göçlerle birlikte 1990'lı yıllarda özellikle ülkenin büyük kentlerinde Lübnan, Tayvan, Çin, Malezya, Hindistan ve Kore kökenli yerleşimcilerin oranı artmıştır (Yanık, 2012, s. 201). Bugün bakıldığında, çok kültürlü bir göçmen ülkesi olan Avustralya'da nüfusun yaklaşık %91'ini, çoğunluğu İngiliz ve İrlandalı olmak üzere Avrupa kökenliler (bu grupta İtalyan, Yunan, eski Yugoslav ve Türk nüfus da dikkat çekmektedir), %7'sini ise Asya kökenliler oluşturmaktadır. Aborjin ve diğer grupların genel nüfus içindeki oranının %2 civarında olduğu tahmin edilmektedir (T.C. Dış İşleri Bakanlığı, 2022). Bünyesinde birçok farklı kültüre ev sahipliği yapan Avustralya'da çokkültürlülük politikaları desteklenmektedir. Mayıs 2003'de hükümet Çokkültürlü Avustralya'yı "çokluk içinde birlik" (United in Diversity) sloganıyla tanımlamış ve 2006 yılına kadar uygulanacak olan programı toplumda uyum, katılım ve eşitlik, verimli çeşitlilik maddeleri ile üç başlık altında toplamıştır (Hazır, 2010, ss. 29-30).

Avustralya'nın Çokkültürlülük Beyannamesi'nde şu ifadeler yer almaktadır.

Dünyadaki en başarılı çokkültürlü toplum olan Avustralya, çok sayıda kültürü, deneyimleri, inançları ve gelenekleri birleştirir. Bir ulus olarak başarılarımızı, İlk Avustralyalılardan en son gelen kişilere kadar 300'den fazla soya borçluyuz. Ulusumuz, gezegende var olan en eski kültür olan Aborjinler ve Torres Boğazı Adalıları ve burada yeni bir yaşam oluşturmayı seçen milyonlarca insan tarafından zenginleştirilmiştir. Bugün Avustralyalılar, özgür ve açık toplumumuzun bir parçası olmak, yaşamlarını kurmak ve ulusumuza katkıda bulunmak için buraya göç edenleri bağlarına basmaktadır. Hükümet, toplum ve birey arasında -milliyet ne olursa olsun- karşılıklı yükümlülükler kurmak direncimizi ve aidiyet duygumuzu güçlendirir. Paylaşılan değerlerimiz, haklarımız ve sorumluluklarımızla, hep birlikte, bugün olduğumuz şekilde modern ve müreffeh Avustralya'yı kurmuş bulunuyoruz (Australia's Multicultural Statement, homeaffairs).

Avustralya, uzun yıllar boyunca içinde barındırdığı kültürel çeşitlilikleri kabullenmiş ve bütün toplulukların bir arada huzur içerisinde yaşaması için çalışmalar yapmıştır. Çokkültürlülüğü bir politika olarak benimsemesi ve çokkültürlülüğe ayak uydurması açısından Avustralya, şüphesiz ki Kanada'dan sonra en iyi örnektir. Çokkültürlülük deneyimi için incelenebilecek daha pek çok ülke mevcuttur. İsviçre, Belçika, Hindistan, Malezya ve daha birçok ülke, çokkültürlülük açısından incelenebilirdi. Ancak

okkltrllėđ bir politika olarak benimsemiş olmak bakımından, dünyada okkltrllk tarihi yazımında Avustralya ile Kanada, en gerçekçi örneklerdir (Hazır, 2010, s. 30).

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY KORE VE TÜRKİYE'DE ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK

2.1. Güney Kore'nin Tarihi, Kore Kültürü ve Kore'de Çokkültürlülük

Kore toplumunun bugünkü şeklini oluşturmada, coğrafi ve jeopolitik konumunun etkisi olduğu kadar, geçmişten günümüze kadar sahip olduğu değer yargıları, yaşam biçimleri, inanç sistemleri ve kültürel yapıları da çok önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple, bu bölümde Kore toplumunu anlayabilmek adına, öncelikle Korelilerin tarihsel süreçte neler yaşadığına ve daha sonra bu süreçte kültürlerinin nasıl şekillendiğine değinmek faydalı olacaktır. Son olarak, Kore'de çokkültürlülük olgusunun ortaya çıkışına ve Kore toplumundaki etkilerine değinilecektir.

2.1.1. Güney Kore'nin Kısa Tarihi

Kore yarımadası üzerinde yaşayan Koreliler için tarihi seyir, Paleolitik dönemde başlamıştır. Tarih boyunca çeşitli devletler kurarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Çin Halk Cumhuriyeti ile Japonya arasında kalan bir yarımada ülkesi olan Kore, bulunduğu konum itibarıyla önemli bir toprak parçası olarak görülmektedir. Bu yüzden ki çeşitli dönemlerde birçok imparatorluk ve devletin istilaları ile mücadele etmek zorunda kalmıştır.

Kuzey Kore'⁴ nin başkenti Pyongyang (평양)'ın çevresinde yapılan kazılarda avcı-toplayıcı insanların kullandıkları taş aletlere ve insan kemiklerine rastlanmış ve bu bulgular, Kore Yarımadası'nda 400.000 yıl öncesine dayanan tarihin başlangıcı olarak

⁴ Kore, 1950 yılında Kore Savaşı sonrası Güney Kore ve Kuzey Kore olarak ikiye ayrılmıştır.

kabul edilmiştir. Bölgede yerleşik hayata geçiş Cilalı Taş Devri'nde meydana gelmiştir. İklimsel değişimler ile birlikte yarımada üzerinde çiftçilik ve balıkçılık faaliyetleri başlamış, M.Ö. 4000'li yıllardan itibaren klanlar şeklinde bir araya gelen insanlar kendilerine güvenlik sağlayacak yerleşim yerleri inşa etmişlerdir (Oğuz, 2019, s. 18). İnsanlar Taş Devri'nden itibaren Kore Yarımadası'nda yerleşik hayata geçmiş ve bu topluluklar Kore uygarlığının dolaysız ön ataları olarak kabul edilmiştir (Kim & Shin, 2014, s. 25). Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte tarımsal faaliyetler başlamış ve bunun beraberinde ilk krallık kurulmuştur.

Kore tarihi boyunca kurulan krallıklar sırasıyla şu şekildedir:

- Eski Coson –고조선 (?–M.Ö. 108)
- Üç Krallık Dönemi-삼국시대 (4-7 yy) : Goguryo, Bekce, Şilla
- Birleşik Şilla – 통일신라(M.S. 668-935)
- Goryo Hanedanı –고려 (M.S. 918-1392)
- Coson Hanedanı–대조선국(M.S. 1392-1897)
- Kore İmparatorluğu –대한제국 (1897-1910)
- Kore Cumhuriyeti –대한민국 (1948) (Kyung, 2018, s. 7).

Üç Krallık Döneminden önce kurulduğu kayıt altına alınan Go-Coson [Eski Coson (고조선) ?–M.Ö. 108]'un tam olarak ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak Go-Coson'un başlangıcı ve gelişim süreciyle ilgili çeşitli teoriler mevcuttur. Ne mutlu ki, M.Ö. 7. yüzyılda yazılmış bir Çin kitabı olan “Gwanja (관자)”, Go-Coson'un, Qi'den 8000 li birim (3.200 km'ye eşit bir mesafe) uzaklıkta bulunduğunu anlatmaktadır. Bu kitaba göre Go-Coson'un en azından M.Ö. 7.y.y öncesinde kurulduğunu varsayabiliriz

(Kim & Shin, 2014, s. 29). Komşu ülke olan Han Hanedanlığı'nın istila ve işgallerine dayanamayan Go-Coson, M.Ö. 108 yılında yıkılmıştır.

Üç Krallık Dönemi olarak adlandırılan dönemde yükselen üç krallık, Mançurya'nın güneyinde ve Kore'nin kuzeyinde yer alan Goguryo, Han Nehri bölgesindeki Bekce ve Kore'nin güneyinde kurulmuş olan Şilla, bu döneme ismini veren krallıklardır (Akat, 2019, s. 12). Ayrıca Budizm, bu dönemde Çin üzerinden Kore'ye tanıtılmıştır. Sundo adlı Budist bir rahip, Budist kutsal yazılarını ve Buda resimlerini Goguryo Krallığına getirmiştir. Başka bir Hintli Budist ise Bekce Krallığı'na tanıtmıştır. Budizm'i tanıyan bu iki krallık kendi dönemlerinde görkemli Budist tapınakları inşa etmeye başlamıştır (Magargle, 2019, s. 23).

İlk başlarda, Şilla'nın üç krallık arasındaki konumu çevresel olmasına rağmen 4. ve 5. yüzyıllarda güçlenerek kayda değer şekilde büyümüştür. Şilla, büyüyen ekonomisi, genişleyen toprakları ve artan nüfusu ile birlikte hızla üç krallığın en güçlüsü haline gelmiştir. Zamanla güçlenen Şilla, Çin'in Tang Hanedanlığı ile bağımsız bir diplomatik ilişki kurarak önce Bekce'yi (660) sonrasında da Goguryo'yu (668) hakimiyeti altına alarak Kore Yarımadası'nda Birleşik Şilla Krallığını (통일신라) kurmuştur (Kim & Shin, 2014, s. 30). Böylelikle Birleşik Şilla Krallığı, Kore Yarımadası'nın tamamına hükmeden ilk hanedanlık olma özelliği taşımaktadır. Şilla, o dönemde katı bir hiyerarşik sosyal sistemle yönetilmiştir. Bu yönetim altında soylu sınıf, köylü sınıfı ciddi anlamda sömürmeye başlamıştır. Kral Hyegong [혜공왕 (758-780)]'un 780'de öldürülmesiyle akrabalarından biri tahtı ele geçirmiştir. 779-798 yılları arasında artan taht kavgaları ve 882'den sonra patlayan geniş çaplı ayaklanmalar ülkeyi geriletmiştir (Akat, 2019, s.19). Şilla'nın emri altına giren Goguryo ve Bekce halkları giderek güç kaybeden krallık içerisinde yeni bir arayışa girdikleri dönemde Taejo Wan Geon [태조 왕건 (918-943)], 918 yılında Goryo Hanedanlığı'nın kurucusu olarak ortaya çıkmıştır (Oğuz, 2019, s. 23). Bu dönemde yapmış olduğu yenilikler ve gelişmelerden dolayı ölümünden sonra kendisine 'Büyük Kurucu' anlamındaki "Taejo" unvanı verilmiştir.

Goryo Hanedanlığı'nın Kore Yarımadası'nı tek bir krallık altında birleştirme çabaları nihayet sonuç verdi. Artık Kore Yarımadası, günümüzde Kore'ye ismini verecek Goryo Krallığı altında 1392'ye dek sürecek birliğini sağlamıştır. Bu birlik sırasında yabancı güçlerle de mücadele etmek zorunda kalmıştır. 933 yılında Kitanlar tarafından ilk kez saldırıya uğramış ve bunu takiben 1010, 1018 yıllarında da tekrar saldırıya maruz kalmıştır. Bu saldırılarda Goryo büyük bir zafer kazanarak Asya'nın doğusundaki varlığını ispatlamıştır (Oğuz, 2019, s. 25).

Cengiz Han, çeşitli göçebe kabileleri bünyesinde birleştirdikten sonra 1206 yılında Moğol İmparatorluğunu kurmuştur. Daha sonra Moğolların tüm Avrasya'yı etkileyen bir güç haline gelmesiyle birlikte Goryo da Moğol istilalarından nasibini alan ülkeler arasına girmiştir. 40 yıl boyunca bu istilalara maruz kalan Goryo, umutsuzca direnmeyi sürdürdü ve sonunda Moğol egemenliği altında birleşen Avrasya ile birlikte bu nizamın bir parçası haline gelmiştir (Kim & Shin, 2014, s. 112). Ayrıca Goryo krallarına veya prenslerine Moğol kadınlarıyla evlenme şartının konulması, prenslerin bir süre saraylarından sürgün yaşaması, her yıl yüzlerce Koreli kadının Yuan saraylarına hizmetçi olarak veya başka amaçlarla zorla gönderilmesi Moğol hâkimiyetinde gerçekleşen bazı olaylardandır (Yılmaz, 2021, s. 38). Uzun bir süreci kapsayan bu istila döneminde iki topluluk da kültürel anlamda birbirinden etkilenmekten geri kalamamıştır.

Moğol istilaları ile birlikte ülkenin içine girdiği durumdan kurtulması zor bir hal almaya başlamıştır. Neo-konfüçyanizm ideolojisiyle silahlanmış bir grup genç yeni reform hareketlerini hayal ederken diğer taraftan devletin verdiği yetki ile yeni ordular kurulmuştur. Bu orduların en önemli temsili, kuzeydoğu bölgesinde kayda değer başarılar elde ederek 1392 yılında tahta çıkışını ilan eden General Lee Seong-gye [이성계(1392-1398)]'dir. Tahta çıkışından sonra hanedanlığını "Coson" olarak yeniden isimlendirmiştir. Yeni kurduğu hanedanlığa bu ismi vermesinin nedeni ise Go-Coson (Eski Coson) Hanedanlığı'nın gururlu bir ardılı olduğu ve tarihinin Çinlilerinki kadar uzun bir geçmişe sahip olduğunu göstermek istemesidir (Kim & Shin, 2014, ss. 134-135). General Lee, Coson Hanedanlığı'nın başkentini Hanyang (한양-günümüzde Seul)'a taşımış ve başkenti özel olarak inşa etmiştir. Coson, 1392 yılından 1910 yılına kadar babadan oğla geçen bir saltanat sistemi içerisinde toplamda 27 kral tarafından

yönetilmiştir. Kuruluşundan itibaren Çin ve kısıtlı olarak Japonya ile kurduğu ilişkiler dışında, özellikle Moğol istilalarının getirdiği etki ile birlikte kendisini soyutlayan bir siyaset uygulamıştır (Oğuz, 2019, ss. 24-25).

Coson, kurulduğu günden itibaren birçok yenilik ve gelişmeler göstermiştir. En önemli yeniliklerden biri ise şüphesiz Hangıl (한글) adı verilen kore alfabesinin icat edilmesidir.

4. Coson Kralı Secong [세종(1418-1450)], 1446'da ilan edilen Hun-Min-Jeong-Eun

(Hunminconğ-ım-훈민정음) adı verilen ve “Halka Öğretilecek Düzgün Sesler” anlamına gelen kitap ile Kore alfabesini halka tanıtmıştır. Coson ve Çin dili ile arasındaki farklılıklardan sebep zorluk çeken halk, Kore dilinin Çince karakterlerden kurtarılmasıyla beraber rahata kavuşmuştur. Her ne kadar bazı bürokrat kesim tarafından hoş karşılanmasa ve Kral Secong'un ölümünden sonra Hangıl eğitimi veren kursları kapatsalar da, öğrenme ve kullanma kolaylığı sayesinde kullanıcıların sayısı hızla artmış ve 16. yüzyılın başlarından itibaren yeni harfler ülkede hâkim olmaya başlamıştır (Kim & Shin, 2014, ss. 144-145). Günümüzde Hangıl kullanılmaya devam edilse de Çince karakterlerden oluşan Hanca (한자)⁵ yazı sisteminden tamamen vazgeçilememiştir.

Birçok Korece kelimenin kökeni Hanca'ya dayandığı için okullarda hala Hanca dersleri verilmektedir. Buna karşın birçok tarihi eser ve edebi eser Hanca ile yazıldığından bu eserleri okuyabilmek için Hanca bilmek gerekmektedir.

Coson, ülke içindeki problemlerle uğraşırken Japonya kendi içinde bütünlüğünü sağlamış ve güçlenmişti. Çin'e ulaşma hedefinde olan Japonya, Coson ile ittifak kurmak istese de Çin ile iyi ilişkiler sürdüren Coson buna razı olmamıştır. Japonya ise kararından vazgeçmemiş ve 1592 yılı ilkbaharında yaklaşık 200 bin Japon askeri ile güneyden Busan sahiline ulaşarak savaş başlatmıştır. Çin takvimine göre “İmcin” yılında olduğu için “İmcin Savaşı” adı verilen bu saldırıda Coson askerleri hazırlıksız yakalanmıştır. Japonya'nın amacının Çin'e ulaşmak olduğunu bilen Çin hükümeti, Coson'a asker yardımında bulunmuştur. Deniz kuvvetleri komutanı Yi Sun-sin (이순신), Japon donanmasını denizde ağır yenilgilere uğratmıştır. Japonya, aldığı ağır yenilgiler ve

⁵ Çin yazı karakterlerine Korecede verilen ad.

hastalıklar yüzünden geri çekilmek zorunda kalmıştır. Fakat ilk istilasını başarısızlıkla sonuçlanan Japonya, hırsından vazgeçmeyerek 1596'da (bazı kaynaklarda 1597 olarak da geçer) Coson'a gönderdiği 140 bin askerle ikinci istilasını başlatmıştır. İkinci istilada Coson daha da güçlenmiş ve Çin'in yardımını da almıştır. Ancak bu istila sırasında Japon generali Toyotomi'nin ani ölümüyle ikinci istilada başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Coson, her ne kadar Japon güçlerini topraklarından temizlemeyi başarsa da, büyük darbeler almaktan kurtulamamıştır. Japonlar tarafından tüm köyleri yıkılmış, sanat eserleri çalınmış, tarihsel yapılar yerle bir edilmiş ve seramik ustaları rehin alınmıştır (Akat, 2019, s. 29). Yedi yıl boyunca süren savaş, sonunda galibiyetle sonuçlanmıştır. Savaş sırasında, Coson nüfusunun yaşadığı korku yıllarca devam etmiştir. Ailelerini kaybettiler, yiyeceksiz kaldılar ve gidecek hiçbir yerleri kalmamıştı. Bu yüzden savaş esnasında kuzeye kaçan kralı ve yardımcılarını asla affetmediler. Bu istilalar sonucunda nüfusun %20'si hayatını kaybetmiştir. Coson halkı, kendilerine bu zorluğu yaşatan Japonlara karşı nefret beslemeye başlamıştır. Yıllarca süren savaşı ve Kore toplumu üzerindeki izlerini Seong ve Jin (2017), şu şekilde aktarmaktadır:

Kore uygarlığı adeta yok edildi. Krallarının mezarları dahi tacir edildi ve soyuldu. Savaş Kore'yi harabeye çevirdi ve büyük bir yıkıma yol açtı. O zamandan beri Koreliler, Japonlara karşı düşmanlık beslemeye başladılar. Bugün bile Kore'de anıtlar ve bu 'Yedi yıl Savaşları'nın korkunçluğunu anlatan edebi eserler bulunmaktadır. Yedi yıl süren bu savaşlar dünyanın şahit olduğu sebepsiz yere başlatılmış en acımasız savaşlardan biridir (ss. 231-232).

Kuzeyden gelen tehdit ise, bir dönem Coson'a yardım göndermek isteyen Jurchen'in kendi kabilelerini birleştirdikten sonra Mançurya'da iktidara gelmesiyle başlamıştır. 1616'da "Yeni Jin" i kurmasının ardından (1636'dan itibaren Qing) hem Coson hem de Ming için o güne kadarki en büyük tehdiye dönüşmüştür. 1627'de Yeni Jin, Coson topraklarındaki ilk istilasını başlattı ve 1636'da ise çok sayıda askerle ikinci istilasını gerçekleştirmiştir. Sonuç olarak Coson Qing'e teslim oldu ve belirli bir süre ona bağlı şekilde varlığını sürdürmek zorunda kalmıştır (Kim & Shin, 2014, ss. 164-165).

17. yüzyılın sonlarında Coson Hanedanlığı'nda nüfus artışı yaşanmasıyla birlikte zaten az olan tarım alanının yetersiz kalması sonucunda halk kıtlık ile boğuşmaya başlamıştır. Böyle bir dönemde Qing ile diplomatik ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır. Bunun

sonucunda ticaret gelişme gösterdi ve Japonya ile sınıra yakın yerlerde pazarlar kurulmuş, karşılıklı alışverişe başlanmıştır. Ticaret artarken toplumun bakış açısı da zamanla değişmeye başlamıştır Batıdan bir şeyler öğrenmeyi reddeden Coson'un, olumlu gelişmeler karşısında fikri değişmiştir. Qing'e ve diğer ülkelere gönderilen heyetlerin sayısında artış yaşanmış ve yabancı ülkelere gönderilen heyetler sayesinde Coson farklı çalışmalar ve dinlerle de tanışmıştır. Bunun sonunda zamanla Batılıların yapmış olduğu haritalara, çeşitli bilimlere ve dini kitaplara ilgisi artmıştır. Ülkede ticaret, verim ve refahın artması, beraberinde Coson'un Batı öğretilerine olumlu bakmasına olanak sağlamıştır (Akat, 2019, s. 32). Coson'un yeni fikir ve akımlara karşı gösterdiği ilgi, Batılılardan öğrendiği Hristiyanlığı da benimsemesine yardımcı olmuştur.

19. yüzyıla gelindiğinde Coson, modernleşmek ve Batılı güçler tarafından karışılmak istemediğinden, yabancı güçlerle eşit olmayan antlaşmaları imzalamaya zorlanmıştır. 1895 yılında İmparatoriçe Myongsong'a düzenlenen suikastın ardından 1894-1895 "Donghak Köylü Ayaklanması" ve 1894-1896 yılları arasında "Gabo Reformları" ile modernleşme için kısa ama hızlı bir dönem oluşmuştur. Birinci Çin-Japon Savaşı'nın ardından Kral Gocong 1897'de Qing Hanedanı'na bağlılığını sona erdirerek Kore İmparatorluğu'nu ilan etmiştir. Ancak 1905 Rus-Japon Savaşı'nın ardından Kore İmparatorluğu, önce Japonya'nın himayesine girmiş ve ardından 1910'da Japonya-Kore İlhak Antlaşması'yla tamamen Japonya'ya ilhak edilmiştir. Japonya'nın Kore'ye vali atamasıyla birlikte yönetimde de başa geçmeye başlamıştır. Japoncanın resmi dil ilan edilmesi, okullarda Japonca eğitim verilmesi ve hatta toprakların Japonlara satılmasına varana kadar çeşitli asimilasyon politikaları uygulanmıştır. Tüm bu kısıtlamalar sonucunda halk ayaklanmış ve Gocong'un ölümünün ardından 1 Mart 1919'da Japon yönetimine karşı 1 Mart Hareketi ortaya çıkmıştır

II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya'nın teslim olmasıyla birlikte Kore'deki yönetimini geri çekmek zorunda kalmıştır. Bağımsız bir ülke hayalini kuran Koreliler ne yazık ki bir süre daha dış güçlere bağımlı olmuşlardır. 1945'te kuzeyde Sovyetler Birliğinin güneyde ise ABD'nin etkisinde kalmıştır. İki tarafta tek bir hükümetin kurulması konusunda anlaşamamaları ve yarımadanın diğer tarafın hâkimiyetine geçmesini istemediğinden Kore için uluslararası müdahale kaçınılmaz hale gelmiştir. Uluslararası kamuoyu, basit bir şekilde 38. paraleli sınır olarak çizer ve paralelin kuzeyini Sovyet Rusların, güneyini

ise Amerika'nın hâkimiyetine teslim eder (Sev, 2019, s. 53). 1950 yılında Kuzey Kore'nin girişimiyle birlikte iki ülke arasında “Kore Savaşı” patlak verir. Aynı millettten olan iki farklı devletin birbirleri ile olan bu savaşı, üç yıl boyunca sürmüş ve büyük bir zararlara yol açmıştır. Üç yılın sonunda 1953’ de bir ateşkesle sona eren savaşta 38. enlem sınırı olarak kabul edilmiş ve iki devletinde toprak bütünlüğünde bir değirişim olmamıştır (Kim & Shin, 2014, ss. 282-289). Ateşkes sonrası DMZ (Demilitarized Zone- Askerden Arındırılmış Bölge) sınır bölgesi oluşturulmuştur. Günümüzde bu bölge, barış umutlarının yeşerdiğı ortak bir alan olarak iki ülke için önemini korumaktadır.

1988 Olimpiyatları, Güney Kore'nin kendisini dünyaya bir ülke olarak göstermesine yardımcı olsa da demokrasi ile henüz tanışmış olan Güney Kore, o dönemlerde hâlâ deneyimsiz bir ülkeydi. Bunun beraberinde 2002 yılında Güney Kore ile Japonya, Dünya Kupası'na birlikte ev sahipliğı yapmış, böylece Güney Kore bir kez daha dünyanın ilgisini üzerinde toplamayı başarmıştır (Söylemez, 2021, ss. 51-52). Bu gelişmelerden sonra Kore, hem teknoloji ürünlerini hem de kültür ürünlerini tüm dünyaya ihraç eden bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişte yaşadığı Japon istila dönemi, Kore Savaşı, kıtlık, ekonomik kriz vb. bütün olumsuzluklara rağmen kısa sürede gelişmiş ülkeler arasına adını yazdıran nadir bir ülkedir Kore.

2.1.2. Kore Kültürüne Genel Bir Bakış

Kore'nin geçmiş tarihini anlatırken Kore'nin daima dış etkilere kapalı bir şekilde yaşamaya çalıştığı belirtilmiştir. Bu yüzden kültürel açıdan bakıldığında, Kore kültürünün de Kore'nin tarihi kadar eskiye dayandığını söyleyebiliriz. Bunun en önemli etkenlerinden birisi ise Korelilerin göçebe bir yaşam sürmeyip, yüzyıllar boyunca aynı yarımada üzerinde varlığını devam ettirmesidir. Fakat bulunduğı konum itibari ile istilalara açık bir duruma gelmiş ve zamanla başka kültürlerin etkisi altında yaşamaya mecbur kalmıştır.

Kültürü tanımlayan unsurların başında dil gelmektedir. Nitekim dil, kültürün gelecekte nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, Kore kültürünü dil açısından incelediğimizde, başka kültürlerin etkisi altında olduğunu görebiliriz. Coğrafi konumu itibariyle Çin kültürü ve Japon kültürü ile sürekli bir etkileşim halinde yaşamıştır. Bu etkileşimin en somut örneğı ise kullanılan yazı dilidir. Koreliler 15. yüzyıla kadar

Çince karakterleri kullanmak zorunda kalmıştır (Altundağ, 2012, s. 56). Çince karakterler, öğrenim zorluğu nedeniyle sadece üst tabaka insanlar tarafından kullanılmış ve dolayısıyla okuryazar oranına da etki etmiştir. Günümüzde Koreliler Çince karakterleri kullanmıyor olsa da Çince kökenli kelimeler sıklıkla kullanılmaktadır. Korecedeki kelimelerin yaklaşık %70'i Çince kökenli kelimelerden oluşmaktadır. Bu yüzden Korece öğreniminde de Çince karakterlerin yeri çok önemlidir.

1910 yılından 1945 yılına kadar süren Japon sömürge dönemi ise Kore diline yapılan en büyük sömürge hareketidir. Kore dilinin kullanımın yasaklanması, Korelilere Japon soyadı verilmesi, birçok gazete ve dergilerin kapatılması ve mevcut olanların da Japonca yayın yapmaya zorlayarak Kore kültürü yok edilmeye çalışılmıştır (Köroğlu Türközü, 2017, s. 7). Bu şekilde gerçekleştirilen asimilasyon politikaları en büyük darbeyi Kore diline vermiştir. Çünkü dil, kültürel değerlerin oluşturulması ve aktarılmasında son derece önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden ki Japon sömürge döneminde, Japon politikalarına karşı gelmek adına Kore dilinin desteklenmesi ve Kore dilinin ülke çapında yaygın olarak kullanılması için 'Kore Dili Hareketi' oluşturulmuştur. " Hangıl Günü " de bu dönemde ortaya çıkmış ve Kore dilinin korunması açısından önemli bir gündür (Türközü vd., 2014, s. 252). Korelilerin kültürleri tanımlarken dillerine verdiği önemi özel olarak kutladıkları bu günden de anlayabiliriz. Hangıl olarak adlandırılan Kore alfabesinin oluşturulmasını ve halka tanıtılmasını sağlayan Kral Secong'un heykelinin en kalabalık caddeye dikilmesi ve kurulan dil enstitülerine Kral Secong'un adının verilmesi, Koreliler için Kore dilinin ne kadar önemli olduğunu gösteren bazı örneklerdir (Üçüncü, 2017, s. 14).

Kore kültürünün şekillenmesinde bir diğer önemli etken ise din faktörüdür. Kore'nin dini yapısı sürekli olarak değişiklik göstermiştir. Şamanizm, Korede tarih öncesi çağlardan itibaren varlığı sürdürmüş, bu sebeple Kore'nin geleneksel dini olarak nitelendirilmektedir. Ne zaman ve nerede ortaya çıktığı bilinmediği için Kore'ye girişinin de nasıl olduğu bilinmemektedir. Kore'nin Budizm ile tanışması Goguryo Krallığı döneminde Çin'e giden keşiş Sundo sayesinde olmuştur. Birleşik Şilla döneminde ise resmi din ilan edilmiştir. Konfüçyüsçülük'ün ise Üç Krallık Döneminde ülkeye girdiği varsayılmaktadır ve Coson Krallığı döneminin resmi dini haline gelmiştir. Hristiyanlık ise 18. Yüzyılda Coson Krallığı döneminde misyonerler tarafından Kore'ye tanıtılmış ve mezheplerinden en yaygın olanları ise Katoliklik ve Protestanlıktır (Türközü vd., 2014, s.

160-169). Kore'nin din ve inanç yapındaki bu renklilik, kültürünü de renkli hale getirmiştir. Dinlerin Kore kültürüne sağladığı bu çeşitliliğe kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Kore yarımadasında Şamanizm, arkaik dönemden beri (M.Ö. 1000) görülmeye başlanmıştır (Magargle, 2019, s. 25). Şamanizm, Kore halkının dini inanışlarının temel taşı olması yönünden çok önemli bir yere sahiptir. Doğadaki her nesnenin bir ruhu olduğuna inanan Şamanizm, temelde sihir ve büyüye dayanır. Koreliler sanayileşme etkisine girmeden önce kırsal kesimde yaşayan ve tarımcılıkla uğraşan bir topluluktur. Yaşamlarını tarım ile sağlayan Koreliler için doğa son derece önemlidir ve bu yüzden doğa ile uyum içinde yaşama düşüncesi ortaya çıkmıştır (Türközü vd., 2014, s. 160). Şamanlığın temelinde de insan ve doğanın birlik ve beraberliği ve de uyumu düşüncesi yer almaktadır (Karakuş Harmancı, 2020, s. 47). Okay (1996, s. 31)'a göre Şamanizm, "eski destanları ve efsaneleri koruyan, bunları halk şarkıları ve dansları aracılığı ile günümüz Kore'sindeki çağdaş yaşama taşıyan ve bunları icra eden bir inanç sistemidir. Kore kültürünün bozulmadan korunabilmesi, büyük ölçüde Şamanizm'e borçludur" der. Kore kültürünün temelini oluşturan Şamanizm, halk geleneklerinin bir parçası olarak işlev görmektedir. Geleneksel danslarından halk şarkılarına, çalgı aletlerinden giyim kuşamdaki renk seçimlerine kadar birçok alanda Şamanizm etkisi görülmektedir (Karakuş Harmancı, 2020, s. 35).

Budizm, Kore toplumunu ve Kore kültürünü etkileyen başlıca dinler arasındadır. Bir inanç sistemi olmakla birlikte Kore toplumunun kültürel açıdan şekillenmesine de katkı sağlamıştır. Korelilerin yaşantısını büyük ölçüde etkileyen Budizm, sadece etkileyen taraf olmamış, aynı zamanda yayıldığı bölgelerdeki kültürden de etkilenmiştir. Kore kültürü ve Kore toplumunun sosyal yaşantısının etkisi ile Kore Budizm'i ortaya çıkmıştır (Türközü & Kopar, 2021, s. 66). Budizm inancında dünyadaki bütün canlıların birbirleriyle ilişkili olduğu düşüncesi yer almaktadır. Bu yüzden Koreliler de kendi aralarında bir bağ olduğunu düşünmektedir. Bu bağı korumak adına insan ilişkilerine büyük önem verilmektedir. Ay takvimine göre 4. ayın 8. gününde Buda'nın Doğum Günü kutlanmaktadır. Kore kültüründe yer etmiş bu kutlama, günümüzde halen varlığını sürdürmekte ve hatta o gün resmi tatil ilan edilmektedir. Budizm'in ibadet yeri olan tapınaklar ise Kore kültüründe önemli bir yere sahiptir. Özellikle Gyeongju (Gyeongju-

경주)’da bulunana Bulguk Tapınağı (불국사), 1995 yılında Unesco Dünya Kültür Mirası listesine katılmıştır (Türközü vd., 2014, s. 163). Şilla Krallığı döneminde inşa edilen bu tapınak, dönemin en büyük tapınağı olarak bilinmektedir. Yine Kore’deki birçok ünlü tapınak ve Budizm’in kültürel hazineleri, bu dönemde yapılmıştır (Kim & Shin, 2014, ss. 81-83). Japon sömürge döneminde Budizm ve Budist rahiplere baskılar artmış ve Batı’dan gelen Hristiyanlık sonrası Budizm’in etkisi azalmıştır. İlerleyen dönemlerde Budizm, inanç sistemi özelliğini kaybetmiş, kültürel ve geleneksel özelliklerini devam ettirmiştir (Yılmaz, 2021, s. 49).

Konfüçyanizm, ilk olarak Çin’de bir düşünce sistemi olarak ortaya çıkmış, zamanla bir inanç sistemine dönüşmüştür. Bu inanç sisteminde temelde bireyden başlar ve aile kurumunu, toplumu her yönüyle düzgün hale getirmeyi amaçlamaktadır (Türközü vd., 2014 s. 165). Buradan yola çıkarak, Konfüçyanizm’in sosyal hayatı düzene koyan değerler bütünü olduğunu söyleyebiliriz. Magargle (2019), Konfüçyanizm’in Koreliler üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmiştir:

Konfüçyüsçülük, Korelilerin sosyal ahlakını belirleyen bir dindir. Koreliler belli bir inanç sistemine dâhil olsun ya da olmasın sosyal yaşamlarında mutlaka Konfüçyüs öğretilerini takip ederler. Hatta toplumsal yaşamda Konfüçyüsçülük öğretilerine o kadar çok alışmışlardır ki bunu uyguladıklarının farkında bile değillerdir. Çok çalışkan olmaları, aile içinde anne ve babalarına bağlılıkları, şirkete bağlılıkları buna örnek olarak gösterilebilir (s. 20)

Kore toplumu için Konfüçyanizm’in üç büyük anlamı vardır. Bunların ilki, günümüze kadar devam eden geleneksel törenlerdir. Atalara tapınma törenleri, düğün ve cenaze törenlerin Konfüçyanizm’in etkisini gösterdiği bazı törenlerdir. İkincisi, Konfüçyanizm saygıya aşırı önem vermesidir. Bundan dolayı, kendinden yaşıca büyük kişiye saygı göstermek Kore kültüründe önemli bir yere sahiptir. Son olarak ise, Konfüçyanizm’in Kore toplumuna bıraktığı kültürel miraslar yer almaktadır. Çandog Sarayı, Congmyo Kraliyet mezarı ve tapınağı gibi eserler Konfüçyüsçülüğün Kore topluma bıraktığı kültürel miraslardan bazılarıdır (Türközü vd., 2014, ss. 165-166).

Hristiyanlığın Kore’ye girişi misyonerler arayıcılığı ile gerçekleşmiştir. İlk olarak Coson Krallığı döneminde ülkeye girmiş fakat bu dönemde istediği etkiye ulaşamamıştır. Kore’de uzun yıllardır çok tanrıcılık ve putçuluk anlayışı hüküm sürmekteydi ve

Hristiyanlığın tek tanrı anlayışı, Kore'nin Konfüçyanizm anlayışıyla gelen düzene ters düşmekteydi. Bu sebeple uzun bir süre misyonerlerin ülkedeki varlıkları hoş karşılanmamıştır (Yılmaz, 2021, s. 50). Ancak Japon Sömürge döneminde Batılılaşma hareketi ile birlikte Hristiyanlık ivme kazanmıştır. Köroğlu (2009, s. 18), bu dönemde modernleşme yolunda ilerlenmeye zorlanan Kore halkının, kendi geleneklerinden koparıldığını, kültürel ve dini anlamda yeniliklere mecbur bırakıldığını söylemektedir. Hristiyanlık insanoğlunun itibari ile kadın ve erkek eşitliğini öğreterek Korelileri geleneksel kapalı düşüncesinden koparmaya çalışmıştır (Türközü vd., 2014, s. 168). Bu açıdan Hristiyanlık Kore Yarımadası'na giriş yaptıktan sonra düşünsel olarak başlayan değişim, toplumsal ve siyasi olarak meydana gelen gelişmelerle yeniçağın başlamasına neden olmuştur (Oğuz, 2019, s. 247).

Yukarıda bahsedilen dinler, Kore'de uzun yıllar varlığını sürdüren ve bu yüzden daha fazla etkileri görülen dinlerdir. Bahsi geçen dinler dışında Korelilerin inandıkları başka din ve mezheplerde bulunmaktadır (Taoizm, Shincheonji, Donghak Dini). Her din ve inanış kültürel anlamda Kore'ye yeni değerler katmış ve kültürünü zenginleştirmiştir. Kore yarımadası üzerinde günümüze dek varlığını sürdüren geleneksel unsurların birçoğunun bu dinsel çeşitliliğin bir sonucudur diyebiliriz. Ülkede din özgürlüğü olması da bu renkliliğe etki eden bir başka önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3. Kore'de Çokkültürlülük

Küreselleşen dünya ile birlikte bilgi, iletişim ve teknolojilerinin gelişim hızının artması ve birden fazla kültürlerin bir arada yaşamaya başlaması, çokkültürlülük kavramının da hızla ivme kazanmasına neden olmuştur. Bu yüzden küresel bir sorun haline gelen çokkültürlülük olgusu, yakın bir tarihte Kore'yi de etkisi altına almıştır.

Kore'nin geçmiş tarihine bakıldığında, başka ülkeler ile çok fazla ilişki içerisinde olmadığını söyleyebiliriz. Bu durumun değişmesine sebep olan en önemli faktör ise Kore'nin Japon sömürgesi altında olduğu dönemdir. Bu dönemde Japonlar Kore'nin hem modernleşmesine hem de Batılılaşmasına ön ayak olmuştur. Gelişen sanayi, sömürge yönetimi ve tüketim kültürünün Kore'de yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Batı tarzı kıyafetler, sinema, ses kayıt teknolojileri, dergiler ve alışveriş merkezleri gibi unsurlar Korelilerin hayatına girmiştir. Bu dönemde yaşanan kalkınma, oldukça karmaşık bir

tabiata sahiptir: Zira Japonlaşma, Batılılaşma ve Korelileşme üç koldan aynı anda ilerlemiştir (Söylemez, 2021, s. 16). Bu dönemde ülkeye giren değişiklikler sayesinde Kore, kültürel anlamda canlılık kazanmaya başlamış ve kendi bünyesinde de değişimler yaşamıştır. Bu değişikliklerin başında da “Hallyu (Kore Dalgası) “ gelmektedir. Kore’nin yeni kültürel trendlerini tanımlamak için kullanılan bu terim, Kore filmleri (K-Film), Kore dizileri (K-Drama) ve Kore müziğini (K-Pop) kapsamaktadır. Sadece bu alanlarda değil yemekleri, teknolojik marketleri, bilgisayar oyunları, kozmetik ürünleri vb. alanlarda da gelişim göstermiştir. 1990’lı yılların yarısından itibaren Kore’nin popüler kültürel ürünleri olan bu alanlar dünya genelinde tanınmaya başlanmıştır.

Yoo’ya (2019) göre Kore Akımı olarak da ifade ettiğimiz ‘Hallyu’nun gelişim süreci üç döneme ayrılmaktadır:

Hallyu’nun 1997’den 2000’li yılların başına kadar olan ilk dönemi, akımın Kore dizisi ve Kore müziği merkezinde Çin, Tayvan ve Vietnam’da ortaya çıkışını ifade etmektedir. İkinci dönem olarak, 2000’lerin başında dizi, müzik, film ve diğer yan ürünlerle tüm dünyada ivme kazanan ‘Hallyu’nun etkisi, Türkiye’de üçüncü döneme denk gelen 2000’li yılların ortası ve sonrasında artmıştır (s. 22).

Kore, 1997 yılından itibaren demokratikleşme sürecine girmiştir. Bu süreçte önemli politiklardan birisi de kültür ürünleri olmuştur. Kültür ürünleri bir kalkınma aracı olarak görülmüş ve yaratıcı endüstriler bağlamında değerlendirmeye alınmıştır (Toprak & Ökmen, 2022, s. 29). Geliştirilen bu kültürel ürünler, ülkelerin birbirleriyle etkileşime girmesinde ve Kore kültürünün tanınmasına ön ayak olmuştur. Ayrıca kültür ürünlerinin ticari alanda pazarlaması yapılarak ekonomik açıdan katkı da sağlamıştır. Kore’nin ekonomik anlamda büyümesi, elbette başta sanayi olmak üzere teknoloji ve kültürel ürünlerin pazarlanmasına bağlıdır diyebiliriz. Günümüzde ise küreselleşmenin etkisiyle birlikte, bir topluma ait kültürün başka kültürlerle aktarılması oldukça kolay hale gelmiştir. Kore, son dönemlerde bu alanda adından sıklıkla söz edilen bir ülkedir. Elbette Kore’nin kültürel olarak bu kadar tanınması, Kore’ye hayranlık duyarak çeşitli yollarla Kore’de yaşamayı hedefleyen insanların artmasına ve çokkültürlülük olgusunun oluşmasına sebep olmuştur.

Han (2007)’a göre Kore, uzun zamandır homojen kültür ve nüfusa sahip olmasıyla, etnik olarak homojen bir devlet olarak kabul edilmektedir. Kymlicka’nın (1998) yirmi yıllık

"İzlanda ve Güney Kore dışında bugün çoğu ülke kültürel olarak çeşitlidir" ifadesinde yansıtıldığı gibi o zamanlar Güney Kore etnik ve kültürel olarak homojen bir toplum olarak anılmaktaydı. O kadar ki, Korelilere homojen bir toplum oldukları ilkökul çağında öğretilmeye başlanılmaktadır. Kore diasporası, 5.000 yıllık safkan geçmişine sahip olduğunu iddia eden bir toplum olarak 1.300 yılı aşkın bir süredir yapım aşamasındadır. 1990'lardan önce Kore'deki tek önemli kalıcı yabancı nüfus, 1882'de Kore ve Çin arasında imzalanan ve Çinli tüccarların toprak sahibi olmasına ve kiralamasına izin veren ticaret anlaşmasıyla Kore'ye gelen 'Hwagyo (화교)' olarak bilinen Tayvan vatandaşlarıydı. Bununla birlikte Japonya ve Çin arasındaki orta yol olarak çeşitli işgalci güçlerin Kore popülasyonunda da genetik kod bırakması muhtemeldir (Dickey, 2014, s. 186).

Güney Kore ulusal ahlakı, güçlü bir etnik köken ve ırk saflığı duygusuna sahip milliyetçiliktir. Koreliler için tek kültürlü, tek etnik ve tek dilli olmak, ulusal kimlik olarak tanımlanan "Koreliliği" oluşturan en önemli faktör olarak görülmektedir. Kore milliyetçiliği, özellikle Japonya'nın 30 yıllık sömürgeleştirmesinden ve ülkeyi bölen Kore Savaşı'ndan sonra Kore gururunun, bağımsızlığının, özgürlüğünün ve birlikteliğinin bir sembolü haline gelmiştir. Kore milliyetçiliği, sosyal uyumu güçlendirmek ve ekonomik kalkınmayı ilerletmek için etkili bir ideolojik araç olarak uzun yıllar varlığını sürdürmüştür (Hong & Halvorsen, 2014, s. 255). Benzer şekilde Olneck (2011, s. 676), "Kore'nin tarihsel olarak etnik açıdan homojen olduğuna inanmak ve buna eşlik eden Kore kültürünün farklılığına ve üstünlüğüne inanmak, kurumsallaşmış bir değer olan ve açıkça aktarılan hâkim bir etnik milliyetçiliği oluşturmuştur" der.

Etnik soydaki saflık kavramı, Kore halkının tarihsel kimliğinde uzun süredir önemli bir rol oynamıştır. Ulusun geçmişine ilişkin bu kültürel etki, modern Güney Kore toplumunda devam eden Koreliliğin biyolojik bir gereklilik olduğu algısını yaratmıştır (Ghazarian, 2018, s. 18). Ne var ki küreselleşen dünyada ortak bir paydada buluşmak artık imkânsız hale gelmiştir. Tek bir dilin konuşulması, tek bir inanın hâkim olması ya da tek bir kültürün benimsenmesi gibi tüm farklılıkların ortadan kalkması söz konusu dahi olamaz. Kymlicka'nın ifadesiyle, "Bugün çoğu ülke kültürel bakımdan çeşitlilik gösterir. Son tahminlere göre dünyadaki 184 bağımsız devlet, bünyesinde 600 yaşayan dil grubu ve 5.000 etnik grup barındırmaktadır. Çok az ülkede, yurttaşların aynı dili konuştukları ve aynı etnik-ulusal gruba ait oldukları söylenebilir" (Kymlicka, 2020, s. 26). Bu yargı

şüphesiz Kore toplumu içinde geçerlidir. Homojen bir toplum özelliği taşıyan Kore, 1990 sonrası dönemde artan göçlerle birlikte heterojenleşerek kültürünün yeniden yapılanmasına ve “öteki” ile var olmaya, homojenlik iddiaları yerine çokkültürlülük “damunhwa (다문화)” gibi farklı söylemleri içine alan heterojen birlikteliklere doğru yol almaya başlamıştır (Üçüncü, 2017, s. 13). Örneğin; 2007 yılına kadar Kore ulusal müfredat komitesi, tarih ders kitaplarından “Danil-Minjok (단일민족-tek etnik köken)” vurgusunu kaldırmak için ulusal müfredatı revize etmiştir. Geçmişte milliyetçilik anlayışı, yabancı etkiler karşısında Kore'ye iyi hizmet etse de günümüzde bazı zorluklara yol açtığı görülmektedir. Birçok yabancı için ulusal kimlik, etnik terimlerle ele alınmaya devam etmektedir. Başka bir etnik kökenden bir kişi Kore'de doğup büyümüş olsa bile, bazıları o kişiyi "gerçek" bir Koreli olarak görmeyebilir, bunun yerine o kişiyi diğer olarak işaretleyecek şekilde söz edebilir (Ghazarian, 2018, s. 18). Bu durum, yabancıların topluma katılmasını sağlayabilecek yeni düzenlemelerin Kore toplumu için gerekli olduğu da göstermektedir. Bir zamanlar etnik homojenliğiyle gurur duyan Kore, şimdi çok kültürlü bir toplum olmanın zorluklarıyla mücadele etmesi gerekmektedir.

Kymlicka (1995), çokkültürlü toplumların türleri üç kategoride sınıflandırmıştır:

İlk tip, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya'da görüldüğü gibi vatandaşların çoğunluğunun göçmenler veya onların soyundan geldiği toplumlardır. Bu sınıflandırmada çokkültürlülüğün kendisi ulus inşasının veya vatandaşlık ilkesinin temeli olmuştur. İkinci tip, çeşitli etnik grupların tek bir modern devlete entegre edilmesiyle oluşturulan toplumları içerir. Çin ve Brezilya bu sınıflandırmaya örnek verilebilir. Bu kategoride etnik gruplar, modern devletin yaratılmasından önce belirli bir yerelliğe dayanan ayrı bir tarihe sahiptir. Üçüncü tipte, Almanya, Fransa veya İsviçre örneğinde olduğu gibi etnik olarak nispeten homojen bir toplumda göçmenlerin artması nedeniyle çokkültürlülük gerekli bir politika oluşturmıştır. Bu sınıfta iş ve evlilik, göçün başlıca nedenleridir, ancak Çin mahalleleri gibi ayrı etnik topluluk oluşumları hala yaygındır (ss. 13-14)

Peki, bu sınıflandırmada Kore hangi gruba giriyor? Yüzeysel olarak bakıldığında Kore, üçüncü sınıf olarak görülebilir, ancak özünde bu gruptan önemli ölçüde farklıdır. Bu farklılıkların birincisi, Almanya, Fransa ve İsviçre'deki göç, İslam ve Hristiyanlık gibi farklı medeniyetlerin çatışması konusunu gündeme getirirken Kore örneğinde, medeniyet sorunu sular altında kalmış gibi görünüyor. Asya ülkeleri tek bir medeniyet olmaktan

uzak olsalar da, farklı medeniyetler yerine “Asya kültürleri” olarak tanınmaktadırlar. Oryantalizm fikri, homojen bir "Doğu Uygarlığı"nın yanlış algılanmasında saklıdır. Bu durum, Kore'nin çokkültürlü yapısında, diğer devletlerden farklı bir tutum sergilediğini gösterir. İkinci ve en önemli farklılık ise, Kore'de göç eden kişi ailesiyle birlikte değil, bireysel bir erkek veya kadın olarak göç etmektedir. Böylece ayrı bir etnik grup oluşturmak yerine farklı kültürden birey -genellikle kadın- belirli bir aileye ve kültürüne yerleştirilir. Başka bir deyişle, farklı kültürler arasındaki çarpışma, çatışma veya uyum, büyük ölçüde bir aile içinde çözülmesi gereken bir görevdir. Bu çok kültürlülüğün tuhaf bir türü olarak karşılanmaktadır (Yang, 2011, ss. 55-65)

Güney Kore için çokkültürlülük, Batı'ya kıyasla oldukça yeni bir olgudur. Ahn(2013)'a göre Kore'de çokkültürlülük terimi, ilk olarak 1992 yılında bir dergi makalesinde kullanılmıştır. Çokkültürlülük tabirinin ilk olarak 90'lı yılların başında kullanıldığı doğrudur ancak makalenin içeriğinden de anlaşılacağı üzere 'kısa dünya haberleri' bölümünde, basit bir yabancı vakayı tanıtmak için kullanılmıştır. Bununla birlikte Korelilerin çokkültürlülüğü 'kendi meseleleri' olarak görmeye başlaması 2000'li yılların başında gerçekleşmiştir. Kısaca, çokkültürlülük terimi Güney Kore'de ilk kez tanıtıldığında, "kısa dünya haberleri" raporlarında yer almasına rağmen o dönemlerde çokkültürlülük, Kore toplumunu yansıtan bir özellik olarak görülmemekteydi.

Ahn (2013), incelediği 275 dergi makalesinden yola çıkarak "çokkültürlülüğü" nasıl yorumlayacağına dair çeşitli söylemsel düzeylere sahip olduğunu dile getirmiş ve bunları çağrışımlarına göre üç farklı kategoride incelemiştir:

İlk olarak, 'çok kültürlü', 'çok ırklı' anlamına gelir. İkincisi, mono kültürün aksine 'azınlık kültürü' anlamına gelir. Üçüncüsü, 'çeşitli' anlamına gelir. Bu üç söylemsel seviyenin her biri benzersizdir, ancak hepsi "çokkültürlülük" terimiyle karıştırılmıştır ve Kore'de "çokkültürlü toplum" veya "çokkültürlülük" söylemsel oluşumunu doğrudan etkilemektedir. Burada, her birini derinlemesine açıklamak gerekmektedir. Kore'de çokkültürlülük öncelikle 'ırk' kavramından geçer. Yani burada kültür ırk demektir. Birçok dergi makalesinin çokkültürlülük ve çok ırklı kavramları bir arada kullanması, çok kültürlülüğün Kore'de ırk kategorisi üzerinde çalıştığının bir örneğidir. Kore'nin tek ırklı bir ülke olarak düşünülmesi nedeniyle, cinsiyet ve sınıf gibi diğer kategorilere kıyasla ırk kategorisinin göz ardı edilmesi önemlidir. Kyung-Koo Han'ın gösterdiği gibi, uzun süredir etnik homojenliği ve milliyetçiliği doğallaştıran uygulamalar mevcuttur. Kore toplumu üzerine yapılan çalışmaların, ırkı kısaltarak temelde cinsiyet ve sınıfa dayalı olduğu, Batı toplumunun ise

toplumsal değişim ve çatışmalarını ırk/cinsiyet/sınıf çerçevesine göre açıkladığı doğrudur. Ancak artık ırk kategorisi Kore toplumunu analiz etmede geçerli hale gelmiştir, çünkü farklı kültürel, ırksal ve dinsel geçmişlere sahip pek çok grup Kore'ye gelmiş ve Kore toplumunu çeşitlendirmiştir. Çok kültürlülüğün ırk kategorisini benimsemesinin nedeni, bu fenomeni harekete geçiren bazı değişikliklerin ve olayların meydana gelmesidir. Kang, bu faktörleri şöyle açıklıyor: (1) göçmen işçilerin artması, (2) uluslararası evliliklerin artması ve (3) Kuzey Kore sığınmacıların artması. Sosyal bir sorun haline gelmeden önce Kore'de çok farklı türde yabancı ve göçmenlerin olduğu kesindir. O zamanlar Kore'nin ırksal sorunları olmasına rağmen, herhangi bir toplumsal ilgi görmedi çünkü iki ırk utanılacak bir durum olarak görülmekteydi. Bu nedenle, Kore'de ırk sorunlarının artık çok önemli bir sosyal gündem haline gelmesi özel bir öneme sahip, çünkü bu, Kore toplumunun ırksal ve etnik açıdan farklı olanlar hakkında belirli bir tür kolektif kaygıya sahip olduğu anlamına geliyor. Yani insanlar, bu yeni gelenlerin insanları etkileyebileceğini düşünüyor, hatta tek etnik bir ulus olduğumuz için Kore ulusal kimliğini tehdit edebileceğini düşünüyor. Bu nedenle, sahip olduğumuz Kore ulusal kimliğine zarar vermeden onları Kore toplumuna nasıl dâhil edeceğimiz önemli bir konu haline geliyor (ss. 103-104).

Kore'de çokkültürlülük olgusu çok yakın bir tarihte ülkeye gelen göçler ile başlamıştır. Ancak bu durum, geçmiş dönemlerde başka kültürlerle etkileşime girmediği anlamına gelmemektedir. Kore yarımadası, bulunduğu konum itibarıyla Japonya ve Çin ile sürekli etkileşim halinde olmuş ve iki ülke arasında köprü görevi görmüştür. Ayrıca sık sık istilaya uğramış ve bu istilalar sonucunda ülkeye yerleşen Çin ve Japon vatandaşlarına ev sahipliği yapmak zorunda kalmıştır. Kore'ye doğru gerçekleşen bu hareketlilik Anadolu'daki kadar çeşitlilik göstermemektedir. Bu nedenle de Kore'nin Avrupa, Ortadoğu ve Amerika gibi bölgelerde yaşayan toplumlara nazaran daha "saf bir ırk", etnisite ve kültürle günümüze kadar ulaştığını söyleyebiliriz. Ancak hem küreselleşmenin etkilerinin tüm dünyada görülmeye başlanması hem de Kore'nin popüler kültüründe ve ekonomisinde gösterdiği başarısı ülkeye yönelik göçlerin artmasına neden olmuştur (Üçüncü, 2017, s. 18).

Kim (2016), 50 yıldan fazla bir süredir Güney Kore'ye gelen yabancı uyrukluların çoğunluğunu misyonerler, Barış Şirket gönüllüleri, iş adamları, İngilizce öğretmenleri ve göçmen işçilerin oluşturduğunu aktarmaktadır. Bu durumun en önemli sebeplerinden birisi ve en önemlisi Kore'nin ekonomik anlamda gösterdiği gelişmedir. Diğer Güney Asya ülkelerine kıyasla Kore'nin ekonomik açıdan yüksek gelişmişlik düzeyine ulaşması, diğer ülkelerden ziyade Kore'nin göç edilecek rota olarak düşünülmesinde önemli bir etken haline gelmiştir. Kore Savaşı'nı takip eden yıllarda, Kore'nin etnik

milliyetçiliği,halk arasında anti-komünist bir duygu uyandırmış ve ulusal güvenlik öncelik haline gelmiştir. O zamandan beri Kore ekonomisi dünyanın en büyük 15. ekonomisi haline gelmiştir. Post-endüstriyel bir toplum olarak yüksek derecede ekonomik kalkınma, Güney Kore’yi artan kültürel maruziyet ve çeşitlilik nedeniyle yeni zorluklarla karşı karşıya getirmiştir. Göçmenlerinin sayısı, Kuzey Amerika’daki diğer çokkültürlü toplumlarda olduğu kadar fazla olmasa da Kore toplumunun kendine özgü bir çokkültürlülük yapısını oluşturacak düzeye gelmiştir (Yang, 2011, s. 55).

Kore’de meydana gelen okullaşma oranının artması, işsizlik oranlarının düşmesi ve artan sanayi ile birlikte uluslararası pazara giriş yapması ve ucuz iş gücü ihtiyacının doğması o dönemin göç oranlarını etkileyen en önemli unsurların başında gelmektedir. Hızla gelişen sanayiye ayak uydurmak adına büyük şehirlerde yeni fabrikalar kurulmaya başlanmış ve burada çalışacak işçilere olan ihtiyaç artmıştır.2000’li yıllara gelindiğinde, Kore toplumunun homojen doğası giderek değişmeye başlamıştır. Ülke ekonomisi gelişirken zamanla daha fazla Koreli belirli mesleklerden, özellikle sözde ‘3D’ olarak adlandırılan zor, kirli ve tehlikeli (difficult, dirty and dangerous) işlerden ve vasıfsız el işlerinden (fabrika işçiliği, restoran işleri ve temizlik vb.) uzaklaşmıştır (Kim & So, 2018, s. 107). Korelilerin fabrikalarda çalışmak yerine teknoloji ağırlıklı olarak çalışmak istemeleri işçi açığına sebep olmuştur. Bu açığı fırsat bilen göçmenler, işçi olarak ülkeye girmeye başlamıştır. Ayrıca Kore Hükümeti, bu alanlarda oluşan işgücü açığını ortadan kaldırmak amacıyla 1992’den itibaren vasıfsız göçmen işçileri ülkeye getirmekte ve giriş- çıkışlarını kontrol etmektedir. Kore’ye göç eden ülkelerin başında Filipinler, Malezya, Tayland ve Endonezya gibi Doğu Asya ülkeleri gelmektedir. Bu ülkelere ek olarak son zamanlarda Rusya, Pakistan, Hindistan, Özbekistan, Brezilya ve Nijerya dâhil olmak üzere dünyanın dört bir yanından düzinelerce ülkeden vasıfsız göçmen işçi Kore’ye akın etmektedir. Bu göçmen işçiler, tarım, balıkçılık ve hizmet sektörlerinin yanı sıra inşaat, metal işleri, boyama, otomobil parçaları, tabaklama, tekstil, mobilya imalatı ve diğer küçük ve orta ölçekli imalat endüstrileri gibi sektörlerdeki 3D işlerde istihdam edilmektedirler (Kim, 2019, s. 4).

2000li yıllara gelindiğinde ülkede göçmen sayısı hızla artmıştır. Başlangıçta bu durum, var olan işçi açığını kapattığı için bir sorun olarak görülmemiş, aksine olumlu karşılanmış ve desteklenmiştir. Göç oranlarının artış göstermeye başlamasıyla da ülkede vize izin

sistemlerinde düzenlemeler yapılmıştır. Bugün Güney Kore vize sisteminde göçmenler ve ziyaretçileri kapsayan 31 farklı kategori bulunmaktadır. B ve C türü vize sahipleri maksimum 90 gün süre (kısa dönem) ile kalabilenleri tanımlarken geriye kalan A, D, E, F, G ve H kategorisindeki vizeler 91 günden fazla kalacak olanlara verilen vizeleri kapsamaktadır (Üçüncü, 2017, s. 28). Bunun yanı sıra Kore’de dört tür çalışma izni yabancı işçi akışını düzenlemektedir. Bunlar; Profesyonel Çalışma İzni Sistemi (Professional Work Permit System -PWPS), Endüstriyel Eğitim Sistemi (Industrial Training System -ITS), daha az vasıflı denizaşırı Koreliler için İstihdam Yönetim Sistemi (Employment Management System-EMS) ve vasıfsız yabancı işçiler için İstihdam İzin Sistemi (Employment Permit System-EPS) şeklinde sıralanmaktadır.

Kore, göçmenlerin nüfus içindeki oranı bakımından yüksek gelirli ülkeler arasında ön sıradadır. BM Nüfus Fonu istatistiklerine göre, 2019 yılında, göçmenler Kore Cumhuriyeti’nin nüfusunun sadece %2,3’ünü oluşturmaktadır. Bu oran, gelişmiş diğer ülkelere göre (%14) oldukça düşüktür. Gelişen ekonomisine rağmen Güney Kore çok katı ve muhafazakâr bir göç politikası izlemekteydi. Bununla birlikte, son birkaç yıldır Kore’nin göç politikasında kademeli bir değişiklik olduğu gözlemlenmektedir (Makhanov, 2021, s. 228). Güney Kore halkının Asyalı göçmenlere yönelik gösterdikleri hassasiyet, göçmen sayısındaki artış ve kültürel farklılıklarla birlikte hem kendi kültürel kodlarını korumak hem de göçmenlerin adaptasyonunu arttırmak adına Kore hükümetini hızla yeni politikalar üretmeye zorlamıştır. Ayrıca yaşanan bir takım ırkçı olaylar Koreliler arasında göçmenlere yönelik farkındalığın eksikliğini ortaya koymuştur. Bu nedenle hükümet pek çok kanal aracılığıyla çokkültürlülük kodlarına vurgu yapmaya “Yabancılarla birlikte yaşıyoruz” sloganıyla yeni politikalar üretmeye başlamıştır (Ahn, 2013, s. 37).

Fabrikada çalışacak işçilerin yanı sıra Kore’ye başka amaçlar için gelen kişiler de olmuştur. Gelişen ve değişen Kore’nin yaşam kalitesini arttırmak için de bazı yeniliklere ihtiyacı vardır. Tarıma dayalı ekonomiden uzaklaşıp yenilikçi bir anlayışla teknoloji temelli, yüksek gelir sağlayabilecek sanayi alanlarına yönelen Güney Kore ekonomisi, ihtiyaç duyulan nitelikli elemanların hayat boyu eğitimlerine destek vermiş, 1960’ların ortasından beri de eğitime en yüksek bütçeleri ayırmıştır (Üçüncü, 2017, s.43). Aynı zamanda yurt dışına çıkmak ve başka ülkeler ile iletişim kurabilmek için dil öğrenmek

bir gereksinim haline gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte Korelilerin İngilizce öğrenme talepleri artmış, bu da anadili İngilizce olan binlerce kişinin Güney Kore'ye yerleşmesine sebep olmuştur (Söylemez, 2021, s. 23). Özellikle ana okul çağından itibaren İngilizce eğitime başlanması, dil eğitiminde anadili İngilizce olan öğretmenlerin tercih edilmesiyle ülkeye birçok yabancı gelmiştir. Dil öğrenmenin, diğer ülkeler ile kolayca iletişim kurmanın anahtarı olduğunu bilen Koreliler için bu tür eğitim amaçlı göçlere her zaman açık bir kapı vardır.

Devam eden yabancı işçi akınına ek olarak çokkültürlü Kore'nin oluşmasında etkili olan bir başka faktör de yabancı evliliklerdir. Sanayileşmenin etkisiyle birlikte ülke içinde de göçler meydana gelmiş ve iş bulmak ümidiyle kırsaldan şehirlere yoğun göçler yaşanmıştır. Göç edenlerin çoğunluğunu da kadınlar oluşturmaktadır. Bunun en önemli sebebi şehirde okuma ve iş imkânlarının kırsala göre daha elverişli olmasıdır. Bu sebeple okumak ve çalışmak için şehirlere giden kadınların eğitim seviyeleri yükselmiş ve beklentileri artmıştır. Şehre giden ve geri dönmeyen kadınlar, kırsal kesimdeki kadın nüfusunun düşmesine ve buna bağlı olarak doğum oranlarının da azalmasına sebep olmuştur. Öte yandan kente göç etmek yerine kırsalda tarım veya hayvancılıkla uğraşmaya devam eden Koreli erkekler, bölgedeki kadın nüfusunun giderek azalması üzerine yabancı kadınlarla evlenmeyi tercih etmeye başlamışlardır (Üçüncü, 2017, s. 38). Çin, Vietnam, Filipinler gibi Asya ülkelerinden gelen göçmen kadınlar ile yapılan yabancı evlilikleri çokkültürlülük söylemine yeni bir boyut kazandırmıştır. Gelişmekte olan ülkelere, Güney Kore'ye büyük ölçekli uluslararası evlilik göçü, 1990'ların başında ortaya çıkmasına rağmen hızla artmıştır. 2004'ten bu yana, yıllık tüm evliliklerin en az %10'u ve kırsal alanlardaki tüm evliliklerin üçte biri yabancı uyrukluları içermektedir. Çok sayıda meydana gelen evlilik göçünün bir toplum üzerinde derin etkileri olabilir. Geçici işçi göçünün aksine bu göç şekli genellikle uzun vadeli veya kalıcıdır. Ayrıca geçici göçmenlerin aksine evli göçmenler, ev sahibi toplumla bütünleşmektedir (Kim vd., 2014, s. 4). Bu yönüyle uluslararası evlilikler, işçi göçüne kıyasla Kore toplumunun değişmesinde daha derin izler barındırmaktadır. Düşük doğum oranı ve yüksek yaş ortalaması sebebiyle devlet yabancı evlilikleri desteklemiş ve bu şekilde aile yapısında değişiklikler hız kazanmıştır. Çizmeci (2022), Kore'ye yasadışı yollarla çalışmaya gelen yabancı işçilere kıyasla, yasal yollarla evlenip ülkeye gelen kişiler ve bu evliliklerden doğan çocukların toplum içinde daha kolay kabul gördüğünü

aktarmaktadır. Aynı zamanda bu yolla ülkeye giren göçmenlerle birlikte Kore'nin tek ırklı ulus olduğu konusunda ülke çapında çok fazla tartışma meydana gelmiştir. Kore'nin homojen olduğuna ve kalması gerektiğine dair yaygın inanç hâlâ hüküm sürmekte ve bu düşünce evlilik ve iş bulmak amacıyla gelen göçmenlere karşı ayrımcılık yoluyla ifade edilmektedir. Göçmenler, özellikle Kore'den daha fakir ülkelere gelenler, işyerlerinde, okullarda ve yerel topluluklarda sıklıkla önemsizleştirilmektedir. Göçmenler genellikle, onları temelde farklı ya da aşağı olarak gösteren “kültürel yabancılar” olarak kabul edilmektedir (Kim, 2018, s. 18). Yabancı evlilikler ve bu yolla oluşan ailelerin yapısına ileriki bölümlerde daha ayrıntılı değinilecektir.

Çokkültürlülüğe yeterince maruz kalmasa bile hızla artan göçmen sayısı, çokkültürlülüğü Kore siyasetinde anahtar bir kelime haline getirmiştir. Eski solcu Başkan Roh Moo-hyun (No Mu Hyon-노무현), çokkültürlülük terimini resmen kabul etmiş ve 2007'de görev süresinin sonuna doğru mevcut mevzuatın temellerini atmıştır. Bu dönemde, kavram üzerindeki tartışmalar artmış ve göçmenlik dışı paradigmadan sembolik bir ayrılmaya gidilmiştir. Ancak aynı zamanda, göçmenlik prosedürlerinin gevşetilmesine ve farklı kültürlerin kucaklanmasına yönelik tepkiler de ortadan kalkmamıştır. Başkan, aşırı milliyetçilerden veya siyasi muhafazakârlardan gelen artan eleştirileri de göze almak zorunda kalmıştır. Bay Roh'un yerini alan muhafazakar Başkan Lee Myung-bak'ın (İ Myonğ Bag-이명박) hükümdarlığı sırasında çokkültürlülüğe ilişkin çığır açan yasalar ve ulusal planlar yürürlüğe girmiştir. Örneğin, 2009 yılında Demokrat Parti temsilcisi Chun Byeong-heon (Con Byonğ Hon-전병헌), Ulusal Meclis'e ırk ayrımcılığını önlemeyi amaçlayan ve daha sonra "İrkçılık Karşıtı Yasa" olarak adlandırılan bir yasa tasarısı sunmuştur. Sonuç olarak muhafazakâr hükümet, genel sınır kontrolünü güçlendirerek ve kaçak işçi göçmenlere sık sık baskınlar düzenleyerek "çokkültürlülüğe" doğru ilerlemek yerine bir "asimilasyon" politikasını sürdürmeyi seçmiştir (Shim, 2013, ss. 15-16).

Bununla birlikte, 21. yüzyıla girerken, Kore toplumu, giderek artan sayıda yabancı evlilik ve göçmenle çeşitlenmeye başladı ve bu da, çokkültürlülüğün daha ciddi bir şekilde Kore'nin kendi sosyal sorunu olarak tartışılmaya başlanması zorunlu kılmıştır.

2.2. Türkiye’de Çokkültürlülük

Tarih boyunca neredeyse her toplumun çokkültürlülük olgusuna sahip olduğunu ve uzun süreçlerden geçerek günümüze kadar geldiğini söylemek mümkündür. Aynı şekilde Türk toplumunda da çokkültürlülük uzun yıllardan beri varlığını sürdürmektedir. Türkiye, kendine özgü bir çeşitlilik tecrübesine sahip olan; farklı dilleri, dinleri, etnik kökenleri kısacası farklı kültürleri taşıyan insanlarla barış içinde, nasıl bir arada yaşanabileceğine dair gelenekselleşmiş bir anlayış sergileyen ve konuyla ilgili pek çok örnek bulabileceğimiz bir ülkedir (Polat, 2010, s. 340). Türkiye tarihi süreçleri açısından incelendiğinde; Orta Asya’dan Anadolu’ya, Selçuklulardan, Osmanlı İmparatorluğu’na kadar geniş bir yelpazeye sahip olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden Türkiye örneğindeki çokkültürlülük olgusunu, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti olarak iki farklı başlıkta incelemek daha doğru olacaktır.

2.2.1 Osmanlı İmparatorluğu’nda Çokkültürlülük

Bir Cihan devleti kurmuş olan Kayı boyunun Anadolu’ya ne zaman geldiği, hangi güzergâh üzerinden Söğüt ve Domaniç’e yerleştiği konusunda tam ve kesin bilgi bulunmadığı noktasında araştırmacılar hem fikirdirler (Demir, 2017, s. 55). Buna rağmen genel bir yargıyla birlikte Osmanlı beyliğinin 1299 yılında, Osman Gazi tarafından, Bizans İmparatorluğu’nun Anadolu sınırında bulunan ve günümüzde Bilecik sınırları içerisinde yer alan Söğüt ve Domaniç’te kurulduğu söylenmektedir.

Anadolu’da kurulan beyliklerde iktidar babadan oğla geçecek şekilde devam etmektedir. Bu şekilde ataerkil yönetim biçimini benimseyen topluluklarda ülke ve halk tabakasını hanedanın kurucusunun mirası şeklinde kabul görmekte ve beylikler, hanedanın kurucusunun ismini almaktaydı. "Osmanlı" adı, devletin kuruluşunda-diğer hanedan devletleri gibi- devleti kuran hanedanın adını tanımlamak için kullanılmakta; yani Osmanlı adı hem hanedanı hem de devleti tanımlamaktadır (Uzun, 2010, s. 253).

Osmanlı Devleti, gerek bulunduğu coğrafi konumuyla gerekse siyasi ve ekonomik politikalarıyla birlikte kısa bir sürede topraklarını genişletmiştir. Kuruluşundan yaklaşık 150 yıl sonra da Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethetmesiyle birlikte imparatorluk unvanını almıştır. Osmanlı İmparatorluğu, etnik, dini ve coğrafi olarak çok çeşitli bir

bölgeyi kontrol etmesine rağmen 600 yıldan fazla hayatta kalmayı başaran bir tarihi imparatorluktur (Yada Vakfı, 2020).

Osmanlı Devleti, çokkültürlülüğün henüz tanımlanmadığı ve dünya siyasetinin literatürüne girmediği dönemde, Anadolu topraklarında birçok kültüre beşiklik etmiş bir bölge olduğu, bu yüzden pek çok kavmin ve etnik grubun yaşadığı bir yer olmuştur (Aydın, 2013, s. 38). Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde barındırdığı bu çeşitlikleri ‘ azınlık’ olarak adlandırılmaktaydı. Azınlık kavramı Osmanlı Devleti’nin halkı, Müslüman ve Gayrimüslim olmak üzere iki ana gruba ayırmasıyla daha işlevsel bir anlam kazanmıştır (Amet, 2021, s. 21). Bir başka deyişle, azınlıklara bu özelliği kazandıran en temel husus onların Türklerle aynı ırkı değil, aynı dini (İslam) paylaşıp paylaşmadıkları gerçeğine dayanmaktadır (Bilgiç, 2013, s. 339). Gayrimüslim azınlığı oluşturan gruplar arasında Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler en öne çıkan topluluklardı. Bu topluluklar devlet içinde çeşitli hak ve özgürlüklere sahip bir şekilde yaşamlarını sürdürmekteydiler. Öncelikle dini açıdan bakıldığında; inançlarını yaşamada serbestlik, kiliselerine gitme ve onları idare etme, ibadetlerini rahatlıkla yerine getirme gibi haklara sahiptirler. Kısacası dini anlamda gayrimüslimlere hoşgörü ve hoşgörü davranılmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu’nun Gayrimüslimlere uyguladığı bu hoşgörü politikasını Amerikalı tarihçi Stanford Shaw şu şekilde ifade etmektedir:"Osmanlılar baştan beri, fethettikleri ülkelerin Hristiyan ve Yahudi halklarını ne köleleştirmeye, ne de din değiştirmeleri için zorlamaya çalışmışlardır. XIX. ve XX. yüzyılın başında Osmanlı azınlıklarınca çıkarılan sorunlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun önceki beş yüz yıl boyunca onlara karşı uyguladığı hoşgörü ve hoşgörü yönetimin sonuçlarıdır"(akt. Demirağ, 2002, s. 15).

Osmanlı İmparatorluğu toplumunda İslamiyet anlayışı hâkimdi ve bu anlayış doğrultusunda kendi dininden olmayanlara hoşgörü ile yaklaşmak gerekmektedir. Osmanlı İmparatorluğunun gayrimüslimlere uyguladığı bu hoşgörü politikası da İslam hukukunun bir sonucudur. Ünlü Sloven felsefeci Slavoc Žižek’in İslamiyet hakkında yazdığı bir yazısında, Osmanlı’nın çok farklı etnisite veya dinleri, bir arada, birini diğerine kırdırmadan veya birini diğerine tercih edip yok etmeden, razı ederek yönetebilme kabiliyetlerine sahip olduğunu söylemiştir (Aktay, 2007, s. 106).

Osmanlı İmparatorluğu içinde barındırdığı azınlıkları sadece dini yönelimlerine göre ayırmış, Müslüman ve gayrimüslim olarak sınıflandırmıştır. Gayrimüslimlerde bile

tekkültürlüşme yoluna gitmeyen Osmanlı, İslamiyet'in tebliğ anlayışına göre Müslümanlık çağrısında bulunmuştur. Fakat bu çağrısında bile zorlayıcı olmamış tercihi onlara bırakmıştır. Bunu ister bir imparatorluk rasyonelliğinin bir gereği olarak isterse de dinî ilkelerin bir gereği olarak yapmış olsun, bu siyaset Osmanlı'nın toplum yapısında çokkültürlü bir anlayışın oturmasında önemli bir etken olmuştur (Aktay, 2007, s. 103). Bu anlayış gayrimüslimlerin kendi yaşayış tarzlarında ve kendilerini rahat hissedecekleri şekilde toplum içine karışmaları sağlanmıştır. Fakat bazı konularda sınırlamalara tabii tutulmuşlardır. Bir başka ifadeyle, gayrimüslimler Osmanlı toplumsal yapısı içerisinde kendilerine ait bir özgürlük alanına sahip olmalarına rağmen diğer toplumsal gruplarla ilişkilerinde belli kurallara uymak zorunda kalmışlardır (Amet, 2021, s. 21). Buradaki kurallar genellikle Müslümanlar ile gayrimüslimlerin birbirlerine benzememeleri gerektiği anlayışına dayanarak oluşturulmuştur. Örneğin kılık kıyafetleri konusunda Müslümanlardan farklı giyinmeleri ve kaliteli kumaş kullanımından uzak durmaları gerekmektedir. Aynı şekilde saç biçimleri ve kullandıkları isimler ile de Müslümanlara benzemekten kaçınmaları gerekmektedir. Oturdıkları binalar Müslümanlarınkinden yüksek ve gösterişli olmayacak şekilde inşa edilmeli ve ibadetleri de yüksek sesle yapılmamalıdır (Ercan, 2001, s. 62). Bu düzenlemelerin, milletler arasındaki ekonomik ve toplumsal farklılıklardan ve gayrimüslimlerin, Müslümanların hâkimiyetinde bir mahkûm millet olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür (Uzun, 2010, s. 254).

Bilgiç (2013)'in aktardığı gibi Osmanlı Devletinde hâkim unsur olan Türkler, devlet en geniş sınırlarına ulaştığı dönemde (Kanuni dönemi) toplam nüfusun yaklaşık üçte birini teşkil ederken geri kalan üçte ikilik kısmı Araplar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Slavlar, Arnavutlar, Marunîler, Süryaniler, Ulahlar, Geldaniler (Nasturiler), Çingeneler ve diğer gruplar oluşturuyordu. Bu halkların uzun yıllar devlete sadakatlerini sadece devletin gücüne ve askeri sebeplere bağlamak imkânsızdır. Bunun mutlaka hukuki ve insani bir boyut ve izahının olması gerekir. Osmanlı döneminde ise bu durumu açıklayan en temel kavram ise İslamiyet'tir. Osmanlı, gayrimüslim topluluklar ile uzun yıllar boyunca "İslam Hukukuna" göre hoşgörü ve barış içinde yaşamayı başarmıştır.

Ekonomik ve siyasal anlamda gayrimüslimlere özerk verilmesi ise daha sonraki dönemlere denk gelmektedir. Gayrimüslimlere devlet organizasyonu içinde otonom haklara sahip bir "millet" statüsü verilmesi Fatih zamanında gerçekleştirilmiştir. Özellikle

İstanbul'un fethinden sonraki dönemde, İstanbul'da yaşayan başta Ortodoks Hristiyan halk olmak üzere, gayrimüslimlere verilen idari ve dinsel özgürlükler alanı, daha sonra olgunlaşacak millet sisteminin özünü oluşturmada etkili olmuştur (Uzun, 2010, s. 254). Kısacası, Osmanlı İmparatorluğu'ndan milliyetçilik akımının ortaya çıktığı döneme kadar azınlıklar ile olan ilişkiler, İslam hukuka göre yönetilmiştir. O dönemin şartlarına göre azınlıklar bazı kısıtlamalara tabii tutulsalar da hukuk önünde daima eşit haklara sahip olmuşlardır. Bu eşitlik ve hoşgörü politikası sayesinde gayrimüslimler 19. yüzyıla kadar son derece huzurlu bir dönem geçirmişlerdir.

18. y.y sonralarında meydana gelen ve 19. y.y ikinci yarısına kadar devam eden, dünya tarihinin dönüm noktalarından biri olan Fransız İhtilali, milliyetçilik akımlarının baş göstermesine yol açmıştır. Osmanlı Devleti her ne kadar bu ihtilali başta Fransa'nın iç problemi olduğunu düşünse de etkilerinden kaçınması mümkün olmamıştır. Milliyetçilik akımı, Osmanlıda yaşayan azınlıklar arasında hızla yayılmaya başlamış ve bu akım sonucunda bağımsızlıklarını kazanmak isteyen azınlıklar isyana sürüklenmiştir. Bu isyan ve ayaklanmalar sonucunda Osmanlı Devleti dağılma sürecine girmiştir. Başka bir ifadeyle milliyetçilik ilkesi, siyasi alanda etkinliğini artırarak çok uluslu devletlerin dağılmasına neden olmuştur. Osmanlı aydınları, Fransız ihtilali'nin meydana getirdiği milliyetçilik akımının etkilerinden kaçınmak amacıyla batılı tarzda bir fikri akım ortaya attılar. Bu fikri akım "Osmanlıcılık" olarak ifade edilmiştir. İlk olarak Tanzimat Fermanı ile ortaya atılan Osmanlıcılık akımı, azınlıkları ülkede tutmayı ve onlara eşit haklar tanımayı esas almaktadır. Osmanlıcılık akımı II. Meşrutiyetin ilk yarısına kadar varlığını sürdürmüş fakat Balkan Savaşları'nın kaybedilmesiyle birlikte Balkanlardaki Türk olmayan azınlıkların bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle etkisini kaybetmeye başlamıştır.

Fransız ihtilali'nin yaydığı milliyetçilik akımının sonucunda isyan çıkaran azınlıkları ülkeye bağlamak amacıyla, Osmanlı Devleti Islahat ve Tanzimat Fermanlarını yayımlamıştır. Öncelikle 1839 yılında okunan Tanzimat Fermanı, batılılaşma yolunda ilk adım olarak görülmektedir. Bununla birlikte Türk düşünce sisteminde köklü bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Fermanda yer alan temel konular şu şekildedir: a) mal, can ve namus güvenliği, b) vergi adaleti, c) asker alma ve hizmet şekilleri.

1839 Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nun ilanı ile başlayan Tanzimat döneminde yenilikçi devlet adamları, Gayrimüslimlerin sorunlarını sadece "eşitlik" kavramı ile

çözebileceklerini ve büyük devletlerin baskılarına ve iç işlerimize müdahalelerine son verebileceklerini umut etse de durum hiç beklendiği gibi olamamıştır (Demirağ, 2002, s. 29). Fermanda verilen bütün sözlerin tamamen yerine getirilememesine rağmen bu çabalar, çağdaşlaşmaya ve cumhuriyet fikrine önayak olmuştur. Tanzimat dönemi azınlık hakları ile ilgili olarak Yanık (2012) şunları söylemiştir.

Tanzimat döneminde azınlıklara eşit hakların verilmesi ve yine Osmanlılık düşüncesinin yaygınlık kazanabilmesinde birden çok faktör etkilidir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: Avrupa'da yaygınlaşmakta olan modernite düşüncesini engellemek, azınlıkların milliyetçi hareketlerine karşı bir meydan okuma, imparatorluğun belirli coğrafyalarında meydana gelen ayrılıkçı hareketlere ve yine imparatorluğu bölmeye çalışan düşüncelere/eylemlere karşı merkezîyetçi yapının korunması ve Avrupa ile ittifak içerisinde olmak (s. 185).

Tanzimat dönemi, ülkedeki ilk sekülerleşme hareketi olarak da adlandırılmaktadır. Bu sekülerleşme hareketinin en önemli göstergesi ise, bireylerin daha önceki dönemde millet sistemi içerisinde dini eğilimlerinden ziyade eşit haklar anlamında toplumsal yaşantı içerisinde yer edinmelerini sağlayabilmesidir (Yanık, 2012, s. 184). Bu ferman ile Osmanlı'da ilk kez kanun gücü üstünlüğü kabul edilmiş ve anayasal sürece geçişin ilk adımları atılmıştır. Fakat bu ıslahat çalışmaları ile Osmanlı istediği sonuçları elde edememiştir. Yabancı devletler, azınlıklar için bu hakları yetersiz bulmuş ve Osmanlı'ya baskı uygulayarak Islahat Fermanı'nı yayınlamak zorunda bırakmıştır.

1856 yılında yayımlanan Islahat Fermanı, yukarıda da bahsedildiği gibi kaynağını ve ortaya çıkış nedenini yabancı devletlerden almıştır. Özellikle Müslüman olmayan tebaanın haklarını korumak ve artırmak düşüncesiyle ilan edilen Islahat Fermanı, yabancı devletlerin uzun yıllar süren baskıları ve çabaları sonucu kabul edilmek zorunda kalınan bir ıslahat programıdır (Bülbül, 1989, s. 178). Tanzimat Fermanının ardından ilan edilen Islahat Fermanı ile İmparatorluk toprakları üzerinde yaşayan herkese tek vatandaşlık sıfatı altında, ancak imparatorluğun İslâmi geleneklerine zarar vermeksizin eşit hak ve görevler tanıma yönünde bir sistem değişikliği süreci başlamıştır (Uzun, 2010, s. 268). Tüm bu gelişmelere rağmen Islahat Fermanı da Tanzimat Fermanı ile aynı sonuçları elde etmiştir. Sosyal, siyasi ve hukuki anlamda yenilikler yapılamamış, reform girişimleri ise başarısız olmuştur. Bu olumsuz etkiler hem gayrimüslimleri hem de Müslüman haklı memnun edememiş, beklenen etkinin aksini göstermiştir. Sonuç olarak bakıldığında, Osmanlılık fikri ve beraberinde ilan edilen fermanlar toplumsal, siyasi ve ekonomik

açından Osmanlı Devleti’ni karışıklığa götürmüştür. Azınlıklara verilen haklar sonucunda devlette bir bölünme ve ırkçılık söylemleri ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti’nin bu yönde göstermiş olduğu çabalar faydasız kalmış ve devleti çöküşe sürüklemiştir.

2.2.2 Cumhuriyet Dönemi Çokkültürlülük

Osmanlı Devleti içinde bulunduğu iç karışıklıklar ve siyasi sebeplerden dolayı çöküşe doğru gitmiş ve 1922 yılında saltanatın kaldırılmasıyla resmi olarak yıkılmıştır. Osmanlı’nın yıkılmasıyla birlikte azınlık kavramı Türkiye Cumhuriyeti’ne miras olarak kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu ve hukuki alanda varlığını resmi olarak tüm dünyaya duyuran Lozan Antlaşması’dır. Lozan Barış Antlaşması’na göre; Türkiye Cumhuriyeti ülkesinde sadece gayrimüslimleri azınlık olarak kabul etmekte ve onlara birtakım haklar vermektedir. Lozan’da azınlıklara verilen hakların muhatapları, Gayr-i Müslimler, “Rum, Ermeni ve Yahudi” azınlıklar kabul edilmiştir. Antlaşmanın 40. maddesinde şu hüküm yer almıştır: “Müslüman olmayan azınlıklara mensup olan Türk vatandaşları hem hukuk bakımından hem de uygulamada diğer Türk vatandaşlarına uygulanan aynı muamele ve aynı güvencelerden yararlanacaklardır” (Atıcı Köktaş & Büyükbaş, 2016, s. 5). Azınlıklar, özellikle giderleri kendilerine ait olan her türlü hayır kurumları, dinsel ya da sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dini ayinleri serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır. Balı (1998), Lozan Antlaşması’ndaki bu maddelerin, azınlıklara kendi kültürel kimliklerini, cemaat yapılarını, dillerini muhafaza ederek yüzyıllardan beri süre gelen ve alışmış oldukları “millet” düzenini devam ettirebileceklerini düşündükleriniancak kısa zamanda fiiliyatta bunun böyle devam edemeyeceğini idrak ettiklerini aktarmaktadır.

Osmanlı Devleti’nin yıkılışı ile beraber Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirleri yerini, yeni kurulan devlette birlikte milliyetçiliğe bırakmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti’nin azınlıklara bakış açılarının farklı olduğu ve bu farklılığın “millet” kavramı üzerinden değerlendirildiğinde daha anlaşılır olacağı kesindir. Çünkü Osmanlı Devleti’nde millet kavramı dinî bir referansa karşılık gelirken Türkiye Cumhuriyeti’nin millet algılaması ise bu referanstan farklı olarak ırk temeline dayanmaktadır (Amet, 2021, s. 22). Saklı (2011)’nın da aktardığı gibi "Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir" sloganını esas alan ve sırf bu ilke ile dahi milliyetçi bir devlet

olarak anılmaya hak kazanan Türkiye, eğitim sistemini ve kültür politikalarını da ulus esasına göre belirlemiştir. Türk milliyetçiliği, özellikle Batılı toplumlarda olduğu gibi tarihsel sürecin öngördüğü toplumsal dinamiklerdeki değişim olgusunun doğal bir sonucu olarak değil, imparatorluğun yıkılma ve dağılma sürecinin önüne geçmek üzere seçilen alternatif çözümlerden birisi ve bütünüyle bir grup aydınının benimsediği bir ideoloji biçiminde ortaya çıkmıştır (Uzun, 2010, s. 279).

Türkiye'nin etnik yapısını incelendiğinde, geçmişten günümüze kadar birçok gruba ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Duman (2005), bugün Türkiye'de; kendi ana dili, kendi folkloru, kendi mutfağı vb. olan yirminin üzerinde etnik grubun yaşadığını ve böyle bir yapının; Türkiye'nin zaafını değil, zenginliğini ifade ettiğini söylemektedir. Bu etnik farklılıklar bazen bölgesel olabildiği gibi bazen de dinsel olmaktadır. Ülkemizde çokkültürlülüğü oluşturan bu etnik yapılar Türk, Kürt, Arap vb. olmanın yanında Müslüman, Sünni, Alevi ve Hristiyan şeklinde de tanımlanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar olan süreçte, bu tür etnik yapılar ile bir arada yaşamak adına siyasi, askeri ve ekonomik alanda çeşitli sıkıntılar yaşanmıştır. Elbette ki farklı grupların bir arada yaşamaya alışması kolay olmamıştır. Her iki tarafın da birbirini kabullenme, birbirine alışma ve kültürel etkileşime girme sürecinde bazı zorluklar yaşanmıştır. Bu zorlukların yaşanması da bazı anlaşmazlıklara sebebiyet vermiştir. Çeşitli etnik grupların kabul görme sürecinde oluşan sorunlara kısaca değinmek faydalı olacaktır. Bu açıdan konunun daha iyi anlaşılması için, bölgesel olarak Kürt meselesi ve dinsel olarak Alevi meselesi ele alınacaktır.

Azınlık olarak Kürt sorunun ortaya çıkması, 1980'li yılların sonunda meydana gelmiştir. Her ne kadar bu yılda patlak vermiş olsa da uzun bir tarihi geçmişe sahip olduğunu belirtmek gerekir. Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkmış ve gerek tek partili gerekse çok partili dönemde siyasi alanda etkilerini göstermiştir. Kürt meselesi, özetle, Türkiye'nin insanî ve iktisadî kaynaklarını berhava eden, demokrasinin yerleşmesini engelleyen veya en azından geciktiren, toplumsal uzlaşma ve refahı bloke eden en temel ve en güncel sorundur (Erdoğan & Coşkun, 2009, s. 9). Bu olgunun bir sorun olarak görülmesindeki temel neden ise, Kürt azınlıkların özgür bir 'Kürdistan' kurma çabasıdır. Cumhuriyet Döneminde 'Türk' ve 'Türklük' kavramlarına yapılan vurgular, devlet bünyesindeki başka azınlıkların bağımsız bir devlet kurma fikrini desteklememektedir.

Erdoğan ve Coşkun'un ifadesiyle, Cumhuriyetçi söylemde milliyetçilik, toplumda var olan tüm kültürel ve etnik aidiyetlerden bağımsız bir üst kimliğe vurgu yapmaktaydı. Ancak gerçekte milliyetçiliğin anlamı, etnik kimliklerden birinin (Türklüğün) kabulünün diğer tüm etnik kimliklere (örneğin Kürtlere) dayatılmasıydı. Buradaki açıklamadan yola çıkarak Kürt kimliğinin kabul görmemesinin arkasında yatan sebebin 'Milliyetçilik' politikası olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim geçmiş dönemlere bakıldığında bu politikanın, Kürt azınlıklara çeşitli kısıtlamalar getirdiği aşikârdır. Mart 1924'te, resmi bir emirname ile Kürt okulları, örgütleri ve yayınları hükümetçe yasaklanmıştır. Tek parti rejimi kökleştikçe Kürtçeye yönelik yasaklamaların kapsamı genişleyerek daha şiddetli hale gelmiştir (Erdoğan & Coşkun, 2009, s. 14). Bununla birlikte Kürtçe dili, kıyafetleri, folkloru ve Kürtçe isimlerin kullanılması yasaklanmış ve Kürt yerleşim bölgeleri 1946 yılına kadar sıkıyönetim altında kalmıştır (Yada Vakfı, 2020). Bu türden kısıtlamalara tabii tutulan Kürtler, ülke içinde fazla yayılamamış daha çok ülkenin doğu kısımlarına yerleşmiştir. 2000'li yıllarda Türkiye devleti ile Kürtler arasındaki ilişkiler yeni bir döneme girmiştir. AKP'nin (Adalet ve Kalkınma Partisi) İslamcı ve çok kültürlü yaklaşımı Türklerle Kürtleri bir araya getirmiştir (Yada Vakfı, 2020). Bu dönemde yapılan yeni reform ve düzenlemeler ile Kürt-Türk ilişkileri iyileşme yoluna girmiştir.

Alevî sorunu, günümüzün en önemli sosyal ve dini sorunlarından birisidir. Alevî kelimesi, sözlük anlamı olarak Hz. Ali'ye bağlılığı ifade etmekle birlikte, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisini esas almaktadır. Bu sevginin temelini ise elbette ki Hz. Muhammed (s.a.v.) oluşturmaktadır. Hz. Ali'nin Peygamberimizin soyundan gelmesi, onun damadı olması ve onun terbiyesiyle yetişmiş olması yönüyle çok önemli bir yere sahiptir. Ancak Hz. Ali'nin halifelik konusunda hakkının yenmesi, ona ve soyuna yapılan zulüm ve işkenceler ve bunun beraberinde Hz. Ali ve oğlu Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi Alevî kesimini derinden etkilemiştir. Bu yüzden, Hz. Ali ve onun soyuna bu acıları yaşatanlara karşı bir nefret söylemi mevcuttur. Alevîlik sorunu, uzun bir tarihe sahip olmakla birlikte günümüzde halen devam etmektedir. Osmanlıda, özellikle Yavuz Sultan Selim ve sonrası dönemde baskı ve zulme uğrayan Alevîler, Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde de farklı bir tutum görememiştir. 1978 yılında Kahramanmaraş'ta meydana gelen katliamda yüzden fazla alevinin hayatını kaybetmesi ve bu olaydan 2 yıl sonra Çorum'da meydana gelen olayda resmi kayıtlara göre 57 alevinin daha hayatını kaybetmesi bu durumu özetler niteliktedir. 1993 yılına gelindiğinde ise Sivas Madımak Otelde meydana gelen olay,

Türkiye’de ifade özgürlüğüne ve insan haklarına yönelik büyük bir saldırı olarak görülmüş ve toplumun dini ve laik kesimleri arasındaki uçurumu önemli ölçüde derinleştirmiştir (Yada Vakfı, 2020). Günümüze doğru yaklaştıkça elbette bir arada yaşama fikri daha çok benimsenmiş ve Aleviler için yeni düzenlemeler yapılmıştır. 2007 yılı seçim sürecinde AK Parti’nin demokratikleşme projeleri ile attığı adımlar sayesinde Aleviler için yeni bir dönem başlamıştır. Tuğsuz (2018, s. 47)’a göre Aleviler için atılan en önemli adımlardan birisi, Alevi kökenli İbrahim Yiğit ve Reha Çamuroğlu’nun 2007 yılında dönemin Başbakanı Erdoğan’ın davetiyle AK Parti’den milletvekili olmalarıdır. Bir dönem bu şekilde devam eden ilişkiler 2013 yılındaki Gezi Olayları ile birlikte yine tersine dönmüş ve anlaşmazlıklar meydana gelmiştir. Alevi kökenliler ile siyasi iktidarı birbirinden uzaklaştıran Gezi eylemi, beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Günümüzde hâlen bir çözüme kavuşmamış olan Alevi sorunu, Türkiye’nin din-devlet ilişkisi açısından en büyük problemlerinden bir tanesidir.

Ele alınan Kürt meselesi ve Alevi sorunu, tarihsel açıdan uzun süredir var olan sosyo-kültürel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Selçukluya hatta daha öncesine kadar dayanan Alevi ve Kürt tanımı, aslında çokkültürlülüğün getirmiş olduğu bir sonuçtur. Günümüzde bunu her ne kadar bir sorun olarak algılasak da aksine etnik çeşitlilik açısından önemli bir yere sahiptir. Tek bir çatı altında barış ve huzur içinde yaşamının anahtarı olarak bu iki meseleye farklı bir nazarla bakılması gerekmektedir. Nitekim Türkiye, uzun yıllardır çokkültürlü bir yapıya sahip ülke olarak barış içinde yaşamayı başarmıştır.

Günümüzde çokkültürlülük olgusunun ön planda olmasının belli başlı sebepleri vardır. Bu etkenlerin başında Sanayi Devrimi ve küreselleşme süreci yer almaktadır. Aslında farklı iki etkenden ziyade birbirinin devamı niteliğinde oluşan bu olaylar ve elbette ki günümüzün bilişim çağı olması, çokkültürlülüğü kaçınılmaz bir son olarak karşımıza çıkarmıştır.

Sanayi Devrimi; 18. yüzyılda, önce İngiltere’de ortaya çıkan demir ve kömürün asıl enerji kaynağı olarak kullanılmaya başlanmasını esas alan bir makineleşme çağıdır. Kömür ve makinenin birleşiminin ortaya çıkardığı Sanayi Devrimi önemli ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümlerin de çıkış noktası olmuştur. Sanayileşme, İngiltere’de başlayarak hızla Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika’ya yayılarak büyük bir ivme kazanmıştır. Buhar

gücü ile çalışan makineler yerini elektrikli ve benzinli makinelere bırakmış, kısa zamanda birçok fabrikakurulmuştur. Açılan bu fabrikalarda çalışacak işçilere ihtiyacın artması şehirlere yoğun göçler yaşanmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda kırsal kesimlerde topraklarını terk eden çiftçiler şehirlere yerleşmiştir. Sanayileşme ile birlikte artan işçi göçü, kültürel çeşitliliğin de ilk adımlarını atmasına yol açmıştır. Sadece ekonomik değil toplumsal açıdan da değişimlerin başlangıcı olan Sanayi Devrimi, adından da anlaşılacağı gibi büyük bir devrim olmuş ve beraberinde değişen bir dünya meydana getirmiştir. Bu değişimler günümüzde de varlığını sürdürmekle beraber dördüncü sanayi devrimini yani üretimin dijitale taşınmasını sağlamıştır. Teknolojinin bugünkügeldiği konumu göz önüne alarak Sanayi Devriminin aslında küreselleşmeyi doğuran uzun süreli bir gelişme olduğunu söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır.

Beyter (2020)'in ifadesiyle, Sanayi devrimi ile başlayan bu süreç, bugün “Küreselleşme” başlığı altında devam eden sosyolojik bir gerçekliğe dönüşmüştür. Kimileri bu sürecin adını artık Postmodernizm ve Post-truth kavramları ile beraber anmayı tercih etmektedir. Küreselleşmenin ne olduğuna dair tartışmalar olsa da bu kavramın tarihsel bir gerçeklik olduğu konusunda neredeyse herkes hemfikir: Sanayi Devrimi ile daha keskin bir hal alan ve sürekli değişen bir dünya. Küreselleşme, varlığını bir anda ortaya çıkaran değil, belli bir süreç içerisinde varlığını sürdüren bir olgudur. Bu yüzden kesin bir çıkış tarihinden söz edemesek de belli dönemlerde, belli konular vasıtasıyla ileri bir seviyeye çıktığını söyleyebiliriz.

Küreselleşme, Yaşar (2007) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır:

Küreselleşme, bireyselliğin ve ulusallığın ötesinde olanı ifade eden bir kavramdır. Hangi sözcüğün önüne gelirse bu sözcüğe, tüm dünyadaki insanları ilgilendiren ve tüm dünyadaki insanlar için gerekli olan bir şey olduğu anlamını yükler. Ulusal kültürlerin, ekonomilerin ve sınırların ortadan kalkmaya yüz tuttuğu, politik kutuplaşmaların ortadan kalktığı, hemen her alanda liberal eğilimlerin güç kazandığı, teknolojinin akıl almaz bir hızla geliştiği ve toplumsal hayatın büyük bir kısmının global süreçler tarafından belirlendiği bir çağda yaşıyoruz (s. 7).

Böyle bir çağda, küreselleşmenin etki alanının bu denli geniş olması elbette kaçınılmazdır. Genel anlamda ekonomik bir olgu olarak düşünülen küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutları da karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında aslında toplumları tez düze bir konuma getirdiğini söyleyebiliriz. Durdu (2020, s. 57)'nin da ifade ettiği gibi

toplumsal ve kültürel etkiler açısından da tek bir evrensel kültürün oluşturulmasına hizmet eden, bu kültürün de Batı kültürü olduğunu ifade eden pek çok çalışma vardır. Bugün, dünya üzerindeki ülkelere bakıldığında, genel olarak büyük bir kısmının Batıya özentisi bir yaşam sürdüğünü gözlemlemek mümkündür. Bu durum bizim ülkemiz için de geçerlidir. Giyim tarzı, yeme içme alışkanlıkları ve yaşam tarzları olarak daha modern ve çağdaş görünen Batıya kayma durumu söz konusudur. Bu duruma verilebilecek en basit örnek ise fast food yeme alışkanlığıdır. Ülkemizin hemen hemen her şehrinde, Batıya ait bir fast food restoran zinciri bulunmaktadır. Bu durum, küreselleşmenin kültürü ne denli etkilediğine dair küçük bir örnektir. Küreselleşmeye çokkültürlülük bağlamında bakıldığında, kültürel çeşitlilikten ziyade, toplumları birbirinin aynısı olmaya ittiğini görebiliriz. Küreselleşmenin bu açıdan çokkültürlülüğe olumlu bir etkisi olduğunu söyleyemeyiz, fakat birbirinden tamamen farklı amaçlar doğrultusunda ilerlediğini düşünmek de yanlıştır. Kimlik, kültür ve tanınma, çokkültürcülük tartışmaları açısından bakıldığında küreselleşme sürecinin uluslararası göçleri daha da hızlandırdığı, insanların, metaların ve her türlü bilginin çok daha hızlı yer değiştirmesini etkilediği görülmektedir (Durdu, 2020, s. 57). Bugünün küresel dünyasına bakıldığında, artan bu sorunların çokkültürlülük politikasına da olumsuz etkileri görülmektedir. Küreselleşmenin bu denli yoğun yaşandığı, her geçen gün etki alanlarının arttığı ve çokkültürlülük politikasına verdiği etkiler göz önüne alındığında, ilerleyen dönemlerde ülkemiz ve dünya için nasıl bir gelecek hazırladığını tahmin etmek oldukça zordur.

Küreselleşmenin büyük bir ivme kazanmasıyla birlikte uluslararası göç kavramı yeni bir boyut kazanmıştır. Türkiye açısından bakıldığında ise son dönemde gerçekleşen en önemli göç hareketi Suriye'den ülkemize yapılan zorunlu göçtür. Zorunlu olarak nitelendirilmesinin sebebi ise Suriye'de yaşanan iç savaşın insanları göç etmeye mecbur bırakmasıdır. Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum ve komşu ülke olması, Suriye'de gerçekleşen iç savaştan fazlasıyla etkilenmesine neden olmuştur. 2011 yılında Suriye'de çıkan bu iç savaş nedeniyle zorunlu göç hareketine maruz kalan 3.6 milyon Suriyeliye bugün Türkiye ev sahipliği yapmaktadır (Gören, 2019, s. 4).

Akın ilk başladığında, Cenevre Sözleşmesine göre, Suriyeli göçmenler Avrupa dışındaki bir ülkeden göç ettikleri için mülteci statüsüne sahip olmamıştır. Bu göçmenlerin nüfusu çok fazla olduğu için şartlı mülteci de sayılmamışlardır (Yada Vakfı, 2020). Savaşın sona

ermemesi ve gelen mültecilerin geri dönmek istememeleri Türkiye için zorlu bir sürecin başlangıcı olmuştur. Uzun bir sürecin başlangıcı olan bu olay, çokkültürlülük politikalarının gözden geçirilmesine neden olmuştur. Suriyeli vatandaşların topluma ayak uydurması ve Türk toplumunun mültecileri kabullenme sürecinde çokkültürlülük politikasının yeri çok önemlidir. Hem bu kişilerin toplumla uyum içerisinde yaşaması hem de ev sahibi toplumla bütünleşmeyi sağlaması için çokkültürlü bir toplumun inşa edilmesi gerekmektedir. Toplumsal uyumun sağlanabilmesi amacıyla vatandaşlar ile ülkeye göç yollarıyla gelen kişilerin istekleri doğrultusunda uzlaştırıcı çokkültürlülük politikaları yürütülmelidir (Gören, 2019, s. 4). Bu yüzden sayıca fazla olmaları nedeniyle ihtiyaçlarının karşılanması ve hukuki alandaki eksikliği gidermek amacıyla toplu göçmenler için YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) çıkarılarak “geçici koruma” adı verilen yeni bir statü oluşturulmuş, bununla beraber yabancıları takip etmek amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Yada Vakfı, 2020). Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün güncel verilerine göre ülkemizde bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.1.Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
224.655	1.519.286	2.503.549	2.834.441	3.426.786	3.623.192	3.576.370	3.641.370	3.737.369	3.535.898

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı (2023)

Bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi, geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısında her geçen yıl istikrarlı bir artış yaşanmıştır. Ülkelerindeki savaşın ne zaman biteceğine dair olumlu bir gelişmenin olmaması, Suriyelilerin Türkiye’de uzun süre kalacağına işaret etmektedir. Böyle bir durumda daha kalıcı göç politikaların üretilmesi gerekmektedir (Gören, 2019, s. 10). Bu sebepten dolayı çeşitli alanlarda daha uzun vadeli yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülen yabancıların eğitim faaliyetleri kayıt altına alınarak “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” düzenlenmiş olan Suriyeliler ilk ve orta öğretim seviyesinde okullara kayıt yaptırabilmektedirler. Ayrıca her yaş grubuna dil eğitimi, meslek edindirme kursları düzenlenmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022). İlk başta Suriye’de üniversite eğitimi yarıda kalmış olan bireylerin Türkiye’de üniversiteye girmesine, daha sonra ise Türkiye’de liseyi bitiren Suriyelilerin sınavla

üniversiteye girmelerine izin verilmiştir. Bu sayede birçok Suriyeli genç üniversite eğitimini de tamamlama fırsatı bulmuştur. Eğitim alanında yürütülen bu politikalar ile çocukların topluma kazandırılması ve uyum içinde yaşamaları amaçlanmıştır.

Ayrıca Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında geçici koruma statüsündeki Suriyelilere, Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık hizmeti verilmektedir. Geçici koruma statüsüne sahip olmayan mültecilerin sadece acil ve temel sağlık hizmetlerini (bulaşıcı hastalık durumu) almalarına izin verilmektedir. Kayıtlı mülteciler tüm sağlık hizmetlerine erişebilmektedir (Yada Vakfı, 2020). Herhangi bir ücret talep edilmeden, kayıtlı oldukları ilde bulunan devlet hastanelerine doğrudan başvuru yapabilmektedirler. Diğer türdeki hastanelere (özel hastane, üniversite hastaneleri vb.) sevk edilmeleri halinde sağlık hizmeti alabilmektedirler.

Barınma konusundaki politikalara bakacak olursak Suriyeliler için kamplar dışında kalabilecekleri herhangi bir yer yoktur. Türkiye bu insani kriz neticesinde oluşan göç dalgaları sebebiyle 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezi 256.971 Suriyeli yabancıya ev sahipliği yapmıştır. Suriye Arap Cumhuriyeti'nde barış ve güven ortamının sağlanamaması sebebiyle geçici koruma altındaki Suriyelilerin ülkemizde kalış süreleri uzamış, bu durumda sosyal uyumun sağlanmasını gerekli kılmıştır. Bu gereklilik neticesinde de insanların geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını idame ettirmeleri desteklenmiş olup 16 Eylül 2020 tarihi itibarıyla 5 ilde 7 geçici barınma merkezinde 59.877 geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler barındırılmaktadır. Ayrıca geçici barınma merkezleri dışında 3.559.041 geçici koruma sahibi Suriyeli yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022). Barınma merkezleri dışında yaşayan vatandaşların düşük bir bütçe ile kiraya çıktığı hatta gecekondu semtlerinde yaşadığı bilinmektedir. Bu durum, barınma konusunda daha etkili bir politikanın gerekliliğini göstermektedir.

Türkiye, on yılı aşkın bir süredir Suriyeli mülteciler ile birlikte çokkültürlü toplum olarak yaşamını sürmektedir. Geçici politikaların artık iki toplum için yetersiz olduğu bir aşamaya gelinmiş bulunmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi, iç savaşın hâlen devam ediyor olması Suriyeli vatandaşların uzun bir süre daha ülkemizde barınacağı anlamına gelmektedir. Bu sürenin ne kadar uzayacağına dair bir tahminde bulunmak oldukça zordur. Bu yüzden bu gerçeği kabullenip daha uzun süreli politikaların gündeme gelmesi gerekmektedir. Çokkültürlülük kapsamında, başta Suriye olmak üzere diğer bütün etnik

gruplar ile uyum politikasına geçilmesi gerekmektedir. Bugün Türkiye de 3.6 milyon Suriyeli bulunmaktadır. Dilleri, tarihleri, kökenleri aynı olmaları kendi aralarında mahalleler kurmalarına yol açmıştır. Bu durum sosyal uyumun kurulmasında da büyük bir engel teşkil etmektedir. Uygulanacak politikaların bu faktörleri de dikkate alması, uyumun daha başarılı bir şekilde gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır (Gören, 2019, s. 13). Sadece Suriyelilerin topluma uyum sağlaması değil, aynı zamanda toplumdaki insanların da Suriyeli vatandaşlara uyum sağlaması gerekmektedir. Bu şekilde düzenlenecek politikalar, çokkültürlülük bağlamında huzur ve barış içinde yaşamaya olanak sağlayacaktır.

Günümüz açısından değerlendirildiğinde, çokkültürlülüğün son dönemde yoğun olarak söz konusu olmasının başlıca sebebinin Suriyeli mülteciler olduğu aktarılmıştır. Fakat daha detaylı olarak incelendiğinde Türkiye'nin etnik yapısının çok çeşitli olduğu görülmektedir. Türkiye'de ikamet eden yabancı nüfusun 2021 sonu itibarıyla 1 milyon 792 bin 36 olduğu açıklanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, ülke sıralamasında Irak, 322 bin ile ilk sırada yer almaktadır. Afganistan, 183 binle ikinci ve İran, 128 binle üçüncü sırada yerini almaktadır. Sıralamaya göre Türkmenistan, Suriye, Almanya, Özbekistan, Azerbaycan, Rusya ve Kazakistan, ilk 10'da bulunan diğer ülkelerdir (TÜİK, 2022).

Çokkültürlülük, Güney Kore'ye kıyasla Türkiye için oldukça uzun zamandır varlığını sürdüren bir olgudur. Osmanlıdan Selçukluya hatta daha öncesine dayanan çokkültürlü toplum algısı değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Bu uzun süreyi kapsayan dönem içinde birçok etnik grup ülkemizde barış içinde yaşamayı başarmıştır. Ancak ne var ki toplumların ve insanların ihtiyaçlarının çeşitlenip değişmesi, zaman zaman toplum içinde olumsuzlukların baş göstermesine neden olmuştur. Gerek göçmen topluluklarının ihtiyaçlarının tam olarak anlaşılamaması gerek politikaların eksikliği uyum içerisinde yaşama sürecini uzatmıştır. Çokkültürlü toplumlarda önemli olan aidiyet duygusunun yerleşebilmesidir. Bu açıdan bakıldığında toplumumuz için bu durumun biraz daha zaman alacağı varsayılmaktadır.

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

AİLE KAVRAMI, GÜNEY KORE VE TÜRKİYE’DE ÇOKKÜLTÜRLÜ AİLE MODELİ

3.1. Ailenin Tanımı ve Aile Türleri

Aile kavramı, yapı itibari ile çok geniş bir konuyu kapsamaktadır. Tüm toplumlarda insanlık tarihi kadar eskiye dayanan aile kavramı, en fazla evrensellik özelliği gösteren kurumların başında gelmektedir. Bu yüzden bu bölümde, evrensel olarak aile kavramının tanımı üzerinde durulacak ve sonrasında tüm toplumlarda görülebilecek aile türlerinedeğinilecektir.

3.1.1. Aile Kavramının Tanımı

Bir milleti tarihî, siyasî, sosyal vb. açılardan incelemek için çalışmaya, insanlık tarihi kadar eski olan aile kavramından başlamak gerekir. Kültürün bir kuşaktan diğerine iletilmesinde en önemli sosyal ortam olan aile, dinî, millî ve hukukî değerleri ile toplumun çekirdeğini oluşturan en temel yapıdır (Eker, 2001, s. 131). İnsanoğlu doğduğu andan itibaren yaşamının her evresinde bir topluluğun üyesi olarak yaşamaya muhtaç bir varlıktır. Bu toplulukların en temeli ve eskisi ailedir. TDK resmi sitesindeki açıklamasında aileyi, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik olarak tanımlamaktadır. Lee (2016, s. 19), İngilizcede aile anlamında kullanılan “Family” kelimesinin, “Father And Mother I Love You” cümlesinin ilk harfini alarak aile sevgisini temsil ettiği söylemektedir. Ancak uzmanlar, bu hikâyelerin sadece efsane olduğunu ve gerçek Family'nin, hizmetçi veya köle anlamına gelen Latince bir kelime olan Famulus'tan türetilen İngilizce bir kelime olduğunu söylemektedir. Bu kelimenin, bir arada yaşayan bir topluluğun üyesi anlamına gelen “Familia” vasıtasıyla şimdiki kelimeye dönüştüğü

bilinmektedir. Aile kavramının evrenselliği, ailenin tanımlanmasında çeşitli görüşleri ortaya çıkarmıştır. Bu görüşlerden bazıları şu şekilde ifade edilebilir:

Ailenin en yaygın olarak bilinen anlamı, Amerikalı antropologlar Murdoch ve Levistro Ross'un tanımını izler.

Murdoch'a göre aile; bir çift ve çocuklarından oluşan, konut ve ekonomik işbirliğini paylaşan ve çocukların doğumuyla karakterize edilen bir grubu ifade etmektedir. Levistro-Ross ise ailenin evlilikle başladığını, bir çift ve çocuklarından oluştuğunu ancak bunlara ek olarak yakın akrabaları da içerebileceğini ve aile üyelerinin yasal bağları, ekonomik ve dini hak ve yükümlülükleri olduğunu söylemektedir (akt. Lee, 2016, s. 21).

Le Play'e göre en kısa tarifiyle aile; Toplumdaki sosyal kurumların en basitidir.

MacIver ve Page'e göre aile; Cinselliğe dayalı, çocuk sahibi olma ve bu çocukları yetiştirme özellikleri olan bir gruptur.

Summer ve Keller'e göre aile; En az iki neslin bir arada bulunduğu, kan bağıyla karakterize edilen küçük bir sosyal örgüttür (Yılmazçoban, 2008, s. 155).

Westooffa göre aile; Evlilik, üreme, hareketlilik, çözülme ve ölümleri barındıran, örgütlenmiş bir toplumsal gruptur (Hancıoğlu, 1985, s. 10).

Wallerstein'e göre aile; Aynı çatı altında oturan ve akrabalık bağlarıyla birbirine bağlı olan, bir tüketim ve bir üreme birimidir (Kandiyoti, 1997, s. 27).

Yapılan bu tanımlamalara bakıldığında aile kavramının tek bir kişiden ibaret olmadığını ve aile olabilme vasfını yerine getirebilmek için eşlik eden bir karşı cinsin bulunması gerekmektedir. Yapboz parçalarının bir araya gelerek asıl resmi ortaya çıkarması gibi aileler de bir araya gelerek toplumu meydana getirir. Toplumun temelini oluşturan aile, sosyal ve kültürel değerlerimizi öğrenmeye başladığımız ve aynı zamanda gelecek nesillere aktardığımız en önemli yapıdır. Bu yüzden sürekli değişen ve gelişen bir sistemdir. Dönemin getirdiği şartlara uygun olarak aile yapısı değişir ve kendine farklı özellikler katar. Her olguda olduğu gibi aile kavramında da değişim kaçınılmaz bir sondur. Bu yüzden zaman içerisinde farklılaşması tabii bir olay olarak kabul edilmektedir.

Eröz (1977, s. 56), ailenin evrensel bir yapı olduğunu belirtirken sosyal bir kurum olarak ailenin bütün toplumlarda vazgeçilmez olduğuna işaret etmektedir. Tüm toplumlarda ortak olarak görülen ailenin işlevlerini de aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

- 1. İnsan neslinin devamının sağlanarak, bireylerin cinsel beklentilerinin karşılanması*
- 2. Tabii ve sosyal tehlikelere karşı insanların korunmasının gerçekleştirilmesi.*
- 3. İnsan yavrusunu beslenme, güvenlik ve diğer ihtiyaçlarını tek başına karşılamayacak bir yapıda doğması ve bunları karşılamak için diğer canlılardan çok daha uzun süre başkasına bağımlı kalması.*
- 4. Ailenin, insan kişiliğinin ve psikolojik yapısının teşekkülüne, sosyalleşmesine, sevgiyi ve tatmini yaşayarak tanınmasına imkân veren bir ortam teşkil etmesi.*

Eröz'den aktarılan bu maddeler, bütün aile topluluklarınca benimsenmiş temel işlevlerdir. Sosyal çevre ve kültürel normların farklılığı sebebiyle bazı topluluklarda değişimler gözükse de temelde sahip olunması gereken çerçeve bu şekildedir.

3.1.2. Aile Türleri

İnsanlık tarihi boyunca toplumlar çeşitli değişikliklere uğramışlardır. Bu değişiklikler sonucunda aile yapılarında da değişimler yaşanmaya başlamıştır. Baloğlu (1990)'nun ifadesiyle ekonomik, coğrafi ve kültürel sebepler altında değişime uğrayan aile yapısı birçok aile tipini ortaya çıkarmıştır. Aynı toplum içinde yaşayan aileler bile kendi içinde farklılıklar barındırmaktadır. Bu farklılıklardan kaynaklı olarak sosyologlar arasında da aile türleri bakımından farklı sınıflandırmalar yapılmıştır.

Gökçe (1990, s. 68)'ye göre, aile tiplerini şekillenmesine tesir eden faktörler açısından ele alınırsa başlıca iki grupta toplanabilir. Birinci grup sınıflandırmada 'otorite', ikinci grup sınıflandırmada ise 'hane halkı' ölçüt olarak alınmaktadır. Hane halkı ölçütüne göre aileleri, büyük aile ve küçük aile olarak sınıflandırırken otorite ölçütüne göre ise aileyi, ana ailesi ve baba ailesi olarak sınıflandırmaktadır. Özalp, otorite şekli ve ailenin büyüklüğünü dikkate alarak aileyi, ana ailesi (anaerkil), baba ailesi (ataerkil), büyük aile (geniş aile), küçük aile (çekirdek aile), ayrıca coğrafi bölgeye göre, köy (kırsal kesim), gecekondü ve şehir ailesi olmak üzere yedi gruba ayırmıştır (Yılmazçoban, 2008, s. 93). Erkal (1995, s. 81) ise aileyi yaşanılan yer ve sosyo-kültürel yapıyı dikkate alarak

çekirdek aile, destekli çekirdek aile, geleneksel geniş aile, geçici aile ve çözölen aile olarak sınıflamaktadır.

Burada çeşitli yazarlar tarafından aktarılanlar da göz önüne alındığında, otorite şekline göre aileler ikiye ayrılmaktadır:

Ana ailesi (Anaerkil aile): Anaerkil aile, avcılık ve toplayıcılıkıa geçinen ve tarımla uğraşan toplumlarda görölen aile türü olarak ana soyundan gelenlerin ortak ev ortamını paylaştığı ve ana tarafının kurallarının geçerli olduğı aile türü olarak belirtilir (Büyökyonca, 2019, s. 55). Bu tür ailelerde baba figürü geri planda kalır ve aile içinde önemli bir yere sahip değildir. Ailenin reisliğini, çocukların sorumluluğunu annenin erkek kardeşi üstlenir. Bu durumda baba ise kendi kız kardeşinin çocuklarından sorumludur. Ana ailesine Kuzey Amerika'da (Iraquois) Kanada yerlilerinde, Doğı Afrika'da ve Eskimolarda rastlanmaktadır (Gökçe, 1976, s. 58).

Baba ailesi (Ataerkil aile): Otoritenin baba elinde olduğı, mutlak hâkimiyet sahibinin baba olduğı aile tipidir. Bu otoritenin babadan oğla geçtiğı için ailede kız çocuğı önemsiz kabul edilir. Anne figürü ise daha çok ev işleri ile uğraşır ve en önemli vazifesi ise erkek çocuk dünyaya getirmektir. Kadın ve erkekten beklenen işlerin farklılaşması ataerkil ailede erkeğı üstönlük vermiş, kadının ise hem aile hem de toplum içindeki yerini sarsmıştır (Gökçe, 1976, s. 59). Modern dönemde ataerkil bir yapılanmanın ağırlığı kendini göstermeye devam etse de, mekân, miras, boşanma, fizyolojik gereksinimleri giderme gibi konular açısından eşitlikçiliğı doğru, aile tipinin değıştiğı görölmektedir (Aydın, 2013, s. 71).

Ailenin büyüklüğü göz önüne alındığında iki temel aile tipi karşımıza çıkmaktadır. Bunlar geniş aile ve çekirdek aile olmak üzereye ikiye ayrılır:

Geniş aile (geleneksel, büyük aile): Tarıma dayalı toplumlarda görölen bir aile yapısıdır. Bu yüzden daha çok kırsal kesimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu tür aileler, çok sayıda akrabanın birlikte tek çatı altında yaşamasıyla oluşur. Büyük aile, geleneksel, eski, geniş, köy, geleneksel geniş aile deyimleriyle de anılmaktadır (Erbay, 2013, s. 9). Akrabalık ilişkileri son derece kuvvetlidir ve geleneklere bağılı bir yaşam sürölmektedir. Geçmişte oldukça evrensel ve karakteristik olan bu aile biçimi, özellikle Çin, Hindistan ve

Japonya'da görülmektedir (Güler & Ulutak, 1992, s. 56). Osmanlı İmparatorluğu döneminde aile yapısı, üretimin zorluğunun birlikte karşılanması, günlük yaşamın gereksinimleri, tarımsal üretim biçimi gibi birçok nedenden dolayı genellikle geniş aile formunda şekillendiğini söyleyebiliriz (Çobanoğlu, 2020, s. 70). Ancak günümüze bakıldığında geniş ailelerin sayısının özellikle büyük şehirlerde oldukça az olması dikkat çekmektedir. Modern çağın endüstri düzeninde görülen sosyal hareketlilik, para piyasası, piyasa için üretim, kitle halindeki seri üretim, iş bölümü, ihtisaslaşma olayları büyük ailenin fonksiyonlarını zamanla üstlenmeye başlamıştır. Kadının iş hayatına geçişi, kadın-erkek eşitliği düşünceleri, hürriyetler, demokrasi, insan hakları gibi etkenler insanı ve aileyi birlikte değiştirmeye başlamıştır. Sanayileşme sonrası göçlerle birlikte oluşan büyük şehir hayatı, geniş ailelerin de değişimine yol açmıştır (Eyce, 2000, s. 230).

Kore toplumu için geniş aile, evli çiftler ve evlenmemiş çocuklara ek olarak birincil ve ikincil akrabalarından oluşan 5 veya daha fazla üyesi bulunan bir haneyi ifade etmektedir. Tarım toplumunun ortaya çıkışından sonra karmaşık bir toplumsal örgütlenmeye dönüşen insanlık, tek bir çit içinde yerleşik bir yaşam sürmekte ve daha geniş aile biçimini almaktadır. Buna göre, modern toplum kültürünün oluşumundan önce geniş aile, aile kompozisyonunda baskın yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik olarak kendi kendine yetmenin zor olduğu modern öncesi Kore toplumunda popüler bir aile türü olan geniş aile, iç ekonominin gelişmesiyle birlikte çekirdek ailelere bölünmeye başlamıştır (Lee, 2016, s. 55). Modern Kore ailelerinde, çekirdek ailelerin oranı artarken geniş aile üyelerinin oranı azalmaktadır. Özellikle evli çiftlerin ebeveynlerin evlerini terk etme oranı giderek artmaktadır ve bu durum, çekirdek ailenin bir özelliğidir. Bununla birlikte, geniş aile artık bir ideal olarak kabul edilmese bile, aile sürekliliğini ve atalara tapınmayı vurgulayan geniş aile değerleri günümüzde hala devam etmektedir (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2022).

Çekirdek aile (modern, küçük): Çekirdek aile, ilk olarak Amerikalı antropolog Murdoch tarafından kullanılan bir kelimedir. Evli bir çift ve bekâr çocukları içeren, üç ila dört üyeden oluşan küçük bir aile hanesini ifade eder. Özellikle savaş nedeniyle tahliye gibi toplumsal etkenlerle başlayan çekirdek aile, ekonomik büyümeyle birlikte genel bir hane birimi olarak popüler hale gelmiştir. O zamandan beri endüstriyel gelişme ve kentsel modernleşme, mevcut ailenin rolünün yerini almış ve işlevini azaltmıştır. Modern bir

sanayi toplumuna giren Batı toplumu, bireycilik, toplumsal hareketlilik ve sosyal güvenlik sistemlerinin gelişmesi gibi çeşitli etkenler nedeniyle çekirdek aileleri geliştirmiştir (Lee, 2016, s. 57). Toplumsal değişme ve gelişmelere bağlı olarak aile yapısında olduğu gibi, işlevlerinde de değişimler olmuştur. Bu nedenle sanayi toplumlarında yaygın olan çekirdek ailenin geleneksel geniş ailede görülen işlevlerin birçoğunu kaybettiği, bu işlevleri diğer toplumsal kurumlara devrettiği görülmektedir. Böylece çekirdek ailenin, soyun sürekliliği ve toplumsallaşma işlevi ile psikolojik dengenin (doyumun) sağlanması işlevi olmak üzere yalnız iki işlevi yerine getirdiği belirtilmektedir (Erbay, 2013, s. 10). Çekirdek ailenin belli başlı özellikleri şunlardır:

- Arkadaşlık temeline dayanarak, yaşam arkadaşlarını seçme özgürlüğü,
- Genç çiftlerin evlendikten sonra her iki tarafa da bağlı olmamaları,
- Karı-koca arasında eşitliğin benimsenmesi,
- Ailede, her sorunda karı-koca ve belirli yaşa gelmiş çocukların hep bir arada toplanarak, görüşerek karara varmalarıdır (Güler & Ulutak, 1992, s. 57).

Geleneksel Kore toplumu, tarımla uğraştığı için uzun süre geniş aileler (daha çok 3- 4 neslin birlikte yaşadığı büyük aileler) biçiminde yaşamıştır. Ancak Kore Savaşı (1950-1953) sonrasında gelişmekte olan bir ülkeden, gelişmiş bir ülkeye dönüştüğü, 'Han Nehri Mucizesi' olarak adlandırılan hızlı ekonomik büyüme dönemine girmiştir. Bu büyüme ile birlikte çekirdek ailenin Kore'de yaygınlaşması 1960'ların sonunda gerçekleşmeye başlamıştır. Çekirdek aile biçiminde yaşayan genç çiftler, eskisi gibi aileleri ile aynı evde yaşamasa da çoğunlukla ailesine yakın yerlerde yaşayarak hafta sonları ya da tatillerde birlikte zaman geçirmeye özen göstermektedir (Türközü vd., 2014, s. 91).

Türkiye'de ise 1980 yılına gelindiğinde, sosyal yaşamın değişmesini sağlayacak köklü olaylar yaşanmıştır. 1980 askeri darbesi, küreselleşme, seküler yaşam biçimi ve darbe sonrasında izlenen ekonomik programlar, toplumsal düzende ve dolayısıyla aile yapısında önemli sayılacak değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur (Küçük, 2019, s. 21, akt. Çobanoğlu, 2020, s. 72). Bu değişikliklerin en önemlisi, Türk aile yapısının geleneksel geniş aileden çekirdek aileye doğru değişmesidir.

Çekirdek aile tipinin, endüstrileşmenin sonucu olduğunu ve endüstrileşmeye en iyi uyum sağlayacak olan aile modelinin yine çekirdek aile olduğunu aktaran Kazaz (2010), Kore ve Türkiye’deki çekirdek ailenin endüstrileşme dönemindeki durumunu şu şekilde ifade etmektedir:

Endüstrileşme başlangıcında hem Kore hem Türkiye’de hakim aile tipi çekirdek ailedir. Kore ailesi 1960’da % 60 çekirdek aile, % 27 geniş aile formunda bulunmaktadır. İlerleyen senelerde çekirdek aile sayısının da artmış olduğunu belirtmek gerekir. Ancak Kore’deki çekirdek aile Batı aile modeli gibi, ne kendi içinde birbirlerinden yalıtılmış bireylerden oluşmaktadır ne de akrabalık ilişkilerinden soyutlanmıştır. 1960’lı senelerde Türk ailesi de genellikle (%60) çekirdek ailelerden oluşmaktadır. Çekirdek ailenin hâkimiyeti, kırsal ya da kentsel kesimlerde değişmemektedir (s. 75).

3.2. Kore Toplumunun Aile Modeli

Kore toplumu uzun yıllar boyunca aynı kara üzerinde göç etmeden yaşam sürmüş bir topluluktur. Böyle bir topluluk için aile ve akrabalık bağları son derece önem arz etmektedir. Bu sebeple bu bölümde, öncelikle Kore toplumunu daha iyi anlayabilmek adına aile yapısı ve karakteristik özellikleri incelenecektir. Aile yapısının gelişim ve değişim süreçlerini kavrayabilmek için tarihi süreç içerisinde aile yapısına değinilecek daha sonra modern zamanda aile kavramının değişimine yer verilecektir. Son olarak da çokkültürlülük olgusunun Kore’nin aile yapısı üzerindeki etkileri açıklanacaktır.

3.2.1. Kore Aile Yapısı

Genel olarak, geleneksel toplumları keşfetmek için aile veya akrabalık anlayışı çok önemlidir. Bunun nedeni, geleneksel toplumlardaki aile ve akrabalık sisteminin diğer siyasi, ekonomik, sosyal ve eğitim sistemleriyle yakından ilişkili olmasıdır. Aile ve akrabalık örgütlerinin özelliklerinin, diğer sosyal kurumların örgütlenmesi ve işlevi üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğuna dair şimdiye kadar yapılan çalışmaların sonuçları göz önüne alındığında, Kore geleneksel toplumunu keşfetmek için öncelikle Kore geleneksel aile sistemini anlamak gerekmektedir (Choi, 2002, s. 209).

Günümüzde Koreliler için aile, derin bir duygusallığın ve birbirine bağlılık hissinin güçlü olduğu bir kurum olarak vurgulanmaktadır (Türközü vd., 2014, s. 91). Bu sebeple Kore, genel olarak çok güçlü bir “aileciliğe” sahip ülke olarak bilinmektedir. Ayrıca çeşitli

araştırmalar bu “ailecilik” sisteminin sadece aile ile sınırlı olmadığını, tüm topluma yayıldığını ve Korelilerin sosyal karakterini ve sosyal yapısını belirlemede önemli bir faktör haline geldiğini ileri sürmektedir. çin (1998), ailenin Koreliler için hayatlarını yöneten merkezi bir ilke olarak hareket ettiğini söylemektedir. Bunun nedeni, ailenin kültürel, kurumsal ve günlük yaşam açısından Kore toplumunu oluşturan temel bir düzen sistemi olarak işlev görmesidir. Özellikle Kore’de güçlü bir şekilde çalışan ailesel bir eğilim mevcuttur (Park, 2020, s. 3) ve bu eğilim sayesinde aile, Kore toplumunda düzeni kuran bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Evlilik, evlat edinme, arkadaşlık gibi dış etkenler ya da kan bağı gibi içsel etkenler aracılığıyla günlük hayatı birlikte paylaşan bir topluluğu ifade eden aile, insanlığın zamanını ve oluşumunu paylaşan en eski topluluk olarak bilinmektedir. Genellikle Kore’de aile, ev anlamına gelen “ga (가)” ve yurttaş anlamına gelen “cog (족)” kelimelerinden oluşan birleşik bir sözcüktür ve aynı evde hayatı paylaşan bir klanı ifade etmek için kullanılmaktadır (Lee, 2016, s. 59). Genel anlamıyla aile, Kore’deki sosyal yaşamın temel bileşeni olarak kabul edilir ve ataerkil Konfüçyüsçülük sistemi altında aile yaşamının sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır. Konfüçyüsçü ataerkil sisteminde aile, bir bütün olarak bireysel üyelerinden önce gelir ve aile grubu, ayrılmaz bir şekilde klanla özdeşleştirilir. Aile üyelerinin en önemli işlevi, geleneksel Konfüçyüs sistemi içinde haneyi korumak ve ailenin devamlılığını sağlamaktır (Jrank -Evlilik ve Aile Ansiklopedisi, 2021).

3.2.2. Kore Ailesinin Karakteristik Özellikleri

Bir toplum olarak Güney Kore, Çin’de ortaya çıkan Konfüçyüsçülüğün değerlerinden derinden etkilenmiştir. Konfüçyüsçülük, aile üyeleri arasındaki sosyal uyumu ve daha fazla otoriteye sahip olanlara boyun eğmeyi vurgular. Konfüçyanizm sisteminden etkilenen Güney Kore toplumu, varsayılan olarak evli bir karı koca ve çocuklarından oluşan geleneksel aile yapısına değer vermektedir. Normdan sapan her aile yapısı, kalıp yargılarla incelenir ve ayrımcılığa uğrar. Çeşitli faktörler nedeniyle Güney Kore toplumu, geçmişte evlilik dışı birlikte yaşayanları olumsuz olarak görmüştür (Byoun vd., 2021, s. 37). Konfüçyanizm, Kore’de bir dini anlayış olmaktan ziyade bir yaşam biçimi olarak işlev görür. Bu yüzden, bugün Kore toplumuna bakıldığında çoğu örf, adet ve

davranışların temelinde Konfüçyanizm ideolojisinin varlığı hissedilmektedir. Aile sisteminde yer edinmiş çoğu tutumlarda da Konfüçyüs etkisi göz ardı edilmemelidir.

Bağımsız aile modeli olarak da adlandırabileceğimiz Batı aile modelinde, bireylerin önceliği kendi amaçları için çalışmaktır; aile ise ikinci planda yer alır. Ancak Kore ailesinde bireyler ailelerinin iyiliğini, kendi amaçlarından öncelikli tutmaktadır (Kazaz, 2010, s. 76). Aşırı derecede aile odaklı yaşayan Kore toplumunda, aile üyeleri birbirlerine çok sadıktır ve Koreliler kendilerini aile bağlarını korumaya adanmıştır (kolektivist toplumların özelliği). Bazı geleneksel/kırsal sosyal çevrelerde, aileler o kadar tanımlayıcı olabilir ki, kolektif bir yüzleri varmış gibi algılanabilmektedir. Bu nedenle, bir bireyin eylemi, tüm ailenin başkaları tarafından nasıl algılanacağını etkilemektedir (Evason, 2016, s. 86).

Geleneksel olarak, Kore'deki ideal aile tipi, ataerkil bir kök aile sitemine sahiptir. Kök aile, tipik olarak birbirini izleyen nesildeki iki aileden oluşur. Bunlar; evli en büyük oğul, karısı ve çocukları ile aynı evde yaşayan baba ve annedir. En büyük oğul genellikle aile mülklerini devralırken diğer oğulların evlendikten sonra ayrı konutlarda yaşamaları beklenirdi. Merkezi aile ilişkisi karı koca arasında değil, daha çok ebeveyn ve çocuk arasında, özellikle baba ve oğul arasında gerçekleşmektedir. Aynı zamanda aile üyeleri arasındaki ilişkiler bir hiyerarşinin parçasıdır. Bu ilişkiler iyilikseverlik, otorite ve itaat ile karakterize edilmiştir. Yetki hane reisine (erkek) aitti ve diğer aile üyeleri arasında statü farklılıkları görülmekteydi (Jrank -Evlilik ve Aile Ansiklopedisi, 2021). Kore toplumunda aileye hiyerarşik ve ataerkil bir yapı kazandıran da ailenin önceliği ve devamı idealidir. Ailenin devamlılığı birincil amaç olduğundan bu görevi yerine getirecek olan üyeler üst statüde yer almıştır. Dolayısıyla bu durum aile içinde hiyerarşik bir sistem oluşturmuştur. Hiyerarşide baba ailenin geçiminden sorumlu olan ilk üye olarak en üst düzeyde yer almaktadır. Aldığı kararlara itaat edilmesi genel kabul gören bir değerdir (Kazaz, 2010, s. 76).

Kore toplumlarındaki ataerkil yapının meydana getirdiği statü farklılıkları o kadar katı hale gelmiştir ki bu durum akrabalık hitaplarına bile etki etmiştir. Kore'de akrabalık sistemi baba-soyu, baba-otoritesi, baba-evi işlevleriyle donatılmış bir görünüme sahiptir. Korecede anne tarafından akrabaları ifade eden hitap şekillerine bakıldığında kelimenin

önüne ‘dış’ anlamındaki ‘ö/ve (외)’ kelimesi ön ek olarak getirilir. Bu durum ataerkil toplum yapısındaki statü farklılıklarına bağlanmaktadır. Kore toplumu ataerkil bir toplum olduğundan baba soyundan gelen akrabaların dereceleri ‘çon (촌)’ adı verilen kuşak sistemine göre belirlenir. Bu sisteme göre, baba ve çocuklar birinci kuşak, kardeşler ikinci kuşak, babanın kardeşleri üçüncü kuşak ve onların çocukları dördüncü kuşak olarak hesaplanır ve bu durum ailenin erkeklerine göre onuncu kuşağa kadar devam etmektedir (Türközü vd., 2014, ss. 92-93).

Geleneksel olarak, Kore aile yapısında hiyerarşi, ataerkil otoriteyi vurgulayan Konfüçyüsçü değerler tarafından tanımlanmaktadır. Bunun sonucu olarak erkek soy merkezli kan bağları, atalardan kalma ayinlere vurgu, erkek ve büyük oğul tercihi ve hiyerarşik insan ilişkileri Kore ailesinin karakteristik özelliğidir (Reportworld, 2022). Bu aile modelinde bir koca/baba, itaat ve sevgi karşılığında eşine hâkimiyet ve nezaket göstermelidir. Aynı şekilde çocuklarına rehberlik ve himaye ederken çocuklarından saygı, hürmet ve itaat görmelidir. Birçok aile koca/babayı nihai karar mercii olarak kabul etmektedir (Evason, 2016, s. 89). Diğer bir deyişle aile içindeki erkekler kadınlara, ebeveynler çocuklara, yaşlı nesil genç nesile karşı sorumluluk, hayırseverlik, kontrol, egemenlik gibi rollere ihtiyaç duyan baskın bir varlık olmasına karşın kadınlar, çocuklar ve genç nesiller için ise itaat ve teslimiyeti vurgulanmaktadır. Bu nedenle, Koreli aileler geleneksel olarak uyumlu insan ilişkilerini, ana babaya saygıyı, aile dayanışmasını ve karşılıklı yardımlaşmayı ve hiyerarşik düzeni merkezi değerler olarak vurgulamıştır (Reportworld, 2022).

Bununla birlikte, Kore Savaşı’ndan bu yana insanlar, Avustralyalılarınkine benzer modern aile dinamiklerini benimsemek için bu hiyerarşik gelenekten kopmuştur. Çekirdek aile, ortak aile yapısı haline gelmiştir ve çocuklarailelerine daha bağımlı bir şekilde yetiştirilmektedir. Ailenin geçimini sağlayan erkek figürü bir dereceye kadar varlığını sürdürse de kadınlar toplumda çok daha fazla statü ve güç kazanmaya başlamıştır. Ebeveynler artık çocukları üzerinde disiplin yetkisini paylaşmaya da başlamıştır. Daha önceki dönemlerde ise disiplin yetkisi büyük ölçüde babanın kontrolündeydi.

Çoğu ebeveynin nihai hedefi, çocuklarının kendilerinden daha eğitilmiş ve varlıklı olduğunu görmektir. Bu nedenle, Koreli ebeveynlerin çoğu kendilerini tamamen çocuklarının başarısına adanmıştır. Bu genellikle, ebeveynlerinin özlüklerine ulaşmak için çocuklarına büyük beklentiler yüklediği bir sistem olarak ifade edilir. Bu yüzden birçok Koreli genç, eğitim ve kariyerlerinde büyük baskı altına girmektedir. Teknolojik olarak bilinçli, yüksek eğitilmiş bu genç kuşak, aynı zamanda büyük bir çoğunlukla Batılılaşmış ve sonuç olarak bireyselleşmiştir. Daha az aile odaklı hale geldikçe, aile ideallerinde bir bölünme ortaya çıkmıştır (Evason, 2016, s. 92).

Kore'nin geleneksel toplumlarında eşlerin her birinin doğduktan itibaren benzersiz statüleri ve görevleri sadakatle yerine getirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Geleneksel olarak, Kore'de çiftlerin rolleri cinsiyete göre bölünmüştür ve bu durum sosyal statüden davranışsal kısıtlamalara kadar tüm yaşam tarzına etki etmiştir. Ataeril anlayışta evin direği olan koca, ailenin geçimi sağlamak için çalışmak, aileyi dışarıda temsil edip yönetmek, akraba ve komşularla iyi geçinme gibi sistemsel görevleri üstlenmiştir. Ev işleri, çocuk yetiştirme, aile üyeleri arasındaki duygusal bağları kontrol etme ve aile içindeki gerginliği yatıştırmak gibi görevler ev içindeki işleri yerine getiren kadınlar tarafından üstlenilmiştir (Lee, 2020, s. 53). Ancak 1990'larda kadınların ekonomik faaliyetlere katılımı öne çıkmaya başlamıştır. Bu duruma, kadınların yüksek öğreniminin ve cinsiyet eşitliği bilincinin yayılmasının etkisi olduğu görülmektedir. 1997 döviz krizinden sonra evin geçimini sağlayan erkek modeli zayıflamış ve çift gelirli evli hanelerdeki artış eğilimi öne çıkmaya başlamıştır (Park, 2020, s. 89).

3.2.3. Tarihi Süreç İçerisinde Kore Ailesi

Aile, insanlar için evrensel özelliği olan toplumsal bir grup ve sistemler bütünüdür. Aynı zamanda aile, toplumun gelişim aşamasına, ekonomik yapısına veya çeşitli koşullara bağlı olarak her ülke ve ulus için farklı norm ve düzen biçimleriyle, karmaşık bir tarihsel geçiş yaşamıştır. Doğu ve Batı fark etmeksizin, üretim araçlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesi, aile yapısında ve aile ilişkilerinde birçok değişikliği de beraberinde getirmiştir. Kültür, insanoğlunun uzun zaman diliminde yarattığı tarihi bir ürün olduğu gibi aile kültürü de her kuşağa farklı yaşamlar veya değerler eklendikçe yeniden inşa edilmiş ve tarihsel olarak değişiklik göstermiştir (Lee vd. 2014, s. 28).

Bu bağlamda bu bölümde, Kore'nin güçlü hanedanlık sistemine sahip olduğu Üç Krallık (Bekce, Goguryo ve Şilla), Goryo ve Coson dönemleri olmak üzere ailenin tarihsel gelişimi incelenecektir. Bu bölümde aile kültürü kabaca üç döneme ayrılmıştır, ancak gerçekte aile kültürünün dönemlere göre bölümlere ayrılarak ortaya çıktığı söylenemez. Uzun süre değişimlere maruz kaldıktan sonra geçiş döneminden geçerek yavaş yavaş evrensel bir kurum olarak yeni bir kültür oluşturma sürecine girerler. Kısacası, bir önceki dönem ile yeni dönemin aile kültürü birbiri ile çelişki halinde gelişmektedir.

3.2.3.1. Üç Krallık ve Birleşik Şilla Hanedanlığı Aile Yapısı

Üç Krallık dönemi ve Birleşik Şilla dönemine ait aile kayıtları çok az olmakla birlikte, sınırlı verilerde bulunan ailelerin özellikleri aşağıdaki gibi özetlenmiştir: Goguryo'da “Seolyubuga Sistemi (Soryubugace-서류부가제)” veya “Seook Sistemi (Soogce-서옥제)” adı verilen benzersiz bir evlilik geleneği mevcuttur. Damadın düğün töreni yapmak için gelinin evine gittiği ve ardından gelin evinde evlilik hayatına başladığı geleneksel bir Kore düğün sistemidir. Başka bir deyişle, damadın gelinin evinde nikâh kıydığı ve gelin evinin yanında inşa edilen küçük bir evde yaşadığı ve sonra çocukların yetişkin olduğunda eşini ve çocuklarını alıp kendi evinde yaşadığı bir sistemdir. Ancak bu gelenek, Goguryo' nun sonlarına doğru yavaş yavaş ortadan kalkmıştır (So, 2004, s. 142).

Üç Krallık Dönemi'nde yönetici sisteminin kurulması ve yönetici sınıfın ayrıcalıklarını güvence altına alan bir sınıf sisteminin oluşturulmasıyla, evlilikler temelde aynı sınıf içinde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle Şilla örneğinde “Golpum Sistemi (골품제)” adı verilen katı bir kast sistemi vardı ve bu sistem evliliğin belirlenmesinde de önemli bir role sahiptir. Bu nedenle, kraliyet statüsünü korumak için annenin veya eşin statüsü, babanın soyundan gelenler kadar önemli görülmektedir (Lee vd. 2014, s. 29). O yüzden ki eş seçimlerinde son derece özenli davranılmaktaydı.

Golpum sistemi, bir bireyin kemik kalitesi (doğduğu kimlik) olarak adlandırılır ve büyük ölçüde sahip olunan soya göre doğumdan itibaren belirlenirdi. Bu nedenle, Şilla'da evlilikler katı bir şekilde sınıf sistemine dayalıydı ve bu yüzden evliliklerin birçoğu

akraba evliliği olarak gerçekleştirilmiştir. Kemik kalitesi olarak adlandırılan sistem, elbette sonsuza kadar devam etmemektedir. Bazı durumlarda kemik kalitesi düşebilmektedir. Örneğin; kemik değeri düşük bir eşle evlenildiğinde ya da bir suç işlendiğinde kemik değeri düşerdi. Ayrıca nadir de olsa kemik kalitesinin arttığı durumlar da yaşanmıştır. Ama temelde, golpum sistemi kan bağlarına dayanan kapalı bir statü sistemidir (National Institute of Korean History, 2023). Korelilerin kemik kalitesine bu denli bağlı olmalarının sebebi ise, geleneksel olarak annelerin çocuklarının etini ürettiği ve babaların kemikleri sağladığı düşüncesidir. Kemik etten daha uzun süre dayandığından erkekler aracılığıyla akrabalık, dişilerden daha bağlayıcı olarak görülmektedir (Sorenson, 1994, s. 33).

Statü ve mülk miras yöntemine ve evlendikten sonraki ikamet kurallarına bakıldığında, Şilla Hanedanlığındaki tahtın veraseti açısından erkek evlat ve damat, oğlundan olan torun veya kızından olan torunlar arasında çok fazla ayrım olmadığını Samguk Sagi (삼국사기)⁶ ve Samguk Yusa (삼국유사)⁷ kayıtlarından anlaşılmaktadır. Bu durum 17. yüzyıla kadar Kore'deki aile sisteminin önemli bir özelliğidir. Bu yönüyle bakıldığında, mülk mirasındaki erkek evlat ve kız evlat, büyük oğul ve ikinci oğul arasındaki ayrımcılığın şiddetlendiği geç Coson Hanedanlığı dönemindeki aile sistemi ile tamamen farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Reportworld, 2022).

Kral merkezli bir ülkede, kraliyet ailesinin statüsünü korumak ve devam ettirmek için tahta geçiş en önemli konudur. Hem Goguryo hem de Bekçe'de prensip, tahtın babadan oğla geçmesiydi, ancak her zaman en büyük oğla öncelik verilmemiştir. Bununla birlikte, bazı durumlarda veraset, daha yetenekli veya nitelikli olduğuna karar verilen bir erkek çocuğa devredilmiştir. Ayrıca saltanatın oğluna değil erkek kardeşine yani kralın kendisinden küçük kardeşe devredildiği örneklerde mevcuttur. Özellikle Bekçe örneğinde, tarihsel olarak dış istilalar ve krallara yönelik suikastlar gibi ulusal krizler sık sık yaşanmıştır. Bu durumlarda, veraset ilkesinin geçerli olmadığı görülmektedir. Ancak genel olarak veraset babadan oğla geçmektedir. Bununla birlikte, kralın oğlunun çok

⁶ Üç Krallığın Günlükleri olarak bilinen Kore'nin Üç Krallık Dönemine ait tarihi kayıttır. Günümüze kadar ulaşan en eski tarihi kayıttır.

⁷ Kore'nin Üç Krallığı (Goguryo , Bekce ve Şilla) ile ilgili efsaneler, halk masalları ve tarihi anlatımlardan oluşan bir koleksiyondur.

küçük olması nedeniyle veraset için uygun olmadığı zamanlarda kuralın yavaş yavaş kralın erkek kardeşine geçmesi şeklinde değişikliğe uğradığı görülmektedir. (Lee vd. 2014, ss. 30-31).

Şilla döneminde aile yapısı ile ilgili bilgiler sınırlı sayıdadır. Mevcut bilgiler ise dini değerlerin toplum üzerindeki etkileriyle ilişkilendirilerek elde edilmiştir. Bu ilişkilere bakarak aile yapısı hakkında belli başlı tahminlerde bulunmak mümkündür. Bu bilgiler şu şekilde sıralanmaktadır: İlk olarak, 719'da, Gamsan Tapınağı (감산사)'ndaki 'Maitreya Bodhisattva (Geleceğin Budası) Heykeli'ne bakıldığında bu heykelin Kim Ji-seong (Gim Ci song-김지성) tarafından, ölen ebeveynleri için yapıldığı söylenmektedir. Kim Ji-seong, ebeveynleri öldüğünde onları yakmış ve kalıntılarının çoğunu Doğu Denizi'ne dağıtmıştır. Ancak yıllar sonra ebeveynlerine saygılarını sunacak fiziksel bir anıtları olmadığı için pişman olmuştur. Böylece hayatının son yıllarında Gamsan'daki mülkünü sadaka olarak bağışlamış ve Gamsan Tapınağı'nın inşasına öncülük etmiştir. Daha sonra tapınak için Amitabha Buddha (Sonsuz Işık Budası) ve Maitreya Bodhisattva'nın iki taş heykelinin yapılması için heykeltıraşlar görevlendirmiş ve ebeveynlerinin gerçek görünümünü yansıtacak şekilde gerçekçi bir biçimde yontulmasını istemiştir. Son olarak, heykellerin başının arkasındaki delikten anne ve babasının küllerinin kalıntılarını heykellere yerleştirmiştir.

Bir diğer önemli yapıt ise Galhang Tapınağı (갈항사)'ndaki Taş Pagoda'dır. Yazıta göre Çonbo'nun 17. yılında (758), erkek ve kız kardeşten oluşan üç kişinin bu Pagoda'yı inşa ettikleri ortaya çıkmıştır. O sırada, pagodanın dikilmesinde yer alan üç kişi, Kral Wonseong (Wonseong-원성왕)'un annesi Leydi Park, Wonseong'un teyzesi ve dayısıdır. Bu kişilerin, bir aile kurmak için yeterince yakın ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca kız evlatlar, evlendikten sonra uzun süre anne ve babasının evinde yaşadığından kız kardeşler ile kız kardeşin oğlu arasında daha yakın bir ilişkisi olduğu da bu yapıttan anlaşılmaktadır (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2021).

Burada anlatılanlardan da anlaşılabileceği gibi Üç Krallık ve Birleşik Şilla Hanedanlığı döneminde aileyi tanımlayan önemli etkenlerden biri de Budizm'dir. Budizm, Kore

toplumunun ve Kore kültürünün şekillenmesinde en büyük etkenlerden biri olmuştur. Üç Krallık döneminde Kore topraklarına ayak basan Budizm inancı, yüzyıllar boyunca Korelilerin hayatlarında yer alarak günümüze kadar ulaşmıştır (Türközü & Kopar, 2021, s. 66). Budizm, aile de dâhil olmak üzere dünyevi değerleri ve endişeleri reddetmeye yaptığı vurgu ile Konfüçyüsçülüğün aksine bir mesaj vermektedir (Jrank -Evlilik ve Aile Ansiklopedisi, 2023). Başlangıçta Budizm, kraliyet ailesi üyeleri ve aristokrat sınıfı tarafından benimsenmişti, ancak 7. yüzyılda halk arasında popüler bir dine dönüştü. Budizm'in yayılmasıyla birlikte, Budist ahlakı da yavaş yavaş yayılmış ve endokrin sistemdeki değişikliklerle birleştirilmiştir (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2021).

3.2.3.2. Goryo Hanedanlığı Aile Yapısı

Goryo'daki evlilik gelenekleri, genellikle belgelenmiş evlilikler olarak nitelendirilmektedir. Yani, kadınların evlendikten sonra anne babalarının evlerinde yaşamaya devam ettikleri ve daha sonra eşi ile ayrı bir evde yaşamaya başladığı bir sistemi ifade etmektedir. Bu sistem çok eski zamanlardan beri Kore toplumunun eşsiz düğün geleneği olmuştur. Bu gelenek, her iki ailenin ekonomik gücüne veya resmi konumuna bağlı olarak çeşitli biçimler almış, ancak genel halk tarafından da uygulanmıştır. Her iki durumda da evlilik töreni kız evinde yapılır ve bir süre burada kaldıktan sonra karı-koca yaşayacakları yeri kararlaştırır (Lee vd. 2014, s. 32).

Evli çiftlerin nerede yaşayacağına dair evlilik ikametgâh kuralları, diğer aile sistemlerini büyük ölçüde etkilediği için oldukça önemlidir. Bilindiği gibi Goryo Hanedanlığında evlilik sonrası ikametgâh yeri, evlilik hayatının uzun süre gelinin ailesinin evinde yürütüldüğü şeklindedir. 'Goryo Tarihi' kayıtlarında belirtildiğine göre, Goryo döneminde bir kız evlendirildiğinde tercihen erkek evladın evden gönderildiği durumlar olsa da, zamanla ayırım yapılmadan erkek evlatların ve damadın aynı evde yaşadığı evlilik şekline dönüşmüştür (Choi, 2002, s. 214). “Coson Hanedanlığı Yıllıkları” kayıtlarında da Goryo Hanedanlığı döneminde evlilik hayatının kız evinde başladığı, çocukların burada doğduğu ve çocuklarbüyüye kadar kadının ailesinin evinde yaşadığı belirtilmiştir. 20 yıldan fazla süren evliliklerde, babanın veya annenin ailesinin anne tarafından olan akrabalarıyla daha sık temas kurulmaktaydı. Bundan dolayı baba, kayınpeder, amca ve erkek kardeşler yerine dayı, anne tarafından kuzenler, teyzeler ve büyükbabanın kuzenleri

onlar için daha yakın ve daha önemli aile üyeleri olarak görülmektedir (National Institute of Korean History, 2023).

Goryo'nun evlilik gelenekleri, evlilik törenlerinin erkeklerin evlerinde yapıldığı ve kadının evlilik hayatına ilk günden itibaren başladığı Çin'deki geleneklerden oldukça farklıdır. Bu durumun sebebi, her şeyden önce iki ülke arasındaki akrabalık ve miras yapısındaki farklılıktan kaynaklandığı söylenilebilir. Evlendikten sonra nerede oturulacağına karar verilirken öncelikle ekonomik koşullar dikkate alınmalıdır. O dönemin ekonomik koşulları ise anne babadan kalan mirasla yakından ilgilidir. Başka bir deyişle, o dönemde yeni evli çiftler, toprak veya köle gibi miras paylarına göre yaşarlardı ve o dönemde miras sistemi kadın ve erkek arasında eşit paylaştırılmaktaydı. Bundan dolayı evlendikten sonra ikamet yeri olarak baba tarafının tercih edilmesi için hiçbir zorlama yoktu. Bu nedenle aile oluşumunun, anne soyu ve eş soyu gibi çeşitli soy kütüğüne sahip akrabaları içeren ataerkil olmayan bir karaktere dönüştüğü söylenilebilir. (Lee vd.2014, s. 32).

Bir yönetici olarak, ülkenizde kaç vatandaşın yaşadığını ve nüfusun yüzde kaçının erkek (askere alınabilecek), kadın ve çocuk olduğunu bilmek hayati önem taşımaktadır. Kore, bu tür bilgileri elde etmek için eski zamanlardan beri, resmi kayıtlar veya nüfus sayımları olarak nitelendirilen ‘Resmi Aile Kaydı (호적)’⁸’nı oluşturmuştur. İktidardaki rejimin etkinliğini artırmayı amaçlayan bu defterlerin içerikleri ve özellikleri zaman içinde değişiklik göstermiştir. ‘Resmi Aile Kaydı’ terimi, kişisel bilgileriyle birlikte bir evde veya ailede yaşayan insanların sayısını kaydetmeyi amaçlayan herhangi bir kamu belgesi olarak düşünülebilir (The National Museum of Korea, 2022).

Bu bölümde 1969 yılında ulusal hazine olarak belirlenen ‘Lee Taejo⁸ Resmi Aile Kaydı (İtaejo Hocog wonbon-이태조호적원본)’ndan yararlanılarak bu dönemdeki aile yapısı hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır. Bu belgeler Taejo'nun orijinal aile kaydı değil, Goryo döneminin sonlarına ait genel aile kaydının bir parçasıdır. Bu aile kaydının 1391'de

⁸ Lee Taejo, Geç Goryo Hanedanlığı'nın ünlü bir generali ve Coson Krallığı'nın kurucusudur ve ilk kralıdır (1335-1408).

(Kral Gongyang'ın 3.yılı) yazıldığı tahmin edilmektedir (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2021).

Bu aile kaydına dâhil olan haneler arasında okunabilir hane sayısı toplam 32'dir: 19 tane üst sınıf aile ve 13 tane alt sınıf aile. Üst sınıfa ait 19 tane aileyi yapısına göre sınıflandırılması aŗağıdaki gibidir:

- Birincisi, eŗler ve reŗit olmayan çocuklardan oluŗan 6 tane aile,
- İkincisi, eŗler ve yetiŗkin çocuklardan (30 yaŗ üstü) oluŗan 3 tane aile,
-     nc s , kayınpeder ve kayınvalideden oluŗan 3 tane aile,
- Dördüncüsü, damadın dâhil olmasıyla oluŗan 5 tane aile,
- Beŗincisi, büyük kız kardeŗlerden oluŗan 1 tane aile,
- Altıncısı, eŗ ve eski eŗin çocuklarından oluŗan 1 tane aileyi içerir (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2021).

Bu veriler az sayıda aileyi, 20'li ve 40'lı yaŗlarındaki evli olmayan çocukları ve kız kardeŗleri içerir. Bu yüzden aile kayıtlarında reŗit olmayan çocukların kaydedilmemesi gibi eksikliklermevcuttur. Verilerin aile yapısı hakkında sınırlamaları olsa da, bu belge sayesinde Goryo Hanedanlığı'ndaki temel aile türleri hakkında fikir edinilebilmek mümkündür. Bu kayıtta aile  yesi olarak kayınpeder ve kayınvalide ya da evli kız ve damadın birlikte yaŗadığı ailelerin çok sayıda olması, Coson Hanedanlığı'nın ortalarından günümüze kadar esas olarak kabul edilen ataerkil aile yapısından büyük oranda farklılık göstermektedir (Reportworld, 2022).

Yukarıdaki aile kaydı örneğindeki gibi bir kiŗinin sosyal statüsüne bağlı olarak farklı bilgilerinin toplanması, geç Goryo döneminden Coson dönemine kadar iletile gelmiŗ bir uygulamadır. Ancak bu belge, Goryo'nun resmi kayıtlarına özgü bazı ayrıntılara sahiptir. Örneğin; bu belgede hane büyük bir yazı tipi olan " " (ev) karakteriyle belirtilmiŗtir. Ayrıca bu kayıtta erkeklerin adının yanı sıra eŗinin adı da kayıt altına alınmıŗtır. Bu ayrıntı Coson kayıtlarından  ıkarılmıŗtır. Bu ince tutarsızlıklar, Goryo ve

Coson'un farklı sosyal ilkelerini yansıtmaktadır. Özellikle de hükümetin halkı nasıl gördüğü ve genel olarak kadınlara verilen değerin ne boyutta olduğunu göstermektedir. (The National Museum of Korea, 2022).

Aşağıda tarihsel kaynaklardan elde edilen Goryo Hanedanlığı'nın aile yapısına dair sunulan örnekler yer almaktadır:

a) Anne ve babasını erken yaşta kaybeden bir çocuğun, amcasının veya baba tarafından kuzenlerinin evinde büyümesinden anne tarafından akrabalarının evinde büyüdüğüne dair bir örnek,

b) Evli bir kadının eşi öldükten sonra kendi ailesinin evine geri dönüp yaşamaya devam ettiğine dair bir örnek,

c) Evli bir kadının eşi öldükten sonra ağabeyinin evinde yaşamaya başladığına dair örnek,

ç) 8 tane erkek evladın ve 1 damadın birlikte yaşadığı örnek,

d) Birlikte aynı evde yaşayan evli kız kardeşler örneği,

e) Babanın, evlenen en büyük kızının evinde yaşamını sürdürdüğü örnek,

f) Anne babanın oğullarından ayrı kalsalar da kızlarıyla birlikte yaşadıkları ve kızların anne babalarına baktığı örnek;

g) Goryo Hanedanlığı'nda, bir erkeğin bir kadınla evlendiği ve çocuğu büyüyene kadar eşinin evinde kaldığı tipik bir geleneksel aile örneği.

Bu örnekler, Goryo Hanedanlığı aile yapısının, Coson Hanedanlığı'nda ideal tip olarak kabul edilen aile yapısından önemli ölçüde farklı olduğunu doğrudan göstermektedir (Choi, 2002, s. 215).

Goryo'da evlilik, "Goryeosa (Goryosa-고려사)", "Goryeosajeolyo (Goryosacolyo-고려사절요)" ve diğer ilgili belgeler ikamet kuralları, evlilik yaşı, evlilik türü ve kadınların yeniden evlenmesi açısından incelendiğinde veriler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Evlilikte ikamet kurallarına bakıldığında, belgeler Goryo Döneminin sonlarına kadar güçlü bir şekilde iletilmiş ve bu belgelerde kızların 24 yaşından 30 yaşına kadar kocalarının evinde yaşadıklarına dair birçok örnekler yer almaktadır. Goryo Hanedanlığı döneminde birden fazla eşin statüsünün eşit olduğu çok eşlilik, sadece kraliyet ailesinde değil, aynı zamanda sıradan insanlar arasında da mevcuttur. Cariyenin olduğu durumlarda ise, eşler ve cariyeler arasında çok fazla statü farkının olmadığı, ancak varsa bile bu durumun eş ile cariyeye arasındaki statü farkından ziyade cariyeye olmadan önceki statüsünden kaynaklandığı belirtilmektedir. Ayrıca Goryo Hanedanlığı'nda, Coson Hanedanlığı'nın aksine, kraliyet ailesinden veya yönetici sınıfın soylularından herhangi biri yeniden evlenme konusunda özgürdü (Reportworld, 2022).

Kadınların yeniden evlenmesine ilişkin yasal düzenlemeler olmasına rağmen düzenleme geç Coson Hanedanlığı'ndaki kadar güçlü olmamasının yanı sıra düzenlemenin geçerliliği de eski kocanın durumuna göre farklılık göstermektedir. Yani, daha düşük statüdeki bir kişinin karısının yeniden evlenmesi sorun olmazken daha yüksek statüdeki bir kişinin karısının yeniden evlenmesi yasaklanmıştır. Dönemsel olarak bu düzenleme, erken Goryo döneminden ziyade geç Goryo döneminde yasal olarak güçlendirilmiştir. Ancak gerçekte Goryo Hanedanlığı boyunca kadınların yeniden evlenmesine, hatta aristokrat statüdeki kadınlara bile, özgürlük tanınmıştır. Ayrıca bu dönemde evli kadınlar, eski kocalarından olan çocuklarını ve mallarını alarak başka erkeklerle yeniden evlendiği örnekler de mevcuttur. Bu gerçek, Goryo Hanedanlığı'nda kadınların yeniden evlenme uygulamasının geç Coson Hanedanlığı'ndaki durumun aksine oldukça serbest olduğunu göstermektedir (National Institute of Korean History, 2023).

Goryo'da, 12. yüzyıl sonrası Yi Ja-Gyeom (이자겸) isyanı ve Myocheong (Myocheong-묘청) isyanı gibi siyasi çalkantılar meydana gelmiş ve mevcut yönetim sistemi sarsılmıştır. Daha sonraki askeri rejim saltanatı, Moğolistan ile 30 yıllık savaş ve ardından gelen Yuan Hanedanlığı müdahale dönemi gibi Goryo'nun hızla değişen siyasi durumu, mevcut aile kültürü ve ilkelerini de etkilemiştir. Siyasi değişiklikler, aile ve ailelerin birliği olarak kabul edilen evlilik; özellikle kraliyet evlilikleri üzerinde etkili olmuş ve yavaş yavaş sıradan halkı da etkisi altına almıştır (Lee vd., 2014, s. 33).

Goryo döneminde aile ve akrabalık sistemlerini düzenleyen temel prensip, Üç Krallık ve Şilla Hanedanlığı döneminde olduğu gibi dini değer yani Budizm'dir. Aile ve evlilik geleneklerini, her ne kadar tarihi belgelerden faydalanılarak anlatılmaya çalışılsa da toplumsal değerlerin ve geleneklerin yerleşmesinde etkili olan dini değerlere de yer vermek gerekmektedir. Çünkü dönemin sosyal ve ekonomik yapısının Budist değerler sistemi ile derinden kaynaştığı aşikârdır.

Goryo Hanedanlığı'nın hâkim dininin Budizm olduğu ve onun değer sistemlerinin, sosyal ve ekonomik yapının ideolojik temeli olarak hizmet ettiği bilinen bir gerçektir. O zamanlar Budizm, doğum ile başlayıp ölümden sonra ataların ayinlerine kadar hayatın her aşamasını derinden etkileyen bir özelliğe sahiptir. Ayinler söz konusu olduğunda, ritüeller Goryo Hanedanlığı'ndaki Budist değer sistemleri tarafından düzenlenmekteydi (Choi, 2002, s. 218). Ayrıca ayinlerde erkek ve kız çocukların birlikte yer alması, çocukların cenaze masraflarını birlikte karşılaması vb. durumların çocuklar arasında eşit miras sistemi gerçeğinden kaynaklandığı göstermektedir (National Institute of Korean History, 2023).

3.2.3.3. Coson Hanedanlığı Aile Yapısı

Goryo Hanedanlığı'nın aile ve akrabalık sisteminin Budist değer sistemi ve yerli inanç gelenekleri tarafından düzenlendiğini yukarıdaki bölümde aktarılmıştır. Goryo'dan Coson'a geçiş siyasette, toplumda, ekonomide ve kültürde reform için bir fırsat olarak hizmet etmiştir. Geç Goryo Hanedanlığı'nın uzun süren yozlaşma ve kaos ortamında, yeni bir ulus inşa etmeyi amaçlayan soylu sınıf, 1392'de Coson Hanedanlığını kurarak Budizm'i bastırması, onun yerine Konfüçyüsçülük'ü aile ve devlet felsefesi olarak benimsemiştir (Lee vd., 2014, s. 37). Coson Hanedanlığında gerçekleştirilen bu köklü değişim, aile dâhil tüm kurumları etkilemiştir. Bu değişimleri anlayabilmek açısından, bu bölümde öncelikle Konfüçyüsçü aile geleneğinden söz etmek faydalı olacaktır.

Coson Hanedanlığı'nın sonlarına gelindiğinde anaerkil unsur neredeyse etkisini kaybetmiş ve ataerkil düzen benimsenmiştir. Konfüçyüs ideolojisi yüzeye çıkarak ataerkil sistem güçlendirilmiştir. Buna rağmen Konfüçyüsçülük ideolojisinde erkek üstünlüğü fikri başlangıçta yoktu. Zamanla yin ve yang teorisi ortaya atılarak bu kavramların asil, soylu, güç, merhamet gibi değerler ile bağlantılı olduğu açıklanmış ve erkek üstünlüğü

fikri ortaya çıkmıştır. Yaygın olarak bilinen erkek egemenliği, "gök yüksek, yer alçak" şeklinde bir doğa olgusudur. Mekânsal konumun değerli ya da değersiz olması da toplumsal saygınlık ve alçaklık kavramlarına dayanmaktadır. Gökyüzünün yeryüzünü yönettiği ve ancak yeryüzü gökyüzünü takip ettiğinde her şeyin sorunsuz ilerlediği şeklindeki doğa dostu fikir, kadınların içeride ve erkeklerin ise dışarıda yer alması gerektiği düşüncesine yol açmıştır (Lee, 2020, s. 51).

Bugün Kore toplumunun ana akımını oluşturan aile ve akrabalık kültürü, Konfüçyüsçülüğün ciddi anlamda kök salmaya başladığı orta Coson döneminden sonra kurulmuş ve günümüze kadar istikrarlı bir şekilde etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Ancak o dönemde, Konfüçyüsçü aile ideolojisi yalnızca hatırı sayılır bir kültürel düzeyde ve maddi temel üzerinde gerçekleştirilebildiğinden bu koşullara sahip olan üst sınıfa yayılma özelliği taşımaktaydı. Bununla birlikte, Coson Hanedanlığı'nın sonlarında, sıradan halka da geniş çapta yayılarak kendisini sözde Kore toplumunu temsil eden bir akrabalık ideolojisi olarak kurmuştur. Bu nedenle aile gelenekleri ve akrabalık kültürü söz konusu olduğunda, nesiller arasında kadın ve erkek ayrımı gibi katı formaliteleri vurgulayan Konfüçyüsçü aile ideolojisinin ilk olarak akla gelmesi yaygın bir eğilimdir (Kim, 2008, s. 171). Konfüçyüsçülük, aileyi ahlaki ve etik ilkeler tarafından yönlendirilen, üretim ve tüketimin ekonomik işlevlerinin yanı sıra eğitim ve sosyalleşmeden sorumlu toplumun temel birimi olarak ilan eder. Konfüçyüsçülük öğretilerine göre Konfüçyanizm geleneksel olarak atalarını tanrılaştırmış, atalara tapınmayı kurumsallaştırmış ve ritüel görevlerini erkek soyunun başına yani babaya ve kocaya devretmiştir. (Jrank -Evlilik ve Aile Ansiklopedisi, 2023). Babasoylu aile içindeki erkek üstünlüğü ideali, geç Coson Hanedanlığında erken Coson hanedanlığı döneminde (1392-1650) olduğundan daha belirgin hale gelmiştir. Daha sonraki yıllarda kızların babalarına, eşlerin kocalarına ve annelerin oğullarına karşı "üç itaat" kuralı gözetilmiş ve kök aile ideal bir tip olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Han Park & Lee, 1995, s. 118). Kadın ve erkek ilişkisinde cinsiyet farklılığı katı bir şekilde uygulanmasıyla birlikte bu şiddetli ayrımcılık sistemi altında, Coson Hanedanlığı döneminde kadınlar eve kapatılmıştır. Bu sebeple geleneksel Koreli kadınların sorumluluğu ev içi alanla sınırlı kalmıştır(Jrank -Evlilik ve Aile Ansiklopedisi). Evli kadınlara ve genç kızlara Konfüçyüsçü rolleri öğretmek için 1475'te Kral Seongjong (Songcong-성종)'un annesi tarafından derlenen 'Nehun (내훈)-Kadınlar için Talimat'

adlı kitap ders kitabı olarak kullanılmıştır. Kitap iffet gibi kadınsı davranışların temellerine vurgu yaparken genç kızları gelecekteki ailelerin ahlaki koruyucuları ve fiziksel ihtiyaçlarının sağlayıcıları olarak görevlerine de hazırlamaktadır. Kitap ayrıca fedakâr bir gelin, itaatkâr ve saygılı bir eş, bilge ve ilgili bir anne olmak üzere evli kadınların çeşitli rollerine de değinmektedir (Jrank -Evlilik ve Aile Ansiklopedisi, 2023). Ayrıca Kore'de bir kadın yazar tarafından yazıldığı bilinen ilk kitap olma özelliğine de sahiptir.

Kore'de M.S. VII. yüzyıldan sonra devlet dini olan Konfüçyanizm toplumun merkezine aileyi almaktadır ve bütün toplumu aile içindeki otorite ilişkilerine benzer bir yapı ile yönetmektedir (Kim, 1998, s. 49). Kore'de çekirdek aile sınırını aşan bağlılık, bilinçli ya da bilinçsiz olarak Konfüçyanizm'in beş ana ahlak ilkesiyle ilişkilendirilir. Bunlar; baba ile oğul, karı ile koca, yaşlı ile genç, arkadaşlar arası ve sahip ile nesne arasındaki ilişkilerdir. Baba ile oğlun ilişkisi, oğlun atalarına saygısı ve babanın oğluna sevgisi şeklinde bütünleşmektedir. Konfüçyüs, babaya saygı ve sadakati ihmal etmenin, en önemli hata ve suç olduğunu söylemektedir. Onun ataerkil düzeninde babanın otoritesi mutlak otorite olarak kabul görmektedir (Kazaz, 2010, s. 78). Koreliler, Japon ve Çinlilerden daha çok aile organizasyonunda geleneksel Konfüçyüs ilkelerine bağlıdır. Konfüçyüs (M.Ö 6. yüzyıl) ve takipçileri, yalnızca aile yaşamının uyumlu olduğu bir ülkenin barışçıl ve müreffeh olabileceğini öğretmiştir (Sorenson, 1994, s. 27). Devlet, aslında evrendir ve evren de ailelerden oluşan bağlarla birbirine kenetlenmiştir. Benlikten aileye, topluluğa ve evrene yayılan bu bağ, Kore toplumu için oldukça önemlidir. Bu yüzden ki Konfüçyüsçü aile gelenekleri Kore'de hala etkisini göstermektedir.

Genel olarak, aile ve akrabaların yapısını ve organizasyonunu anlamak için önemli veriler şunlardır:

- 1) Aile kayıt verileri
- 2) Aileye veya akrabalara dağıtılacak mülkü kaydeden veriler
- 3) Aile geçmişi
- 4) Klan ailesi veya aynı soyadına sahip yakın ailelerin oluşturduğu sistem ile ilgili veriler.

Bu verilerden özellikle aile kayıt sistemi, dönemin aile yapısını göstermesi bakımından, geç Coson Hanedanlığı'ndaki soylu ailelerin aile yapısını ve aile ilkesini açıklayan entemel verilerdir. Coson Hanedanlığı aile kayıt sistemi, hane halkının belirlenmesi, askerlik hizmeti, statü ayrımı, hizmet vergisi ve köle sahipliğinin onaylanması gibi çeşitli işlevleri yerine getiren belgelerdir (Park, 2007, s. 73). Yıllıklarda ve aile kayıtlarında yayınlanan 1639'dan 1867'ye kadar hane başına düşen insan sayısına bakıldığında, Coson Hanedanlığı'ndaki ailelerin büyüklüğü hakkında bazı bilgiler içermektedir. O zamanlarda haneler, köleler gibi aile dışı üyeleri de bünyesinde barındırmaktaydı. Bu yüzden hane başına düşen kişi sayısı genellikle 4 ile 5 arasındaydı ve bu eğilimin 17. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın ortalarına kadar önemli ölçüde değişiklik göstermediği belirtilmiştir (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2021).

Genel olarak Coson Hanedanlığı'nın homojen bir toplum olmadığı, 17. yüzyıl öncesi ve sonrası toplumun oldukça heterojen toplumlara bölündüğü bilinmektedir. Erken Coson dönemi ile geç Coson dönemi arasındaki sosyal karakter farkının, miras sistemi ve veraset sistemi, atalara tapma ayinlerine katılma durumu gibi aile yapısının ve akrabalık ilkesinin farklılıklarından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Choi Jae-seok (Çö Ce Sog - 최재석)'un 1630 'Sanım Aile Kaydı' ve 1807 'Yangcwadong Aile Kayıt Taslağı' üzerinde yaptığı araştırma, erken Coson Hanedanlığı ve geç Coson Hanedanlığı arasındaki aile yapısının nasıl farklılaştığını göstermektedir. Bu çalışmaya göre, erken Coson Hanedanlığı'ndaki (17. yüzyılın başlarındaki) aile kompozisyonuna bakıldığında genel olarak evli çiftler toplam sayının %65'ini oluşturmaktadır. Birinci derece ve ikinci dereceden aile üyelerinin toplamı ise %10'dan daha az olarak belirtilmiştir. Soylu kişiler ve sıradan halkın statüleri arasında, birinci dereceden ve ikinci dereceden aile üyesi oranı bakımından neredeyse hiçbir fark yoktur. Ailelerin yaklaşık %72'si kölesi olmayan aile üyelerinden oluşurken soylu sınıf arasında köle sahibi olan ailelerin oranı %64 olarak kaydedilmiştir (Park, 2007, s. 74).

Şilla ve Goryeo döneminde, halk arasında çiftler seçtikleri eşlerle evlenmekte özgürken bu durum Coson Hanedanlığı sırasında değişmiş, evlilik ve eş seçimi konusunda katı kurallar getirilmiştir. Tüm evlilikler ayarlanarak gerçekleştirilmiş ve aşağıdaki dört süreci içerecek şekilde yapılmıştır:

- 1) Ailelerin tanışması niteliğindeki eşlerin babaları arasındaki ilk görüşme
- 2) Erkeğin babasının gelin adayının babasına evlilik teklifi yapması
- 3) Damat adayının gelin adayına hediye takdimi
- 4) Gelinin nişanlısı tarafından karşılanması.

Tüm bu süreçler, gelin ve damadın istekleri dikkate alınmadan yapılmaktadır (Park & Cho, 1995, s. 127).

Coson Hanedanlığı'nın sonlarında ailenin yapısında, kadınların akrabalarıyla ya da anne tarafından akrabalarıyla birlikte yaşadığı durumlar yok denecek kadar azalmıştır. Kadının evlilik hayatı olan Chinyeong Geleneği (Çinyongçe-친영제) yaygınlaştıkça ataerkil miras sistemindeki aile üyeleri formu, genel olgu olarak ortaya çıkmıştır (Lee vd., 2014, s. 42). Aslında Çin'in geleneksel evlilik sistemi Chinyeong'dur. Kore ise erken Coson Hanedanlığı döneminde bile erkeğin kadının evinde kaldığı evlilik sistemini uygulanmaktaydı. Çin'deki Chinyeong sistemi, erkek aileleri merkeze alan bir evlilik sistemiydi. Diğer bir deyişle, Çin'deki evlilikler, aracı tarafından 6 ritüele (resmi evlilik başvurusu, kadının doğum yılı, ayı, günü ve saati sorma, nişan, düğün hediyeleri göndermek, düğün tarihine karar vermek, gelini karşılamak yani düğün töreni) göre düzenlenmiştir. Düğünün son aşaması olan Chinyeong, gelini damadın evinde ağırlandığı, nikâh töreninin düzenlendiği ve hemen orada evlilik hayatına başladığı kısımdır. Bu sistemle birlikte gelin, evlendikten sonra anne babasının ailesinden koparılıp kayınvalidesine uyum sağlamak zorunda kalmış ve kocasına bağımlı hale gelmiştir (Son, 2019, s. 59). Ancak Goryo Hanedanlığı'nın köklü geleneksel sistemi değiştirmek kolay olmamış ve Chinyeong geleneği Coson Hanedanlığının son dönemlerine kadar etkisini göstermeyi başaramamıştır.

Coson Hanedanlığının sonlarına doğru evlendikten sonraki ikamet yeri açıkça erkek tarafı olarak değişmiştir. Bu sadece ikamet değişikliği anlamına gelmemiş, daha sonra benimsenecek ataerkil aile kültürünün, ailenin günlük yaşamına hakim olacağından, bu durumu içselleştirmeye yarayan önemli bir başlangıç noktası olarak da görülmüştür. Aynı zamanda Chinyeong geleneği ile beraber gelinler, kocalarının evlerinde kaldığı için

coğrafi ve psikolojik olarak ebeveynlerinden uzaklaşmak zorunda kalmış ve miras sisteminde ayrımcılığa uğramıştır. Bundan sebep kız çocukları mirastan çıkarılmış ve zamanla Çin'de olduğu gibi sadece erkek çocukların mirasa katılmasına izin verilmiştir (Son, 2019, s. 64).

Coson döneminden sonra akrabalık sistemi neredeyse tamamen ataerkil soy tarafından güçlendirildiği görülmektedir ve bu değişikliğin belirleyici dönemi Coson ortası, yani 17. ve 18. yüzyıllara denk gelmektedir. Ayrıca bu dönemin, mülkiyet mirasında çığır açan bir dönüm noktası olduğu da söylenebilir. 1600'lerin ortalarından önce, Goryo Hanedanlığı'nda olduğu gibi çocuklar arasında eşit miras sistemi ve ataları anma ayinlerine eşit katılım uygulanmaktaydı. Ancak bu durum 1600'lerin sonunda değişmeye başlamıştır. (Lee, 2020, s. 52). 1700'li yılların sonlarına gelindiğinde, ataerkil miras sistemi baskın bir biçimde kendini göstermeye başlamıştır. Miras sistemindeki bu köklü değişikliğin en büyük sebebinin evlilik sistemindeki değişim olduğu varsayılmaktadır. Uzun süre devam eden damadın gelinin evinde yaşadığı evlilik geleneğinin yerini Chinyeong geleneğine bırakması, damadın gelinin evinde yaşadığı sürenin doğal olarak kısalmasına sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak gelin ve damadın, ebeveynlerinin yaşlılık dönemlerinde onlara bakmasını imkânsız hale getirmiştir. Ebeveynler, yaşlandıklarında onlara hizmet eden oğullarına daha fazla miras bıraktıkça çocuklar arasında dereceli miras sistemi yayılmıştır (Lee vd., 2014, s. 42). Aynı zamanda, sadece evin en büyük erkek çocuğu aileye bakmaktan ve atalar için anma törenleri düzenlemekten sorumlu hale gelmiştir. Bu rolü üstlenecek erkek çocuğunun olmadığı durumlarda akrabaların erkek evlatları davet edilmiş ve bu sistemle beraber aile içindeki kızların rolü ve statüleri yok olmaya başlamıştır. Kadınlar mülkiyet mirasından dışlanmış ve en büyük erkek evlat dışındaki çocuklarda ayrımcılığa maruz kalmıştır. 17. yüzyıldan sonra, ebeveynlerin tüm mal varlıklarını en büyük erkek evlada bırakmaları genel uygulama olarak yürütülmüştür (Kim & Shin, 2014, s. 168)

Coson Hanedanlığı sırasında Koreli ailelerde karı koca arasındaki hiyerarşik ilişki katı bir şekilde gözlemlenmeye başlamıştır. Bu, kral ile tebaası arasındaki ve baba ile oğul arasındaki ilişkiye eş değer olarak görülmektedir. Bir kadın, kocasına ve ailesine örnek bir şekilde hizmet etmek için kendini tamamen feda etmesi gerekmektedir. Bunu yaparken aile hayatı hakkındaki görüşlerini kocasına dayatmaması gerektiği de

öğretilmiştir. Bunun aksi olduğu durumları nitelendirmek için "Tavuk öttüğünde yuvalar mahvolur (암탉이올면집안이망한다)" Kore atasözünün ortaya çıktığı söylenmektedir (Park & Cho, 1995, s.124). Tavuklar arasında sesi gür olan ve ötme görevini üstlenen horozdur. Nasıl ki horoz yerine tavuğun ötmesi doğada karşılaşılmayacak bir durumsa ailede de kadının sesinin daha çok çıkması normal karşılanmamıştır. Bu atasözü ise, kadının kocasından daha ön planda olması, aile işlerine müdahale etmeye başlaması ve buna binaen ev işlerinin yolunda gitmeyeceğini ifade etmektedir. Atasözünden de anlaşılacağı gibi erkeklerin işlerini yapamaması nedeniyle kadınların öne çıkmaya başlaması ailenin dağılacağına yorumlanır. Kısacası ataerkil toplumlarda kadın ve erkek arasındaki hiyerarşik sistemi yansıtan eksi bir Kore atasözüdür.

Ataerkil anlayışta evin direği olan koca, ailenin geçimi sağlamak için çalışmak, aileyi dışarıda temsil etmek ve yönetmek, akraba ve komşularla iyi geçinmek gibi sistemsel görevleri üstlenmiştir. Ev işleri, çocuk yetiştirme, aile üyeleri arasındaki duygusal bağları kontrol etme ve aile içindeki gerginliği yatıştırmak gibi görevler, ev içindeki sorumlulukları yerine getiren kadınlar tarafından üstlenilmiştir (Lee, 2020, s. 123). Konfüçyüsçülük ilkesine göre bir kadının yedi kusuru şöyledir: Anne babaya itaatsizlik, erkek çocuk sahibi olamama, zina, kıskançlık, hastalık bulaştırma, dedikoduculuk ve hırsızlık.

3.2.4. Modern Kore Ailesi ve Aile Yapısının Değişimi

Kore toplumunda önemli olan, ailenin kendine özgü bir biçimi veya ideolojisi olmadığını kabul etmektir. Çünkü aile, tek bir bakış açısıyla ya da tek tip ideolojiyle çalışmamaktadır. Zamana ve şartlara bağlı olarak değişime maruz kalmıştır. Hem dünya tarihine de hem de Kore tarihine bakıldığında aile olgusunun değiştiği görülmektedir. Geleneksel toplumun aile yapısı ile modern ve çeşitlenmiş günümüz toplumlarının aile yapısı aynı özellikleri taşımamaktadır. Biçimsel yapı ve çalışma ilkeleri bakımından değişen aile yapısı, kuşak ve cinsiyet faktörü bakımından da ilke ve değer yargılarında değişimler göstermektedir (Park, 2020, s. 3). Günümüz ailelerinin dıştan küçülme eğilimi gösterirken içsel olarak otorite, baskı, itaat gibi değerlerden arınmış insanlar arasında, eşit birlik ve kişisel bağ değerlerini ön planda tutan bir yönde değiştiği görülmektedir (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2021).

Kore'de aile kültürü, zamanın değişmesiyle birlikte günümüze kadar yapısal ve duygusal yönden birçok değişikliğe uğramıştır. Şilla Hanedanlığı, bir kraliçenin varlığından söz edilebilecek derecede cinsiyet eşitliği kavramının var olduğu, ataerkil ve anaerkil faktörleri bir arada bulunduran yapının kurulduğu bir toplum özelliği taşıırken (Lee, 2020, s. 50) Coson Hanedanlığının ortalarına gelindiğinde katı Konfüçyüsçü disiplinler, ataerkil bir toplumun oluşmasına ortam hazırlamıştır. Sanayi devrimi ve sonrasında gelen yeniliklerle beraber günümüz aile kültürü farklı şekillerde değişim göstermeye başlamıştır. Toplumlarda modernleşme süreci, bazı sosyal kurumlarda değişikliklere yol açmıştır. Buna aile sistemindeki değişikliklerde dâhildir. (Han, 1995, s. 697). Modernleşmenin sosyal gücü, günümüz Kore'sinin aile yapısını da derinden etkilemiştir. Değişim, ailenin ideolojik ve değer yargılarından, ailenin altyapısal değişimlerine kadar varlığını göstermektedir.

Muazzam demografik değişiklikler ve aile yapısındaki değişiklikler, çağdaş Koreli ailenin özelliklerini kavramayı zorlaştırmaktadır. Kore'nin dini mirası da dâhil olmak üzere geleneksel kültürü, Japonya'nın Kore'yi sömürge yönetimi (1910-45) ve Kore Savaşı (1950-53) sırasında ciddi şekilde hasar görmüştür. Sorunu daha da karmaşık hale getiren durum ise 1960'lardan itibaren Kore'nin bir tarım toplumundan sanayileşmiş bir kentsel topluma dönüşmesidir. Bu dönüşümün gerçekleşmesinde sadece Batı bilim ve teknolojisinin değil, Batı kültürünün de benimsenmesi belirleyici rol oynamıştır. Batılılaşma, sanayileşme ve ekonomik gelişme dalgalarıyla ülkeye giren Protestanlık kök salmış ve erişim alanını genişletmiştir (Park & Cho, 1995, s. 345). Tüm bu toplumsal güçler, Koreli ailelerin geleneksel değer sisteminin ve demografik özelliklerinin değişmesine zemin hazırlamıştır.

1945'te Japon sömürgesinden kurtulduktan sonra Koreli bilim adamları ve hukukçular, Kore'nin yasal yapısını gözden geçirmiştir. İnşa etmeyi umdukları sanayi toplumuna uyum sağlamak için aile ve ticaret hukukunu revize etmişlerdir. Artık çoğu Koreli köyde yaşamaktansa şehirlerde yaşamayı tercih etmekte ve fabrikaveya büyük şirketlerde çalışmaktadır. Kırsal kesimlerde nüfus azalırken doğal olarak çiftçilik yapan insan sayısı da azalmıştır (Sorenson, 1994, s. 98).

Ulaşımın gelişmesiyle birlikte mesafelerin kısalması, aile yapısı ve kültüründeki değişimleri büyük ölçüde etkilemiştir. Geçmişte ev toplumu bölgede iş bulup aile ile

birlikte yaşamak şeklindeyken modern toplumda çoğu insan kişisel amaç ve hayallerinin peşinden gitmek için memleketlerini terk ederek büyük şehirlere yerleşmektedir. 1990'lardan bu yana, modern toplumdaki ailelerin bileşimi, bilgi iletişim ve ulaşım teknolojisinin gelişmesiyle birlikte büyük bir değişim süreciyle karşı karşıya kalmıştır (Lee, 2016, s. 84). Yani sanayileşme ile birlikte iş ve eğitim için şehirlere göç artıkça büyük ve geniş aileler hareket kolaylığı için çekirdek ailelere dönüşmüştür. Sanayileşme ve kentleşmenin daha da ilerlediği 1980'lerin ortalarından sonra aile kavramı ve pratik ilişkilerin kapsamı çekirdek ailelere daha çok benzer hale gelmiştir. Evlilikler, aileler arasındaki birlikten ziyade bireyler arasında bir seçim meselesine dönüşmüştür (Park, 2020. ss. 17-18).

Ailede meydana gelen değişiklikler iki farklı yönde ortaya çıkmıştır. Biri Batı dünyasıyla temas yoluyla toplumsal yapıda meydana gelen değişimin yol açtığı kurumsal modernleşme, diğeri ise Batı modern düşüncesinin doğrudan etkisinde kalmış olan bilinç modernleşmesidir. İlki, aile grubunun Kore'nin geçmişte kendi kendine yeten bir tarım toplumundan modern bir sanayi ülkesine dönüşmesine uyum sağlaması ve işlevsel olarak başa çıkması için kurumsal ve yasal bir değişikliktir. İkincisi, Batılı erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlik ve bireyselleşme görüşünün esas olarak kitle iletişimi ve okul eğitimi yoluyla yayılmasıyla ortaya çıkan aile bilincindeki değişikliktir. Bu değişiklikler özellikle kurtuluştan sonra hız kazanmıştır (Kore Ulusal Kültür Ansiklopedisi, 2021). Bu tür faktörlerden doğrudan etkilenen Kore ailesindeki değişimler özellikle aile yapısı, aile işlevi, aile ilişkileri, aile değerleri, aile yaşam döngüsü, ekonomik yaşam ve kadınların rolleri gibi alanlarda kendini göstermektedir (Song, 2002, s. 23).

Song (2002), bir milletin ve ailenin değişen yüzü ile aile sorunlarının ortaya çıkışı arasındaki ilişki şu şekilde açıklamaktadır:

1) Aile yapısındaki değişiklikler: Ailelerde küçülme, aile yapısında küçülme, aile nesillerini basitleştirme ve çekirdek ailelerin artmasıdır.

2) Aile tipindeki değişiklikler: Ataerkil aile üyelerinden karı-koca merkezli aile olarak değişme ve aitipik aile tipleri olarak tek ebeveynli ailelerin, yaşlı tek ebeveynli ailelerin, bekâr tek ebeveynli ailelerin, çocuklu ailelerin artmasıdır.

3) Aile işlevi: Ailenin refah işlevi ve ekonomik üretim işlevi kaybolur veya zayıflarken tüketim işlevi, çocukların sosyalleşmesi ve duygusal tatmin gibi işlevleri güçlenir.

4) *Aile yaşam döngüsü: Evlilik yaşı artarken daha az çocuk doğar ve yaşam süresinin uzaması nedeniyle yaşlı nüfusu artar.*

5) *Aile ekonomik hayatındaki değişiklikler: Evli kadınların ekonomik faaliyetlere katılımı artmış, gelir ve giderlere ait yöntemler çeşitlenmiş, tüketim yapısındaki gıda, giyim ve barınma giderleri düşerken eğitim giderleri ise sürekli artış göstermiştir.*

6) *Aile ilişkilerindeki değişiklikler: Doğrudan ataerkil aile sistemindeki baba-oğul ilişkisine odaklanan aile ilişkileri, karı-koca ilişkilerine dönüşmüştür.*

7) *Kadın statüsündeki değişiklikler: Çiftler aile içinde karar vermede eşit hale gelmekte, aile ilişkilerinde sevgi ve eşitlik ön plana çıkmakta, kadınların kendi hayatlarını merkeze alan düşünceleri artmaktadır. Öte yandan, karı-koca ilişkilerinde şiddet unsuru da artmaktadır.*

8) *Aile değerlerinde değişiklik: Geleneksel aile ilişkilerine hâkim olan aile görüşü, etik, ahlak ve değerler, Koreliler arasında demokratik zihniyet, eşitlik bilinci, bireysellik, bağımsızlık vb. hakkındaki toplumsal eğitimle beraber kaosa neden olmaktadır (ss. 23-24)*

Ailenin büyüklüğünü etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar sosyo-ekonomik değişkenler, kültürel gelenek, çevresel değişkenler ve demografik koşullar vb. şeklinde özetlenebilir. Her birinin aile büyüklüğü üzerinde kendine göre önemli bir etkisi vardır. Bunlar arasında demografik unsurların değişimi, ailenin büyüklüğünü doğrudan ve en hızlı etkileyen faktör olmuştur. (Chang, 1993, s. 125). Kore'deki hızlı demografik değişiklikler, doğrudan veya dolaylı olarak aile değişiklikleri ve sosyal değişikliklerle ilgilidir. Çünkü evlilik, doğum, ölüm, yerli ve yabancı nüfus hareketi ile ilgili demografik göstergeler, ailelerin oluşumu, değişimi ve günlük yaşamının yanı sıra toplumsal olguları da ifade etmektedir. Evlilik ve boşanma, doğum ve ölüm doğrudan ailelerin oluşması ve dağılması anlamına gelmekte olup aile içi değişimler açısından da ailenin büyüklüğünü ve şeklini doğrudan etkilemektedir. Düşük doğurganlık hızının uzun vadede devam etmesi, mutlak doğum sayısındaki keskin düşüş, bekar ve geç evlilik olgusu ve nüfusun metropoliten alanda yoğunlaşması toplam düzeyde nüfus değişimi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, aile ve bireysel düzeyde mikro eylem kararı olarak aile değişiminin bir yönünü temsil etmektedir. Bu nedenle, nüfus değişimi bağlamını anlamak ve doğru bir şekilde analiz etmek için aile değişimi üzerine derinlemesine araştırma önemli bir anlama sahiptir (Park, 2020, s. 9).

Sanayileşmenin ve modernleşmenin ciddi şekilde etkilerini gösterdiği 1960'lı yıllardan itibaren Kore'de üç kuşağın veya dört kuşağın birlikte yaşadığı geniş ailelerin sayısı azalırken iki kuşağın ya da sadece evli çiftlerin çocukları ile birlikte yaşadığı ailelerin sayısı artmıştır. Kore'de her beş yılda bir yapılan ulusal nüfus sayımı verilerine göre, tek kuşak aileler 1960'ta %7,48 ve 1990 yılında %10,74'lük bir kesimi oluşturuyordu. İki kuşaklı aileler ise 1960'ta %63,87 ve 1990'da %66,31'idi. Üç kuşak aileler 1960'ta %26,99 ve 1990'da %12,18'di. Dört kuşaktan oluşan aileler 1960'ta %1,60 ve 1990'da %0,31 ile sürekli bir düşüş göstermektedir. Tek kişilik hanelerdeki durum ise 1966'da %2,32 iken, 1990'da %9,00'a yükselmiştir. Kısaca, nüfus sayımındaki bu veriler, Kore'de ailenin hızla çekirdek aileye dönüştüğü göstermektedir (Han, 1994, s. 698). Sanayileşme sonrası kırsal kesimlerdeki genç yetişkinler şehirlere göç ettikçe kırsal alanlardaki çekirdek ailelerin sayısı kentsel alanlarda olduğundan daha hızlı artmıştır.

Günümüz Koreli çiftlerin büyük ölçüde eşit bir zeminde olduğu görülmektedir. Öncelikle, normatif açıdan karı koca eşit bir ilişkiyi hedeflemektedir. Ayrıca Kore Anayasası, “evlilik ve aile yaşamının bireysel haysiyet ve cinsiyet eşitliği temelinde kurulmasını ve devletin bunu sağlayacağını” belirtmektedir. Sanayileşme ve kentleşmenin sonucunda erkek ve kadın eğitim düzeylerinin eşitlenmesi ve kadın istihdamının artması gibi etkenler kadının statüsünü iyileştirmiş ve evli çiftlerin giderek eşitlenmesini sağlamıştır. Buna ek olarak aile içindeki önemli konulara karar verme sürecinde, çiftlerden hangisinin en fazla güce sahip olduğunu ölçerken çiftlerin benzer haklara sahip olduğu uyumlu ailelerin ve kendi fikrini özgürce savunan ailelerin daha fazla olduğu görülmektedir (Han, 1994. ss. 702-703). Erkek ve kadın eşitliğinden her ne kadar söz edilse de, geleneksel düşüncenin bir kalıntısı olarak erkeklerin ev işlerine katılması veya çocuk yetiştirmesi yaygın bir durum değildir. Sonuç olarak çalışan ev kadınları, geleneksel rolü yerine getirirken aynı zamanda yeni bir rol oynamak zorunda oldukları ciddi bir rol çatışmasıyla karşı karşıya kalmaktadır (Kim, 1994, s. 13). Bazı dönemlerde kadınlar, bu çatışmanın üstesinden gelirken modern dönemde daha farklı tutum sergilemek zorunda kalmışlardır. Bunun dışı vurumu ise doğum oranlarındaki düşüş ile görülmektedir.

Yun (2004, s. 272), gelişmiş Batı toplumlarında doğurganlığın azalması 18. yüzyılın sonlarından itibaren süregelen bir olgu iken Kore toplumunda nispeten yeni bir fenomen olarak görüldüğünü söylemektedir. Belli bir ekonomik gelişmişlik düzeyine sahip bir

ülkede mevcut nüfusu devam ettirebilmek için kadın başına 2,1 çocuk doğurmak gerekmektedir ve bu 2,1 olan doğurganlık hızı, ikame doğurganlık hızı düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Burada doğurganlık hızı, bir kadının 15-49 yaş aralığına göre doğurgan olduğu yaşamı boyunca doğuracağı ortalama çocuk sayısını ifade eder ve buna toplam doğurganlık hızı denir. Toplam doğurganlık hızı, ikame doğurganlık hızı seviyesi olan 2,1'in altında olduğunda, ülke düşük doğum oranlı ülke olarak anılır ve 1,3'ün altında olduğunda, ultra düşük doğum oranlı ülke olarak nitelendirilir (Kim vd., 2018, s. 1). Kore'nin doğurganlık hızındaki durumu ise son birkaç on yılda önemli ölçüde azaldığını yönündedir. Tarihsel olarak birçok Doğu Asya ülkesine benzer şekilde, Kore'de de doğurganlık çok yüksek seviyeleri görmüştür. 1960'lar ve 1970'ler boyunca Kore, OECD'de (Organisation for Economic Cooperation and Development) en yüksek toplam doğurganlık oranlarına sahip ülkelerden biriydi. Kore'nin 1970'te kadın başına 4,5 çocuk olan Toplam Doğurganlık Hızı (Total Fertility Rate-TFR), OECD ortalamasında kadın başına 2,7 çocuk ile %50'nin oldukça üzerinde seyretmiştir. Bununla birlikte, yalnızca birkaç on yıl içinde, Kore'de doğurganlık OECD'deki en düşük seviyeleri görmüştür. 1980'lerin ortalarında, Kore'nin doğurganlık hızı, kadın başına iki çocuğun altına düştü ve 2000'lerin ortalarında, tarihi bir düşük olan 1,1'i görmüştür. 2017'de Kore'nin toplam doğurganlık hızı sadece 1,05 iken (OECD iLibrary, 2019) 2021 itibariyle 0,81'e kadar düştüğü görülmektedir.

Düşük doğurganlık ve sosyo-ekonomik arasındaki ilişkide, düşük doğurganlığı etkileyen faktörler demografik faktörler ve sosyo-ekonomik faktörler olarak ikiye ayrılabilir. Demografik faktörler, düşük doğum oranlarının doğrudan nedeni diyebileceğimiz 15-49 yaş arası nüfusun azalmasıdır. 15-49 yaş arası kadın nüfustaki değişimler doğum sayılarını iki şekilde doğrudan etkilemektedir. Ana doğurganlık yaşı arttığında, yani ortalama ilk doğum yaşı yükseldiğinde, doğurganlık süresi bir bütün olarak azalır ve dolayısıyla ikinci veya üçüncü çocukların doğma ihtimali düşer haliyle doğum sayısı azalabilir. İkincisi, 15-49 yaş arası kadın nüfus içindeki ana doğurganlık çağındaki nüfusun sayısı ve oranı azalırsa doğum sayısı diğer vakalara nispeten göreceli olarak azalacaktır. Sonuç olarak toplam doğurganlık hızı da düşecektir (Kim vd., 2018, s. 29). Her iki durumda da azalan genç nüfusun doğurganlıkla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Sosyo-ekonomik faktörler ise yüksek emlak fiyatları, artan eğitim maliyetleri ve ekonomik güvensizlik olarak sıralanabilir. Tüm bu nedenlerin yanı sıra asıl sorunun gençlerin evliliği tercih etmemesine dayandırılmaktadır. Daha geç ve daha az evliliğe yönelik eğilim, sanayileşmiş ülkelerde yaygındır ve çok sayıda demografik çalışmanın odak noktası olmuştur. Değişen evlilik davranışının etkileri, evlilik ve çocuk doğurma arasındaki bağın güçlü kaldığı toplumlarda özellikle endişe vericidir. Evlilik dışı çocuk doğurmanın yaygın olmadığı Doğu Asya'da, çok düşük doğurganlık oranları büyük ölçüde evlilikteki eğilimlerden kaynaklanmaktadır (Raymo & Park, 2018, s. 1). Diğer birçok OECD ülkesinde olduğu gibi, Koreliler de evliliği giderek daha fazla ertelemektedir. Kore'de bir erkeğin ortalama ilk evlenme yaşı son yirmi yılda 5 yıl artarak 1990'da 27,8'den 2018'de 33,2'ye yükselirken kadınların ortalama ilk evlenme yaşı 1990'da 24,8'den 2018'de 30,4 yıla kadar yükselmiştir. 2022 verilerine göre ise ortalama ilk evlenme yaşı erkeklerde 33,7'yi kadınlarda 31,3'ü göstermektedir (KOSİS, 2022).

Gençlerin evliliği tercih etmemesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bunların başında artan eğitim düzeyi gelmektedir. Koreli kadınların işgücü piyasasında çok daha fazla fırsata erişebiliyor olması, birçokları için evliliğin maliyetini önemli ölçüde artırmış ve evliliği eskisinden daha az çekici hale getirmiştir (OECD iLibrary, 2019). Kadınların eğitim düzeyi giderek erkeklerinkine benzemeye başladıkça yüksek eğitilmiş kadınların (ve daha az eğitilmiş erkeklerin) eş bulmasını daha zor hale getirmiştir (Raymo & Park, 2018, s. 3). Bunlara ek olarak konut piyasasındaki artışlar, evlilik öncesi birlikte yaşama fikri, görücü usulü evliliklerin etkisini kaybetmesi ve en önemlisi bireyselleşme düşüncesinin Kore toplumunda yer edinmesini örnek verebiliriz. Kore toplumundaki sosyal baskılar ve artan yaşam maliyetleri, okul ücretini ödeme ve uygun fiyatlı barınma eksikliği, artan ekonomik belirsizlik nedeniyle flört etmeyi, evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı erteleme genç Koreli yetişkinler 'Sam-po Nesli' olarak ifade edilmektedir. Buradaki 'sam' sözcüğü 'üç' ve 'po' sözcüğü 'vazgeçmek' anlamına gelmektedir (Park, 2015, s. 13). Genel anlamıyla Korelilerin üç şeyden (flört, evlilik, doğum) vazgeçtiğini ifade eden yeni bir terimdir. Genç Koreli yetişkinler, ebeveynlerinin evlerinde kalmaya ve uzun vadeli bir "kanguru nesli" olmaya devam etmektedir. Birçok Koreli önceki nesillerin sahip olduğu, ebeveynlerini finansal olarak desteklemek için güçlü sorumluluk duygusundan uzaklaşmıştır. Onlara göre evlilik sadece bir seçenek, başkalarına karşı bir zorunluluktan ziyade kişisel bir seçimdir (Park, 2015, s. 15).

Yun (2004, s. 273)'a göre evlilik oranının azalması ve beraberinde gelen doğum oranlarındaki düşüş, sadece nüfus azalması sorunu olarak görülmemesi gerekmektedir. Özellikle doğum oranlarındaki hızlı düşüş, nüfus kompozisyonunun hızla yaşlanmasının başlıca nedeni olarak gösterilmektedir. Düşen doğum oranlarına bağlı olarak nüfusun hızla yaşlanması, gelecekte üretken işgücünün azalması anlamına gelmektedir. Bu durum, sosyal destek maliyetlerinin artmasına, işgücünün ve işgücü verimliliğinin azalmasına, sosyal sigorta finansmanının bozulmasına ve ekonomik büyümenin yavaşlamasına yol açacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak yaşlı nüfusunun artması verimli bir dağıtım ve büyüme döngüsünün kurulmasını tehdit etmektedir.

Son zamanlarda geleneksel aile değerlerinin değiştiğine dair bir diğer örnek ise boşanan çiftlerin sayısındaki artışlardır. Ataerkil sistemde kadınların boşanmaya hakkı yokken bu sistem günümüzde tamamen değişmiştir. Artık Kore'de boşanma vakaları geçmişe göre daha sık görülmektedir. Kore'de geleneksel evliliğe alternatifler, boşanmanın kötü bir durum olduğuna dair algıların azalması ve evlilikte mutluluk standardının yükselmesi gibi sosyal değişimler meydana gelmiştir. Feminist fikirlerin ve ev dışında istihdamın ürünü olan kadınların artan bağımsızlığı, boşanma oranlarındaki süregelen artışın en önemli sebebidir. 1980'de Kore'nin kaba boşanma oranı, 1000 kişi başına sadece 0,6 boşanma seviyesindeydi; bu, mevcut verilere sahip OECD ülkeleri arasındaki en düşük boşanma oranıdır. Bununla birlikte, 1990'larda ve 2000'lerin başındaki keskin artışlar, oranın 2003'te 1000 kişi başına 3,4'lük tarihi bir ivme kazanmasına neden olmuştur. Bu Danimarka, Finlandiya ve Amerika Birleşik Devletleri dâhil olmak üzere diğer birçok OECD ülkesinden daha düşük, ancak en son OECD ortalamasından (1000 kişi başına 1,9 boşanma) daha yüksek bir seviyedir (OECD iLibrary, 2019). Kore İstatistik Ofisi'nin 2022 yılı boşanma istatistiklerine göre, boşanma sayısı bir önceki yıla göre (-8.000) %8,3 düşüşle 93.000 olmuştur. Kaba boşanma oranı ise (1.000 kişi başına boşanma) bir önceki yıla göre 0,2 düşüşle 1,8'i görmüştür (KOSİS, 2023).

Modernleşme sanayileşme ve teknolojik gelişmenin eşlik ettiği hızlı değişimler, geleneksel aile işlevlerinde değişimlere yol açarken çocuk doğurmak, yetiştirmek, evin geçimini sağlamak ve aile üyeleri arasındaki ilişkileri beslemek gibi önemini kaybetmeyen aile işlevleri halen devam etmektedir. Yani toplumun genelini etkileyen sanayileşme, diğer kurumların profesyonelleşmesine ve alt bölümlere ayrılmasına yol açarken ailede

yerine getirilen işlevler profesyonelce üstlenilmiş, çocuk doğurmak, büyütme ve aile üyeleri arasındaki duygusal bağlar aracılığıyla doyum işlevleri yerine getirilmeye devam edilmiştir (Kim, 1994, s. 12).

Aile yapısının değişmesi ve modernleşmesi ile birlikte Korece’de yeni terimler ortaya çıkmıştır. Türközü (vd., 2014), bu terimleri şu şekilde açıklamıştır:

Dinkcok (딩크족): Çift gelirli çocuksuz ailelere verilen yeni bir lakaptır. Çocuk yapmadan sadece kendi yaşamlarını eğlenceli bir şekilde sürdüren yeni nesil çiftler bu şekilde adlandırılır. İngilizce 'duble income' ifadesinden türetilmiştir.

Yumicok (유미/족): Ev işleri dışında iş hayatına devam edip kendini idare etmede sürekli bir şekilde çabalayanlar anneler için kullanılır. Doğum, bebek bakımı, eğitim problemleri vb. büyük ilgiye sahip olan annelerdir.

Sıllıbicok (슬로비/족): Hızlıca geçip giden modern yaşamda, hızlı yaşamak yerine yavaşça, rahat yaşamayı isteyen ve hayatta başarılı olmak yerine çocuklarını önemseyen aileler için kullanılan bir ifadedir. İngilizce 'Slow But Better Working People' ifadesinden türetilmiştir.

Upicok (우피/족): Evlatlarına yük olmadan yaşlılık dönemini kendi imkanları ile geçirmeye çalışan yaşlı çiftler için kullanılan bir lakaptır. İngilizce 'woopie kelimesinden türetilmiştir.

Tongkicok (통크족): Çocuklarından yardım istemeyip bağımsız olarak yaşayan yaşlı çiftler bu şekilde adlandırılmaktadır. 'Two only no kids' ifadesinden türemiştir. Çocukları olsa bile çocukları yetiştirdikten sonra onlardan bir şey beklemeyen, torunlarının yetişmesi ile vakit kaybetmek istemeyip dilediklerince yaşamak isteyen yaşlı çiftlerdir.

Çeincicok (체인지/족): Kocanın işsiz kalmasından dolayı kadın ve erkeğin görevinin değiştiği kişiler. Kadın ailenin geçiminden sorumludur ve erkek bebek bakımı, ev işleri vs. ilgilenerek yeniden işe gir- meye çalışır. Yine İngilizce 'change' kelimesinden türetilmiştir.

Dunğcicok (둥지/족): Aileyi her şeyden önde tutup iş saatinin dışında yuvasını ihmal etmeden çocukları ile eğlenen ya da eşi ile güzel vakit geçiren aileler için kullanılan yeni bir ifadedir. Ekonomik yönden ve aile için en iyi aile türüdür.

Üsongcok (위성가족): Uydu aile denilebilecek bu ailelerin yapısı evlendikten sonra bile anne babadan destek alarak yaşamını sürdürme şeklindedir. Genelde anne ve babaya yakın yerlere yerleşip çocukların yetiştirilmesinde ve masraflarında da destek alırlar (s. 95).

Değişen aile yapısı ile birlikte meydana gelen bu yeni terimler, Kore toplumunda aile yapısındaki değişimlerin kabul gördüğünü ve bunun Korece'ye de yansıdığını göstermektedir. Aile, toplumun her ne kadar değişmeyen bir parçası olarak görülse de zamana ve şartlara bağlı olarak kendini yenilemiş ve farklı özellikleri bünyesine katmıştır.

3.2.5. Kore' de Çokkültürlü Aile Yapısı

1980'lerden itibaren ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler, büyük ulus ötesi sermaye ve şirketlerin önderlik ettiği ekonomik gelişmeler ve kültürler arası alışverişin yayılması gibi unsurlar, uluslararası bütünleşme süreci olan 'küreselleşmeyi' hızlandırmaktadır. Küreselleşme olgusu, yalnızca karşılıklı fikir, ürün, insan, bilgi ve enformasyon hareketini ulusal sınırların ötesine taşımakla kalmadı, aynı zamanda kapsamını ve hızını da artırmıştır. Özellikle bu tür küreselleşmenin dünya çapında neden olduğu olgulardan en önemlisi göçteki artıştır. Son yıllarda dünyanın dört bir yanındaki ülkeler arasındaki ekonomik ve kültürel alışveriş genişledikçe insanların uluslararası hareketi de buna bağlı olarak artmıştır. Bu uluslararası hareket, sadece denizaşırı seyahat gibi geçici konaklamalar değil, başka ülkelerde uzun süre kalan veya yeni bir hayata başlayan birçok göçmeni içermektedir. Bu durumun sonucu olarak küreselleşmenin getirdiği insan hareketliliğinin ve değiş tokuşunun yayılması, yalnızca ulusal sınırların ötesinde bir eş seçme ve tanışma fırsatlarını artırmakla kalmadı, aynı zamanda bir göç yöntemi olarak uluslararası evliliği de meydana getirmiştir (Lee vd., 2014, s. 174).

Uluslararası evlilikler Kore toplumunda son dönemlerde ortaya çıkan bir olgu olmasına rağmen geçmiş dönemlerde bazı uluslararası evliliklerin varlığından söz edilmektedir. Üç Krallık döneminde kaydedilen uluslararası evliliklere bakıldığında Goguryo ile Gaya (가야) arasında gerçekleşen evlilik karşımıza çıkmaktadır. Aslında Goguryo ve Gaya'nın bir ulus olarak kuruluşu uluslararası evlilik yoluyla sağlanmıştır. Goguryo, Kral Dongmyeong (동명왕)'un Colbon (졸본) topraklarına geçerek yerli güçlere sahip bir kadın olan Soseono (소서노) ile evlenerek siyasi konumunu sağlamlaştırmayı başarırken

Gaya ise Kral Kim Suro (김수로)'nun Hint kökenli Heo Hwang-ok (허황옥) ile evlenmesiyle gücünü genişletmeyi başarmıştı (Korean Culture and Information Service, 2014). Goryo Dönemindeki liderlerinin uluslararası evliliği ise Yuan Müdahale Dönemi ile başlamıştır. Bu dönemdeki siyasi ilişkilerin yolunda gitmesi için Goryo, Kral Chungnyeol (충렬)'dan Yuan Hanedanlığı'nın damadı olmasını talep etse de bu sırada meydana gelen isyan yüzünden bu teklif reddedilmiştir. Daha sonra Kubilay Han, kızı Kutlückelmish'i Goryo Kralı Chungnyeol ile evlendirerek onu Goryo'nun kraliçesi yapmıştır. Aslında bu Moğolistan için çok alışılmadık bir durumdu çünkü Yuan Hanedanlığı'nda doğrudan Altın Klan soyundan gelen prenseslerin başlangıçta yalnızca Moğollarla evlenmelerine izin veriliyordu. Bu evlilik o dönemde bir istisna olarak kaydedilmişse de daha sonra tahta çıkan kralların da Yuan Hanedanlığı'ndan gelen prenseslerle evlendiği görülmektedir. Buna karşın Yuan Hanedanlığı ise Goryo'dan bir prensesi imparatoriçe olarak kabul etmiştir ve o kişinin İmparatoriçe Gi olduğu belirtilmiştir (National Institute of Korean History, 2023). Coson Hanedanlığı zamanında ise uluslararası evliliklere dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Yalnızca bu dönemde cariyeye sisteminin mevcut olduğu ve cariyeler ile meydana gelen evliliklerin resmi olmadığı için kaydedilmediği belirtilmiştir. Kore İmparatorluğu dönemine gelindiğinde, son veliaht prens Kral Yeongchin (영친), Japon kraliyet ailesinin bir üyesi olan Leydi Lee Bang-ja (이방자) ile evlendiği kaydedilirken İmparator Gojong'un en küçük kızı Prenses Deokhye (덕혜), Tsushima Adası valisinin oğluyla evlendiği kayıtlara geçmiştir (National Institute of Korean History, 2023). Bu iki evliliğin ortak özelliği Japonya'nın direktmesi sonucunda zorla yapılmış olmasıdır.

Yukarıda belirtilen uluslararası evliliklerin yanı sıra özellikle Çin hanedanlığı ile yapılan diplomatik ilişkiler, prenslerin veya soyluların Çin Hanedanlarından gelen kişilerle evlenmesine neden olmuştur. Moğol egemenliğinin hâkim olduğu Goryo döneminde de Goryo krallarına ve prenslerine Moğol kadınlarla evlenme şartının getirilmiş olması birçok uluslararası evliliği de beraberinde getirmiştir. Ayrıca Kore'nin Japon işgali altında olduğu dönemde de Japonlar ve Koreliler arasında evliliklerin meydana geldiği görülmektedir. Ancak bu dönemdeki ilişkiler genellikle zorla olmuş veya istenmeyen bir

durum olarak görülmüştür. Kore tarihi boyunca evlilikler genellikle Kore içindeki etnik gruplar arasında yoğunlaşmıştır. Farklı ırklar arasında gerçekleşen evlilikler, genellikle belirli dönemlerde ve belirli koşullar altında gerçekleşmiş ve bunlar genellikle sınırlı sayıda olmuştur.

Son birkaç on yılda, Kore toplumu aile yapısının neredeyse tüm yönlerinde muazzam değişiklikler yaşamıştır. En düşük doğurganlık oranları, daha az ve daha geç evlilikler ve hızla artan boşanma oranları bu değişikliklerin bazılarıdır. Bu değişikliklere eşlik eden bir diğer faktör ise, birçok toplumsal tartışmayı beraberinde getiren Çin, Filipinler ve Vietnam gibi Asya'daki gelişmekte olan ülkelerden gelen büyük ölçekli uluslararası evlilik göçüdür (Kim Keuntae, 2017, s. 1).

Evlilik göçü ("posta siparişi gelinleri" olarak da bilinir) pek yeni bir olgu olmamakla birlikte sadece Asya'ya özgü bir durum değildir. Bu tür bir göç, çoğu göçte olduğu gibi, hem itici hem de çekici faktörlere sahiptir. Evlilik göçünün önemli bir faktörü, gönderen ve/veya alıcı ülkelerdeki cinsiyet dengesizliğidir. Ek bir faktör olarak Koreli kadınların bağımsız yaşama istekliliği ve/veya yoksul ya da kırsal kesimdeki erkeklerle evlenmeyi reddetmesidir. Birçok Koreli kadın, şehirlerde daha iyi eğitim ve iş olanaklarına erişmek için kırsal yaşamı terk ederek kırsalda yaşayan erkeklerin gelin kıtlığı çekmesine neden olmuştur (Dickey, 2014, s. 189). Evlilik göçmenlerini Kore'ye getiren çeşitli çekici faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörlerin başında gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların, gelişmiş ülkelerde varlıklı erkeklerle evlenmeye çalıştığı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik dengesizliğin sonucudur. Bazı kadınlar için bu durum, kendisi ve ailesi için yoksulluktan kurtulmanın bir yolu olarak görülmektedir. Dolayısıyla, kaynak ülkelerdeki aile baskısı gibi itici faktörler de bulunmaktadır (Chi, 2019, s. 87).

Kore'deki kırsal toplum, 1990'lardan bu yana birçok demografik değişiklik yaşamıştır. 1990'da 6,66 milyon olan çiftçi nüfusu 10 yılda yarı yarıya azalarak 2006'da 3,3 milyona düşmüştür (İstatistik Ofisi, 2007). Kırsal hane yapısında da değişiklikler yaşanmış, bir veya iki kişilik haneler tüm hanelerin %60,5'ini oluşturmaktadır. Ayrıca 2005 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre, ülke genelinde 30'lu yaşlardaki bekârların oranı %21,6 iken, kırsal kesimde 30'lu yaşlardaki bekârların oranı %34,9 ile ulusal oranın 1,6 katıdır. Kırsal toplumdaki bu demografik değişimler arasında kırsal erkeklerin evlilik sorunu, kırsal alanlarda nüfusun yaşlanmasını hızlandıran önemli bir neden olarak

gösterilmektedir. Bu süreçte Çin ile diplomatik ilişkilerin kurulduğu 1990 yılından itibaren Çinli ve etnik Koreli kadınlarla evlilikler teşvik edilmiş, kırsal bekârların evlilik sorununa alternatif olarak uluslararası evlilikler gündeme gelmiştir (Chung & Yang, 2009, s. 18). Buna bağlı olarak ilk çokkültürlü evlilikler, 1990'ların ortalarında çiftçiler ve Cosoncog (Çin'den gelen etnik Koreli) kadınlar arasında ayarlanmıştır (Dickey, 2014, s. 190).

1990'lardan itibaren Koreli kadınlar, erkeklerin köylerini terk edip şehirde yaşamayı kabul etmedikleri için kırsal kesimdeki bekârlarla evlenmekten kaçınmıştır. Kırsal kesimdeki pek çok bekâr evlilik sürecinde köylerini terk etmek zorunda kalmış ve sonuç olarak topraklarını korumak ve yaşlı ebeveynleri desteklemek zorunda kalan bir kısım bekâr, kırsal alanlarda yaşamak zorunda kalmıştır. Bu erkekler için Koreli gelinler veya kırsal hizmetçiler ile evlenmek imkânsız olarak görülmüştür. Bu yüzden evlenmek isteyenler için yabancı gelinler en iyiseçenek olarak gösterilmiştir (Lee, 2014, s. 73).

Bekâr erkeklerin yabancı gelinleri tercih etmesinin birçok farklı nedenleri vardır, ancak Chi (2019, s. 87) genel olarak bu nedenleri aşağıdaki dört madde ile özetlemiştir:

- 1) Kentleşme ve kadınlar için yüksek düzeyde eğitim ve kariyer fırsatları, yerel kadınlar arasında daha az evlilik beklentisiyle sonuçlanması.
- 2) Kore toplumu babasoylu bir aile çizgisini ve eşlerinin kayınpederine bakma beklentisini güçlü bir şekilde vurguladığından, evlenmeye yönelik bu tür kültürel baskılar nedeniyle daha az Koreli kadın, bu tür sorumlulukları üstlenmeye istekli olması
- 3) Yabancı gelinlerin pazarlanması ve yabancı gelinlerin daha "geleneksel dolayısıyla arzu edilir" olarak tanıtılması.
- 4) Uluslararası evliliklerin resmi olarak teşvik edilmesi.

Merkezi hükümetten yerel yönetimlere kadar tüm Koreli yetkililer, 1990'ların başından itibaren kırsal alanlardaki işgücü eksikliği sorununu çözmek için 'Kırsal Bekârları Evlendirme Projesi' adlı ulusal bir proje ile eş arayan kırsal bekârlar için sınır ötesi evlilikleri teşvik etmeye başlamıştır. Çiftçiler ve balıkçılar için uluslararası evlilik maliyeti desteği projesi, ülke çapındaki 246 yerel yönetimin %24,7'sinde

uygulanmaktadır ve uygulama oranı Gyeongnam (경남-%95), Gyeongbuk (경북-%82,6) ve Jeonnam (전남-%64,3) gibi çiftçilik faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde daha yüksektir (Çö, 2007, s. 41). Bu proje yılda yaklaşık 2,8 milyar Won'a mal olmakla birlikte projeden yararlananların sayısı sürekli yükselmiştir (Chung & Yang, 2009, s. 18).

Kırsal kesimdeki azalan nüfusu artırmaya ve bekârların evlenmesine yönelik sağlanan sübvansiyon için bazı şartlar bulunmaktadır. Koreli bekârlar 35-55 yaşları arasında olmalı, daha önce hiç evlenmemiş ve en az üç yıl kırsal kesimde yaşamış olmaları gerekmektedir. Alacakları sübvansiyon, düğün masraflarını, uçak biletlerini, konaklama ve diğer ücretleri kapsayan 3 milyon ila 10 milyon won (2,600 ila 8,800 ABD Doları) arasında değişmektedir. Kore'de yabancı gelinlerin çoğu ya da yüzde 73'lük kısmı Vietnam uyrukludur. Cinsiyet Eşitliği ve Aile Bakanlığı tarafından 2017 yılında yürütülen bir araştırmaya göre, Vietnam'dan bir eş satın almanın maliyeti yaklaşık 14,2 milyon Won (12.600 USD), Çinli bir eşin maliyeti ise yaklaşık 10.7 milyon Won (9.500 USD) iken Özbekistan gelinleri, ortalama 18.3 milyon Won'a (16.200 USD) mal olan en pahalı gelinlerdir (Hapsoro, 2019, 26).

Sınır ötesi evlilikler, yalnızca kırsal kesimdeki erkekler için değil, daha düşük sosyo-ekonomik statüye sahip Koreli erkekler için evliliğe giden önemli bir yol haline gelmiştir. Bu evlilik göçünün merkezinde ise uluslararası evlilik komisyoncuları bulunmaktadır. Kore'de sınır ötesi evlilik, kâr odaklı evlilik komisyonculuğu endüstrisinin hızlı büyümesine yol açmış ve zamanla bu uygulama sistematik hale gelmiştir. Kore'de evlilik göçmenlerinin yüksek bir yüzdesi (%84,3) eşleriyle evlilik acenteleri aracılığıyla tanışmıştır (Shin, 2019, s. 89).

Evlilik komisyoncuları, giderek daha fazla çiftçinin köylerini, büyük şehirlere gitmek üzere terk ettiği 1980'lerde oldukça popüler hale gelmiştir. Ayrıca 1988 Olimpiyatları ve ardından yurtdışına seyahat yasağının gevşetilmesi, genç nesillerin zihniyetlerini değiştirmesine yardımcı olmuştur. Bu gelişmeler ışığında, evlilik komisyonculuğunda hızlı bir artış yaşanmıştır. Bu amaçla kurulan Kore'de ticari evlilik komisyoncuları devlet tarafından desteklendiği için yasaldır, ancak 2008 yılında “Evlilik Aracılığı Kanununun” yürürlüğe girmesinden bu yana, yabancı gelinlerin birçok taciz ve ölüm vakasının ardından, 2010 ve 2012'de yapılan değişikliklerle yeniden düzenlenmiştir (Chi, 2019, s. 88).

“(Vietnamlı bir kadınla) Evlenin. İlk evlilikler, yeniden evlilikler ve engelli insanlar memnuniyetle karşılanır”

“Yaş sınırı yok”

“Toplantıdan düğüne sadece 7 gün”

“Asla kaçmayacağım”

“Vietnamlı/Çinli/Filipinli/Özbekistanlı bir kadınla evlenmek - Herhangi bir nedenle hizmetimizden memnun kalmazsanız, %100 memnuniyet garantisi.”

Bu dikkat çekici ifadeler, Güney Kore'deki uluslararası evlilik komisyoncularının web sitesinden alınmıştır. Birkaç on yıl öncesine kadar evlilik endüstrisi tarafından desteklenen evlilik göçü, Doğu Asya'da çok az ilgi görüyordu. Ancak, Güney Kore, Singapur ve Tayvan gibi Asya ülkelerindeki hızlı ekonomik gelişimin bir sonucu olarak evlilik göçü kalıpları tamamen değişmiştir. Hızlı ekonomik büyüme, bu ülkeleri büyük ölçüde Asya'daki gelişmekte olan ülkelere gelen kadınlar için yeni evlilik hedef ülkeleri haline getirmiştir. Gerçekten de Koreli erkekler ve göçmen kadınlar arasındaki sınır ötesi evlilikler, ülkede giderek daha fazla öne çıktıkça 1990'lardan itibaren Kore'ye evlilik yoluyla yapılan göçte büyük bir artış yaşanmıştır (Shin, 2019, s. 78). Bu artışlardaki en büyük pay evlilik komisyoncularına aittir. Birçok bekârın evlenmesine yardımcı olan bu endüstri, zamanla beraberinde dönüşü olmayan sorunları da getirmiştir. Yukarıda da belirtildiği şekliyle web sitelerinde bulunan reklamlar, başlı başına bir sorundur. Aracıların ticari çıkarları olduğu için müşteri çekmeleri doğaldır, ancak reklamlarında insan haklarına aykırı içerikler barındırması ciddi bir sorundur. Yabancı kadınları evliliğe uygun 'ürün' hatta kaçmayacak 'köle' olarak göstermeleri, Koreli erkeklerin sağlık, yaş veya medeni durumlarına bakılmaksızın cinsel açıdan saf, genç ve itaatkâr kadınlarla tanışabilecekleri fikrine teşvik etmektedir. Bu cinsiyetçi ve ırksal ayrımcı reklam ve gösterilere yanıt olarak hükümet, “Evlilik Aracılığı Yasası” ile önlemleri güçlendirmiştir. 2012 yılında yapılan değişiklikle 12. maddede yer alan gerçeğe aykırı veya abartılı teşhir veya reklam yasağına ek olarak “insan kaçakçılığına veya insan hakları ihlallerine yol açabilecek içeriklerin teşhir veya reklamı” hükmü getirilmiştir (Yang, 2013, s. 308).

Evlilik ajanslarının yabancı gelinlere verdikleri bilgilerde yanlışlık veya eksiklik olması bir diğer sorundur. Komisyoncuların verdikleri bilgilere güvenerek Kore'ye kadar gelen yabancı gelinler, büyük hayal kırıklığına uğramaktadır. Bu yüzden 2010 yılında Evlilik Aracılığı İş Kanunu'nun 10-2. Maddesi (kişisel bilgilerin sağlanması) uyarınca medeni durum, sağlık durumu, meslek, sabıka kaydı gibi sağlanacak bilgilerin ayrıntılı olarak belirtilmesi şart koşulmaktadır. Evlilik ajanslarının, müşterilerine yanlış bilgiler vererek erkekleri evliliğe teşvik etme girişimlerini düzenleyen etkisiz politikalara işaret eden Koreli akademisyenler, uluslararası evliliklerin ticarileştirilmesinin çözdüğünden daha fazla soruna neden olabileceğini savunmaktadır. Daha fazla kâr elde etmek için evlilik sürecini hızlandıran evlilik ajansları iletişim, kültürel çatışma, aile içi şiddet ve kadınların işgücüne sınırlı erişimi gibi sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Bazı bilim adamları, Koreli erkeklerin kendileriyle yabancı eşleri arasındaki kültürel farklılıkların farkında olmadıklarını veya görmezden gelmeyi seçtiklerini, bazı durumlarda ise kocaların gelinleri geleneksel Kore cinsiyet rollerini yerine getiremediğinden aile içi şiddete başvurduğunu iddia etmektedir (Lee, 2014, s. 69). Tüm bu olumsuzluklara rağmen kırsal bekârları evlendirmek amacıyla başlayan bu proje, zamanla tüm ülke geneline yayılmıştır. Özellikle internetin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan birçok site ve uygulama, bekâr gençlere yabancı eşlerle tanışma fırsatı sunmaktadır. Başlangıçta sadece yabancı gelinler ile yapılan evlilikler ön plana çıksa da zamanla yabancı damatların sayısında da artış yaşanmıştır. Aşağıdaki tabloda 2013-2021 yılları arasında Kore'de yapılan uluslararası evliliklere ve bu evliliklerin oluşumundaki yabancı gelin ve damatların istatistiksel verilerine yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Yıllara Göre Uluslararası Evlilikler ve Yabancı Gelin/Damat

Yıl	Uluslararası Evlilik	Yabancı Gelin	Yabancı Damat
2013	25.963	18.307	7.656
2014	23.316	16.152	7.164
2015	21.274	14.677	6.597
2016	20.591	14.822	5.769
2017	20.835	14.869	5.966
2018	22.698	16.608	6.090
2019	23.643	17.687	5.956
2020	15.341	11.100	4.241
2021	13.102	8.985	4.117

Kaynak:KOSİS-Kore Ulusal İstatistik Ofisi (2022) (국가통계포털(derlenmiştir))

Tabloya genel olarak bakıldığında, uluslararası evliliklerin oluşumunun, daha çok yabancı bir kadınla Koreli bir erkek arasında gerçekleştiği görülmektedir. Kore'deki evlilik göçmenlerinin çoğu, ülkenin toplam evlilik göçmeni sayısının %83'ünü oluşturan kadınlardır. Özellikle devlet tarafından desteklenen uluslararası evlilik projelerinin, yabancı gelin istatistiklerinin daha yüksek olmasında büyük payı vardır. Ayrıca yabancı gelin ve damatların oranındaki bu dengesizliğin Kore'de okul yaşının artması, kadınların iş hayatına atılması, doğum oranlarındaki düşüşle yakından ilgisi bulunmaktadır. Tabloda uluslararası evliliklerde istikrarlı bir artış yaşanırken Covid-19 dönemine denk gelen 2020-2021 yılları arasında düşüş gözlemlenmektedir. Bu dönemde ülkeye giriş çıkışların yasak olması bu düşüşün temel sebebi olarak görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen cinsiyet farklılığının yanı sıra, eş seçimi üzerinde önemli etkiye sahip olan temel faktörler arasında kültür ve ülke seçeneği karşımıza çıkmaktadır. Eş seçimi tercihlerine ilişkin kültürler arası çalışmalarda, kültürün etkisi altında önemli farklılıklar olduğu ileri sürülmekte ve bireyci kültürler (örneğin Amerika Birleşik Devletleri) ile kolektivist kültürler arasında eş seçimi tercihlerinde önemli farklılıklar olduğu ileri sürülmektedir (Lu, 2023, s. 2). Kore'deki yabancı eşlerin yaklaşık yüzde 60'ı Çin'den gelmektedir ve Çin'in kuzeydoğu bölgesinde büyük bir etnik Koreli nüfus bulunduğundan yabancı eşlerin çoğu etnik Korelidir. Çin'in Kore kültürü ile benzer özellikler göstermesi ve özellikle iki ülkenin de Konfüçyüsçü inanç sistemini benimsemiş olması, iki ülke arasındaki evliliklerin olumlu karşılanmasında son derece etkilidir. Buna ek olarak yabancı eşlerin yüzde 20'si diğer Asya ülkelerinden, özellikle de Vietnam, Filipinler ve Tayland'dan gelmektedir. Çin'den gelen yabancı eşlerin sayısındaki düşüşe karşın diğer Asya ülkelerinden gelen yabancı eşlerin sayısında artış yaşanmaktadır. Bazı evlilik kurumlarına göre, Kore'deki bekârlar, ırksal farklılıklarına rağmen Güneydoğu Asyalı kadınları tercih etmektedir. Bunun temel sebebi Çin'deki etnik Koreli kadınların, Koreli kocalarını vize almak için kullanmalarıdır. Güneydoğu Asyalıların aksine etnik Koreliler, Kore dilini oldukça akıcı bir şekilde konuşabilmekle beraber Kore kültürüne uyum sağlama konusunda herhangi bir sorun yaşamamaktadır. Bu nedenle Koreli kocalarından oldukça bağımsız olabilirler ve kısa sürede Kore toplumunun dokusuna kolayca entegre olabilirler (Choi, 2010, s. 47). Bu sebeple zamanla Çinli eşlerin sayısı azalırken Kore kültürüne daha kolay adapte olabileceği düşünülen diğer Asya ülkeleri tercih edilmeye başlanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 2014-2022 yılları arasında Kore’de meydana gelen uluslararası evliliklerdeki evlilik göçmenlerin uyrukları belirtilmiştir.

Tablo 3.2. Evlilik Göçmenlerin Uyrukları

Yıl		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Toplam		150,994	151,608	152,374	155,457	159,206	166,025	168,594	166,771	169,633
Uyruk	Çin	60,663	58,788	56,930	57,644	58,706	60,324	60,072	59,770	59,499
	Vietnam	39,725	40,847	41,803	42,205	42,460	44,172	44,058	41,447	36,136
	Japonya	12,603	12,861	13,110	13,400	13,738	14,184	14,595	15,074	15,366
	Filipin	11,052	11,367	11,606	11,783	11,836	12,030	12,002	12,041	12,253
	Diğer	26,951	27,745	28,925	30,425	32,466	35,315	37,867	38,439	43,379

Kaynak: KoreE- devlet (e-나라지표) web sitesi (2023) derlenmiştir.

1990'ların başlarında, Koreli erkeklerle evlenen gelin gruplarının önde gelenleri Çinliler (yaklaşık %60), çoğu Çin'de yaşayan etnik Koreliler ve Japonlardı (yaklaşık %30). Bu trendde bazı dalgalanmalar olsa da yakın zamana kadar Çinli ve Japon yabancı gelinlerin oranı kademeli olarak düşerken Vietnamlı kadınların oranı 2000'li yılların başından itibaren hızlı bir artış yaşamıştır. 2013 yılı itibarıyla, yaklaşık her üç yabancı kadından biri Vietnamlı olarak kaydedilmiştir ve bu Çinli kadınlarınkine rakip olan bir sayıya ulaşmıştır. Vietnam halkının Kore'ye benzer bir tarım toplumu olması ve geniş aile sistemi değerlerini paylaştığına inanılması, Vietnamlı kadınların kırsal toplulukların yeni üyeleri olarak tercih edilmesini sağlamıştır (Kim, 2018, s. 38). Şu anda, sınır ötesi evlilikler, kentsel alanlarda bile öne çıkmaktadır ve yalnızca kırsal kesimdeki erkekler için değil, daha düşük sosyo-ekonomik statüye sahip Koreli erkekler için evliliğe giden önemli bir yol haline gelmiştir (Shin, 2019, s. 93).

1990'ların başında Koreli kadınlarla evlenen yabancı kocalar söz konusu olduğunda, Japon damatların liderliğini (yaklaşık %50) Amerikalılar takip etmekteydi (yaklaşık %35). Bununla birlikte, bu iki ülkenin oranları kademeli olarak düşerken Çinli kocaların sayısı (çoğunlukla Çin'de yaşayan etnik Koreliler) 2000'lerin başından bu yana hızlı bir artış kaydetmiştir (Kim Keuntae, 2017, s. 3) 2022 yılı son verilerine bakacak olursak yabancı damatların en yoğun olduğu ülkeler Amerika, Çin ve Vietnam şeklinde sıralanmaktadır.

Göçmen kadın sayısındaki hızlı artış, “çokkültürlü aile (damunhwa-gajeong, 다문화가정)” adlı yeni bir aile türünün ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır. Çokkültürlü aileler, hükümet politikasına veya araştırmacının amacına bağlı olarak geniş ve dar anlamlarda tanımlanmaktadır. Geniş anlamda kavram, ülkede ikamet eden tüm yabancı aileleri, dar anlamda ise aile üyelerinden birinin Kore dışında başka ülke vatandaşı olmasıyla oluşan aileleri ifade etmektedir (Kim vd., 2013, s.14). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, çokkültürlülük ile ilgili terimler aynı olguyu ifade etse de tutarlı bir şekilde kullanılmamaktadır. Kuruma ve kişiye göre farklı ifade edilmekte ve bu da kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bununla birlikte, çokkültürlü terimlerin tutarlı kullanımı aynı zamanda gelecekteki çokkültürlü toplumlar için düzeltilmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle terminolojiyi düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni, genel kamuoyunun çokkültürlü toplumu tanımasına, katılmasına ve gelişimine büyük ölçüde katkıda bulunmasına yardımcı olmasını sağlamaktır (So, 2010, s. 146).

Çokkültürlü aile kelimesi, ilk kez bir sivil toplum kuruluşunun önerisiyle hükümet belgelerinde yer almıştır. 2003 yılında, ailelere odaklanan aktivist bir örgüt olan "Hifamily", Ulusal İnsan Hakları Komisyonu'na "karışık kan" (honhyeol-한열) kelimesinin kullanımının insan hakları ihlali olduğunu belirten bir dilekçe sunmuş ve bu terimi “çokkültürlü aile” olarak değiştirmeyi önermiştir (Kim, 2007, s. 103).

Çokkültürlü aile, uluslararası evlilik yoluyla farklı ırklardan partnerlerin tanışması ve birleşmesi ile oluşan aile anlamını taşıdığından yasal bir terim değildir. Aksine, uluslararası evlilik terimi daha yasal olarak kullanılmaktadır, ancak uluslararası evlilik terimi, sadece evliliğin taraflarını belirttiği ve farklı bir milletten biriyle evlilik anlamını taşıdığından, bu evlilikle oluşan aile üyelerinin tamamını yansıtmada eksik kalmaktadır. Çokkültürlü aile tanımı ise aile bireylerinin ırksal farklılaşması ve aile içinde iki veya daha fazla farklı kültürün buluşması özelliğini taşımaktadır. Buna ek olarak, çokkültürlü aileler, Kore toplumunda ikamet eden yabancı işçiler, uluslararası evlilik göçmenleri, Kuzey Koreli sığınmacılar, diğer yabancı sakinler ve yabancılardan doğan çocuklar için ayrımcı olmayan bir terim olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre Kim, çokkültürlü aile türlerini aşağıdaki verilen tablodaki gibi sınıflandırmaktadır:

Tablo 3.3.Çokkültürlü Aile Türleri

Bölüm	Türüne Göre
Göçmen İşçi Ailesi	- Yabancı bir işçinin Kore'de evlenmesiyle oluşan aile - Kendi ülkelerinde evlilik yoluyla kurulan ailelerin Kore'ye göç etmesi
Evlilik Göçmen Ailesi	- Koreli bir erkek ile yabancı bir kadın arasındaki evlilik - Koreli bir kadın ile yabancı bir erkek arasındaki evlilik
Kuzey Koreli Mülteci Ailesi	- Kuzey Kore'den kaçan aileler

Kaynak: Kim (2017, s. 63)

Çokkültürlü aileler, son yirmi yılda Kore Cumhuriyeti'nde önemli bir politika odağı olmuştur. Yerel olarak ikamet eden “uluslararası evlilikler” ve çocukları, birkaç düzeyde haber değeri kazandı: toplumun büyüyen bir kesimini oluşturan önemli bir ekonomik ve sosyal alt sınıf olarak ve ulusal kültür ve kimliğe yönelik algılanan bir tehdit olarak. Politika seçimleri, komşu devletlerin sosyo-ekonomik meselelerine çok az atıfta bulunularak yapılmıştır ve genellikle tarihsel ortamları yakından incelenmeden batılı göçmen temelli toplumlardan ödünç alınan terimlerle ifade edilmiştir (Dickey, 2014, s. 179). Bu sebeple, 2000 yılından sonra göçmen kadınlar için çalışan çeşitli taban örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası evlilik yapmış kişiler, çokkültürlü aile kavramının kültürel çeşitliliğe daha açık olduğu benimsenene kadar "uluslararası evlilik ailesi" kelimesini değiştirmek için "çift kültürlü aile" terimini kullanmayı tercih etmiştir (Kim, 2007, s. 103). Kore'nin çokkültürlü aile olgusunu benimsemesi ve kendine özgü anlamıyla kullanması uzun zaman almıştır. Bundan sebep hem kuruluşların hem vatandaşların çokkültürlü aileyi tanımlamak için kullandıkları kelimeler farklılık gösterebilmektedir.

Uluslararası evlilik ailelerindeki artış bağlamında, Kore hükümeti “çokkültürlü aile” terimini yaygın bir şekilde kullanarak çokkültürlülüğü teşvik ettiği ve buna ilişkin politikalar düzenlediği görülmektedir. Özellikle uluslararası evliliklerin hızla arttığı 1990 ve 2000'lerin başında ilgili yasa ve politikalar oluşturulmaya başlanmıştır. İlk olarak, 1997'de Vatandaşlık Yasası'nda değişiklik yapılmıştır. Aynı zamanda “Kore'de Yabancılarla Muameleye İlişkin Temel Kanun” ve 2007'de, “Evlilik Aracılığı İşlerinin Yönetimine Dair Kanun (Evlilik Aracılığı İşletmesi Kanunu)” kabul edilmiştir. Bunun devamında 2008'de “Çokkültürlü Aile Destek Yasası” çıkarılmıştır (Yang, 2013, s. 306).

Vatandaşlık Yasası: Uluslararası evlilikler, birçok yabancınnın Kore vatandaşlığı almak için tercih ettiğı bir yol haline gelmiştir. Bu durumu önlemek adına Kore Hükümeti, evlilik sonrasında evliliğın gerçek olup olmadığı, yaş sınırı, Korece dil yeteneğı gibi çeşitli şartların sağlanıp sağlanmadığını kontrol etmektedir. Özellikle 1997'de uluslararası evlilikler artmaya başladığında, Vatandaşlık Yasası önemli ölçüde revize edilmiştir. Önceki yasaya göre, Koreli bir erkeğın yabancı eşı, Kore'de evlilik kaydıyla aynı zamanda Kore vatandaşlığını alabilirken Koreli bir kadınla evli olan yabancı bir koca, Kore'de üç yıldan fazla yaşadıkten sonra Kore vatandaşı olabilmekteydi (Yang, 2013, s. 318). Günümüzde, bu şartlarda değışiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. Vatandaşlık Kanununun 6. Maddesinin 2. Fıkrası, Kore vatandaşı olan bir eş ile evli yabancı bir eşin, vatandaşlığa kabulü için aşağıdaki şartları sağlaması gerekmektedir:

- 1) Eşı ile evlendikten sonra iki veya daha fazla yıl üst üste Kore Cumhuriyeti'nde ikamet etmesi,
- 2) Eşıyle evlenmesinin üzerinden üç yıl geçtikten sonra evli olarak en az bir yıl Kore Cumhuriyeti'nde ikametğâhının devam etmesi,
- 3) 1. veya 2. süreyi doldurmamış olsa bile, eşin Kore Cumhuriyeti'nde yaşarken ölümü, kaybolması veya eşe atfedilemeyen diğer nedenlerle normal bir evlilik hayatı yaşayamayan biri olarak yukarıdaki kalan süreyi doldurması ve Adalet Bakanı tarafından uygun görülmesi,
- 4) 1. veya 2. maddede belirtilen şartları taşımayan ancak eşinden evlilik yoluyla doğan reşit olmayan çocuğı büyüten veya büyütmesi beklenen kişinin, yukarıdaki süreyi doldurması ve Adalet Bakanlığı tarafından makul görülmesi. (Kore Mevzuat Bakanlığı, 2023).

Madde 1 ve 2' deki kriterler nedeniyle yabancı bir eşin Kore'deki statüsü, Koreli eşine ve ailesine bağlıdır. Bunun nedeni, kadının ikametğâhı, evliliğın devamı, eş vizesi (F-2) vb. her yıl yenilendiğinde ve vatandaşlığa kabul belgesi için başvurduğunda kadının kimliğini devlet nezdinde garanti edenin koca olmasıdır. Bu tasarım, karı-koca ilişkisini daha da eşitsiz hale getirerek kocaların eşlerini kontrol etmelerini kolaylaştırmaktadır. 4. Madde ile ilgili olarak ekonomik durumu genellikle Koreli eşlerinden daha kötü olan ve

vatandaşlıkları güvenli olmayan yabancı eşler için Koreli olmayan eşlerden doğan çocukların velayetinin alınmasının zor olduğuna işaret etmektedir (Yang, 2011, ss. 69-70).

Yabancılar Muamele İlişkin Temel Kanun: Güney Kore'de Yabancılar Muameleyle İlişkin Temel Kanun, Kore Cumhuriyeti'nde ikamet eden yabancıların haklarını korumak ve uygun muameleyi sağlamak için çıkarılmış bir kanundur. Yasa, farklı milletlerden bireyler arasında karşılıklı saygı ve anlayışı geliştirmeyi ve çokkültürlü bir toplumun gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Yabancılar Muameleyle İlişkin Temel Kanun'un bazı önemli noktaları şunlardır:

Ayrımcılık yapmama ve eşitlik: Kanun milliyet, ırk, cinsiyet, dil, din ve diğer faktörlere dayalı ayrımcılığı yasaklayarak eşit muameleyi teşvik etmektedir. Aynı zamanda yabancıların Kore vatandaşlarıyla aynı haklara ve fırsatlara erişimine olanak sağlamaktadır.

Yasal koruma: Güney Kore'deki yabancıların yasal koruma ve yasal süreç hakları vardır. Aynı zamanda hukuki yollara başvurma ve haklarını da koruyabilmektedirler. Buna yasa dışı muameleyle karşı koruma, yasal temsile erişim ve adil yargılanma hakkı da dâhildir.

Sosyal uyum: Yasa, yabancıların Güney Kore toplumuna uyumunu kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Günlük yaşamları, eğitimleri, sağlıkları, barınmaları ve istihdamları için gerekli hizmet ve imkânların sağlanmasını teşvik eder. Kore toplumuna uyumlarını kolaylaştırmak olmak için Kore dili eğitimi ve kültürel anlayış programlarını desteklemektedir.

Göçmenlik politikaları ve yönetimi: Yasa, göçmenlik politikalarının ve yönetiminin koordinasyonunda önemli bir role sahiptir. Yabancıların Güney Kore'ye girişine, kalışına ve vatandaşlığa kabulüne ilişkin prosedürleri belirler. Ayrıca göçmenlikle ilgili süreçler için şeffaf ve adil sistemler kurar.

Evlilik Aracılığı İşletmesi Kanunu: Uluslararası evliliklerin hızla arttığı bir zamanda, Ulusal Meclis, Şubat 2005'te Evlilik Aracılığı İşletmesi Kanunu'nu önermiş ve Kasım 2007'de kabul edilmiştir. Mevcut evlilik komisyonculuğu sektörüne ilişkin düzenlemeleri güçlendirmiş ve beş kez değiştirilmiştir. Bu sayede gerçekte var olan sorunlara cevaben

revizyonlar tekrarlanmıştır (Yang, 2013, s. 310). Aynı zamanda, Kore'de evlilik aracılığı hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla oluşturulan bir yasal çerçeveyi ifade etmektedir. Bu kanun genellikle evlilik aracılığı işletmelerinin faaliyetlerini kontrol etmek, dolandırıcılığı önlemek, yasadışı ve kötüye kullanıma karşı önlemler almak, evlilik aracılığı hizmetlerinin etik kurallara uygun şekilde yürütülmesini sağlamak gibi amaçlar doğrultusunda düzenlemeler içerir. Kanunun içeriği, evlilik aracılığı işletmelerinin kayıt altına alınması, belirli kriterlere uyması, etik kurallara uyması, sözleşme şartlarını belirlemesi, müşteri bilgilerinin korunması gibi konuları kapsayabilir. Ayrıca, işletmelerin lisans alma, denetimlere tabi olma, yaptırımlarla karşılaşma gibi konular da kanun tarafından düzenlenebilir.

Çokkültürlü Aile Destek Yasası: Mart 2008'de yasal olarak kabul edilmiş ve Eylül 2008'de yürürlüğe girmiştir. Yasanın amacı çokkültürlü bir ailenin üyelerinin güvenli bir aile yaşamına sahip olmalarına destek sağlamak ve sosyal bütünleşmeyi teşvik etmek olduğu belirtilmektedir (Yang, 2011, s. 78). Cinsiyet Eşitliği ve Aile Bakanlığı'nın Kore Cumhuriyeti'nin resmi e-Devlet sitesinde yayınladığı çokkültürlü aile politikasının içeriği aşağıdaki gibidir:

Politika Hedefleri

a)Çok kültürlü ailenin erken adaptasyonu ve istikrarlı yerleşimi için destek

b)Sağlam uluslararası evlilikleri teşvik etmek ve Kore toplumunun birden çok kültüre açıklığını artırmak

Politika İçeriği

c)Sağlıklı aile ve çok kültürlü aile destek merkezinin kurulması ve işletilmesi için destek: Korece eğitimi, aile eğitimi gibi çeşitli programların işletilmesi, istikrarlı aile hayatı ve Kore toplumuna erken uyum için çocuk bakımı vb. için destek ve sosyal uyumun teşviki

c-1)Çok kültürlü bir ailede iki dilli aile ortamının oluşması

c-2) Çok kültürlü ailenin günlük yaşamında doğal olarak Korece ve ana dilini kullanması

c-3)Çok kültürlü ailelerde çocukların dil gelişimine yardımcı olacak işletme desteği

c-4)Evlilik göçmenleri tarafından tercümanlık ve çeviri hizmeti (Hizmet dili: Vietnamca, Çince, Filipince (Tagalogca, İngilizce), Moğolca, Kamboçça (Khmerce), Rusça, Japonca ve Nepalce)

d)Evlilik komisyoncuları işi üzerinde sıkı kontrol yoluyla uluslararası evlilikte sağlam kültürün teşvik edilmesi

e)Kore yaşamına daha erken uyum sağlamaya yardımcı olmak için çıkış yapan ülkelerde ön oryantasyon uygulaması (Vietnam, Filipinler, Tayland)

f)Uluslararası evlilikte sağlıklı uygulamaları iyileştirmek için uluslararası evlilik komisyoncuları hakkında talimat ve denetimin uygulanması

g)Yeni uluslararası evlilik komisyoncuları hakkında eğitimin uygulanması

h)Evli Göçmenler ve Çokkültürlü Aileler için Danuri Yardım Hattı 1577-1366'nınİşletilmesi

h-1) 13 dilde günde 24 saat ve yılda 365 gün çeşitli bilgi, danışmanlık veya tercümanlık hizmeti sağlanması (Korece, İngilizce, Çince, Vietnamca, Kamboçya (Khmer), Filipince (Tagalog), Moğolca, Rusça, Japonca, Tayca, Laosça, Özbekçe ve Nepalce)

ı)Çokkültürlü aile için bilgi sağlanması

ı-1) 13 dilde çokkültürlü aile için politikalar ve bilgiler sunarak çokkültürlü ailenin yerleşmesine destek ("Danuri" portalı (www.liveinkorea.kr), Bilgi Dergisi (Rainbow+), broşür, Kore yaşamı hakkında rehber kitap, vb.

i)Birden çok kültürü anlamayı öğretmek için profesyonel öğretmenlerin teşvik edilmesi ve eğitilmesi

i-1) Profesyonel öğretmenleri teşvik ederek ve öğretmenler için veri tabanı oluşturarak, genel vatandaşlara Çoklu Kültürler Üzerine Anlayış eğitiminin uygulanması (Cinsiyet Eşitliği ve Aile Bakanlığı, 2015).

Yasanın dayandığı rapor çokkültürlü aileyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Çokkültürlü aile, bir Kore vatandaşı ile evlilik, akrabalık veya evlat edinme yoluyla yasal olarak ikamet eden bir evlilik göçmeni veya yabancı işçi tarafından oluşturulan bir aileyi ifade eder.” Farklı milletlerden yabancılar veya sakinler arasındaki evlilikle oluşturulan aileler bu yasanın haricinde tutulur (Park & Cho, 2007, s. 125). İlginç bir şekilde çokkültürlü aile, geçmişte sadece yabancı gelinleri değil aynı zamanda Kore'ye göç eden yabancılar ile Kuzey Koreli sığınmacılar arasındaki evlilikleri de ifade etmek için bir şemsiye terim olarak kullanılırken yasa desteğini yalnızca "yasal" evli göçmenlerle sınırlamaktadır (Kim, 2007, s. 106).

Çokkültürlü Aile Destek Yasa'nın kabul edilmesiyle çokkültürlü aile politikasında bir dönüm noktası meydana gelmiştir. Yasa tasarısında yapılan değişiklikler, çokkültürlü aile desteğinin kapsamını 'tanınma veya millileştirme yoluyla Koreliler' ve 'yabancılar ve millileştirilmiş vatandaşlar' olarak genişlettirmiştir. Bu nedenle politikanın belirtilmesi ve çeşitlendirilmesinin gerekli olduğunu öngören Merkezi hükümet, 'Çok Kültürlü Aile Destek Yasası'na dayalı olarak "İlk Çok Kültürlü Aile Destek Politikası Temel Planını" ve "İkinci Çok Kültürlü Aile Destek Politikası Temel Planını" oluşturmuştur. Aynı zamanda belediye yönetimleri de çokkültürlü aile desteğine ilişkin yerel planın oluşturulmasını desteklemektedir.

Tüm bu uğraşlara rağmen çokkültürlü aileler için oluşturulan politikaların bazı olumsuz yanları da mevcuttur. Merkezi ve belediye yönetimleri ile özel sektör tarafından sağlanan çokkültürlü aile politikaları birbirine benzer olduğundan eksiklikleri giderme konusunda yetersizdir. Bununla birlikte, idareler tarafından bölünen uygulamalar, savurgan bütçe harcamalarına neden olmaktadır. Politika destekleri çok tekdüze, geçici ve gösterişli olduğundan etkileri azalmaktadır. Çokkültürlü aile politikasının kapsamı, evli göçmenlerin yalnızca ilk yerleşim ve uyumlarına odaklandığından, çokkültürlü ailede ortaya çıkan dinamik ve farklı arzuları içermek konusunda eksiklikler barındırmaktadır (Kim vd., 2013, s. 237).

Yabancılar için Kasım 2006 tarihi itibarıyla Acil Çağrı Destek Sistemi 1577-1366 kurulmuştur. Bunlardan “1366 Merkezi” altı dilde tıp, hukuk ve polis hizmetleri gibi çeşitli hizmetler sunmaktadır. Kore merkezi, yerel yönetimler ve ilgili Sivil Toplum Kuruluşları, çokkültürlü ailelerin refahı için önemli çaba sarf ettiler ve sonuç olarak, 2008 itibarıyla Kore'de çokkültürlü aileleri destekleyen 515 merkez ve ilgili proje hizmete sunulmuştur (Yang, 2011, s. 78). Bu merkezlerden birisi de Cinsiyet Eşitliği ve Aile Bakanlığı'nın (Ministry of Gender Equality and Family-MOGEF) 2006 yılında göçmen kadınların ailelerine destek amaçlı kurduğu merkezdir. 2006'dan 2013'e kadar, çokkültürlü merkezlerin sayısı 21'den 208'e yükseldi ve yıllık bütçeleri 0,91 milyar Won'dan 43,6 milyar Won'a (41 milyon dolar) çıkmıştır (Phillips vd., 2016, s. 38).

Bu merkezler, “yabancı”, “çokkültürlü” veya “azınlıklar” olarak tanımlanan sakinleri desteklemek için yüzlerce ulusal ve yerel hükümet politikası arasında yer almaktadır. Bu

amaçla kurulan Çokkültürlü Aile Destek Merkezi, aşağıdaki görevleri yerine getirmektedir (Çokkültürlü Aile Destek Yasası, Madde 12, Paragraf 4):

- Çok kültürlü aileler için eğitim ve danışmanlık gibi destek projelerinin uygulanması
- Evlilik göçmenleri vb. için Kore dili eğitimi
- Çok kültürlü aile destek hizmeti bilgilerinin sağlanması ve tanıtılması
- Çok kültürlü aile desteği ile ilgili kurum ve kuruluşlarla hizmet bağlantısı
- İş bilgilerinin sağlanması ve işe yerleştirilmesi
- Çok kültürlü aileler için tercümanlık ve tercüme destek projesi
- Çok kültürlü ailelerde, aile içi şiddeti önleme ve mağdurları destekleme
- Çok kültürlü aileleri desteklemek için gerekli diğer projeler

Bu merkezlerin sağladıkları hizmetler, yabancıların Kore toplumuna uyum sağlamasını ve Korece öğrenimini kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda karşılaştıkları zorluklarla mücadele etme ve sahip olduklara hakların bilincinde olmalarına sağlamaktadır. Chung ve Yoo (2013, s. 128), çokkültürlü aileler için kurulan merkezlerin yabancılar için değerli bir kaynak olmasının yanı sıra merkezlerdeki müfredatın, yabancı gelinlere Kore kültürel değerlerini empoze etme niyeti olduğu savunmaktadır. Aynı şekilde Kim (2011, s. 64), Güney Kore'deki çokkültürlü destek merkezlerini oldukça eleştirmektedir. Çokkültürlü merkezlerin ve programların, özellikle az gelişmiş ülkelerden gelen Koreliler ve Koreli olmayanlar arasındaki kültürel hiyerarşiyi azaltmak yerine (yeniden) ürettiğini savunmaktadır. Kim, daha da ileri giderek Çokkültürlü Aile Merkezleri'nin aslında asimilasyona yardımcı olmak için bir paternalizm biçimi olduğunu iddia etmektedir.

2005'ten bu yana, "çokkültürlü toplum", "çokkültürlü aile" ve "çokkültürlü eğitim" gibi çokkültürlülük temelli terimler, Kore toplumunda büyük yankı uyandırmıştır. TV reklamlarındaki 'Dynamic Korea (Güney Kore için ulusal bir slogan)' ve diğer birçok çift ırklı modelin reklam kopyası, Kore'nin çokkültürlü bir toplum haline geldiğini

göstermektedir. Ayrıca birçok dergi, çokkültürlülük konusunu makaleler ve diziler aracılığıyla ele almaktadır (Ahn, 2012, s. 97). Bu eğilimi gösteren önemli bir sembolik olay, Koreli bir anneye sahip Amerikan futbolu Super Bowl'un kahramanı olan Hines Ward'ın 2006 yılında Kore'yi ziyaret etmesidir. Bu süre içerisinde Kore cumhurbaşkanı, çift ırklı insanlar ve yabancılar için bir dizi yeni politikayı yürürlüğe koymuştur (Kim, 2007, s. 103). ABD'den 'Koreli' kahramana verilen tutkulu tepki, Kore'de ırk ve çokkültürlü toplum meseleleri üzerine tartışmayı ateşlemiştir. Bu olayların ardından, "çokkültürlülük" teriminin benimsenmesi hükümet ve basın içinde Kore'deki mevcut sosyal değişiklikleri açıklamak için bir trend haline gelmiştir (Ahn, 2012, s. 97).

Kore toplumunun değişimini gösteren bir diğer sembolik olay ise, Kore vatandaşı ile evlenen Filipinli Jasmine Lee'nin Ulusal Meclis'e seçilmesidir. Bu olay, çokkültürlü ailelerin görünürlüğünü en üst düzeye çıkartmıştır (Dickey, 2014, s. 193). Jasmine Lee, Filipinli bir göçmen olarak Kore Cumhuriyeti'nde aktif siyasete katılan bir isimdir. Kore'nin ana muhalefet partisi olan Saenuri Partisi (새누리당) ile siyasete girmiştir. 2012 yılında yapılan genel seçimlerde, Jasmine Lee Kore Ulusal Meclisi üyesi olarak seçilmiş, 2012-2016 yılları arasında Ulusal Meclis üyesi olarak görev yapmıştır. Bu durum, Kore tarihinde bir yabancı'nın Ulusal Meclis'e girmesi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Jasmine Lee'nin meclise seçilmesi, Kore'deki yabancı kökenli bireylerin siyasette ve kamu yaşamında daha fazla temsil edilmesi ve katılımını teşvik etme çabalarının bir örneğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Kore'de, yabancı kökenli bireylerin siyasi arenada aktif olarak rol almalarını teşvik etmek için çeşitli politikalar geliştirilmiştir.

Bayan Lee, pozisyon için aday gösterilen ilk yabancı göçmen değildir. 2008'de bir başka evlilik göçmeni olan Filipinli Judith Alegre Fernandez, Yaratıcı Kore Partisi (창조한국당) tarafından aday gösterilmiş ve onlarla birlikte kampanyalara katılmıştır, ancak yeterli oyu alamamıştır. Başka bir Filipin vatandaşı Anabelle Castro, Güney Kore'de polis memuru olarak işe alınan ve vatandaşlığa kabul edilen ikinci göçmendir (Yang & Torneo, 2014, s. 24).

Son zamanlara çokkültürlülüğün benimsenmesinde popüler kültürün yeri son derece önemlidir. Çokkültürlü ailelerin televizyon programlarında yer alması artık pek de

yabancı karşılanmayan bir konu haline gelmiştir. Ebeveynlik eğlence programlarında yer alan çokkültürlü ailelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Benzer programların sayısı arttıkça durağanlaşan çocuk bakımı eğlence programları, çokkültürlü ailelerin ortaya çıkmasıyla yeniden canlılık kazanmaya başlamıştır. Ayrıca K-pop olarak adlandırılan Kore'nin popüler müzik akımında da çokkültürlüğü görmek artık sıradan bir durum haline gelmiştir. K-pop müzik gruplarına bakıldığında hemen hemen hepsinde yabancı üyelerin olduğu görülmektedir. Özellikle sektörün en çok bilinen grupları arasında yer alan Blackpink, Twice, Seventeen, StrayKids vb. bünyesinde birçok yabancı üyeyi barındırmaktadır. Bazı gruplarda yabancı üyelerin sayısı nerdeyseyarısı kadardır. Bu durumun temel sebebi ajansların, grupları çok uluslu hale getirerek yurt dışında da popüler hale getirmeyi hedeflemesidir. K-pop'un popüler olduğu ülkelerden, özellikle de Asya ülkelerinden gelen üyeler, kendi ülkelerinde K-pop'un yayılmasında bir araç olarak görülmektedir. Yurt dışı pazarları, ajanslar için en fazla kazançsağlayan seçenek haline gelmiştir. Bu yüzden ajanslar yabancı idollerin K-pop gruplarına dâhil edilmesinde ve bu idollerin kimliğini açıklamada tereddüt etmemektedir. Yabancı üyelerin varlığı, K-POP'tan hoşlanan denizaşırı hayranların diğer kültürlerle yönelik heterojenliği en aza indirmesinde son derece etkilidir. Bu da sanatçıların ve hayranların sorunsuz bir şekilde iletişim ve empati kurabileceği bir ortamın oluşması gibi büyük bir avantaja sahiptir. K-pop gibi dünya çapında ses getiren bir sektörde ortaya çıkan bu durumun Kore toplumu tarafından olumlu karşılanması, çokkültürlüğün tanınmasında ve benimsenmesinde son derece önemlidir.

Kore'deki son demografik değişikliklerle beraber çokkültürlü çocukların sayısında da artış yaşanmıştır. Çokkültürlü çocuklar, hem göçmen çocukları hem de Güney Kore'de doğmuş, ancak iki veya daha fazla farklı kültürde, genellikle bir Koreli ve bir yabancı ebeveyn ile yaşayanları ve ayrıca Kore vatandaşı olmayan çocukları içermektedir (Ji, 2015, s. 7). Çokkültürlü demografiye ilişkin 2020 istatistiklerine göre, Güney Kore'de doğan her 100 çocuktan altısı çokkültürlü ailelerde dünyaya gelmiştir. Güney Kore'de çokkültürlü ailelerde doğan çocukların sayısı 2012'de 22.908 ile zirve yaptığından beri düşmesine rağmen tüm doğumların yüzdesi olarak istikrarlı bir şekilde artarak 2015'te %4,5'ten ilk kez 2020 yılında %6'ya yükselmiştir (Lee, 2021, s. 40).

Kore toplumunda sayıları hızla artan çokkültürlü çocukları tanımlamak için hem Koreli hem de Koreli olmayan ebeveynlerden dünyaya gelen çocuklara çeşitli etiketler yapııştırılmıştır. Dickey (2014) çokkültürlü ailelerin çocuklarını tanımlayan bu yeni ifadeleri şu şekilde tanımlamaktadır:

Honhyeol (혼혈)- karışık kan (biraz olumsuz), safkan anlamındaki danil mincok 단일민족 ("safkan Kore ırkı, etnik kökeni ve/veya ulusu")teriminin zıt anlamı olarak kullanılır., Daha önce ABD'li askerlerin çocuklarıyla güçlü bir şekilde ilişkilendirilen bir terim (Kafkas, Zenci veya diğer)olarak bilinmektedir.

Kosian (코시안) - Koreli bir baba ile Çinli, Japon veya Güneydoğu Asyalı bir annenin çocuğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Biraz olumsuz veya tarafsız anlamında yaygın olarak kullanılmasa da çok kültürlü ailelerin çocukları için giderek daha fazla kullanılmaktadır.

Kopino (코피노) - Koreli baba ve Filipinli annenin çocuğunu ifade etmek için kullanılır.

Ainoko (아오노코) - 20. Yüzyılın başlarından (Japon yönetimi altında), Koreli ve Japon çiftlerin çocukları tanımlamak için kullanılıyordu.

Twiggi (투기) - aslan-kaplan karışımı veya melez (negatif, daha çok Japon sömürge döneminde kullanılır)anlamında kullanılmaktadır.

Jabjong (잡종) - melez, katır anlamında oldukça olumsuz bir terimdir.

Jjambong (짬뽕) - artık malzemelerle yapılan bir Çin çorbasına atıfta bulunur

Ggamdungi (감둥이) - "Zenci" (son derece alaycı), siyahi anlamında kullanılmaktadır.

Onnuri-a (온누리아) - "Dünyanın Çocuğu" anlamında olumlu bir terimdir. Degu sivil toplum kuruluşu personeli tarafından oluşturulan bu terim, yaygın olarak kullanılmamaktadır.

Lai Taihan (라오/따오/한) - Vietnam Savaşı sırasında Koreli baba ve Vietnamlı annenin çocuğunu ifade etmektedir. Kore'de büyük ölçüde bilinmemektedir.

Amerasian (아메리시안) : (American+Asian) Beyaz ABD askeri ile bir Asyalı arasındaki karışık ırka atıfta bulunan bir terimdir. Bu terim Koreliler tarafından büyük ölçüde tanınmamaktadır (ss. 192-193).

Uluslararası evliliklerin çocuklarına atıfta bulunan bu terimler, Kore’de etnik hiyerarşinin inşasını göstermektedir. Özellikle Kore ile Vietnam, Moğolistan, Filipin gibi Asya ülkeleri arasında yapılan uluslararası evliliklerin çocuklarını tanımlamak için “Kosian” terimi geçmişte yaygın olarak kullanılmıştır. Lee (2012, s. 45), bu terimin tamamen Koreli olmadığını vurguladığı ve bu nedenle Koreli olmayanları ve yarı Korelileri dışladığı için politik olarak yanlış ve aşağılayıcı olmakla eleştirmektedir (Lee, 2014, s. 33). Bu tür etiketler, çokkültürlü ailelerin çocukları için Kore toplumuna ve sosyal hayata uyum sağlamak açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir. Normal şartlarda çocukların adaptasyon süreçleri ebeveynlere göre daha zorlu geçmektedir. Özellikle okul çağına gelen çocuklar için bu süreç daha uzun ve problemlili seyredebilir.

Kore Milli Eğitim Bakanlığı’nın yakın tarihli bir araştırmasında, çokkültürlü ailelerden gelen öğrenci sayısının üst üste 10 yıldır arttığını göstermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Kore Eğitim Geliştirme Enstitüsü tarafından paylaşılan araştırmaya göre, çokkültürlü ailelerden gelen öğrenci sayısı yüzde 5,4 artarak 2021’de 160.058’den 2022’de 168.645’e yükselmiştir. Sayı, çalışmanın ilk yapıldığı 2012’den bu yana istikrarlı bir artış göstermektedir. Yapılan çalışmanın verilerine göre çokkültürlü ailelerden 111.640 öğrenci ilkökula, 39.714 öğrenci ortaokula, 16.744 öğrenci liseye ve 547 öğrenci yabancı dil okulları da dâhil olmak üzere çeşitli okullara devam etmektedir (Im, 2022, s. 95). Bu rakamlar, genel öğrenci popülasyonundaki demografik değişimi yansıtanın yanı sıra Kore’de çokkültürlü eğitime olan ihtiyacı ifade etmektedir (Ji, 2015, s. 1).

Bu nedenle Koreli araştırmacılar, politika yapıcılar ve eğitimciler sayıları artan göçmenlerin ve onların çocuklarının eğitimdeki yaşamlarını ve deneyimlerini iyileştirmenin etkili bir yolu olarak çokkültürlü eğitime yönelmiştir. 2007’de Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Bakanlığı, çokkültürlü eğitimi ilkökul, ortaokul ve lise müfredatlarına dâhil etmek için ders kitabı revizyonlarını gerçekleştirmiştir. Kore’nin ulusal müfredatında gerçekleştirdiği değişiklikler şunları önerir:

(a) göçmen ailelere destek vazgeçilmezdir;

(b) çokkültürlülük müfredatlar arası bir tema olarak kullanılmalı ve okul müfredatına olduğu kadar müfredat dışı etkinliklere de dâhil edilmelidir;

(c) tek ırk ve tek etnik köken ya da Kore ırkı (Han- Minjok-한민족) gibi terimler vurgulanmamalıdır;

(d) çeşitlilik ve çokkültürlülük anlayışını benimsemek büyük ölçüde teşvik edilmelidir (So vd., 2014, s. 56).

Kore'deki okul müfredatlarında çokkültürlülükle ilgili değişiklikler ve güncellemeler, toplumsal değişimlere ve ihtiyaçlara yanıt olarak sürekli olarak revize edilmektedir. Bu sayede, çokkültürlü çocukların okul ortamında daha iyi desteklenmeleri ve kültürel çeşitlilikle ilgili daha kapsamlı bir eğitim almaları hedeflenmektedir. 2009'da çokkültürlülük içeriğinde bir başka ulusal müfredat değişikliği gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliğe göre okullar, çokkültürlü çocukların ve ailelerinin Kore dilini ve kültürünü öğrenmelerine ve böylece çokkültürlü öğrencilerin okullara entegrasyonunu kolaylaştırmaya yardımcı olmak için tasarlanan Kore dil programları, rehberlik sistemleri ve okul sonrası programlar dâhil olmak üzere çeşitli çokkültürlü eğitim programları geliştirmeye teşvik edilmiştir (Kim & So, 2018, s. 110). Kore Eğitim Bakanlığı'nın sağladığı program ve değişikliklere dair örnekler şu şekildedir:

1) *Çokkültürlü Eğitim Programları:* Kore'deki bazı okullar, çokkültürlü çocukların eğitimine odaklanan özel programlar sunmaktadır. Bu programlar, dil becerilerini geliştirmek, kültürel çeşitliliği korumak, ayrımcılığa karşı bilinç oluşturmak gibi hedeflere yönelik olarak tasarlanmıştır.

2) *Çokkültürlü İçeriklerin Dâhil Edilmesi:* Müfredatlarda, öğrencilere çeşitli kültürel arka planlara sahip insanların hikâyelerini ve deneyimlerini anlatan içeriklere daha fazla yer verilmektedir. Bu sayede öğrenciler, çeşitli kültürler hakkında daha fazla bilgi edinebilir ve kültürel çeşitliliğe farklı bir perspektiften bakabilirler.

3) *Tarihsel Perspektiflerin Genişletilmesi:* Kore'nin tarih derslerinde, çokkültürlülüğün Kore toplumuna etkileri ve farklı kültürlerle geliştirilen ilişkiler hakkında daha fazla bilgi verilmeye başlanmıştır. Bu, öğrencilere Kore'nin geçmişindeki kültürel etkileşimleri anlamalarını sağlayarak, kültürel çeşitlilik ve hoşgörü konusunda daha kapsamlı bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olur.

4) *Bilinç ve Empati Geliştirme: Kore müfredatlarında, çokkültürlü toplumda yaşayan bireylerin deneyimlerine odaklanarak öğrencilere farkında olma ve empati geliştirme becerileri kazandırmak amacıyla bazı değişiklikler yapılmaktadır. Bu, öğrencilerin farklı kültürlerle saygı duyma, hoşgörülü olma ve ayrımcılığa karşı mücadele etme konularında bilinçlenmelerini sağlar.*

5) *Öğretmen Eğitimi ve Kaynaklar: Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim ve kültürel bilinç konularında yetkinliklerini artırmak için eğitim programları ve kaynaklar sunulmaktadır. Bu, öğretmenlerin sınıflarında kültürel çeşitlilikle ilgili konuları ele alabilme ve öğrencilere uygun rehberlik sağlayabilme becerilerini geliştirmelerini amaçlamaktadır (Eğitim Bakanlığı, 2023).*

Eğitimcilerin ve öğrencilerin çeşitlilik ve çokkültürlü eğitim konusunda daha bilinçli olmalarına yardımcı olmak için de çaba gösterilmiştir. En son yapılan 2015 müfredat reformunda, çokkültürlü eğitimdeki ulusal çıkarlar, yalnızca ırk ve etnik köken değil aynı zamanda cinsiyet, din ve sınıfı da içerecek şekilde daha açık bir şekilde güçlendirilmiştir. Çokkültürlü eğitime vurgu yapan son üç ulusal müfredat değişikliği göz önüne alındığında, çok kültürlü eğitimin “çoğunluk kültürel grubuna ait olmayan çocukların eğitim sorunlarına en iyi çözüm” olarak görüldüğü açıktır. Ancak net olmayan şey, çokkültürlü eğitimin ne kadar etkili olduğudur (Kim & So, 2018, s. 110). Güney Kore, sosyal entegrasyon ve eğitim için politikalar geliştirmenin öneminin farkında olmasına rağmen okullar ve öğrenciler hala çokkültürlü eğitim ile mücadele halindedir. Buna ek olarak önceden var olan araştırmalar, çokkültürlü eğitimin sonuçlarını ve etkilerini nicel bir bakış açısıyla analiz etme eğilimindeyken okul ortamlarında öğretmenlerin veya öğrencilerin deneyimleri gibi eğitimin nitel boyutlarını gözden kaçırmaktadır (Ji, 2015, s. 8).

Çokkültürlü ailelerden gelen öğrencilerin yaklaşık %42'si “Ulusal İnsan Hakları Komisyonu” tarafından 2010 yılında yürütülen bir ankette, sınıf arkadaşları tarafından alay konusu edildiğini söylemiştir. Ayrıca Seul şehri tarafından yapılan bir başka anket, beş yabancı gençten dördünün büyük ölçüde ayrımcılık ve zorbalık nedeniyle okula gitmediğini göstermektedir. Buna ek olarak Çokkültürlü Kore Merkezi, çokkültürlü çocukların yüzde 70'inin ya liseye devam etmediğini ya da okulu bıraktığını bildirmiştir (Dickey, 2014, s. 194). Mo ve Hwang (2007, s. 261), Kore’de artan sayıda göçmen ve onların okul çağındaki çocuklarının ele alınması gereken önemli bir eğitim sorunu olan ayrımcılık, zorbalık ve mikro saldırılara maruz kaldığını aktarmaktadır. Özellikle çokkültürlü eğitim programlarının, yabancı öğrencilere ana eğitim sisteminden farklı

olarak ek ders veya özel programlar olarak uygulanması, dışlama ve ayırıştırma olarak algılanmaktadır. Bu tür bir uygulama, Koreli öğrenciler arasında yanlış bir şekilde üstünlük duygusunu pekiştirerek göçmen çocuklara “öteki” muamelesi yapmasına yol açmaktadır. Sonuç olarak göçmen çocuklar, öğrenci arkadaşlarından, öğretmenlerinden, toplumdan ve hatta kendi akrabalarından yabancılaşma, dışlanma ve ayrımcılığa uğramaya devam etmektedir. (Kim & So, 2018, s. 110). Tüm bu sorunlar, çocukların duygusal olarak zorlanmalarına ve okula uyum sağlama sürecini olumsuz etkilemesine neden olmaktadır. Kore’deki çokkültürlü eğitim, yabancı öğrenciler için faydalı gibi gözükse de öğrencilerin yaşadığı zorluklar göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Çokkültürlü eğitim programları açısından, hem öğrencilerin hem de eğitimcilerin yabancıları farklılıklarıyla kabullenmek ve onlara karşı tutumları değiştirmek için kat etmesi gereken çok yol olduğunu düşündürmektedir.

3.3. Türk Toplumunun Aile Modeli

Türk topluluklarında aile, Türk soyunun devamı için önemli olduğu kadar sağlam bir topluluk kurmak için de son derece önemlidir. Bu bölümde, Türk toplumundaki aile yapısına ve karakteristik özelliklerine değinildikten sonra tarihi süreç içerisinde Türk aile yapısının değişimi açıklanmaya çalışılacaktır. Son olarak Türkiye’deki uluslararası evliliklerle meydana gelen çokkültürlü aile yapısı incelenecektir.

3.3.1. Türk Aile Yapısı

Bir toplumda aile ne kadar sağlam temeller üzerine kurulur ise, toplumda o derece güçlü ve sağlam yapıda gelişimine devam eder. Dünyada bunun en güzel örneklerinden biri de Türk aile yapısıdır. Türk toplumlarında öteden beri aile önemli bir yere sahiptir (Haykır & Haykır, 2017, s. 88). Çünkü Türk kültürünün gelecek kuşaklara aktarımında ailenin rolü çok büyüktür. Bu sebeple, Türk toplumlarında aile kurumunun korunmasına ve devamlılığına da son derece önem verilmektedir. İbrahim Kafesoğlu (2015, ss. 219-220), Türk milletinin aile kavramına verdiği önemi şu şekilde ifade eder: “Türklerin, dünyanın dört bucağına dağılmalarına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri büyük ehemmiyetten ileri gelir ki, bunun bir delili de Türk dilinde, başka milletlerde rastlanmayan zenginlikte mevcut olan akrabalık nüanslarını belirleyici kelimelerdir.”

Türk milletinin tarihe yön veren, çok geniş coğrafyadaki hareketliliğinde sağlam aile yapısının ve düzeninin rolü çok büyüktür. Bu geniş coğrafyadaki azınlıkların Türk kültür potasında erimesinde, Türk aile sisteminin sağlam esaslar üzerine kurulu olması son derece etkilidir (Eker, 2001, s. 131). Türk toplumu için aile, köklü ve değişmez bir yapıdır. Kadim zamanlarda kültür ile şekillenen aile figürü, bazı ufak farklılıklarla birlikte nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaşmıştır. Selçuklulardan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan günümüze kadar süregelen toplumsal yapı sürecinde ne kendine özgü bir Osmanlı aile modeli ne de kültürü söz konusudur. Her iki imparatorlukta da temelde aile, Türk kültür sistemi üzerine inşa edilmiştir (Lale, 2004, s. 57).

Ögel (1971, s. 137), “Gök kubbeyi devletin, çadırı ise ailenin örtüsü” kabul eden eski Türklerde devlet düzeni ile aile düzeni arasında çok yakın ilişkiler bulunduğunu aktarmaktadır. Bu yüzdendir ki bir toplumda, aile fertleri arasında sosyal ve hukukî denge var ise, aile, toplumun en küçük birimi olduğundan, aynı dengenintoplumun geneline yansımaları mümkündür (Eker, 2001, s. 134).

3.3.2. Türk Ailesinin Karakteristik Özellikleri

Bir kadın ve erkeğin evlilik ile hayatlarını birleştirip yuva kurması, başta aile kavramının, toplumun ve Türk soyunun devamı açısından vazgeçilmez bir unsurdur. Aile kurumunun toplumun temel taşı olduğundan, aileye kadar sağlam temeller üzerine kurulursatoplumlar da o kadar sağlam şekilde ilerleyebilir. Tüm bu sebeplerden dolayı Türkler, sağlam aile yapıları kurmaya ve ailenin devamlılığını sağlamaya özen göstermektedir.

Türk aile yapısında pederi dediğimiz aile yapısı etkilidir. Pederi aile yapısını Eröz (1998) kısaca şu şekilde ifade etmektedir: Baba söz sahibi olmakla birlikte, ananın da aile işlerinde fikri alınmaktadır. Pederşahlıktaki, astığı astık, kestiği kestik olan erkeğin yerini, ailenin reisi olan erkek almıştır. Miras ve hısımlık iki başlıdır (Agnatik ve Kognatik); yani hem baba soyunu, hem ana soyunu takip eder. Bu açıklamadan da yola çıkarak kadın ve erkeğin aile içinde eşit olarak kabul edildiği sonucuna varılmaktadır. Eşler birbirinin tamamlayıcı olarak görülür ve çocukların bakımında hem anne hem de baba sorumluluk sahibidir.

Evlilikler, genel olarak görücü usulü veya anlaşarak evlenme şeklinde gerçekleşir. Günümüz açısından değerlendirildiğinde ise görücü usulü evliliklerin geçmişe oranla daha az tercih edildiği söylemek mümkündür. Evliliğe giden yolda belli başlı aşamalar bulunmaktadır. Bunların başında ailelerin tanışmasıyla birlikte söz kesme töreni gelmektedir. Daha sonra kız isteme, nişan, kına, nikâh ve düğün şeklinde devam etmektedir. Bu aşamaların bazıları dini bazıları ise geleneksel özellikler taşımaktadır. Coğrafi konum, mevcut şartlar vb. sebeplerle bu aşamaların bazıları farklılık göstermekte ya da sırası değişmektedir. Burada önemli olan evliliğin düğün yoluyla topluma duyurulmasıdır. Bu yüzden düğün törenlerin halka açık olarak yapılması önem arz etmektedir. Ayrıca İslâmiyet'in kabulünden sonra Türklerde resmî nikâhla birlikte dinî nikâha da yer vermeye başlanmıştır. Dini nikâh gerçekleştirilirken kadının hakkı olarak görülen mehr uygulaması, İslamiyet'in kabulünden sonra Türklerde görülen önemli bir uygulamadır (Aslan, 2018, s. 46).

Türklerde, özellikle sanayileşme ve köyden kente göçlerle birlikte çekirdek aile yapısı etkisini göstermiştir. Evlenen çiftlerin ailelerinden ayrı evde yaşaması, karı- koca ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sayısını artırmıştır. Ancak kırsal kesimlerde ve hatta bazı bölgelerde iki hatta üç kuşağın birlikte yaşadığı geniş aileler görülmektedir. Aile yapısındaki bu değişikliklerin, akrabalar arasındaki bağlara olumsuz bir etkisi olmamıştır. İslam inancının Türkler arasında yayılmasıyla birlikte akrabalık ilişkilerine daha fazla önem verilmiştir.

Tüm toplumlarda olduğu gibi değişen yaşam koşullarıyla birlikte aile yapısında da değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimlerin en önemli sebepleri arasında kadının iş hayatına girmesi, eğitim seviyelerinin artması ve sosyo-ekonomik değişimlerdir. Ekonomik özgürlüğünü elde eden ve eğitim seviyesi yükselen kadın sayısının artması, evliliklerin azalmasına, ileri yaşta evlenmeye ve boşanma oranlarının artması gibi bazı durumlara sebep olmuştur. Türk toplumunda yaşanan bu gibi değişimlere rağmen aile, toplumsal bütünlüğü sağlayan en temel kurum olarak varlığını sürdürmektedir (Büyükyonca, 2019, s. 65).

Türk kültürünün bünyesinde barındırdığı karakteristik aile yapısı, Türk toplumunun sağlam temeller üzerine kurulmasında en önemli etkidir. Türklerin kendine has özellikleri ile 'Türk' adı altında aile yapısını kurması ve kültürünün devam etmesi

yönüyle aile, Türk toplumu tarihin başlangıcından beri vazgeçilmez bir sistemdir. Bu sistemin devam ettirilmesi ve korunması, Türk vatandaşı olarak ‘biz’lerin sorumluluğundadır.

3.3.3. Tarihi Süreç İçerisinde Türk Ailesi

Türk devlet ve toplum yapısının en küçük birimini ifade eden Türk ailesi, tarihi süreç içerisinde, Türk kültürünün şekillenmesi ve olgunluk seviyesine kavuşmasına paralel bir şekilde belli bir olgunluğa kavuşmuştur (Aslan, 2018, s. 34). Değişen çevre şartları ve yeni oluşan toplumsal olgularla birlikte Türk aile yapısı da değişime maruz kalmıştır. Ancak toplumsal süreçler incelendiğinde, Türkler için aile kavramının her dönem önemini koruduğu görülmektedir. Özellikle İslamiyet’in kabulüyle birlikte aile ve aile ilişkileri daha farklı bir boyut kazanmıştır. Bu yüzden bu bölümde tarihi süreçler bakımında Türk aile yapısı, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası olarak iki farklı başlıkta incelenecektir.

3.3.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Ailesi

Ögel (1971, s. 239), “ Türk tarihinin kökü ve dinamik çekirdeği Türk aile düzeni idi. Devlet teşkilâtının küçük örneği de bu bitip tükenmeyen enerji kaynağı idi. Türk devletlerinin özelliklerini de devletleri kuran bakanlarda değil, eski Türk ailesinin düzen ve zihniyetinde aramak lazımdır.” der. Eski Türklere ait bu bilgilere erişebileceğimiz en temel kaynak, ilk yazılı kaynak olan Orhun Anıtları’dır. Bu anıtlarda Eski Türklerin aile ve evlilik sistemleri ile ilgilili bazı yazılara rastlanmaktadır. “Üst mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine atam Bumin Kağan oturmuş. Türk budunu (halk) yok olmasın diye, halk olsun diye babam İltiş Kağan annem İlbilge Hatun’u göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır.” Bu ifadeler, ailenin bir evrim ürünü olmadığını, ana-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile tipini temsil ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda bu sözlerle birlikte çekirdek ailenin evrenselliği gerçeği, Türklerde kanıtlanmış olmaktadır (Haykır & Haykır, 2017, s. 89).

Eski Türklerde aile, kutsal olarak kabul edilir ve bu kutsallık benimsedikleri inanç sistemlerinden biri olan Totemizm’e dayanmaktadır. Bu inanca uygun olarak da Eski Türklerde evlilikler, exogamy (dışarıdan evlenme) esasına uygun olarak

gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Eski Türklerde evlilikler, il içinden gerçekleştirilirken soy dışından olmasına dikkat edilmiştir (Aslan, 2018, s. 34). Tek eşli evlilikler Türk aile yapısının karakteristik yapısını oluşturan temel özellik olarak karşımıza çıkar. İkinci evlilikler ise bazı özel durumlarda, ilk eşin de rızası alınarak gerçekleştirilebilir. Radloff, Oğuz Türklerinin destanı olan Dede Korkut'ta - ki Oğuz destanının bir parçası olarak kabul edilir- kadının sosyal statüsünü şu ifadelerle belirtiyor: “Destanda kadınların statüsü oldukça yüksektir. Birden fazla evliliğe işaret eden bir ifade yoktur. Her bir kahraman tek eşe sahiptir” (Lale, 2004, s. 40). Eski Türklerde kadınların önemli bir yere sahip olduğu ve etkin bir rol aldıkları kaynaklarla da desteklenmektedir. Orhun abidelerinde Bilge Kaan babası İlteriş Kaan'ın, annesi Bilge Hatun ile birlikte tahta çıktığından söz etmektedir. Bu ifade, Göktürklerde Kaan ile Hatun'un devlet işlerini birlikte yürüttüklerini kanıtlamaktadır (Eröz, 1998, s. 24).

Türk aile sistemindeki bazı temel yapıların oluşturulmasında Totemizm inancının yanı sıra Manizm inancı da etkili olmuştur. Bu inanç göre, ölmüş atalarının ruhlarının ocak ateşinde yaşamaktadır. Bu yüzden Türkler için yanan ateş ve ocak kutsal olarak kabul edilir. Aile ocağında yanan ateşte ‘od ata’ ile ‘od ana’ olmak üzere iki ruhun yaşadığına inanılmaktadır (Aslan, 2018, s. 34). Ateş olarak bilinen “Ot/od” sözcüğünden, otun yakıldığı yer manasındaki otağ sözcüğünün fonetik değişikliğe uğrayarak “ocak” sözcüğüne dönüştüğü belirtilir. Ocağın sönmesini ailenin bitmesi olarak nitelendiren Eski Türkler göre, ocağın devamlılığı çok önemli görülmektedir (Büyükyonca, 2019, s. 60). Aynı zamanda bu inançla birlikte dilimize geçen bazı kalıplaşmış ifadeler yer almaktadır. Yeni evli çiftler için iyi temennilerde bulunan bireyler, evlilik gerçekleştikten sonra da çiftler için iyi temennilerini “Ocağınız sönmesin”, “Ocağınız tütsün” sözleri ile dile getirmektedirler. Böylece evin ve dolayısıyla ocağın daim olsun anlamındaki bu sözlerle kurdukları aile düzeninin devamı için dua etmektedirler (Aslan, 2018, s. 35). Türklerin yaşam tarzlarını ve kültürlerini, dillerine yansıyan bu kalıplaşmış sözcük ve terimlerle anlayabilmek mümkündür. Doğan (1991, s. 120), aynı zamanda kılıç, savaş, kadın, at gibi simgelerin de Türklerin yaşam biçimlerinin anlaşılmasında son derece önemli olduğu söylemektedir. Hatta zamanla bu sözcük ve simgelerin "at, avrat, pusat" şeklinde "gücü ve iktidarı" elde tutmanın temel ölçütlerini ifade eden özdeyişe dönüştüğü de eklemektedir. Burada kadın veya avrat sözcükleriyle ifade edilen şey eşittir. Bu da ailenin

temelini oluşturan karı-koca ilişkisi açısından kadın faktörünün Türkler için ne kadar önemli olduğunun göstergesidir.

Türk anlayışına göre evlenme, toplumun ve devletin temelini meydana getiren önemli bir unsurdur. Evlenmenin amacı ev-bark sahibi olmak, dirlik ve düzen içinde yaşamaktır. Bu yüzden evler, Türklerin mabetleri olarak görülmektedir. Zira Orhun Kitabeleri'nde "bark" kelimesinin mabet anlamında kullanıldığı, ev-bark kelimesindeki barkında buradan geldiği görülmektedir. Onun için, Türk ailesi biyolojik bir ilişkiden çok ilahi bir beraberliği ifade eden müessese olarak görülmektedir(Haykır & Haykır, 2017, s. 90). Bu bağlamda, Eski Türklerde insanların yaşamları süresince kutsal bir güvenceye kavuşması anlamında evliliklerin teşvik edildiğini görebiliriz (Doğan, 1991, s. 121).

Türk aile anlayışında aile kurumunu oluşturan bir kadın ve bir erkek olduğundan dolayı Türk ailesi için kadın ve erkek eşit olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda bu eşitlik hukuki açıdan da benimsenmiştir. Türk devlet yapısında da kadın erkek eşitliği kendisini göstermektedir. Türk hükümdarı, devletin yönetiminde en yetkili kişi olarak kabul edilmektedir. Hükümdar eşi ise, benimsenen eşitlik anlayışına uygun olarak devlet törelerince belirlenen belli hak ve görevlere sahip bulunmaktadır (Aslan, 2018, s. 36). Ayrıca Eski Türk hükümdarlarının, emirlerinin başında, "Hakan ve Hatun buyuruyor ki..." şeklinde ibarelere yer verdikleri görülmektedir. Bu durum, hükümdar eşinin de hükümdar kadar üstün ve sözü geçer biri olduğunu; devletin sadece hakanla değil, hakan ve hatun birlikte oldukları zaman otoritesini ortaya koyduğunu göstermektedir (Haykır & Haykır, 2017, s. 91). Ailenin reisi olarak erkek ön plana çıksa da kadın da her daim onun yanında yer almış, arka plana itilmemiştir. Kadına verilen bu önem Türk topluluklarında çok eskiden beri var olan bir özelliktir.

Ziya Gökalp'a göre; eski Türk ailesi izdivacî bir aile özelliği taşımaktadır. İzdivacî aile, evlenmenin sonucu olarak karşımıza çıkar. Zaten Türkçede "izdivaç" kelimesi "evlenme" ya da " evlendirme" tabirleri için kullanılır. Ayrıca evlenen kızın ve erkeğin baba ocağından ayrılarak yeni bir ev kurmasını ifade eder (Baloğlu, 1990, s. 32).Türklerde evliliğin gerçekleşmesi için birçok farklı tür bulunmaktadır. Bunlar genel itibariyle; görücü usulü evlenme, anlaşılarak evlenme, tercihlî evlenme, kız kaldırma, oturakalma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bahsettiğimiz bu evlilik türlerine nispeten Türklerde genel kabul gören iki tür evlilik söz konusudur. Günümüzde de çoğunlukla tercih edilen bu iki

evlilik türü; anlaşılarak evlenme ve görücü usulü evlenme şeklindedir. Hem görücü usulü evlenmede hem de anlaşılarak evlenmede öncelikle tanışma, söz, kız isteme, nişan ve sonunda düğün olacak şekilde süreçler sırasıyla yaşanmaktadır (Aslan, 2018, s. 39). Tarihin her döneminde, Türkler kuracakları yeni ailelerinde bu törenleri yerine getirmeye özen göstermiştir. Ailenin oluşturulmasında çok önemli bir yere sahip olan bu uygulamalar, bazı değişikliklerle beraber günümüze kadar ulaşmıştır (Aslan, 2018, s. 42).

Eski Türklerde evlenme gelenekleri söz konusu olduğunda farklı fikirlerin ortaya atıldığı bilinmektedir. Bu konuda referans olarak kabul edilenlerden birisi de Grenard'dır. Gökalp (1976)'ın aktardığına göre, Grenard'ın Türkistan'da evlenme törenleri konusundaki görüşleri özetle şöyledir;

Erkek, dostlarıyla beraber kız babasının evine gider. Kızın babası, gelenleri kapıda karşılar. Kendilerine misafir ekmeğini verdikten sonra delikanlının boynuna bir yazma sarar. Bu yazma, otoritenin artık babadan delikanlıya geçtiğine alamettir. Bundan sonra bir fincan tuzlu su getirilir. Bu tuzlu su içinde ıslanmış ekmeği nişanlılar yerler, kız baba evinden çıkar. Atlı bir alay, musiki ile, güveyin evine gider. Gelinle onun tarafından olanlar ağlarlar, sızlarlar. Delikanlı tarafı da teselli edici şarkılar söylerler. Güvey tarafı, yalancıkdan bir kız kaçırma hareketi yapar. Kız tarafı karşı koyar. Güveyin boynundaki yazmaya almak isterler. Güvey yazmayı vermemek için, bedel olarak herkese ayrı ayrı paralar verir (Düğünlerde para serpmek adeti buradan kalmış olsa gerektir). Alay erkek evinin eşiğine gelince, ev eşiği mukaddes olduğu için, genç kız eşiğe basamaz. Bir keçe içine konarak, el üstünde kapıdan içeri sokulur. İçeride yanan ocak ateşinin yanına giderler (Roma'da bu ateş, aile atası mabudun ateşidir. Türklerde, aile koruyucusu perinin ateşidir) Genç kızın perisi ile erkeğin perisi birdenbire barışmayacağı için, kız ve delikanlı, üç gün ayrı dururlar. Kız, çadırın bir köşesinde gizli kalır. Üç gün sonra yüz açılma merasimi yapılır. Türklerde "yüz görümlüğü" adı ile hediye verilmesi bu gelenekten kalmadır (s. 311).

Eski Türklerde evlenmek için düğün yapılması zorunluydu. Bunun sebebi ise yapılan evliğin çevre insanlara duyurulması ve nikâhın meşrulaştırılmasıdır. Düğüne iki tarafında yakın akrabası, eş, dost, komşular davet edilir ve kalabalık eşliğinde düğün yapılırdı.

Bazı kaynaklarda bir evlilik türü olarak 'levirat' ya da 'leviratus'tan bahsedilmektedir. Aynı zamanda Çin kaynaklarında yer alan VI. yüzyıla ait iki büyük metinde Türklerdeki levirat evliliğinin olduğuna işaret etmektedir. Türkdöğän'in J. Paul Raux'dan aktardığına göre, "bir babanın, bir ağabeyin ya da bir amcanın ölümünden sonra, oğul, küçük kardeş ya da yeğen, onların dulları ve kız kardeşleriyle evlenirler (Erkul, 2002, s.

53). Konargöçer toplumların pek çoğunda görülen bu uygulamanın temel amacı ölenin geride bıraktıklarını korumak, onlara sahip çıkmak, birliğin ve düzenin devam etmesini sağlamaktır. Böylece ölen kişinin bıraktığı miras da yabancı birinin idaresine geçmesi önlenmiş olur (Kapusuzoğlu, 2015, s. 515). Bu gelenek, Tibet'ten Kore'ye kadar bütün Asya kıtasında egemendi. Hunlarda da görülen bu geleneği, Çin yıllıklarında 13. yüzyılın bütün zenginlerinin, Moğol ve Tatarların (Kuman, Oğuz, Türk) da uyguladıkları bilinmektedir (Lale, 2004, s. 44).

Evlenme eşler arasında sürekli bir hayat ortaklığı yaratır. Evlenmenin sürekli olması Eski Türklerde boşanmanın yasaklandığı anlamına gelmez. Boşanma da evlilik kadar eski bir olgudur ve İslamiyet öncesi Türk Hukukunda da aile birliğinin yürümediği durumlarda, boşanmaya başvurulmaktaydı (Vatansever, 2011, s. 40). Her ne kadar boşanma yasaklanmamış olsa da Eski Türklerde boşanma törelere göre hoş karşılanmayan bir davranıştır. Bu sebepten, boşanma çok nadir görülen bir durumdur. Nadir olarak görülse de boşanma genelde kocanın yetkisindeydi. Kadın ise, kocasının kendisine kötü davrandığını veya erkeğin gayrimeşru ilişkisi olduğunu kanıtlarsa, boşanmayı isteme hakkına sahipti. Bu yüzden dul kavramını da sadece eşi ölen kadınlar kullanabiliirdi (Haykır & Haykır, 2017, s. 91).

Çocuk ve anne-baba boyutu hemen her kültürde olduğu gibi Türklerde de töre ve geleneklerin genç kuşaklara aktarımı ve yaşatılmasında mevcut eğitim anlayışlarında esas olan önemli unsurlardır. Özellikle "çocuk ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde toplumun töresi önemli bir rol oynamaktadır (Doğan, 1991, s. 121). Eski Türk toplumunda çocuk sahibi olmak önemli bir özelliktir. Çocuğu olmayan kadın meyvesiz ağaca benzetilmiştir. Bundan dolayı bir kadın çocuk sahibi olduktan sonra analık özelliklerini kazanmaktadır. Çocuksuz ailelerin itibarı ise oldukça düşüktür. Bu duruma Dede Korkut Hikâyeleri'nde de yer verilmiştir. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nda Bayındır Han'ın her yıl düzenlediği toyda oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa oturtması çocuksuz ailenin itibarının da olmadığını göstermektedir (Mandaloğlu, 2022, s. 493). Eski Türklerde kız çocuğun bakımını annesi üstlenirken erkek çocuğun bakımı babaya aitti. Dede Korkut Hikâyeleri'nde geçmekte olan "Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul babadan görmeyince sofraya çekmez." (Çimen, 2008, s. 168) ifadesi bu duruma gösterilecek en güzel kanıttır. Ayrıca anne, baba

ve evlâtlar arasında sadakat, sevgi ve saygı bağı son derece kuvvetlidir. Ailenin birlik ve bütünlüğünü sağlayan bu manevî değerler, Türk milletinin bekasını sağlayan temel unsurlardır (Eker, 2001, s.137).

3.3.3.2. İslamiyet Sonrası Türk Ailesi

Türklerin Orta Asya bozkırlarından Anadolu'ya gelirken dokuzuncu yüzyıldan itibaren kitleler halinde İslâm'a girmeye başlamış ve zamanla İslam'ın getirdiği yeni düzene ayak uydurmaya başladıkları görülmektedir. Şamanlık, Totemizm ve Manizm gibi çeşitli dinlerin etkisi altında olan Türklerin, din ve tanrı anlayışları ile töre ve hukuk düzenlerinin İslamiyet'e benzer olması, İslamiyet'i benimsemelerini kolaylaştıran önemli bir faktördür (Büyükyonca, 2019, s. 63).

Doğan (2009), İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edilmesiyle birlikte yaşanan değişiklikleri şu şekilde ifade etmektedir:

Türk tarihinde XII yüzyıl süren Şamanizm ve Maniheizm devri kapanarak yavaş yavaş Türklerin günlük yaşam tarzı, inanç ve felsefelerinde İslâm etkisi başlamış oluyordu. Bu dönemin bir diğer özelliği de Türklerin sözlü kültürden yazılı kültüre, göçebe toplumdan yerleşik topluma geçiş sürecine girmiş olmalarıdır (s. 34)

Türklerin İslâmiyet'i benimsemeye başlaması Araplar ile Çinliler arasında yaşanan Talas Savaşı sonrasında gerçekleştiği bilinmektedir. Bu savaş sonrasında Türkler, İslâmiyet ile tanışmıştır ve ilk olarak Karluk Türkleri Müslüman olmuştur. Böylece Türk-İslam tarihi de başlamıştır (Aslan, 2018, s. 44).

İslam inancında, bekâr bir erkeğin ve kızın evlenmesi dini bir vecibe olarak görülmektedir. Evlilik hususunda ise belli başlı kaynaklar esas alınır. Bu kaynakların başında İslam dininin kutsal kitabı Kur'an- Kerim, Peygamber Efendimizin (s.a.v) sünnetleri ve hadisler gelmektedir. Bu kaynaklarda, aile içi ilişkiler, evliliklerde kadının ve erkeğin hakları, sağlam bir evlilikte tarafların üzerine düşen sorumluluklar, evliliğin yapılabileceği kişiler, boşanma, akrabalık ve miras gibi konular bütün ayrıntıları ile aktarılmıştır (Haykır & Haykır, 2017, s. 92). Bu kaynaklar esas alınarak İslamiyet'ten sonraki dönemde evlilikler gerçekleştirilmiştir.

Türklerin İslâmiyet'i kabul etmesiyle beraber Türk toplumunda, dolayısıyla Türk kültürü ve Türk aile yapısında değişimler meydana gelmiştir. İlk Türk İslam devletlerindeki aile yapısı olan pederi aile (kadın erkek eşitliğine dayanan aile yapısı) yapısından ziyade, kültürel etkileşim sonrasında, daha ziyade babaerkil aile yapısı görülmeye başlanmıştır. Bununla birlikte Türk kadını, aile ve sosyal yaşantısında birçok konuda söz hakkına sahip bulunmaktadır (Aslan, 2018, s. 44). İslamiyet Öncesi cahiliye devrinden kalan, kız çocuklarına ve kadınlara yönelik olumsuz tüm davranışlar, İslamiyet'in kabulüyle etkisini kaybetmiş ve İslamiyet kadını sosyal yaşamda önemli bir konuma getirmiştir. Birçok ayet ve hadiste kadının, toplumun bir parçası olduğu, saygı görmeye layık olduğu, değişik konularda erkeklere eşit olduğu, hatta "Cennetin anaların ayakları altında" olduğu şeklinde hükümler yer almaktadır (Haykır & Haykır, 2017, s. 93) .

Evliliğin İslam dini açısından önemi çok büyüktür. Evlilik bütün peygamberler, özellikle de İslâm Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in önem verdiği bir kurumdur. Dini açıdan bakıldığında, yapılması sünnet, yerine göre farz olan amellerden biridir (Yatkın, 2010, s. 48). Karaman (1992), Peygamber Efendimizin (s.a.v.) evlilik ile ilgili sözlerini şu şekilde özetlemektedir:

İslâm Peygamberi evliliği kolaylaştırmış, bekârları evlendirmiş, evliliğin ilân edilmesini, düğün yapılmasını, ziyafet verilmesini isteyerek evlenmeyi özendirmiş, evlenip aile kurmak isteyenlere yardım edilmesini tavsiye buyurmuş, boşanmayı tamamen yasaklamamakla beraber maddî ve manevî müeyyidelere bağlayarak güç hale getirmiştir (s. 386).

İslam hukukuna göre evlilikler, iki tarafında rızası alınarak yapılmalıdır. Nikâhın şahitler huzurunda, en az iki şahit bulunarak yapılması gerekmektedir. Nişan töreni ise İslam hukukunda olmayan ancak, Türk örf ve adetlerinde bulunan bir aşamadır.

Aile hayatının sağlıklı ve huzurlu bir ortamda devam etmesi, yetiştirilen çocuklar için de çok önemlidir. Nitekim çocuklar ilk eğitimlerini aileden alırlar. Bu yüzden İslam anlayışına göre çocuklara ahlaki, dini, kültürel vb. eğitimleri ebeveynleri vermeli ve onların her ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Çocuklar ise anne babaya karşı saygıda ve hürmette kusur etmemeli, onlara itaat etmelidir. İslam inancına göre aileyi bu temeller üzerine kurmak, toplumun geleceği için de son derece önemlidir.

İslamiyet'in etkilerinin yoğun olarak görüldüğü Osmanlı döneminde aile yapısını Kalender şu ifadelerle aktarmaktadır:

Din ve geleneğin taşıdığı toplumsal misyon, toplumsal kurumlar vasıtasıyla, Türk toplumu ile etkileşim halinde geçmişten günümüze kadar dönüşerek, dönüştürerek ve iç içe geçerek günümüze kadar gelmiştir. Geleneklerin ve dinin etkilerinin günümüze kadar aktarımında Osmanlı'nın yeri ve önemi yadsınamaz ölçüde olmuştur. Osmanlı döneminde gelenekler ve din, toplumsal hayatın biçimlenmesi ve bireylerin yaşayışlarının mimarı olmuştur denilebilir. Osmanlı dönemi toplumsal hayatının merkezinde ise Osmanlı ailesi vardır. Osmanlı ailesini, Osmanlı toplum yapısı ile ele almak gerekmektedir. Osmanlı toplumunda yalnızca Türkler değil Yahudiler, Slavlar, Araplar, Rumlar, Ermeniler, Tatarlar, Kürtler, Dürziler vardı. Bu çok-dinli, çok-etnikli toplum Osmanlıya özgü bir millet sistemi oluşturmuştur. Aile kurumu bu çok kültürlü toplumsal yapıdan etkilenmiştir. Osmanlı Ailesi, Müslüman aileler için kültürel bir olgu niteliği taşıırken farklı kültürlerden gelen aileler için Osmanlı aile yapısı, siyasal zorunluluktan kaynaklanan bir uyum olarak nitelendirilebilir. Osmanlı ailesinde kadın dışarı çıkarken yanında mutlaka bir akraba veya kendi cinsinden birisini bulundurmak zorundaydı. Evlilik öncesinde ise kız isteme, nişan, çeyiz, kız çıkarma, düğün gibi günümüzde de kullanılan geleneklerin kuruluş döneminde de yaygındı (s. 11).

Türklerde aile kurumu, gerek İslamiyet'ten önce gerekse İslamiyet'ten sonraki dönemde olsun, toplumun düzenini sağlama açısından önemli bir yere sahiptir. Toplumda belli bir düzenin oluşturulması, kültürel aktarımın sağlanması, sosyal hayatın belli bir şekilde ilerlemesi gibi konularda aile etkin bir faktördür. Bu yüzden Türkler daima aile kurumunu korumuş ve kutsallığına kendilerini inandırmışlardır. Gerek kültürel gerek dini sebeplerle olsun aile kurumu, her dönemde toplumun temel taşı olarak görülmüş ve halen daha bu şekilde muhafaza edilmektedir.

3.3.4 Türk Aile Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler

Toplumlar, sürekli bir değişim ve dönüşümün yaşandığı küreselleşme çağına girmiştir. Özellikle günümüzde toplumlar her açıdan değişime açık bir hale gelmiştir. Aile de bu değişimlerden etkilenen başlıca kurumdur. Yaşar Ekici (2014, s. 216), aile yapısındaki bu değişim ve dönüşümlere etki eden unsurları; göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadınların çalışma hayatına girmesi olarak sıralamaktadır.

Tarihsel süreç içinde Türk aile yapısında meydana gelen değişim ve dönüşümler inceleyen Çobanoğlu (2020) iseyakın gelecekte (10 yıl) gerçekleşmesi mümkün gelişmeleri şu şekilde ifade etmektedir:

- *Tek ebeveynli aile sayısı artacak*
- *Nikâhsız yaşam ve evlilik dışı çocuk sayısı artış gösterecek.*
- *Geniş aile ve çekirdek aile tipi daha da azalacak.*
- *Ev içi emek ebeveynler arasında daha eşitlikçi paylaşılacak.*
- *Aile içinde cinsiyete dayalı iş bölümü azalacak.*
- *Yalnız yaşayan yaşlı sayısı artacak.*
- *Boşanmalar artacak.*
- *İkinci evliliklerle kurulan ailelerin sayısı artacak.*
- *Eşcinsel evlilik söylemleri artacak.*
- *Aile hukuku açısından boşanma sonrası mal paylaşımı ve süresiz nafaka tartışılır hale gelecek.*
- *Aile ve akrabalar arası iletişim dijitalleşecek.*
- *Fiziksel şiddetin dışında ekonomik, psikolojik şiddet ve ihmal konulu boşanma davaları artacak.*
- *Genç işsizliğin artmasıyla evlenme yaşı hem kadınlarda hem de erkeklerde yükselecek.*
- *Seküler yaşam biçimini benimsemiş aile sayısı artacak.*
- *Devlet korumasına alınan çocuk sayısı artacak.*
- *Ailede babalık rolünün önemi azalacak.*
- *Aile üyeleri arasında sosyal faaliyetlerde bulunma eğilimi azalacak.*
- *Evlat edinmek isteyen aile sayısı azalacak.*
- *Akraba evliliği daha da azalacak.*

- *Yabancı uyruklu kişilerle evlenme eğilimi artacak.*
- *Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde Türk ailesinin kültürel yapısı değişecek.*
- *Çocuksuz çekirdek aile sayısı artacak.*
- *Huzur evleri, yaşlı ve engelli bakım evlerinde yaşayan insan sayısı artacak.*
- *Aile yapısındaki değişmelere bağlı olarak sosyal politikalar güncellenecek.*
- *Metropollerden şehirlerin daha nüfus seyrek bölgelerine tersine göçler artacak.*
- *Parçalanmış aile sayısında artış yaşanacak.*
- *Doğum oranları azalacak.*
- *Kadınların eğitim düzeyi erkekleri geçecek.*
- *Doğumla birlikte beklenen yaşam süresi artacak.*
- *Çocuk ölümleri azalacak*
- *Aile mekânsal olarak dönüşecek (yatay mimari tercih sebebi olacak).*
- *Çalışan annelerin sayısı artacağı için kreş ve bakıcı hizmetlerine rağbet artacak.*
- *Aileyi ve bireyi koruma amacıyla temel gelir politikalarının mümkünlüğü tartışılacak.*
- *Evden çalışan ebeveynlerin sayısı artacak.*
- *Çocuk yetiştirmede helikopter ebeveyn pratikleri artacak.*
- *Hizmet sektörü genişlediği için kadın yoğun emek artacak.*
- *Kadına şiddet aile içinden taşarak kamusal kadın şiddetine dönüşecek (ss. 71-72).*

Günümüz aile yapısı göz önüne alındığında, gelecek on yıl içinde yaşanması beklenen bu gelişmelerin nerdeyse çoğunun gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Özellikle son dönemlerde yaşanan yoğun göçlerle birlikte ailelerin çekirdek ailelere doğru değişmesi, kadınların çalışma hayatına girmesiyle birlikte evlilik olayını erteleme, eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte bilinçlenen kadınların doğurganlık hızının düşmesi ve boşanma oranların artması ülkemizde etkisini en çok gösteren değişimler olarak

karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde Türk ailesinin kültürel yapısının değişeceği gerçeği ise bugün tehdidi altında olduğumuz en büyük problemidir.

Sanayileşme sonrası yaşanan göç ve kentleşme gibi birbirine paralel gelişen olaylar, aile yapısının şekil ve büyüklük olarak değişmesine yol açmıştır. Türkiye’ye yapılan dış göçlerin artması; eğitim, istihdam, sağlık olanaklarından yararlanma, daha iyi yaşam koşullarına sahip olma isteği, kent yaşamının çekiciliği, terör olayları, toprakların miras yolu ile bölünmesi, ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesi gibi pek çok nedene bağlı olarak iç göçlerin artması aile yapılarında değişimler yaratmıştır (Şahan & Akbaş, 2018, s. 223). Yaşanan göçlerle birlikte aile fertleri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler azalmış, çekirdek aile tipi hatta bireysel yaşam tipi fertler arasında tercih edilmeye başlanmıştır (Güreşçi, 2012, s. 152). Her ne kadar aileler, geniş aileden çekirdek aileye doğru değişse de aileler arasındaki ilişki ve akrabalık bağlarına verilen önem değişmemiştir. Aileler uzakta olsa bile birbirlerini gözetip sorumluluklarını yerine getirmektedir.

Ülkemizde kadınların emek piyasasına girişleri batı ülkelerindeki gibi sanayi devrimi ile birlikte gerçekleşmemiştir. Öyle ki, 1915 Balkan Savaşı ile başlayan erkek işgücü oranındaki azalma, “işgücü talebini” kadınlara doğru yöneltmiştir. Böylece oluşan talep doğrultusunda kadınlar emek piyasasına önceleri geçici, daha sonra savaşların devam etmesiyle de kalıcı olarak girmişlerdir. Ancak ülkemizde kadının “gerçek anlamda” emek piyasasına girişi 1950’li yıllardan sonra gerçekleşmiştir. Çünkü Cumhuriyet sonrası yaşanan sanayileşme, kırdan kente göç, kadınlara tanınan sosyal, siyasal ve hukuki haklar kadının toplumdaki konumunu, rolünü ve çalışma şekillerini hızla değiştirmeye başlamıştır (Erol, 2015, s. 2). Ekonomik şartlar göz önüne alındığında kadınların çalışarak ev ekonomisine destek olması bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu yüzden kadınların çalışma hayatına atılmasının temelinin ekonomik nedenlere dayandığını söylemek mümkündür. Ancak kadınların çalışma hayatına girmesi, ev içinde yüklendiği sorumluluklarını değiştirmemiştir. Kadınlar çocukların bakımı, ev içi işler vb. görevleri yerine getirmesinin yanı sıra iş hayatına da alışmaya çalışmaktadır. Bu yüzden bu süreçte kadınlar, çocuk sahibi olmak veya ikinci veya üçüncü çocuğu düşünmek gibi planlarını ertelemektedir. TÜİK (2022) verilerine göre toplam doğurganlık hızı, 2001 yılında 2,38 çocuk iken 2022 yılında 1,62 çocuk olarak gerçekleşmiştir. Yani, bir kadının doğurgan

olduğu dönem boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısı 2022 yılında 1,62 olarak kaydedilmiştir. Bu durum, doğurganlığın nüfusun yenilenme düzeyi olan 2,10'un altında kaldığını göstermektedir (TÜİK, 2023).

Evlilik kurumu her ne kadar Türk toplumu için önemli olsa da evliliklerin yürümediği durumlarda boşanma doğal karşılanan bir durum haline gelmiştir. Eski Türk topluluklarında boşanma hoş karşılanmayan bir durum olmasına rağmen günümüzde boşanma oranları giderek artmaktadır. Özellikle sekülerleşme, bireycilik, hümanizm akımları ve boşanmaya karşı toplumsal baskıların azalması gibi sebepler hem dünyada hem de ülkemizde boşanma sıklığını arttıran sebepler olarak sıralanabilir (Aktaş, 2011, s. 75). Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre boşanan çiftlerin sayısı 2021 yılında 175 bin 779 iken 2022 yılında 180 bin 954 olarak kaydedilmiştir. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade eden kaba boşanma hızı 2022 yılında binde 2,13 olarak gerçekleşmiştir. Evlilik süresine göre boşanmalar incelendiğinde, 2022 yılında gerçekleşen boşanmaların %32,7'si evliliğin ilk 5 yılı, %21,6'sı ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleştiği görülmektedir (TÜİK, 2023). Tüm bu veriler göz önüne alındığında gelecek yıllarda boşanmaların artacağı ve buna bağlı olarak Türk aile yapısında gerçekleşen değişimlerin de artacağı tahmin edilmektedir. Süleymanov (2009, s. 9), aile yapısının değişmesiyle oluşacak sorunları şu şekilde ifade etmektedir:

Türk topluluklarında kendini bariz biçimde belli eden aile yapısının çözülmesi toplumsal katmanda yaşanan değişim ve dönüşümün bizatihi ailenin kendi içinde sorunların kabarmasına ve dış etkenlerin yoğun baskısı karşısında ailenin korumasız bir duruma gelerek çözülmesine neden olmaktadır. Toplumsal yaşamın zeminde giden bu çatlamanın belki de uzun vadeli Türk toplumlarında yeni bir zemin değişimine yol açacağı sorununu da gündeme getirmektedir.

Çobanoğlu (2020, s. 79)'nun da söylediği gibi günümüz Türk ailesi postmodernizmin dayattığı bireyselleşmenin, küreselleşmenin etkisindeki tüketim kültürünün kısılacı altındadır. Bunun sonucu olarak Türk ailesinde boşanmalar artarken evlilik azalmakta ve buna bağlı olarak doğum oranları da azalmaktadır. Dolayısıyla zamanla aileye yönelik yeni toplumsal problemler baş göstermektedir. Bu sosyal problemlerin nereye yöneleceğini önceden tahmin etmek ve ona göre sosyal, ekonomik ve demografik güncel politikalar geliştirmek toplumsal yapıyı korumada etkili bir önleyici tedbir olacaktır.

Özellikle Türk aile yapısının köklü tarihi düşünüldüğünde bu tür tedbirler son derece önemlidir.

3.3.5. Türkiye’de Çokkültürlü Aile yapısı

Toplumsal yapıyı etkileyen sosyolojik ve teknolojik gelişmeler nedeniyle toplum, farklılaşan her yeni dönemde istemeyerek de olsa önemli değişimler yaşamıştır. Modernleşme, sanayileşme, kentleşme, dijital yaşam, insanın yapabildiği her şeyin robot teknolojisine modellenmesi gibi süreçler toplumların yapısını beklenmedik şekillerde etkilemiştir. Tüm toplumu belli bir yönden etkileyen bu süreçler, toplumun en küçük yapı taşı olan aile kavramı üzerinde de farklılaşan etkiler göstermiştir (Kılıçoğlu & Aral, 2018, s. 48).

Aile kurumu ve toplumsal yapı, birbiriyle paralel değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Birinde yaşanan değişiklik doğrudan veya dolaylı olarak diğerine de etkilemektedir. Bu döngü sayesinde aile ve toplum birbirine ayak uydurarak devamlılığını sağlamaktadır. Doğan (2022, s. 43), günümüz modern aile yapısının, geniş aileden çekirdek aileye dönüşmekle yetinmeyerek kendisini nicelik ve nitelikte olduğu kadar farklı ırkların, kültürlerin ve sınırların ötesinde evlilikler gerçekleştirerek değişimine farklı bir boyut kazandırdığını dile getirmektedir. Bu tür değişimlerle meydana gelen evlilikler; uluslararası evlilik, sınır ötesi evlik, karma evlilik gibi çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Yakın zamanda popüler hale gelen çokkültürlü evlilik ve çokkültürlü aile tanımı ise tüm bu tanımlamaları bir çatı altında toplamaktadır.

Gelişen teknoloji ile birlikte ulaşım ve iletişim alanlarında da birçok yenilikler yaşanmıştır. Bu yenilikler sayesinde başka ülkelerin kültürü, dili, sosyal yaşamı vb. konularda merak edilen her şeye anında erişim sağlamak mümkün hale gelmiştir. Topluluklar arası etkileşimin kolaylaştığı bu dönemde, eğitim, turizm, çalışma vb. amaçlarla başka ülkeye giden insan sayısı da artmıştır. Bu amaçlarla başka ülkelere giden ve zamanla orada yaşamaya hatta evlenip aile kurmaya karar veren insanlar da görülmektedir. Farklı din, dil, kültür ve ırka sahip insanlarla yapılan bu tür evlilikler karma evlilikler olarak nitelendirilmektedir. Karma evlilik, yüzyıllardan beri hemen her toplumda görüldüğü gibi günümüzde de her ülkede karşımıza çıkmaya başlamıştır (Baycar, 2014, s. 186).

Osmanlı döneminde, devletlerarasında haberleşmeyi sağlamak, devletlerarasında oluşabilecek tehditleri önlemek için başka bir devletle müttefik olmak amacıyla politik evlilikler yapılmaktaydı (Parlaz, 2013, s. 58). Bu tür evliliklere genellikle üst düzey insanların, yüksek rütbeli görevlilerin veya tüccarların başvurduğu bilinmektedir. Altındal (1993), siyasi amaçlı yapılan evliliklerin güçlenmek ve rakiplerden gelecek saldırıları önlemek için en iyi yöntem olduğunu aktarmaktadır. Tüm hanedanlar içerisinde Osmanlı ailesi, karma evliliklere en çok başvuran hanedanlık olarak bilinmesine rağmen 16.y.y itibarıyla başka hanedanların kadın üyeleri ile yapılan evlilikler terk edilmiştir (Ortaylı, 2020, ss. 58-60). Osmanlılarda rastlanan karma evliliklerinin çoğunluğu Bizans İmparatorluğu ile yapıldığı görülmektedir. Bunun temel sebebi ortak rakiplerine karşı müttefik olarak hareket etmelerini kolaylaştırmaktır. Osmanlılar ile Bizans arasındaki ilk akrabalık ise sultan Osman Gazi zamanında kurulmuştur. Osman Gazi'nin oğlu şehzade Orhan, Yarhisar tekfurunun kızı Holofira (Nilüfer Hatun) ile evlenerek Anadolu'daki beyliklere ve Bizans'a karşı Osmanlı'nın saygınlığının daha da artmasına vesile olmuştur (Parlaz, 2013, s. 65). Osmanlıların akrabalık kurduğu bir diğer yabancı hanedanlık olarak Bulgarlar karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devleti ile Bulgarlar arasında gerçekleştirilen ilk evlilik ise sultan I. Murad ile Bulgaristan kralı İvan Aleksandr ve Braide'nin kızları Mara Tamara arasında yapılmıştır (Parlaz, 2013, s. 69).

Padişah ve şehzadelerin Türk kızlarıyla evlenme usulü, II. Bayezid devrinin ortalarından itibaren ortadan kalkmaya başlamış ve zamanla cariyelerle yapılan evlilikler ön plana çıkmaya başlamıştır. Şehzade ve padişahların yerli elit tabakadan kızlarla ve yabancı prenseslerle evlenmektense cariyelerle evlenmeye özen göstermelerinin bazı sebepleri mevcuttur. Bunlardan en önemlisi evlenilecek kızın ve ailesinin padişah ve hanedan üzerinde oluşturması muhtemel politik ve siyasi arzuların engellenmesidir. Bu dönemden saltanatın kaldırılmasına kadarki dönemde çok az istisna rastlanmakla beraber (Kanunî, Genç Osman, Sultan İbrahim, Abdülmecid) bütün padişahlar cariyelerle evlenmiştir (Kırpık, 2011, ss. 167-168).

Bu evlilikler, günümüz evliliklerdeki gibi aşk duygusu ya da ortak bir hayatı deneyim etme amacından farklı olarak bireysel seçimlerinin dışında, başkaları tarafından düzenlenmiştir (Doğan, 2022, s. 44). Özellikle Osmanlı Devleti'nin kendi menfaatleri doğrultusunda gerçekleştirdiği karma evlilikler, diğer hanedanlıklar tarafından

tanınmasında ve müttefik devletlerle birlikte daha da kuvvetlenmesinde son derece önemli rol oynamaktadır.

Günümüzde ise artan sayıda ulus ötesi evlilikler, bazı nesnel ve öznel faktörlere bağlıdır. Susokolov (1990)' a göre nesnel faktörler şu şekildedir:

- 1)Toplumun sanayileşmesi
- 2)Kadınların özgürlüğü
- 3)Toplumun siyasal yapısının değişmesi
- 4)Nüfusun ulusal bileşimi (etnik çeşitlilik)
- 5)Bir veya başka bir etnik grubun bileşiminde cinsiyet-yaş dağılımı
- 6)Etnik olarak birbirine bağlı insanların sosyo-mesleki, eğitimsel ve mesleki içeriğinin uyumluluğu
- 7)Ulus-ötesi göç hareketliliğindeki farklılıklar
- 8)Etnik normların aile içindeki uyumluluğu
- 9)İki dil kullanımının yayılması
- 10)Halkların sosyal normlarının etnik özellikleri
- 11)Güçlü etnik ve dini ayrımcılık eksikliği
- 12)Uluslararası direktifler
- 13)Hızlı kentleşme
- 14) Farklı ulusların temsilcilerine karşı hoşgörülü bir tutum oluşturmak için propaganda çalışmalarını güçlendirmek
- 15)Yasama tabanının bu evliliklerle uyumlaştırılması (akt. Özen, 2018, s. 24).

Öznel faktörler olarak ise Susokolov (1990) şunları göstermektedir:

- 1) Yaşam Alanı
- 2) Eğitim Düzeyi
- 3) Profesyonellik Düzeyi
- 4) Kişisel Değerler ve Eğilimlerden Oluşan Bir Sistem
- 5) Uluslararası İlişkilerde Kişisel Deneyim vb. (akt. Özen, 2018, s. 24).

Modern dönemlerden önce bireyler genelde etnik, dini, kültürel açılardan kendilerine benzeyenlerle evlenme eğilimi taşımaktaydı. Modern zamanın değişen algısıyla birlikte, her ne kadar genel eğilim yine benzerlerin tercihi yönünde olsa da, farklı kültürlerden, dinlerden, ırklardan insanlarla yapılan evlilikler de artmıştır. Dolayısıyla farklı kültürel gruplar arasında gerçekleşen evlilikler sosyal bilimlerin kapsamı alanına girmeye başlamıştır (Altun & Dinç, 2016, s. 4). Karma evlilikler üzerine akademik çalışmalar yapan çok sayıda araştırmacılardan Marza ve Eppel, kültürler arasında gerçekleşen bu evliliği; farklı sınıflardan, ırklardan, kültürlerden veya gruplardan insanların evliliği olarak tanımlamaktadır. Kültürler arası gerçekleşen bu tür evlilikler, farklı gruplardan insanların birbirleriyle iletişim kurmasını da kolaylaştırmaktadır (akt. Kalender, 2021, s. 33).

Türkiye, 1960'lı yıllarda Batı Avrupa ülkelerinin ucuz işgücü ihtiyacını karşılayan ve dolayısıyla uzunca yıllar bu ülkelerin işgücü deposu olarak görülen "göç veren" ülke konumunda yer almaktaydı (Boz, 2016, s. 148). 1980'li yılların sonlarından itibaren siyasi ve ekonomik olarak küresel sistemle daha uyumlu hale gelmesi, Türkiye'yi turizm ve göç açısından önemli bir ülke konumuna getirmiştir. Sonraki yıllarda Avrupa Birliği'ne üyelik süreci, eğitim imkânlarının artması, ekonomik canlanma, çevre ülkelerdeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar gibi nedenlerle Türkiye, sunduğu iş ve eğitim fırsatları açısından yabancıların ilgi odağı haline gelmeyi başarmıştır (İçduygu, 2004, s. 20). Türkiye'ye yapılan uluslararası göç akımları incelendiğinde ise Türkiye'ye genellikle Balkanlar, Orta Doğu ve eski Sovyetler Birliği ülkelerinden göçmenlerin geldiği görülmektedir. Söz konusu ülkelere gelen göçmenlerin hedef ülke olarak Türkiye'yi seçmelerinin nedenlerinin başında "Türk" kökenli olmak, dil öğrenme kolaylığı, tarihsel ve coğrafi yakınlık gelmektedir. Coğrafi yakınlığın getirdiği yolculuk

masraflarının düşüklüğü ve mevcut vize kolaylıkları da söz konusu ülkelerden Türkiye'ye gelen göçmenler için göçün önemli sebeplerindendir (Ekiz Gökmen & Dedeoğlu, 2014, s. 167).

Son dönemlerde sayısı artmakla birlikte, yabancı ülkelerden Türkiye'ye çalışmak, eğitim almak, tatil yapmak gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak yoğun göçler yaşanmaktadır. Bu göçlerin neticesinde, insanlar farklı kültür, dil ve dinden olan insanlarla karşılaşma ve tanışma fırsatı da elde etmektedir. Kültürel benzerlik, fiziksel yakınlık, duygusal kaynaşma vb. etkenler dâhilinde, bu tanışmaların bazıları evliliğe doğru ilerlemiştir. Aile kuruluşunun temelinde meydana gelen bu değişim, toplumun en küçük yapı taşının değişmesine dolayısıyla da toplumun geneline yayılan bir değişimin gerçekleşmesiyle sonuçlanmaktadır (Kalender, 2021, s. 2).

Günümüzde, dünyadaki her iki göçmenden en az biri kadındır. Kadınların emek piyasasında marjinalleşmesi veya göçmen kadınların gittikleri ülkede uzun süreli yaşama istekleriyle birlikte evlilik, çekiçilik kazanmakta ve ekonomik ilerlemeleri için bir strateji haline gelerek göçün sonucu olmaktan çok aracı olarak görev yapmaktadır (Özgür & Aydın, 2010, s.21). Kadınlar Türkiye'deki göç hareketlerinin de önemli bir grubunu oluşturmaktadır. Faslı kadınların Mardin'de yaşayan Arap kökenli Türk erkeklerle evliliklerinin neden olduğu göçler, özellikle Türkiye'nin güney sınırlarındaki illerde sayıları artan Suriyeli gelinler, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Karadeniz kıyılarındaki kentsel yerleşmelere veya Türkiye'nin güneyindeki turistik merkezlere gelen ve evlenerek buralara yerleşen kadınlar, bu grupta yer almaktadır (Deniz & Özgür, 2013, ss. 152-153). Ayrıca Gökmen (2011), emniyet kayıtlarında göre Romanya, Bulgaristan dışında kalan Eski Sovyet ülkelerinden gelip de Türkiye'ye giriş yapanların çoğunluğunun kadın olduğu söylemektedir. Bununla birlikte, son yıllarda aile birleşmesi yoluyla ya da eşine bağımsız bir birey olarak göç eden kadınların sayısının artmasına işaret eden 'göçün kadınlaşması' eğilimi Türkiye'de de kendini göstermeye başlamıştır (Gülçür & İlkaracan, 2002, s. 411).

Başlangıçta göçmen kadınlar, ailelerini memlekette bırakarak bağımsız bir birey olarak çalışıp para kazanmak uğruna tek başına göç etmiştir. Her ne kadar göçler bu şekilde düşünülmüş olsa da zamanla göç süreçleri içerisinde yaşanan zorluklar, göçmen kadınların farklı bir yol izlemelerine neden olmuştur. Göçmen kadınlar için yabancı bir

ülkede yaşamının getirmiş olduğu ikamet ve çalışma izni sorununun yanı sıra vize işlemlerinin maddi ve manevi yükü oldukça ağırdır. Bu yükten kurtulmak isteyen göçmen kadınlar, Türk vatandaşı erkekler ile uluslararası evlilikler yaparak Türk vatandaşlığına geçmeyi tercih etmiştir. Yani, söz konusu göçmen kadınlar için uluslararası evlilikler, Türkiye’de kalmak için bir yaşam stratejisi haline gelmiştir (Ekiz Gökmen & Dedeoğlu, 2014, s. 168). Özellikle Türkiye gibi “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayanları” yabancı olarak kabul eden bir ülkeye gerçekleşen insan hareketlerinde ve vatandaşlığa kabulde evlilik, oldukça önemli ve stratejik bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır (Deniz &Özgür, 2013, s. 153).

Yabancı evliliklerin sadece Türkiye’ye çalışmak amacıyla gelen göçmen işçiler yoluyla meydana geldiğini söylemek yanlış bir tutumdur. Özellikle son dönemlerde teknolojik gelişmelerle birlikte daha çok karşılaştığımız sosyal paylaşım ağları, evlilik siteleri, sanal arkadaşlık siteleri, evlilik programları, arkadaş bulma siteleri vb. çevrimiçi uygulamalar bulunmaktadır. Bu siteler ve uygulamalar ile sınır kavramı ortadan kalmış, başka ülke vatandaşları ile tanışma ve iletişim kurma kolay hale gelmiştir. Buna ek olarak uluslararası evlilik ajanslarının yaygın olarak tercih edilmesi ve ulusal televizyon kanallarında bulunan evlilik programlarına katılan yabancı uyruklu kişilerin Türklerle evlenmek istediklerini ilan etmeleri mevcut durumun değiştiğini göstermektedir (Özen, 2018, s. 36). Bu sebeple teknolojinin sağladığı bu imkânlar doğrultusunda tanışıp evlenen çiftlerin sayısı da göz ardı edilmemelidir. Örneğin Mardin’de son yıllarda internet üzerinden tanışıp evlenen çiftlerde büyük bir artış kaydedilmiştir. Sadece 2010 yılının ilk on ayına bakıldığında, 150 çiftin internet üzerinden tanışıp evlendiği belirtilmiştir. Mardin Belediyesi Evlendirme Dairesi’nin açıklamalarına göre, internet üzerinden yabancı uyruklu kadınlarla tanışılarak yapılan evliliklerdeki artışla beraber, son 2 yılda 400’ün üzerinde yabancı uyruklu kadın Mardin’e gelin olarak gelmiştir. (Duygulu, 2013, s. 13). Duygulu’nun aktardığı bu bilgiler incelendiğinde, 2010 yılında internet üzerinden tanışılarak yapılan evliliklerin Mardin ili istatistikleri bulunmaktadır. Yapılan araştırmanın yılına bakıldığında on yıl öncesine ait olduğu görülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında, son on yılda gelişen teknoloji ve diğer illerde göz önüne alındığında, internet ortamında tanışarak evlenmeye karar veren çiftlerin sayısında ciddi bir artış yaşandığı konusunda fikir birliği oluşabilir.

Önceleri toplumumuzda, Türk erkekleri ile yabancı uyruklu kadınlar arasında gerçekleşen uluslararası evlilikler daha ön plandaydı. Bunun temel sebebi, kültürel norm ve değerlerin, kadınların başka ırktan ve dinden erkeklerde evlenmesini zorlaştırmasıdır. Son yıllarda değişen toplumsal yapıyla birlikte, geçmişteki tabular yıkılmış veyabancı erkeklerle yapılan evliliklerde de artış yaşanmıştır (Süleymanov, 2009, s. 12). Kültürel değerler göz önüne alındığında, erkeklerin yabancı eş ile olan evliliğine, Türk toplumunun daha fazla tolerans sağladığından söz edilmektedir. Önceki yıllara kıyasla hala yabancı ulustan bir bireyle evlenme söz konusu olduğunda Türk erkeklerinin, Türk kadınlardan sayıca fazla olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca Muttarak'ın belirttiği gibi erkeklerde sosyal hareketliliklerin fazla olması, grup dışından kişilerle tanışma fırsatı da arttırmaktadır (akt. Özen, 2018, s. 36). Bu yargıları destekler nitelikte TÜİK'in 2022 yılı istatistikleri şu şekildedir:

Toplam evlenmeler içinde yabancı kişiler ile evlenmeler incelendiğinde, yabancı damatların sayısı 2022 yılında 6 bin 161 olup toplam damatların %1,1'ini oluştururken yabancı gelinlerin sayısı 28 bin 571 olup toplam gelinlerin %5,0'ini oluşturmaktadır. Yabancı damatlar uyruklarına göre incelendiğinde, yabancı damatlar içinde %24,9 ile Alman damatlar birinci sırada yer alırken %20,5 ile Suriyeli damatlar ve %5,7 ile Avusturyalı damatlar şeklinde devam etmektedir. Yabancı gelinler uyruklarına göre incelendiğinde, yabancı gelinler içinde %13,2 ile Suriyeli gelinler birinci sırada yer almaktadır. Suriyeli gelinleri %11,1 ile Özbekistanlı gelinler ve %8,9 ile Azerbaycanlı gelinler izlemiştir.

Türkiye, son yıllarda Suriye'deki siyasal ve ekonomik istikrarsızlıkların etkisiyle Suriye'den gelen milyonlarca mülteciyi kabul etmiştir. Mart 2011'de Suriye'de iç savaşın başlamasından bu yana milyonlarca Suriyeli vatan topraklarını, evlerini terk ederek komşu ülkelerin yanı sıra Kuzey Afrika (özellikle Mısır) ve Avrupa ülkelerine göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye, 7,2 milyon (7,245,754) nüfusu ile yerinden edilmiş kişi sayısının en fazla olduğu, küresel olarak en fazla sayıda mültecinin menşei ülkesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Harunoğulları, 2021, s. 354). Suriye nüfusunun 3 milyon kadarı da Türkiye'de mülteci olarak yaşamaktadır. Bu durum, yabancı evliliklerde Suriye uyrukluların oranını artırmaktadır ki, yabancı evliliklerde Suriye uyrukluların önemli bir oranı oluşturduğu görülmektedir (Altun & Tunç, 2016, s. 2). On yılı aşkın süredir

ülkemizde yaşanan bu göçler, toplumumuzun sosyokültürel yapısı ile birlikte aile yapısında da değişimleri meydana getirmiştir.

Suriye’deki savaş; tüm dünya savaşlarındaki gibi erkek nüfusunu azaltırken kadın sayısını artırmış ve beraberinde “kadınlaşma”yı getirmiştir. Öyle ki, Türkiye’yi tercih eden Suriyeli ailelerde kadın sayısı çoktur. Göçle gelen bu kadınlar, Türkiye’ye gelip Türk erkeklerle evlenmekte ve “evlilik göçü” ünü oluşturmaktadırlar. Aynı zamanda bu kadınlar, toplum normları çerçevesinde “yabancı eş/kadın” ya da “Suriyeli kadın/gelin” vb. ifadelerle kendilerine yer bulmaktadır (Çerikan, 2018, s. 342). İç savaş nedeniyle Suriye’den Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli kadınlar, ev sahibi toplum tarafından kabul edilme, güvenli ve sağlıklı bir yaşam mekânına kavuşma, ekonomik sıkıntıların üstesinden gelme gibi sebeplerle sınır ötesinden farklı kültüre mensup erkeklerle evlilik yapmayı tercih etmiştir (Harunoğulları, 2021, s. 358). Bu evlilikler, Suriyeli kadınlar için kurtarıcı nitelikte görünse de beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. Bu sorunların başında dil sorunları gelmektedir. Türkçeyi bilmeyen bir kadın ile Arapça bilmeyen bir erkeğin anlaşması ancak beden dili ile gerçekleşebilir. Önemli problemlerden birisi de Suriyeli kadınların yaşadığı psikolojik sorunlardır. Bu sorunları Çerikan (2018), şu şekilde ifade etmektedir;

Türklerle yaptıkları evlilik sayesinde maddi olarak iyi bir yaşama kavuşma hayali kuran mülteci kadınlar, ne kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, ne de kendisinden beklenti içinde olan ailelerine yardım edebilmektedirler. Dolayısıyla evlilikler onlar için hayal kırıklığı ile sonuçlanmaktadır. Hatta evlendiklerinde karşılaştıkları birçok problem vardır. Bu problemlerden biri, evlendikleri kişilerin yaşça kendilerinden oldukça büyük olması ve birçoğunun ikinci eş olarak yeni evine girmesidir. Eş oldukları adamın, adamın ilk eşinin, varsa ilk eşten çocuklarının sorumluluğunun altına giren bu kadınlar, yer yer şiddete de maruz kalmaktadırlar. Kendilerine barınacak yer bulup temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptıkları evliliklerle, sağlam olmayan psikolojileri daha da bozulmuştur (s. 343).

Uzun yıllardır varlığını sürdüren Suriyeli göçmenlerle evlilik sorunu, halen bir sistem üzerine oturtulmuş sayılmaz. Suriyeli kadınlar ile evlenen ya da onları ikinci eş olarak kabul ederek aile düzenini bozan, resmi bir dayanağı olmayan bu evlilikler, toplumumuzdaki değer yargılarını bozarak aile yapısında değişimlere sebep olmaktadır. Türklerin Suriyeli mülteci kadınlarla yaptıkları bu evlilikler, Türklerin sosyal kodlarını değişikliğe uğratarak çokkültürlü aile yapısına zemin hazırlamaktadır. Yabancı kişilerle

gerçekleştirilen evliliklerin büyük bir kısmının Suriyeli göçmen kadınlarla yapılıyor olması bu gibi sorunları gündeme getirmektedir.

Yabancı evliliklerle, yabancı eş seçmede her iki taraf için bazı etkenler bulunmaktadır. Günümüzde Türk topluluklarında kadınların yabancı erkeklerle evlenme gerekçelerini Süleymanov (2009, s. 12) şu şekilde açıklamaktadır:

1. Yabancıların daha doğal ve rahat olmaları,
2. Kültürel-ekonomik imkânlarının ve sosyal haklarının ortalamanın üzerinde olması,
3. Kendine güvenli, komplekslerinin az olması,
4. Özenti,
5. Yurt dışında kalma hayalleri için basamak olarak kullanma,
6. İyi anlaşp, uyumlu olmaları.

Ayrıca daha iyi eğitim alma, iş bulma ve refah arayışı, güvenli yaşama, çevresinin ve siyasal yönetimlerin baskıdan kurtulma gibi gerekçeler yabancı ülkeden biriyle evlenmeyi motive eden faktörler arasında yer almaktadır (Deniz & Özgür, 2013, s. 153). Türk erkekleri ile evlenmeyi tercih eden kadınların da aynı faktörlerden etkilendiğini söylemek mümkündür. Buna ek olarak, yabancı kadınların vatandaşlık almak gibi hedefleri olduğu da bilinmektedir. Yabancıların evlilik yoluyla Türk vatandaşı olma şartları 5901 Sayılı Vatandaşlık Kanununun 16. maddesine göre düzenlenmiştir. Bir yabancının Türk Vatandaşlığı kazanılabilmesi için aşağıdaki şartları taşıyor olması gerekmektedir:

- 1.Vatandaşlık başvurusunda bulunacak olan yabancının en az 3 yıl Türk vatandaşı ile evli olması ve evliliğin devam ediyor olması;
- 2.Eşlerin aile birliği içinde yaşıyor olması;
- 3.Yabancının evlilik birliğine aykırı hareketlerde bulunmaması;
- 4.Yabancının kamu güvenliğini tehdit edecek bir halinin bulunmaması.

5.Yabancınn vatandaşlık için başvuru yapması (Mülteci Derneği, 2022)

Genel anlamda yabancılarla yapılan evliliklerde, iki tarafında birbiri ile anlaşabilmesi ve sağlıklı bir aile kurması önemlidir. Çünkü bu kültürel farklılıklar içinde dünyaya gelen çocukların, bir birey olarak toplumda yer alabilmesi için sağlıklı bir ortamda yetişmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda bu tür evliliklerde milli kimlik açısından doğabilecek sorunlar, ailede en çok çocukları etkilemektedir. Süleymanov (2009), bu tür evliliklerin milli kimlik açısından incelendiğinde önemli bir hususun altını çiziyor. Sayıları az da olsa karma evlilikler, karma özellikler taşıyan yeni tip bir toplumun oluşmasına yol açabilir mi? Bu soruya cevap verebilmek için ise bu tür evliliklerden doğmuş çocukların milliyet tercihlerinin incelenmesi gerektiğine de dikkat çekiyor. Bu durumun incelenebilmesi için çocukların kendi tercihlerini yapmasına müsaade eden bir aileye sahip olması gerekir. Ancak günümüzde, kültürler arası evliliklerde her birey, kendi kültürel normlarını çocuklarına aktarmak istemektedir. Bu sebeple çokkültürlü aileler için belli başlı yetiştirme tarzları ortaya atılmıştır. Romano'ya göre karma evliliklerde çocuk yetiştiren çiftler 3 başlık altında incelenebilir. Bunlar;

1. Bulundukları yerdeki gelenekleri takip edenler
2. Bir ebeveynin yaşam tarzını benimseyenler
3. Ebeveynin doğal davranması ve büyüdüğü zaman çocuğun seçimi kendisinin yapmasına izin verenler şeklinde sıralanmaktadır(akt. Kalender, 2021, s. 36).

Kültürler arası evliliklerde görülen bu seçeneklerde genel olarak ilk durumun seçilmesi ebeveynler için daha olağandır. Ayrıca bu seçenek, çocukların bulundukları ortama daha kolay adapte olması açısından da önemlidir. İkinci durumda ise ebeveynlerden biri kendi kültürünü çocuğuna öğretmek ve yaşatmak istemektedir. Baskın tarafın bu durumda daha etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ebeveynler dışında ailelerin de etkisi bu aşamada kendini gösterebilir. En basit örneğiyle yeni doğan çocuğa verilecek isime karar verilme aşamasında ailelerin etkisi çok fazladır. Her iki taraf için de önemli olan bu konuda ebeveynlerin kendi kültürlerine ait baskın isimleri tercih etmek istemeleri normal bir durumdur. Ancak ortak bir şekilde bu duruma karar vermeleri, çocuğun gelecek yaşamı göz önüne alındığında son derece önemlidir (Kalender, 2021, s. 36). Türk toplumunun

uzun yıllardır sahip olduğu değer yargıları, Türklerin bu konuda daha baskıcı davranmasına neden olabilir. Özellikle yabancı eşlerle yapılan bir evlilik sonucu Türkiye’de yaşamaya devam ediliyorsa çocukların Türk kültürü çerçevesinde büyümesi tercih edilmektedir. Bu durumun temel sebebinin Türklerin milli kimliklerine verdiği değer olduğu aşıkârdır. Üçüncü seçenek ise tamamen çocuğun özgür iradesine bağlı davranmasıdır. Ancak bu durumda çocuğun yaşadığı topluma ve kültürüne adapte olma konusunda zorluklar yaşama ihtimali yüksektir.

“Evlilik Yoluyla Irksal ve Dini Kesişmeler” üzerine araştırma yapan Ayan (2012), çalışmasında çokkültürlü evliliklerde dünyaya gelen çocukların maruz kaldığı bazı zorlukları şu şekilde aktarmaktadır:

Aslında, milletler arası evlenme içevlilikten daha zordur, çünkü karma soydan gelen çocuklar her iki tarafı da seçmekte zorlanırlar. Böylece irksal olarak karmaşık, dinsel olarak ise kaybolmuş hissederler ve ailelerinin dini ve ırkı arasında bir seçim yapmak yerine, ikisini de reddederek kendilerine yeni bir kimlik bulmayı tercih ederler. Dahası, milletler arası evlenmenin artmasında rol alan en önemli sebeplerden biri gençleri geleceğin ırklar arası, etnikler arası, dinler arası asi ve itaatsiz bireyler yapan bu karmaşadır... Fakat asıl sorun milletler arası evli çiftlerin çocuklarıdır. Çünkü böyle çocukların kimlik sorunları vardır. Hangi gruba ait olduklarından emin olamadıkları gibi hiçbir grup tarafından da kabul edilmezler. Bir yere ait olmama hissi yabancılaşma ve kendine olan güvenin az olduğu hissini yaratır. Böyle çocuklar melez, sıra dışı insan, soyu karmadır. Aileler arasında çocuğun hangi kültürde büyüülmesi, hangi dine ve geleneğe bağlı kalması gerektiğiyle ilgili görüş ayrılıkları olabilir. Fiziksel özellikler başka sorunlara neden olabilir. Çocuk anneye ya da babaya benzemeyebilir ve bu da onun kendini farklı hissetmesine ve kendi kimliğinden emin olmamasına yol açabilir. Bu faktörler çocuğun sosyal davranışlarını etkileyen kişilik bozukluklarına sebep olabilir (s. 174).

Ayan’ın da aktardığı gibi çokkültürlü ailelerin çocukları hem günlük hayatlarında hem de sosyal hayatlarında birçok zorluk yaşamaktadır. Bu tür zorluklar karşısında kendisini yabancılaşmış hisseden çocuklar, topluma adapte olma konusunda ebeveynlere göre daha geriden gelmektedir. Ayrıca çevresinden gördüğü tutumlara karşı daha hassas davranır ve bu da adapte olma sürecini uzatabilmektedir. Özellikle okul ortamında karşılaştıkları olumsuz davranışlar, çocuklarda derin etkiler bırakabilir. Bu olumsuzluklarla karşılaşmamak adına okullarda çokkültürlü eğitim uygulamalarına yer vermek son derece önemlidir. Çokkültürlü eğitim aracılığıyla çocukların farklı dil, din, kültür, sınıf veya cinsiyetten olanlara karşı ön yargılı davranmak yerine, birlikte yaşamayı öğrenmeleri

amaçlanmaktadır. Hedeflenen amaca ulaşmanın en kısa yolu ise kamu kurumları ve okulların işbirliği yaparak bu duruma uygun demokratik bir toplum inşa etmektir (İlbars Hanta, 2019, s. 3)

Türk aile yapısına çokkültürlülük bağlamında bakıldığında, geçmiş yıllara göre sürekli bir artış yaşandığının TÜİK verilerinden anlaşılmaktadır. Ülkemizde son yıllarda yabancı evliliklere, özellikle Türk erkekleriyle evlenerek Türkiye’de yaşamaya başlamış yabancı uyruklu kadınlara daha sık rastlanmaktadır. Bu durum ile birlikte; kültürel etkileşim, evlilik yoluyla kültür aktarımı, kültür çatışması, Türk aile yapısında meydana gelen değişiklikler (Altun & Dinç, 2016, s. 1) ve çokkültürlü aile yapısı gibi kavramlardan söz edilmeye başlanmıştır. Toplumumuzun aile yapısındaki bu değişiklikler, çokkültürlülük olgusunun aile kavramı üzerinde kabul edilebilirlik seviyesini de arttırdığını söyleyebiliriz. Artık Türk toplumlarında yabancı bir gelin veya yabancı bir damadın kabullenilmesi daha kısa sürede gerçekleşmektedir.

Ait olduğumuz kültürden farklı bir ortamda yaşamak hatta evlilik gibi ciddi bir ilişkiye adım atmak her açıdan bakıldığında zordur. Din, dil, mezhep, milliyet, kültür vb. bakımdan birçok farklılık barındıran iki bireyin aile bağıyla birbirine bağlanması beraberinde birçok sorunu da getirir. Bu yüzden bireylerin gruplar arası evlilikler yapması farklılıkların ve bazı engellerin olmayacağı ya da ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Türk-Kürt, Alevi-Sünni grupları arasında yapılan evliliklerde bu durum net bir şekilde görülmektedir. Farklılıklar ve engellere rağmen evlenen çiftlerin evlilikleri üzerinde ciddi bir baskı oluşmaktadır (Kalender, 2018, s. 33). Bu baskılar yalnızca dil ya da dini inanç konusunda değil, duyguların ifade edilmesi, çatışmaların ifade edilmesi ve yönetilmesi, çocuk yetiştirme gibi ebeveynlik rolleri, ne zaman ve hangi özel günlerin kutlanacağı gibi pek çok konuda farklılıkları içinde barındırabilmektedir (Sullivan & Cottone, 2006, s. 142). Bu tür çatışmalar yaşayan aileler için psikolojik danışmanlık önemli bir konudur. Farklı kültüre sahip iki bireyin bir arada yaşayabilmesi kolay değildir ve bu durumda destek almaları olağan bir durumdur. Ancak psikolojik danışma sürecinde, farklı kültürel değere sahip bu aileler ile çalışırken dikkat edilmesi gereken önemli hususlar bulunmaktadır. Sue ve Sue (2008), bu hususları şu şekilde sıralamaktadır:

1. Yardım talep eden aileler farklı birçok kültürel değerlere sahip olabilirler. Grupların değerlerinin soydan gelip gelmediği, birey merkezli olup olmadığı hem aile için hem de psikolojik danışman için ele alınması gereken önemli tanımlardır.
2. Aileler, kültüründen, sosyal alanlarından ve politik boyutlarından ayrı düşünülemezler. Geleneksel tanımlar, çekirdek aileleri heteroseksüel yapıda, uzun soluklu, kendi biyolojik bebeklerini dünyaya getiren, babanın ekonomik desteği sağladığı aileler olarak tanımlamaktadır.
3. Psikolojik danışman kendisinden farklı etnik grupla çalışırken ailenin, aile kavramını nasıl tanımladığına, ailenin sahip olduğu değerlerin neler olduğuna dair detaylı bilgi almalı ve fazlaca aileye odaklanmalıdır.
4. Geleneksel kültürel aile yapısı ve geniş aile bağlarına özellikle dikkat edilmelidir. Azınlık olan ailelerle çalışırken eş, ebeveyn çocuk, kardeş ilişkilerine farklı bir kültürel bakış açısıyla bakılmalıdır.
5. Psikolojik danışman kendi bakış açısından bakarak ailelere önyargı ile yaklaşmamalı ve yargılamamalıdır.
6. Birçok azınlık gruplarında, kadının annelik rolü eş rolünden daha fazla önem taşımaktadır. Örneğin ailedeki çocukların varlığı çiftlerin bir arada kalmasını sağlıyor olabilir, bu nedenle annelik daha ön plana çıkan bir rol olabilir. Sosyal eşitliğe inanan psikolojik danışman bu durumda eşler arasında eşitliğe dayanan bir ilişki olmadığı gerekçesiyle çiftin sağlıklı bir ilişkileri olmadığı konusunda onları yargılamamalıdır.
7. Psikolojik danışman danışanın azınlık grubunda ve kültüründe yer alan ve danışana destek olabilecek bağlantıları ve yapıları araştırmayı unutmamalıdır. 8. Yardım birçok farklı şekilde yapılabilir. Psikolojik danışma sürecinde amaçlar ve teknikler danışanların ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Psikolojik danışmanlar, alışkın olmadıkları yönde davranmak yerine her zaman uyguladıkları yöntemleri uygulamaya devam etmek isteyebilirler. Ancak burada danışanın ihtiyaçları ön planda olmalıdır.
9. Aileler ve danışanlar için etnik kimliğin önemi değerlendirilmelidir. Genç bireyler ve yetişkinler arasındaki birçok gerilim ve çatışma genellikle kültür çatışmasından kaynaklanmaktadır. Bu çatışmalar patolojik değildir. Kültürleşme etkili bir güçtür ve özellikle çocuklar akranları tarafından etkileneceklerdir.
10. Etkili bir psikolojik danışman, danışanların farkındalıklarını artırmalı ve destek kaynaklarını (aile, arkadaş, dini inanç) kullanabilmelidir. Hem danışan hem de psikolojik danışman farklı etnik gruplara sahip olmanın hem avantajlarının hem de dezavantajlarının farkında olmalıdır.

11. Azınlık grubundan bir birey ya da aile ile çalışırken psikolojik danışman yaratıcı olmalı ve ailenin ihtiyacına göre uygun müdahale teknikleri geliştirebilmelidir. Örneğin dolaylı iletişimin hâkim olduğu geleneksel Asya kökenli Amerikalı ailelerle çalışılırken direk yüzleştirmeler ve yorumlamalar yerine daha ince nüansların yakalandığı ve dolaylı iletişimin tercih edildiği yollara başvurulabilir (ss. 205-207).

Çokkültürlü bir topluma dönüşen Türkiye’de birçok örf, adet ve gelenek bulunmaktadır. Aileler gelenek ve göreneklerini kendi kültürüne göre yerine getirmek isteyebilir ve bu durum çiftler arasında anlaşmazlığa sebep olabilir (Tabakçı & Parlar, 2018, s. 60). Ancak tüm karşılıklı ilişkilerde olması gereken sevgi, saygı, anlayış, empati gibi duyguların çokkültürlü ailelerde de olması, tüm zorlukların aşılmasına ve farklılıklarla bir olabilmeye imkan sağlayabilir. Ancak evlilikte uyum sürecini teşvik etmek ve karşılıklı anlayış göstermek için eşlerin diğer değer sistemlerine tolerans göstermesi ve sıklıkla kendi değerlerinden vazgeçmesi gerekebilir. Murataj (2020, s. 66), “Bir eşin diğerinin geleneklerini benimseme konusundaki kültürel davranışlardan vazgeçmesini Tseng, ‘tek taraflı bir adaptasyon’ olarak adlandırmaktadır.” Eşlerin kendi değerlerinden vazgeçmesi, farklılıkların kabul edilmesinden ziyade onların görmezden gelinmesine yol açmaktadır. Hâlbuki yabancı evliliklerde, aile içinde çıkabilecek sorunları ve tartışmaları önlemek adına karşı tarafın kültürüne uyum sağlamak her iki taraf içinde son derece önemlidir.

Türkiye’nin çokkültürlü aile yapısı hakkında ilerleyen yıllarda nasıl bir yol izleyeceğine dair bir öngörü olmamasıyla birlikte içimizdeki bu farklılıklarla beraber kültürel çeşitliliğimiz artmakta ve Türk aile yapısında gözle görülür değişimler meydana gelmektedir.

3.4. Çokkültürlü Aile Yapısının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Çokkültürlü bir toplum, farklı etnik yapıya sahip grupların bir arada yaşadığı bir toplumdur, dolayısıyla kültürel çeşitlilik açısından zengin bir toplumluluk olarak ifade edilmektedir. Ancak çeşitli etnik gruplardan insanların bir arada yaşaması sanıldığı kadar kolay olmadığından çokkültürlü bir toplumun sosyal entegrasyon konusunda zorluklarla karşı karşıya kalması kaçınılmazdır. Bu bölümde, çokkültürlü bir yapıya sahip toplulukların ve bu topluluklarda meydana gelen çokkültürlü aile yapısının bireysel ve toplumsal açıdan olumlu ve olumsuz yönlerine değinilecektir.

Çokkültürlülük adı altında değişen toplumsal yapı ve aile kültürünün, toplumların gelişme sürecine birtakım faydalar sağladığını görülmektedir. İlk olarak, günümüzün küreselleşen dünyasına ayak uydurmayı ve kültürel çeşitliliği tanıyan bir toplum olmayı sağlayan temel faktör olarak işlev görmektedir. Küreselleşme ile yakından ilgili olan çokkültürlülük, birbirleriyle daha fazla temas etmek zorunda kalan toplumlarda duygudaşlık ve hoşgörü gibi kavramların gelişmesinde son derece etkilidir. Özellikle Kore toplumunun sahip olduğu geleneksel tek ırk bilincini zayıflatmak ve küreselleşme çağına ayak uydurarak ulusal üstünlük veya aşağılık bilincini hafifletmek için bir fırsat olarak kullanılabilir.

Yabancıların tanınmasında ve yabancılara karşı ayrımcılığın ortadan kalkmasında ‘aile’ faktörü önemli bir yere sahiptir. Toplumun temel yapısını oluşturan aile sisteminde yaşanan etnik farklılıklar, farklı kültürlerin benimsenmesini kolaylaştırarak yabancıların toplumsal olarak kabul görmesi sürecine katkı sağlamaktadır. Özellikle Kore gibi doğum oranlarının oldukça düşük olduğu ülkelerde, düşük doğum oranı sorununa çözüm olarak uluslararası evlilikler öne sürülmektedir. Çokkültürlü bir ailede dünyaya gelen çocukların iki farklı kültürü doğrudan deneyimlemesi ve iki farklı dili bir arada öğrenmesi, çocukların bireysel gelişimlerine faydalı bir durumdur. Aynı zamanda farklı bakış açılarına sahip çocuklar, eşitlik ve ırkçılık gibi konularda daha bilinçli hale gelmektedir.

Toplumsal olarak bakıldığında, kültürel açıdan renkli bir çevrede bulunun insanlar, farklı kültürdeki insanlarla etkileşimde bulunabilir ve bunu kendilerini geliştirmek adına bir fırsat olarak kullanabilir. Yaşadıkları toplumda deneyim edemeyecekleri fırsatları farklı kültürdeki insanlarla sosyalleşerek deneyim edebilir, yani kültürel çeşitliliği kendilerini geliştirmek için kullanabilir. Günümüzçokkültürlü toplulukları yüksek sosyal canlılık ve dinamizm ile karakterize edilmektedir. Büyük gelişmiş ülkelere bakıldığında, göçmenlik niteliklerine yaş sınırlaması getirerek resmi yaştaki kişilerin göçünü teşvik ederek toplumların canlılığını ve dinamizmini arttırmasında bunu bir araç olarak kullanmaktadır. Bunun yanı sıra evlilik göçmenleri ve çocukları, geldikleri ülke ile mevcut ülke arasında köprü görevi görerek iki ülke arasındaki diplomasinin sağlanması ve diğer ülkenin uluslararası statüsünü yükseltmesine yardımcı olabilir. Bu açıdan bakıldığında çokkültürlü bir toplumda yaşamının ve çokkültürlü bir aileye sahip olmanın toplumsal açıdan bir avantaj olduğu açıktır.

Çokkültürlülüğün toplumsal ve bireysel olarak sağladığı faydaların yanı sıra toplumu etkileyen bazı olumsuz yönlerinin olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Bu olumsuz etkilerin başında kültürel değerlerin zayıflaması ve zamanla asimilasyona uğrama gerçeği gelmektedir. Bazı toplumlar yabancıları oldukları gibi kabul ederken bazı toplumlar asimile politikası uygulayarak yabancıları kendi bünyelerine katmaya ve kendi kültürel değerlerini benimsemeye mecbur bırakmaktadır. Özellikle çokkültürlü ailelere bakıldığında, aile bireylerinden en az birinin kendi kültüründen vazgeçerek mevcut kültüre ayak uydurmak zorunda kaldığı görülmektedir. Bu durum, zamanla kendi kültüründen kopan bireylerin asimilasyona uğramasıyla sonuçlanmaktadır. Aksini düşünecek olursak, farklı kültüre sahip insanlar, topluma ayak uydurmaktansa kendi gibi düşünen ve benzer kültürel kimliğe sahip insanlarla bir arada olmayı tercih edecektir. Bunun sonucunda mevcut toplum içinde farklı grupların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu durumun en belirgin sonucu Kore genelinde şekillenmeye başlayan etnik mahallelerdir. Seul'ün değişen kentsel coğrafyasında karşımıza çıkan bazı örnekler ise şu şekildedir: Banpo 4-dong (반포 4-동) Seocho-gu'daki Fransız Okulu yakınında Sore Köyü (서래마을) olarak adlandırılan bir tür "Fransız köyü" oluşmuştur. Sore Köyü, büyük bir Fransız nüfusu barındıran ve Avrupa tarzı restoranların yanı sıra şarap imalathaneleri ve kafelerin ana caddesi boyunca yer aldığı küçük bir Fransız yerleşim bölgesidir. Yongsan-gu (용산구) bölgesi Ichon-dong (이촌동) mahallesinde bir "Küçük Tokyo" ortaya çıkmıştır. Bu Japon Mahallesi, 1965 yılında Kore ile Japonya arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin ardından elçilik personeli ve yabancılar tarafından kurulmuştur. "Küçük Tokyo", Japon yiyecekleri ve ekmeğinin yanı sıra Suşi, Ramen, Tonkatsu ve İzakaya gibi geleneksel Japon yemeklerinin tanıtımını yapan Japonca tabelaların bulunduğu şirin bir mağaza ve restoran kümesidir. Yeonnam-dong (연남동) bölgesi, Sodemun-gu (서대문구) ise bir Çin mahallesine dönüşmüştür. Bölge, tamamen otantik Çin yemekleri sunan, Çinli göçmenler tarafından işletilen Çin restoranlarıyla doludur. Orta Asyalılar, Moğollar ve Ruslar ise Gwanghui-dong (광희동), Dongdemun-gu (동대문구)'da kendi topluluklarını oluştururken İtewon (이태원)'da Asyalı ve Afrikalı

Müslümanlar, mahallenin tepesinde bulunan görkemli caminin yakınına yerleşmişlerdir (Choi, 2010, s. 53).

Türkiye’de ise birçok yabancıya ev sahipliği yapan İstanbul örnek verilebilir. Asya ve Avrupa’yı birbirine bağlayan köprü niteliği gören İstanbul, yabancılar için hem çalışmak hem de yatırım yapmak için tercih edilen ilk rotadır. Zengin tarihi, gelişmiş yapısı ve renkli eğlence dünyası ile yabancılara her türlü imkânı sağlaması, İstanbul’u çekici kılan faktörlerin başında gelmektedir. Bunun yanı sıra turizm bölgeleri olarak özellikle Ege ve Akdeniz farklı milletlerden insanların yoğun olarak yaşadığı yerlerdendir. Bunlara ek olarak belirgin hale gelen Kürt vatandaşlarının yaşadığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi örnek gösterilebilir.

Çokkültürlü bir toplumun olumsuz yönleri arasında düşük gelirli ve vasıfsız işçilerin göçü büyük bir yer kaplamaktadır. Ucuz iş gücü olarak görülen mülteciler ve kayıtsız vasıfsız işçiler, işsizlik sorununun bir parçası olarak görülmektedir. Zor ve kirli işleri yerli işçilere göre daha az maliyetle yapmaları işgücü piyasasında daha fazla tercih edilmelerini sağlamaktadır. Sayıları hızla artan göçmen işçiler, mevcut düşük gelirli çalışanların ücretlerini düşmesine, göçe karşı çıkan siyasi çatışmalara, göçmenlerin uyum sağlayamaması ve yoksul nüfusun daha da artmasına neden olabilmektedir.

Bir diğer önemli nokta ise yabancı evliliklerin artmasıyla birlikte meydana gelen yasadışı uluslararası evlilik suçları ve dolandırıcılık olasılıklarının artmasıdır. Özellikle uluslararası evlilikleri endüstri haline getiren Kore toplumu, ajanslar ve şirketler tarafından dolandırılan erkeklerin ve evlenme ümidiyle Kore’ye gelerek hayal kırıklığına uğrayan göçmen kadınların sorunlarıyla baş etmek zorunda kalmaktadır. Göçmen kadınların yaşadığı zorluklar bundan daha fazlasını kapsamaktadır. Dil veya yaşam tarzı farklılıklarından kaynaklanan kültürel çatışmalar, ev ekonomisindeki zorluklar, ayrımcılık ve önyargı, çocuk yetiştirme ve eğitimdeki zorluklar, eşleri ve kayınpederleriyle çatışma deneyimleri, kişisel ihmal ve aile içi şiddet, insanlık dışı muamele, eşler arasında sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalmaları başlıca sorunlardır. Kültürel farklılıklardan kaynaklanan iletişim güçlükleri ve dil sorunları nedeniyle eşler ve aile bireyleri arasında yaşanan çatışmalar, aile parçalanması ve boşanma ile sonuçlanmaktadır. Türkiye’deki durum ise daha çok vatandaşlık almak için yapılan sahte evlilikler ve mağdur edilen mülteci kadınların yaşadığı zorlukları kapsamaktadır. Bunun

yanı sıra, çokkültürlü ailelerde dünyaya gelen çocukların toplum tarafından hoş karşılanmaması ve özellikle okul çağındaki çocukların okul ortamında zorbalığa uğraması çözüm bulamamış sorunların başında gelmektedir. Dış görünüş farklılıklarından dolayı zorbalık ve yabancılaşıma sorunları ile karşı karşıya kalan çocuklar, kendi kimliklerini oluşturmakta zorlanmaktadır. Çokkültürlü eğitimin gerekliliği yadsınamaz bir gerçek olmanın yanı sıra uygulama konusunda da eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Toplum açısından bakıldığında çokkültürlülük ve artan sayıdaki uluslararası evlilikler, kültürel değerlerin korunması ve gelecek nesillere doğru şekilde aktarılmasında büyük bir tehlike arz etmektedir. Önlem alınmadan ve bir sınırlama getirilmeden çokkültürlülüğün artmasına izin vermek, iç içe geçmiş toplumları ve kültürel değerlerini kaybetmiş ülkeleri meydana getirmekten başka bir işe yaramayacaktır. Bu düşünce, yabancıların dışlanması veya ülkeye girişlerinin engellenmesi gibi algılanmamalıdır. Göç çağı olarak nitelendiren günümüz çağında, küreselleşmenin etkileri her alanda kendini göstermeye başlamıştır. Bu sebeple yabancı akışını olumlu yönde kullanmak, toplumların gelişimine fayda sağlayacak bir durumdur. Gerek uluslararası şirketlerin yatırım yaptığı ülkelere sağladığı ekonomik kazançlar gerek turizm sektörünün ülkenin tanınmasına sağladığı faydalar, çokkültürlülük olgusunun toplumlar için artıları olarak görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEY KORE VE TÜRKİYE’NİN ÇOKKÜLTÜRLÜ AİLE BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. Kore ve Türkiye’nin Toplumsal Yapı Bakımından Karşılaştırılması

Kore’nin toplumsal yapısının anlaşılmasında coğrafi konumu önemli bir yere sahiptir. Kore üç tarafı denizlerle çevrili yarımada olması itibarıyla Çin ve Japonya arasında bir nevi köprü görevi görmüştür. Aynı zamanda önemli ticaret yollarının kesiştiği yerde bulunması, Kore’nin Uzak Doğu’daki stratejik önemini daha fazla artırmıştır. Mançurya ve Rusya’dan gelen ana kara yollarının Kore’de birleşmesinin yanı sıra kuzey ve Asya’nın mühim bölgelerine uzanan demir yollarıda buradan geçmektedir. Bu yüzden komşu devletlerin siyasi çıkarları için hedef aldıkları bir ülke olmuş ve birçok istilaya maruz kalmıştır. Kore yarımadasının jeopolitik durumu, aynı arz dairesi üzerinde bulunduğu, iklimi ve arazisi ile Anadolu yarımadasına çok benzemektedir. Üç kıtanın birleştiği yerde bulunan Anadolu da, istilâ yolları üzerinde kuvvetli bir merkezdir (Jeong, 2010, s. 259).

Çin ve Japonya’nın coğrafi olarak yakın olması, ister istemez bu ülkelerde gelişen düşünce akımlardan etkilenmeyi de beraberinde getirmiştir. Toplumsal yapının gelişmesinde bu akımların etkisi son derece önemlidir. Çin’de ortaya çıkan ve Kore toplumunun yapısal olarak değişmesinde etkili olan Konfüçyanizm düşünce sistemi, Korelilerin yaşam tarzlarından aile yapılarına kadar birçok alanda etkisini göstermiştir. Coson Hanedanlığı, Neo-Konfüçyanist ideolojiyi temelinde kurulmuş ve bu akım o dönemde mutlak bir etki yaratmayı başarmıştır. Sonuç olarak Coson Krallığı, Konfüçyüsçülüğün ortaya çıktığı Çin’den daha Konfüçyüsçü bir ülke haline gelmeyi başarmıştır. Ahlaki değerlerin önemli bir yer tuttuğu Neo-Konfüçyanizm, toplumsal

hiyerarşinin oluşmasında etkin rol oynamıştır. Neo-Konfüçyanizm'in siyasal anlayışına göre tebaanın kralın otoritesine saygı gösterip ona mutlak bağlılık göstermesi gerekmektedir. Krallığın düzgün bir şekilde işleyişi de tebaanın bu sorumluluklarına karşı kral ve yöneticilerinin ülkeyi yönetmek ve yeryüzündeki herkese huzur getirerek karşılıklı bir uyum sağlanmasına dair görevlerini yerine getirmelerinden geçmektedir (Bol, 2008, s. 140). İster halk olsun ister kral olsun herkes sorumluluğunu bilerek yaşamalıdır.

Türkiye, coğrafi konumu açısından Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan, zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla birlikte tarihin her döneminde diğer devletler tarafından saldırılara maruz kalmıştır. Kore toplumunda olduğu gibi Türkiye'de ilişki kurduğu ülkelerden etkilenmiş ve kültürel açıdan zengin bir topluluk haline gelmiştir. Türk toplum yapısında meydana gelen bazı köklü değişiklikler, toplumun şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Şüphesiz ki başta Türklerin yerleşik hayata geçmesi yer almaktadır. Kore toplumu 5000 yıllık tarihini aynı yarımada üzerinde geçirirken Türkler göçme bir yaşam tarzı benimsemiştir. İki ülkenin toplumsal yapılarını arasındaki temel farklardan birisi budur. Göçme yaşam tarzı Türklerin savaşçı bir toplum olmasında etkili olduğu kadar aile bağlarının güçlü olması ve bağımsız bir yaşam sürme (boyunduruk altına girmeyi reddetme) gibi özelliklerin gelişmesinde de etkili olmuştur. Türk toplumunda meydana gelen bir köklü değişiklik ise İslamiyet'in kabulüdür. Nasıl ki Kore'de Konfüçyanizm toplumsal yapıyı değiştirdiyse Türklerde de İslamiyet inancı toplumsal yapıyı değiştirmiştir. Ekonomi, siyasi, hukuki ve sosyal yaşam gibi her alanda İslami gelenek ve görenekler etkili olmaya başlamıştır. İslamiyet'in kabulünden sonra da Türk toplum yapısında sınıfsal farklılıklar olmamış, toplumdaki farklılıklara saygı duyulmuş ve sosyal ayırım veya tabakalaşma gibi insanları ayırıştıran unsurlardan kaçınılmıştır.

Konfüçyanizm etkisinde şekillenen Kore toplumu, günlük hayatlarında Konfüçyanizm'in ahlaki kurallarını benimsemiştir. Özellikle Konfüçyanizm'in temelini oluşturan beş ilişki türü, toplumdaki hiyerarşik yapının oluşmasının temel sebebi olarak görülmektedir. Bu ilişkiler "kral-tebaa, ebeveyn-evlat, karı-koca, kardeşler ve arkadaşlar" olarak belirtilirken toplumdaki ast-üst yapısının şekillenmesinde de bu ilişkilerin etkisi görülmektedir. Bu yapı Kore toplumunda o kadar etkili hale gelmiş ki kullanılan dil de buna göre şekillenmiştir. İş ortamında, okul ortamında ya da aile içinde üst alt ilişkisine

dair kullanılan dil farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, toplumun yapısını düzenleyen Konfüçyanizm kuralların günümüzde de etkili olduğunu gösteren bir kanıttır.

Türklerin toplumsal yapısının şekillenmesinde etkili olan unsur ise İslamiyet inancıdır. İslam ahlakı, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen sistemler bütünüdür. Aile içi ilişkileri, iş ortamındaki ilişkileri ve arkadaş- dost ortamındaki ilişkiler İslam ahlakına göre şekillenirken sevgi saygı ve hoşgörü dikkat edilmesi gereken temel kuralların başında gelmektedir. Toplum içi ilişkileri düzenleyen en önemli unsur saygı ve hürmettir. Bu düşünce İslam inancının bir getirisi olduğundan Kore toplumundaki hiyerarşik sistemden daha farklı bir yere sahiptir. Elbette toplumumuzda da ast-üst ilişkisi ister istemez her alanda bulunması gereken bir yapıdır ve bunun varlığını kabul etmek gerekmektedir. Ancak hiyerarşinin, yani ast üst ilişkisinin sınırları İslam kurallarına göre belirlendiğinden katı bir hiyerarşik sistem bulunmamaktadır. Sosyal alanlardaki ilişkilerde ise insanların örf ve anlayışlarının daha etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Kore halkı diline ve kültürüne sıkı sıkıya bağlı bir topluluktur. Çevre ülkelerden etkilenmesine rağmen kendine has bir kültür geliştirmiş ve uzun yıllar kültürünü korumayı başarmıştır. Çin'in egemenliğinde olduğu uzun yıllar, Japon istila dönemi ve sonunda Kore Savaşı gibi toplumsal ve siyasi sorunların ardından bugünkü şeklini almıştır. Milliyetçilik anlayışı son derece gelişen ve dışa kapalı bir politika izleyen Kore, saf kan inancına sahip bir topluluktur. Bu inanç Kore toplumunu homojen yapısını açıklayan en önemli unsurdur.

Kore ile Türkiye'nin toplumsal yapısındaki en büyük farklardan bir diğeri de Kore'nin homojen yapısına karşın Türkiye'nin uzun yıllar boyunca heterojen bir toplum olarak varlığını sürdürmesidir. Belli dönemlerde içine kapanık bir politika izlemesi Kore'nin etnik kimliğinin homojen yapısını korumuştur. Kore, tarih boyunca yaşadığı istila ve savaşlar nedeniyle zor bir dönem geçirmiştir ve bu zorlukları atlatmak için toplum olarak birlik ve beraberlik gibi birleştirici güçlerden yararlanmıştır. Kısaca Kore toplumunun kolektivist bir toplum olduğunu söylenebilir. Bu durumun en iyi örneği olarak Kore'deki 'biz kültürü' gösterilebilir. Koreliler, ülkelerinden, çocuklarından ve eşlerinden bir başkasına bahsederken 'benim' yerine 'bizim' ifadesini kullanmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda bakıldığında Türk kültürüyle de benzer noktalara sahip olduğunu söylenebilir. Ancak Kore'de biz kavramı, toplum olarak kendilerini tanımlarken yabancıların

dışlanmasına neden olan bir kavramdır. Korelilerdeki biz kelimesiyle birlikte grup içi ve grup dışı arasında güçlü bir ayrım ifade edilmektedir. Bu nedenle, Koreliler grup içinde birlik ve beraberlik duygusuna sahipken genellikle yabancılara veya grup dışı kişilere karşı dışlayıcı, soğuk ve hatta bazen saldırgan bir nefret besleyebilirler. Türk toplumunda ise biz kavramı sadece sahiplenici bir düşünce barındırır. Yabancılara karşı bir nefret veya dışlama söz konusu değildir, aksine oldukça misafirperver bir toplum olarak bilinmektedir.

Kore ve Türk topluluklarının sahip olduğu en büyük benzerliğin dil alanında olduğunu söylemek yanlış bir kanı olmayacaktır. Kore ve Türkiyedil bağlamında incelendiğinde, Korece ve Türkçe arasında köklü bir etkileşim olduğu görülmektedir. İki dil arasındaki bu etkileşim çok eski tarihlere kadar dayanmanın yanı sıra aynı dil grubu olan Ural- Altay dilailesinin Altay grubunda yer almaktadır. Korece, Türkçe gibi eklemeli bir dildir, ek ve edatlar çoktur. Aynı dil ailesine mensup olduğu için Türkçe ile dilbilgisi yönünden büyük benzerlikler gösteren Korece, sözcük yönünden çok çeşitli ve zengin bir dildir (Türközü, 2014, s. 62). Her iki toplum için de dil oldukça önemlidir, çünkü bir toplumu anlamının en önemli yolu kullandığı dili anlamaktır. Kültürün, edebiyatın ve sanatın gelecek nesillere aktarılmasında şüphesiz dil büyük rol oynamaktadır.

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra kutsal metinlerin okunması ve anlaşılması doğrultusunda Arap alfabesini de kullanmaya başlamıştır. Din ve ilim gibi alanlarda Arapça tercih edilmiş ve Türkçenin yazı dili olarak kullanılması az rastlanan bir durum haline gelmiştir. Göçeme yaşam tarzı dilin geniş coğrafyalara yayılırken şivelerinin de artmasına neden olmuştur. Anadolu'ya yapılan göçlerden sonra Türkçeye daha fazla önem verilmeye başlanmış ve Türkçe eserlerin sayısı artmıştır. Tüm bu çalkantılı dönemlerden sonra Osmanlı Döneminde Türkçe, edebiyat ve bilim dili olarak kullanılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanılan Osmanlıca ise Arap harfleri ile yazılmış Türkçedir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra dil alanında büyük bir devrimi gerçekleştirilmiş ve Latin harflerine geçilmiştir. Türk Dil Kurumu'nun kurulmasıyla birlikte dilde yenilikler ve sadeleştirilmeler yapılmıştır. Türkçeyi Osmanlıca, Farsça ve Arapçanın etkisinden kurtarmaya çalışılmıştır. Ancak uzun yıllar bu dillerin etkisinde kaldığından tamamen bu dillerden sıyrılmak düşünüldüğü kadar

kolay olmamıştır. Bugün kullandığımız Türkiye Türkçesinde Farsça ve Arapçanın etkilerini görmek mümkündür.

Günümüz Kore toplumunun kullandığı dil Hangıl (한글), Türkçe gibi zorlu bir süreçten geçtikten sonra bugünkü şeklini almıştır. Korecenin dilsel yapısının anlaşılması, Japonca ve Çince dilleriyle uzun süreli temas halinde olması nedeniyle zorlaşmıştır. Korecenin bu dillerin her biriyle belirli dilsel özellikleri paylaşması şaşırtıcı değildir. Hangıl, 1446'da Coson hanedanı Kral Secong (세종왕) tarafından resmi olarak ilan edilmiştir. Hangıl ilan edilmeden önce Korecenin seslerini temsil etmek için karmaşık bir Çince karakter sistemi kullanılmıştır. Çince, tamamen farklı bir dil ailesine ait olmasına rağmen Koreceyi büyük ölçüde etkilemiştir. Modern Kore dili hala Çin'in yüzyıllar boyunca süren derin etkisini yansıtmaktadır. Korece kelime dağarcığının kabaca yarısı, esas olarak Konfüçyüs klasikleri yoluyla Çince'den türetilen kelimelerden oluşmaktadır. Bugün Güney Koreliler genellikle Çince'den türetilen kelimelerin Çince karakterlerle yazıldığı, Korece kelimelerin ise Hangıl ile yazıldığı melez bir yazı sistemi kullanılmaktadır. Günümüzde hâlen Çince karakterleri haberlerde, edebi eserlerde vb. alanlarda görmek mümkündür. Bu yüzden okullarda 100 temel Çin karakterleri öğretilmektedir. Koreliler, Hangıl yazı sisteminin ilan edildiği günü 'Hangıl Günü' olarak 9 Ekim'de kutlamaktadır ve o gün resmi tatil ilan edilmiştir. Korecede dikkat çeken en önemli unsur çeşitli gramer biçimlerinin bulunmasıdır. Korecede fiiller, bir konuşmacının diğerine göre aşağı, eşit veya üstün durumunu belirtmek için çeşitli biçimlerde çekimlenmektedir. Bu durum, Korelilerin geleneksel olarak saygıyı ifade etmeye verdikleri yüksek değeri ortaya koyan önemli bir husustur.

4.2. Kore ve Türkiye'nin Aile Yapısı Bakımından Karşılaştırılması

Türkiye ve Kore coğrafi olarak birbirinden çok uzakta iki ülke olmasına rağmen aile söz konusu olduğunda birbirine benzer özellikler göstermektedir. Öncelikle iki ülke için de aile son derece önemlidir ve anne babaya saygı her şeyden önce gelmektedir. Kore'de bu durumun temel sebebi Konfüçyanizm'e bağlanırken Türkiye'de İslamiyet'e dayanmaktadır.

Konfüçyanizm inancında, aile tüm ilişkilerin ilk örneği olarak kabul edilmektedir. Toplum, ailenin bir uzantısı olarak görülür. Bir kişi esas olarak bir birey değildir; daha doğrusu, o bir ailenin üyesidir (Arı, 2020, s. 147). Bütün ailevi ilişkilerde ‘evlada yakışır saygı’ olarak ifade edilen ana babaya ve büyükanne ve büyükbabaya saygı, kabul gören en üstün değerdir. Özellikle babaya saygı ve sadakati ihmal etmek kabul edilemeyen bir hatadır. Babanın mutlak otoritesi, Konfüçyüsçü ataerkil sistemin önemli bir parçasıdır. Konfüçyanizm’e göre insanın evlenmeden veya bir erkek evlât bırakmadan ölmesi büyük günah sayılmaktadır. Çünkü erkek evlâdın, ataları anma ibadetini devam ettireceğine inanılır (Fettahoğlu, 2004, s. 320). Ataerkil sistem, kadının toplumdaki rolünü zayıflatmış, toplumdaki dışlanmasına neden olmuştur. Genç bir kadından anne, baba ve kayınpederine karşı evlatlık görevini yerine getirmesi, eşine yardımcı olması ve çocuklarını yetiştirmesi beklenmektedir. Kadının sadece ev işleri ve aile hizmetleriyle ilgilenmesi kadınların daha az saygıya değer oldukları düşüncesini de beraberinde getirmiştir. Bir kadın hayatı boyunca daima erkeklere itaat etmek zorundadır. Bekârken abisi ve babasına, evlenince kocasına, kocası öldüğünde ise oğluna itaat etmesi gerekmektedir. Kocaya bağlılık o kadar önemlidir ki kocası ölen bir kadının tekrar evlenmesi söz konusu bile değildir. Kore toplumu, Konfüçyanizm inancının ülkeye girmesinden önce kadınlara önem veren bir toplumdur. Özellikle Şilla Krallığı döneminde ataerkil ve anaerkil unsurların bir arada yer aldığı, Kraliçenin de yönetimde söz sahibi olduğu görülmektedir. 7. yüzyılın başlarında Şilla Kraliçesi Sondok (선덕여왕), kamu refahını sağlamlaştırmak ve rahatlatmak gibi politikalar uygularken 10.yüzyılın başlarında, Goryeo Kralı Taejo'nun eşi olan Kraliçe Şinhye (신혜), ülkenin önemli politikalarının yürütülmesinde krala destek olan ve halkın saygı duyup sevdiği bir kraliçeydi (Kore Kültür ve Enformasyon Servisi, 2015).

İslamiyet’te aile, insanlar tarafından kurulan ilk sosyal grup olma özelliği taşımaktadır. Toplulukların oluşması aileler vasıtasıyla gerçekleştiğinden aile ne kadar sağlam temeller üzerine kurulursa toplum da o derece sağlam bir yapı olacaktır. Bu yüzden aile son derece dikkat edilmesi gereken bir husustur. Aile üyeleri arasındaki bağın kuvvetli olması sevgi, saygı, merhamet, yardımlaşma, şefkat gibi manevi duygular ile doğru orantılıdır. Çocukların ebeveynlerine saygı göstermesi beklenirken anne ve baba ayrımı yapılmaması Konfüçyanizm inancından farklılık göstermektedir. Bu hususta “ Cennet annelerin ayakları altındadır (Nesâî, Cihad, 6)” hadisi esas alarak annelerin biraz daha ön planda

olduğu, anne-babanın rızası kazanmak özellikle annenin rızasını kazanmak cenneti kazanabileceğimiz bir yol olarak gösterilmiştir. Bu durum, İslamiyet’te kadın ve erkek arasında ayırım yapıldığı yönünde yanlış anlaşılmalara fırsat vermez. Çünkü bu hadis-i şerif, kadınların çocukların doğumundan yetiştirilmesine kadar olan süreçte çektiği zorluklara dikkat çekmektedir. İslam, erkek ve kadının yaradılışındaki farklılıklarından dolayı her cinse farklı sorumluluklar yüklemiş olsa da insanlık, ibadetler ile sevap ve günah noktalarında adaleti tesis ederek, iki cins arasında değer ve sorumluluk bakımından bir fark olmadığını ortaya koymuştur (Aksoy, 2021, s. 32). İslam dini, kadınların sosyal hayattaki varlığını kabul etmenin yanı sıra kadınlara siyasi, ekonomik ve medeni haklar tanımıştır. Konfüçyanizm inancından farklı olarak kadınlara boşanma veya eşi vefat ettikten sonra yeniden evlenme hakkını vermiştir. Kısaca, İslam dini aile hayatını bir düzene oturtarak toplumların bu düzen içerisinde huzur içinde devam etmesini sağlamıştır. Türk toplumuna bakıldığında tarihin her döneminde kadına değer verilmiş ve İslamiyet’in kabulünden sonra da bu durum değişmemiştir. Padişah eşlerinin yönetimde söz sahibi olduğunu, sarayda çeşitli işler yaptığı tarihi kaynaklarda mevcuttur.

Dini etkilerin aile yapısının şekillenmesinde etkili olduğu bir gerçektir. Farklı topluluklarda etkili olan farklı inançlar ile birlikte şekillenen aile, vazgeçilmez bir sistem haline gelmiştir. Bu sebeple hem Kore hem de Türk kültürlerinde aile bağları güçlüdür ve aile üyeleri birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Aile, bireylerin toplumsal kimliklerinin önemli bir parçası olarak görülmüş, aile bireylerinin davranışları ailenin itibarını da etkilemiştir.

Aile yapısı, aile üyeleri arasındaki ilişkileri, rolleri ve sorumluluklarını önemli ölçüde etkileyen bir yapıdır. Bir toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik koşullarına bağlı olarak aile yapısı farklılık gösterebilir. Özellikle aile içindeki roller ve ilişkiler tarihi süreç içerisinde şekillenir ve kültürel faktörlerden etkilenir. Uzun bir tarihi geçmişe sahip Kore ve Türkiye’de, aile içindeki roller zamanla değişmiş, günümüz yapısı oluşmuştur. Genel olarak bakıldığında, geleneksel rollerin değişmesi ve modern aile yapısına geçiş gözlemlenmektedir. Kore, Konfüçyanizm’in ülke geneline yayılmasıyla birlikte ataerkil bir yapıya bürünmüştür. Ataerkil yapıda aile içi roller geleneksel cinsiyet normlarına dayanmaktadır. Erkekler genellikle ailenin lideri ve geçim kaynağı olarak kabul edilirken, kadınlar ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgilenir. Aile içinde karar alma merci erkekler

olarak belirlenmiştir ve kadının erkeğe itaati söz konusudur. Ev işleri ve çocuk bakımı kadınların sorumluluğunda olması, zamanla kadınların toplum içinde "ev kadını" veya "anne" rolüne sıkışmalarına neden olmuştur. Günümüz endüstrileşme ve kentleşme sürecinde, geleneksel aile yapısı değişmeye başlamış ve modern aile yapısıyla yer değiştirmiştir. Modern aile yapısında eşler arasındaki iş bölümü daha eşit bir şekilde oluşmaya başlamış, kadınların çalışma hayatına girmesiyle kadınların üzerine yüklenen ev işleri ve çocuk bakımı gibi rollerin yeniden değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu değişimler, Güney Kore'deki toplumsal ve ekonomik dinamiklerle birlikte, aile içindeki rollerin dönüşümüne yol açmıştır. Ancak, Konfüçyanizm'in uzun yıllar Kore'yi etkisi altında tutması ve dayattığı cinsiyetçi rollerden sıyrılmanın kolay kolay gerçekleşemediği bazı kesimlerde hâlen geleneksel aile rollerinin devam ettiği de görülmektedir. Türkiye'deki ataerkil yapıda aile içi rollerin dağılımı, genellikle geleneksel cinsiyet normlarına ve kültürel değerlere dayanır. Bu normlar, kadınların ev içi işlerle ve çocuk bakımıyla ilgilenmesi gerektiğini, erkeklerin ise aile dışında iş ve geçim kaynağı olarak faaliyet göstermesi gerektiğini vurgular. Ancak, Türkiye'de ataerkil yapıdaki aile içi rollerin dağılımı zamanla değişim göstermiştir ve modernleşme süreci, kadın hakları hareketleri ve ekonomik faktörler gibi etmenlerin etkisi altında evrim geçirmiştir. Geleneksel cinsiyet rollerine olan baskılar azalmış ve kadın-erkek eşitliği daha fazla vurgulanmaya başlanmıştır. Bu da aile içinde daha eşitlikçi bir yapı oluşmasına katkı sağlamıştır.

Geleneksel Kore ailesinde çocukların büyüklerine karşı saygı ve itaatli olması beklenmektedir. Toplum içinde çocuklar ailelerini yansıttığından ailenin itibarını korumak için belirli davranış standartlarına uymaları gerekmektedir. Eğitimine özen göstermeli ve başarılı olmalıdır. Bu davranış ve tutumlar, Türk toplumunda da aynı şekilde çocukların uyması gereken kurallardır. Modernleşme ve ekonomik değişimler, zamanla çocukların rolünü de etkilemiş, daha fazla eğitim ve kariyer olanaklarına erişebilmeleri geleneksel rollerin dışında daha fazla imkâna sahip olmalarını sağlamıştır.

Türklerde göçebe yaşam tarzı etkiliyken Koreliler aynı yarımada üzerinde göç etmeden yaşamış bir toplumdur. Göçebe yaşam tarzının getirisi olarak Türkler, akraba grupları ve aileler arasında dayanışma ve yardımlaşma üzerine kurulu sosyal yapıları yani geniş aileleri oluşturmuştur. Geniş aileler birlikte hareket ederek tehlikelere karşı kendilerini

korurken aile bireyleri arasındaki bağlar da kuvvetlenmiştir. Yerleşik hayata geçilmesine rağmen bu yapı bozulmamış ve geniş ailelerin varlığı devam etmiştir. Genellikle tarım ile uğraşan çiftçi ailelerin birkaç nesil olarak bir arada yaşadığı geniş aileler kırsal kesimlerde daha çok görülmektedir. Bu yönüyle Kore toplumu ile benzerlik göstermektedir. Kore tarihinde tarım, toplumun önemli bir geçim kaynağı olmuş ve geniş aile yapısı ile yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Tarım topluluklarında, tarımsal faaliyetlerin geniş aile bireylerince birlikte yapıldığı, iş bölümü ve dayanışma içinde verimli bir çalışma sağlandığı görülmektedir. Bu şekilde aile bireylerinin geçim kaynaklarını da aile bireyleri arasında paylaştığı sistem gelişmiştir. Aynı zamanda Korelilerin uzun yıllar aynı yarımada üzerinde yaşamış bir toplum olması, geniş aile yapısının önemli bir parçası olarak varlığını sürdürmesine katkı sağlamıştır. Bu durum, aile bağlarının güçlü olmasını ve akrabalık ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Kore kültüründe geniş aile, güçlü bir dayanışma ve birbirine destek olma kültürünü yansıtmaktadır. Bu yüzden ki Kore kültüründe ailenin yeri son derece önemlidir. Genel olarak bakıldığında iki toplumda da görülen geniş aile yapısı, aile bireyleri arasında dayanışma, birlik ve beraberliğin artması, yaşlı bireylere karşı saygı duyulması ve kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılması gibi birçok avantajı da sağlamaktadır.

Günümüz değişen sosyo-ekonomik yapısı geniş aile yapısının da değişmesine yol açmıştır. Modernleşme ve endüstrileşme ile birlikte, aileler şehirlere göç ederek tarım dışı faaliyetlere yönelmiş ve bunun sonucunda geleneksel tarım toplumu yapısı zayıflamış, geniş aile yapısında da değişiklikler meydana gelmiştir. Hem Kore toplumunun hem de Türk toplumunun bu değişimlerden kaçınması mümkün olmamış, günümüzde geniş ailelerin sayısı azalırken çekirdek ailelerin sayısında artış yaşanmıştır. Çekirdek aile, ebeveyn ve çocuklardan oluşan aileyi tanımlamaktadır, ancak tek kişilik haneleri kapsamamaktadır. Tek kişilik aileler genelde boşanmış bireyler, eşi vefat edenler ve buna ek olarak iş veya eğitim amacıyla ailesinden uzakta yaşamayı tercih eden genç bireyleri içermektedir. Yalnız yaşayan insan sayısının artmasının nedeni, yalnız yaşamının daha kolay yönetilebilir olmasıdır. Evlenip eşine bağımlı olarak yaşama düşüncesi genç nesil arasında etkisini kaybederek yerini yalnız yaşama düşüncesine bırakmıştır. Özellikle 20. yüzyılın sonlarında yalnız yaşayan insanların sayısında yaşanan artışın bazı sebepleri vardır. İlk olarak, bireyselleşme fikrinin yaygınlaşması ve başarıları ön planda tutan değerlerin artmasıdır. Eğitim düzeylerinin yükselmesine paralel olarak kadın

istihdamının artması ve kadının statüsünün iyileşmesi, kent yaşamına olan ilginin artması ve bilgi ve iletişimin gelişmesidir. Yalnız yaşamak bireysel zevklere bağlı bir tercih meselesi olmasının arkasında toplumsal değişimin de bir göstergesidir. Özellikle büyük şehirlerdeki yerleşim tipi, apartman dairelerinden tek odalı stüdyo dairelere doğru değişmiş, tek kişinin yaşayabileceği bu alanların sayısı artmıştır. Özellikle Kore’de ‘tek odalı ev (원룸주택-one room house)’ olarak adlandırılan ve tek kişinin yaşaması için minimum özellikle sahip dairelerin sayısı artmaktadır. Türkiye’de yalnız yaşayan insanların sayısı da hızla artmaktadır. TÜİK verilerinden elde edilen sonuca göre 2014 yılında yüzde 13,9 olan tek kişilik hane halklarının oranı 2020 yılında yüzde 17,9’a yükselmiştir (TÜİK, 2021). Tek başına yaşayan nüfusun sürekli artmasının sebepleri yönünden Kore ile benzerlik gösterdiğin söyleyebilir. Ancak ülkemizde bir birey, her ne kadar tek başına yaşıyor olsa da ebeveynlerinin gözü daima üzerindedir, tamamen bireyselleşmesi neredeyse olanaksızdır.

Günümüz toplumlarının aile yapısı üzerindeki temel sorunu, evlilik oranlarındaki düşüştür. Modern toplum yapısının dayattığı bazı yenilikler, sosyal alanda ve yaşam tarzlarında farklıları da beraberinde getirmiştir. Bu değişimler en çok aile yapında kendisini göstermiş ve evlilik oranlarında gözle görülür bir düşüş yaşanmıştır. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan topluluklarda evlilik daha ileriki yaşlara ertelenmekte ya da hiç tercih edilmemektedir. Toplumdan topluma bazı farklılık göstermekle birlikte evlilik oranının düşmesini etkileyen temel unsurlar şu şekilde sıralanabilir: Evliliğe dair bakış açısının değişmesi, geleneksel evlilik anlayışının genç nesil tarafından takip edilmemesi ve evlilik dışı birlikteliklerin artması evliliğin ertelenmesinde toplumsal nedenler olarak gösterilmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında yaşam maliyetinin artması, işsizlik oranlarının artması, evlilik maliyetleri ve düşük masrafları gibi faktörler yeni aile kuracak gençlerin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Önemli bir etken olarak geleneksel cinsiyet rollerindeki değişimler, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin ortadan kalkmasıyla beraber kadınların eğitim ve iş hayatına katılmasını sağlamıştır. Ekonomik özgürlüğü elde eden kadınlar, evliliği bir zorunluluk olmaktan ziyade bir tercih olarak görmektedir. Evlilik oranlarını etkileyen bu faktörler, şiddeti yönünden farklılık gösterse de Kore ve Türkiye’de aynı şekilde sirayet etmektedir.

Aile kurumunun temel amaçlarından birisi de soyun devamlılığını sağlamasıdır. Ancak günümüzde, evliliğin bir tercih haline geldiği topluluklarda evlilik oranlarındaki düşüş muhtemel doğum oranlarını da etkilemektedir. Özellikle Kore, doğurganlık oranının en düşük olduğu ülke olarak her yıl oranları biraz daha düşmektedir. Bir toplumda nüfusun sabit kalabilmesi için doğum oranının 2.1 olması gerekmektedir. Kore’de bu oran 1’in altına seyretmektedir ve eğer bu şekilde devam ederse yarım asır sonra Kore’nin nüfusunun yarıya düşmesi ve yaşlı insanların daha fazla olması kaçınılmaz bir son olacaktır. Doğum oranlarındaki düşüş, yaşlı nüfusun artmasıyla ve üretken neslin azalmasıyla zıt orantılıdır. Bu yüzden Kore hükümeti düşük doğum oranlarıyla mücadele kapsamında çeşitli düzenlemeler yaparak çocuk sahibi olmayı teşvik etmektedir. Mali destek ve yardımların yanında esnek çalışma saatleri, ücretli doğum izni, çocuk bakım evleri vb. hükümetin sağladığı bazı kolaylıklardır. Türkiye’deki durum Kore’deki kadar şiddetli olmasa da toplumun geleceği için tehdit oluşturacak bir seviyededir. Türkiye’deki doğurganlık hızı son 20 yılda kesin bir düşüş yaşamış ve 2023 istatistiklerinde bu oran 1.62 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2023). Kore’den farklı olarak Türkiye’de istisnai bir durum mevcuttur. Ülkenin doğusu ile batısı arasında doğurganlık oranlarında ciddi bir fark gözlemlenmekte, doğudaki doğum oranları batıya göre daha fazla seyretmektedir. Bunun sebepleri arasında özellikle eğitim seviyeleri arasındaki fark, kültürel ve geleneksel faktörler, ekonomik farklılıklar ve çalışma istihdam koşulları dikkat çekmektedir. Türkiye’nin geneline bakıldığında doğum oranları düşmekte ve bu durum sosyo-ekonomik alanda ülkenin geleceğine dair tehlikelerin de habercisidir.

Kore ve Türkiye’nin evlilik oranlarının azalması, aile birliğini oluşturan temel yapı taşlarının eksikliği anlamına gelmekte ve bu durum aile kurumu üzerinde büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Toplumsal bağların zayıflaması, aileler arasında dayanışma duygusunun azalması ve en önemlisi aile kurumunun önemini kaybetmesi gibi toplumun genel yapısının ve dinamiklerinin değişmesine neden olmaktadır. Evlilik oranlarının azalmasına ek olarak boşanma oranlarının artması, iki ülkenin de önüne geçemediği ortak bir sorundur. Güney Kore’de boşanma, geleneksel olarak aile değerlerin önemli olduğu bir toplumda, ancak son yıllarda artan bir eğilim göstermektedir. Kore toplumunda aile birliğine ve aile içi ilişkilere büyük önem verilir, bu nedenle boşanma genellikle olumsuz bir şekilde algılanabilir. Ancak, modernleşme süreci ve değişen toplumsal normlar, boşanmanın kabul edilme ve anlaşılma şeklini değiştirmiştir. Özellikle son yıllarda

toplumda kadın-erkek eşitliği, bireyselleşme, özgür olma hissi ve kişisel başarı gibi konularda artan talepler, boşanma kararlarını etkilemektedir. Yaşam tarzlarında meydana gelen değişiklikler evlilik ve boşanma gibi kişisel kararları daha serbestçe alınmasını sağlamaktadır. Kore İstatistik Ofisi'nin verilerine göre kaba boşanma hızı geçen yıla benzer şekilde 1,8 olarak belirtilmiştir. Özellikle 40'lı yaşlardaki boşanma oranları daha yüksektir (KOSİS, 2023).

Geleneksel olarak, Türk toplumunda evlilik, ailenin temeli olarak kabul edilir ve boşanma genellikle olumsuz bir durum olarak algılanmaktadır. Boşanan çiftlere karşı yargılayıcı ve eleştirici bakış, boşanmanın aile üyeleri üzerinde olumsuz bir izlenim bırakacağı düşüncesi ve toplumsal baskılar boşanmanın olumsuz bir durum olarak algılanmasını sağlayan etkenlerdir. Son yıllarda Türkiye'de boşanmaya dair bakış açısında değişimlerin yaşanmasıyla birlikte boşanmanın kabul edilme oranı artırmış ve boşanma tercih edilen bir seçenek haline gelmiştir. Bu değişim ve artışlar, Türkiye'de bölgelere göre de farklılık göstermektedir. Sanayisi gelişmiş bölgelerde boşanma oranı, gelişmemiş bölgelerdeki orana göre daha yüksektir. Türkiye'de boşanma sebepleri içerisinde eğitim düşüklüğü, kadının özgür olmaması, erkek egemenliğinin özellikle Doğu, Güneydoğu, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde çok etkin olması, aşırı derecede alkol kullanma, hakaretler, kapalı aile gelenekleri gibi unsurlar belirtilebilir (Yıldırım, 2004, s. 66). Türkiye'de boşanan çiftlerin sayısı 2021 yılında 175 bin 779 iken 2022 yılında 180 bin 954'e yükselmiştir. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade eden kaba boşanma hızı 2022 yılında binde 2,13 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2023).

4.3. Kore ve Türkiye'nin Çokkültürlü Aile Modeli Bakımından Karşılaştırılması

Modernleşme ve küreselleşmenin Kore ve Türk toplumu üzerinde etkili olduğu bir diğer önemli nokta ise çokkültürlü ailelerin ortaya çıkmasıdır. Kore ve Türkiye gibi farklı kültürlerle ve tarihi geçmişlere sahip ülkelerde çokkültürlü ailelerin karşılaştırılması, kültürel, sosyal ve yasal açılardan farklılık göstermektedir.

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun ve daha önceki tarihsel süreçlerin etkisiyle uzun bir geçmişe sahip çokkültürlü bir ülkedir. Bu nedenle, Türkiye'de çokkültürlülük ve farklı kültürlerle saygı genellikle daha yaygın kabul gören bir olgudur. Türkler için tanıdık bir kavram olan çokkültürlülük veya çokkültürlü aile, Kore toplumu için son 20-30 yıl içinde

ivme kazanan bir durum haline gelmiştir. Kore, tarih boyunca homojen bir toplum olarak varlığını sürdürmüş ve çokkültürlülük olgusu yeni yeni gelişmeye başlamıştır. Bu sebeple, Türkiye'de, farklı kültürlere sahip ailelerin genellikle toplum tarafından kabul edilmesi ve uyum süreci daha kolayken Kore'de ise, farklı kültürlere sahip aileler bazen toplumsal dışlanma ve ayrımcılıkla karşılaşmakta ve uyum süreci daha zor gerçekleşmektedir.

Türklerin geçmiş dönemlerden itibaren çokkültürlü bir yapıya sahip olduğu ve bazı dönemlerde diplomatik çıkarlar doğrultusunda uluslararası evliliklere başvurduğu bilinmektedir. Kore toplumuna bu açıdan bakıldığında, geçmiş dönemlerde bazı uluslararası evliliklerin varlığından söz edilmektedir. Özellikle Çin hanedanlığı ile yapılan diplomatik ilişkiler, prenslerin veya soyluların Çin Hanedanlarından gelen kişilerle evlenmesine neden olmuştur. Ayrıca Kore'nin Japon işgali altında olduğu dönemde de Japonlar ve Koreliler arasında evliliklerin meydana geldiği görülmektedir. Ancak bu dönemdeki ilişkiler genellikle zorla olmuş veya istenmeyen bir durum olarak görülmüştür. Kore tarihi boyunca evlilikler genellikle Kore içindeki etnik gruplar arasında yoğunlaşmıştır. Farklı ırklar arasında gerçekleşen evlilikler, genellikle belirli dönemlerde ve belirli koşullar altında gerçekleşmiş ve bunlar genellikle sınırlı sayıda olmuştur. Bununla birlikte günümüzde Kore, küreselleşme ve göç gibi faktörlerin etkisiyle daha çok etnik çeşitlilikle karşı karşıya gelmiştir. Kore'de yaşayan yabancıların sayısı arttıkça, farklı etnik gruplar arasında evlilikler de artmıştır. Ancak, bu durumun tarihsel geçmişteki durumlarla karşılaştırılması doğru bir tutum değildir. Günümüzdeki etnik çeşitlilik daha yeni bir olgudur ve tarih boyunca Kore, genellikle kendi içinde kapalı bir topluluk olarak varlığını sürdürmüş ve etnik açıdan homojen toplum özelliği göstermiştir. Bugünkü toplumsal yapı göz önüne alındığında, homojen yapının giderek bozulduğu ve çokkültürlü ailelerin sayısının arttığı gözlemlenmektedir. Kore'de artık yabancılarla evlenme fikri giderek daha kabul edilebilir hale gelmektedir. Özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle medya, popüler kültür ve internet gibi platformlar aracılığıyla, farklı kültürlere ve insanlara karşı daha açık bir tutum yaygınlaşmaktadır. Ayrıca Kore'de yaşayan yabancıların sayısının giderek artması, Koreli bireylerin farklı kültürlerle daha fazla etkileşimde bulunmalarına ve bu kültürlerden insanlarla daha sık karşılaşmalarına yol açmaktadır. Bu tür etkiler çokkültürlü evliliklerin artmasında ve bu evliliklerin toplum tarafından olumlu karşılanmasında katkıda bulunmaktadır. Çokkültürlü evliliklerin devlet tarafından desteklenmesi, yeni bir endüstri olan evlilik

komisyonculuğunun yasal olarak ülkede iş yapmasına ve uluslararası evliliklerin çoğunluğunun bu şirketler aracılığıyla yapılmasına olanak sağlamıştır. Ülkedeki bu şirketler ve şirketlere ait web siteleri yabancı kadınlarla Koreli erkeklerin tanışmasına ve evlenmesine kadar olan süreçlerine yardımcı olmaktadır. Ancak evlilik komisyonculuğu şirketlerinin yasadışı insan ticareti, sömürü faaliyetleri, müşterileri dolandırmak, yanlış bilgi vermek gibi bazı olumsuz durumları da mevcuttur. Bu yüzden Kore’de Evlilik Aracılığı İşletme Kanunu ile birlikte evlilik komisyonculuğu şirketleri denetlenmektedir. Kore'deki Evlilik Aracılığı İşletme Kanunu, evlilik komisyonculuğu sektöründeki düzenlemelerin güçlendirilmesini ve insan haklarının korunmasını amaçlayan önemli bir yasadır. Bu kanunun uygulanmasıyla, evlilik komisyonculuğu aracılığıyla gerçekleşen evliliklerdeki olumsuz sonuçların azaltılması ve güvenilir bir ortamın oluşturulması hedeflenmektedir.

Çokkültürlü evlilikler, Kore toplumunu daha çeşitli ve kültürel olarak daha zengin hale getirirken, aynı zamanda toplumsal ve kültürel uyum gibi bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Aynı durum Türkiye için de giderek bir sorun haline gelmiştir. Farklı etnik gruplar ile gerçekleştirilen evliliklerin, aile yapısına zarar verdiği ve genetik kodların değişmesine neden olduğu bir gerçektir. Türkiye’de son yıllarda toplumsal ve kültürel açıklık artmıştır. Farklı kültürlerle ve yaşam tarzlarına daha fazla tolerans gösterilmesi, insanların farklı kültürlerle sahip partnerlerle ilişki kurmasını kolaylaştırmaktadır. Küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, Türkiye’deki insanlar farklı kültürlerle daha fazla etkileşimde bulunmaktadır. Seyahat, turizm, göç, eğitim ve diğer kültürel etkileşimler, insanların farklı kültürlerle daha fazla maruz kalmasını sağlamaktadır. Bu faktörlerin bir araya gelmesiyle, Türkiye’de çokkültürlü evliliklerin artması kaçınılmaz hale gelmiştir. Özellikle ülkemizde artık yabancı bir bireyle yapılan evliliklerin daha kolay kabul edilebilir olması, çokkültürlü evliliklere dair algının değiştiğinin en büyük kanıtıdır. Ülkemizde uluslararası evliliklerin devlet tarafından teşvik edilmesi gibi bir durum söz konusu olmadığından Kore’deki gibi ajanslar ya da şirketlerin varlığı da söz konusu değildir. Evlilikleri ayarlayan yasal bir uygulamanın mevcut olamamasına rağmen bazı yasal ve güvenilirliği olmayan siteler bulunmaktadır. Dolandırıcılık ve insan hakları ihlali gibi suçlara karışmamak adına genellikle bu siteler kullanılmamaktadır.

Kore'de çokkültürlü evlilikler genellikle Koreli erkeklerin yabancı kadınlarla evlenmesi üzerine odaklanmıştır. Bu tür evliliklerin arka planında genellikle demografik nedenler, özellikle kırsal bölgelerde kadın azlığı gibi faktörler bulunmaktadır. Kore'de, bazı kırsal bölgelerde kadın nüfusu erkek nüfusundan daha azdır. Bu bölgelerde evlilik düşünen erkekler için göçmen işçi kadınlar bir seçenek olarak görülmektedir. Birçok göçmen kadın daha iyi bir yaşam standardı elde etmek ve ailelerine destek olmak amacıyla çalışmak için Kore'ye gelmektedir. Ancak çalışmak amacıyla ülkeye gelen çoğu göçmen işçi kadın, zamanla Kore toplumuna daha iyi uyum sağlama ve toplum tarafından kabul görme fırsatını elde etmek için Koreli erkeklerle evlenmeyi tercih etmektedir. Bu sebeple evlilik oranlarında yabancı gelinlerin sayısının yabancı damatlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Günümüzde her iki cinsiyetten Koreliler için uluslararası evliliklerin sayısı artmış olsa da, erkeklerin yabancı bir kadınla evlenme olasılığı, kadınların yabancı bir erkekle evlenme olasılığından iki veya üç kat daha fazladır. Kore'de yaşayan yabancı gelinlerin çoğu genellikle Güneydoğu Asya ülkelerinden gelmektedir. Özellikle Çin, Vietnam, Filipinler ve Endonezya gibi ülkelerin Kore ile benzer kültürel ve dini bağlara sahip olması bu ülke vatandaşlarının daha fazla tercih edilmesini sağlamaktadır.

Türkiye, çeşitli nedenlerle yurtdışından gelen göçmenlerin ülkesidir. Bu göç dalgaları genellikle iş, eğitim veya savaş gibi sebeplerle gerçekleşir. Aynı zamanda Türkiye, dünyanın dört bir yanından turist çeken popüler bir turizm destinasyonudur. Turizm ve tanışma siteleri gibi platformlar aracılığıyla Türk erkekleri ve yabancı kadınlar bir araya gelir ve bu tanışmalar sonucunda evlilikler gerçekleşmektedir. Türk toplumunda genellikle yabancı bir damada kıyasla yabancı bir gelin toplum tarafından daha kolay kabul edilmektedir. Bu durum, bir yönüyle geleneksel cinsiyet rolleri ve aile yapısıyla ilişkilendirilirken bir yönüyle de dini sebeplere dayanmaktadır. İslam dinine göre Müslüman bir erkeğin Ehl-i Kitap (Yahudi, Hristiyan) kadınlarla evlenebileceği; Ehl-i Kitap dışındaki gayrimüslim (ateist, deist, Budist vb.) kadınlarla evlenemeyeceği hususunda kısıtlama mevcuttur. Yabancı gelinlerin Türk Müslüman erkeklerle evliliklerinde dini olarak tamamen bir kısıtlama olmaması ve çoğu zaman yabancı gelinlerin Müslüman olmaları, toplumun genelinde daha fazla kabul görmelerine ve uyum süreçlerinin daha hızlı olmasına katkı sağlamaktadır. Günümüzde küreselleşmeyle birlikte toplumlararası etkileşim artmış ve yabancı gelinlerle birlikte yabancı damatların

tercih edilmesinde de daha açık bir zihniyet gelişmiştir. Ancak yinede yabancı gelinlerin sayısı damatlara göre her dönemde daha fazla olmuştur. Yabancı gelinlerin uyrukları bakımından genellikle Türkiye'nin komşu Müslüman ülkeleri (İran, Irak, Suriye) veya kültürel ve tarihi bağları bulunduğu diğer Türk devletlerinin (Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan) tercih edildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, hem Kore toplumu hem de Türk toplumu için yabancı gelin seçiminde önemli olan faktörlerin başında dini ve kültürel yakınlık gelmektedir.

Kore'de çokkültürlü evlilikler, başlangıçta kırsal kesimdeki bekâr erkeklerin evlilik sorununu çözmek için başvurulan bir seçenek olarak görülmüştür. Ancak daha sonraları ülkede evlilik ve doğum oranlarının düşmesi, uluslararası evlilikleri yeniden gündeme getirmiştir. Ülkeninnüfusunu artırmak ve demografik dengeleri sağlamak için Kore hükümeti uluslararası evlilikleri teşvik etmeye başlamıştır. Kore'de uluslararası evliliklere teşvik etme çabaları genellikle devlet destekli programlar, hükümet politikaları ve sosyal yardım projeleri şeklinde yürütülmektedir. Bu programlar, uluslararası evlilik yapmayı düşünen çiftlere danışmanlık, hukuki destek ve maddi yardım gibi hizmetler sunmaktadır. Kore'nin uluslararası evliliklere karşı yaklaşımı bu yönüyle Türkiye'den farklılık göstermektedir. Çünkü Türkiye'de uluslararası evlilikler bireylerin kişisel tercihleri sonucu başvurduğu bir durumdur ve uluslararası evliliklere teşvik edici resmi bir program veya politika bulunmamaktadır. Türkiye'de çokkültürlü ailelere yönelik özel politikalar genellikle azdır ve bu aileler genellikle hâlihazırda var olan aile politikalarından yararlanmaktadırlar. Bu politikalar genelde yabancıların topluma ayak uydurması sağlamak amacıyla dil ve kültür hizmetlerini içermektedir. Bu yüzden Türkiye'de çokkültürlü ailelere yönelik politikaların ve destek hizmetlerinin daha da geliştirilmesi ve genişletilmesi gerekmektedir. Özellikle, farklı kültürlere sahip ailelerin karşılaştığı özel zorluklara ve ihtiyaçlara daha iyi yanıt verecek politika ve programların oluşturulması yabancıların topluma uyumu açısından son derece önemlidir. Kore'de ise çokkültürlülüğün bizim toplumumuza kıyasla daha yeni bir durum olması ve uluslararası evliliklerin teşvik edilmesinden dolayı bu durumun bazı politika ve yasalarla desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle çok uzun yıllardır kendini diğer toplumlardan soyutlayan ve homojen bir yapıya sahip olan Kore toplumu için bu tür uygulamalara ihtiyaç vardır. Bu sayede hem Kore'nin yabancılarla uyum içinde olması hem de yabancı vatandaşların Kore toplumuna adapte olması daha kolay gerçekleşecektir.

Güney Kore'de, farklı kültürlere sahip ailelerin topluma uyumunu sağlamak amacıyla çeşitli çokkültürlü eğitim merkezleri bulunmaktadır. Bu merkezler, dil eğitimi, kültürel etkinlikler, sosyal hizmetler ve danışmanlık gibi çeşitli hizmetler sunarak bu ailelerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda Kore'de, farklı kültürlere sahip ailelere hukuki destek ve danışmanlık hizmetleri sunan kuruluşlar bulunmaktadır. Bu hizmetler, aile içi sorunlar, göçmen hakları, evlilik göçü gibi konulara yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda çokkültürlü ailelerde dünyaya gelen çocukların Kore dilini öğrenmeleri ve okul ortamında zorlanmamaları için eğitim programları bulunmaktadır. Ancak bu program ve uygulamalar, hızla çokkültürlü bir toplum haline gelen Kore'nin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır. Hükümetin bu ailelere yeterince destek sağlamadığını ve uyum sürecinde yaşanan zorluklara yeterli çözüm üretmediğini konusunda bazı eleştiriler de mevcuttur.

Uluslararası evlilikler sonucu Kore ve Türk vatandaşı olmak konusunda da bazı farklılıklar mevcuttur. Kore'de evlilik yoluyla vatandaş olabilmek için öncelikle evliliğin en az 2 yıl devam etmesi ve evlilik birliğinin sürdürülmesi gerekmektedir. Yabancı eş, Güney Kore'de evlilikten sonra belirli bir süre sürekli oturma iznine sahip olmalıdır. Bu süre, genellikle vatandaşlık başvurusundan önce en az 3 yıl veya daha fazla olabilir. Bazı durumlarda yabancıların dil yeterliliğinin olması da beklenmektedir. Türkiye'de ise yabancı eşin vatandaşlık kazanabilmesi için evliliğin en az 3 yıl devam etmesi ve evlilik birliğinin sürdürülmesi gerekmektedir. Ayrıca Türk vatandaşlığı için başvuran yabancı uyruklu kişinin sağlık kontrolünden geçmesi gerekebilir. Bu, bulaşıcı hastalıkların varlığını belirlemek ve ülkenin kamu sağlığını korumak amacıyla yapılmaktadır. Buna ek olarak dil yeterliliği ve milli güvenlik ve kamu güvenliğine engel teşkil edecek bir davranışın bulunmaması gerekmektedir.

Kore ve Türk toplumunun aile yapısında, küreselleşme ve modernleşmenin etkisiyle zaman içinde aynı değişikliklerin yaşandığı görülmektedir. Birbirinden çok uzakta olan bu iki ülkenin aile yapısının birbirine benzer özellikler gösterdiği ve değişen şartlar ve duruma göre de aynı şekilde değişime uğradığı sonucuna varılabilir.

SONUÇ

İnsanoğlu tarih öncesi dönemlerden beri topluluklar halinde yaşamıştır. Zamanla çeşitlenen bu topluluklar, ekonomik siyasi vb. sebeplere dayalı olarak birbirleri ile etkileşim halinde olmuştur. Bunun sonucunda hem etkileyen hem de etkilenen topluluklarda bir takım kültürel değişimler meydana gelmiştir. Topluluklar arası etkileşim sonucu meydana gelen bu değişimler, tarihin her döneminde karşımıza çıkmakla beraber geçmiş dönemle günümüz kıyaslandığında sebepleri yönünden çeşitlilik göstermektedir.

Günümüz toplulukları, insan hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı göç çağı olarak nitelendirilmektedir. Eşi benzeri görülmemiş bir büyüme kaydeden uluslararası göçler, küreselleşme ile yakından ilgilidir. Toplulukların yapısındaki değişimleri ifade eden küreselleşme; demografik değişimler, ekonomik dönüşüm, kültürel çeşitlenme, aile yapısı ve yaşam şekilleri gibi alanlarda da etkisini göstermektedir. Ayrıca küreselleşmenin giderek artan etkisiyle sınırların ortadan kalkması, işçi göçleri ve savaşın patlak verdiği coğrafyadaki sivil toplumun komşu ülkelere sığınması, daha iyi bir yaşam sürme umudu taşıyan insanların gelişmiş ülkelere gerek legal gerekse illegal yollarla akın etmesi gibi nedenlerle homojen yapıya sahip toplumlarda değişimlere ve farklılıklara yol açtığı bilinmektedir (Demir, 2019, s. 5).

Küreselleşmenin etkisiyle günümüz toplumlarında meydana gelen farklılıkları açıklayan önemli bir ideoloji olarak çokkültürlülük karşımıza çıkmaktadır. Çokkültürlülüğün 1970'li yılların başında gerek küreselleşmenin dünya genelindeki sosyal, politik ve ekonomik alanlarda yarattığı dönüşümlere gerek uluslararası göç hareketlerine gerekse de artan etnik çatışmalara bağlı olarak ortaya çıktığını aktaran Yanık (2012), çokkültürlülüğün aynı zamanda bugünün politik ve sosyolojik tartışmalarının önemli bir ögesini oluşturan sosyolojik bir olgu olduğunu da dile getirmektedir. Tarihsel olarak 1940'lı yıllarda adından söz edilmeye başlanan çokkültürlülük, 1970'li yıllara

gelindiğinde hızlı bir ivme kazanarak günümüzdealtın çağını yaşadığını söyleyebiliriz. Çokkültürlülüğün ortaya çıkışına dair her ne kadar belirli tarihi aralıklar verilse de çokkültürlülüğün terimsel olarak kullanılmaya başlanmasından çok daha eskiye dayanan tarihi bir geçmişe sahiptir. Bu yüzden bazı toplumlar için farklı kültürlerle bir arada yaşamak tarihin çok eski dönemlerden beri süregelen bir durumdur. Öyle ki Osmanlı tarihine hatta Selçuklu tarihine bakıldığında çeşitli toplulukların bir arada yaşadığı görülmektedir. Bunun aksine bazı toplumlarda ise daha yakın tarihlerde kültürel çeşitlilikten söz edilmeye başlanmıştır. Bundan sebeptir ki bazı toplumlar için kültürel çeşitlilik sorun olmazken bazı toplumların homojen yapısına zarar verdiği ve özellikle günümüz topluluklarında çeşitli sorunlara neden olduğu savunulmaktadır.

Kore, kendisini etnik açıdan homojen bir toplum olarak tanımlayan ülkelerden birisidir ve bu yargı yakın bir tarihe kadar herkes tarafından kabul görmekteydi. Uzun yıllar boyunca göç etmeden aynı yarımada üzerinde yaşamış olan bu topluluk için kültürel çeşitliliği kabul etmek oldukça zorlu bir süreç olmuştur. Bu süreçte coğrafi olarak Kore'nin bulunduğu konum, Kore'yi çokkültürlü bir toplum haline getiren en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kore'nin Japonya ve Çin arasındaki geçişi sağlayan önemli bir rota olması, sık sık istilalara uğramasına neden olmuştur. Bu istilalar sonucu ülkeye yerleşen Japon ve Çin vatandaşları, Kore toplumundaki yabancı akınların başlangıcı sayılmaktadır. Asıl akınlar ise ülkeye yaşanan göçlerle meydana geldiği ve çeşitliliğin daha fazla arttığı Sanayi Devrimi sonrasına denk gelmektedir. Bu dönemde ülkedeki işçi açığını kapatmak için milyonlarca göçmen işçi ülkeye giriş yapmış ve kültürel çeşitlilik hızla artmıştır. Zamanla Kore'nin ekonomik alanda kendini göstermesi, yeni kültürel trendlerinin ortaya çıkması ve teknolojik alandaki gelişimiyle birçok ülkenin gözdesi haline gelmiştir. Ülkede yabancı nüfusunun artması, homojen toplum yapısının giderek yerini çokkültürlü topluma bırakmasına neden olmuştur. Günümüz Kore toplumu çeşitli nedenlerle ülkeye gelen ve hatta vatandaşlık alan birçok yabancıyı bünyesinde barındırmaktadır.

Türkiye, Selçuklulardan Osmanlı'ya kadar birçok devleti bünyesinde barındıran, uzun bir tarihi geçmişe sahip bir ülkedir. Tüm bu tarihi süreçler göz önüne alındığında, Kore'den farklı olarak Türklerin göçebe bir toplum olması dikkat çekmektedir. Göçebe yaşam tarzını benimseyen Türkler, dünyanın farklı bölgelerine yayılmış ve birçok toplumla

etkileşim kurmuştur. Bu etkileşimler yerleşik hayata geçtikten sonraki dönemlerde gerek siyasi gerekse ekonomik sebeplere dayalı olarak devam etmiştir. Özellikle en geniş sınırlara sahip olunan Osmanlı İmparatorluğu dönemi, farklı toplulukların bir arada yaşadığı, etnik çeşitliliğin en fazla olduğu dönemdir. Bu dönem, Türkler için çokkültürlülüğün başlangıç dönemi olarak görülebilir. Osmanlı döneminde İslam inancının benimsenmesi, yabancıları etnik kimliklerinden çok inançlarına göre bir ayırım yapmaya itmiştir. Buna rağmen İslam hukuku, gayrimüslimlere karşı hoşgörü ile yaklaşmayı emrettiğinden Türkler, uzun yıllar boyunca farklı kültür ve etnik kimliklere sahip gruplarla aynı çatı altında barış ve huzur içinde yaşamayı başarmıştır. Osmanlıdan günümüze kadar varlığını sürdüren kültürel çeşitlilik, zamanla sınırlarını genişletmiş ve dünyanın dört bir yanından ülkemize yabancı akınları yaşanmasına yol açmıştır. Özellikle son dönemlerde Türkiye’de yabancı sayısının artmasında Suriye’de yaşanan iç savaşın büyük etkisi görülmektedir. Savaştan etkilenen milyonlarca mülteci bugün Türkiye sınırları içerisinde yaşamaktadır. Bu duruma ek olarak Türkiye’nin çokkültürlü bir toplum olarak nitelendirilmesinde başka sebeplerde yer almaktadır. Turizm ve göç açısından uygun bir ülke olması, eğitim ve iş fırsatları sunması, siyasi ve ekonomik anlamda kendini bir üst seviyeye taşıması Türkiye için çekici faktörlerin başında gelmektedir. Bugünün Türkiye’sine bakacak olursak kültürel anlamla bir renklilik söz konusudur ve ilerleyen zamanlarda bu çeşitliliğin daha fazla artacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Toplulukların zamana ve şartlara göre değişmesi ve kendini yenilemesi her dönemde karşımıza çıkan olağan bir durumdur. Günümüz şartlarında ise küreselleşme, kentleşme, modernleşme, teknolojik gelişme, ulaşım ve iletişim alanlarındaki ilerleme gibi etkenler toplulukları hızla değişime itmiştir. Bu değişimler birçok alanda topluluklarda farklılaşmalara sebep olduysa da bu farklılaşmadan en çok etkilenen kurum aile olmuştur. Toplumsal yapıdaki değişiklikler doğrudan aileyi etkilemiş ve sadece aile yapısını değil aile oluşumunu da farklılaşmaya itmiştir. Farklı kültür ve etnik yapıdaki insanlarla yapılan karma evlilikler, çokkültürlü ailelerin oluşumuna ve bu da toplumun temel taşı olan ailenin kökten bir değişiklik yaşamasına neden olmuştur. Geçmiş dönemlerde de çeşitli sebeplerle tercih edilen çokkültürlü evlilikler, günümüzde hızla artmış ve hemen hemen her toplumda karşılaşılan bir durum halini almıştır.

Kore’de ilk çokkültürlü evlilikler, 1960’lı yıllardan sonra sanayileşmenin etkisiyle köylerini terk edip şehirlere yerleşen genç nüfusun kırsal alanlarda gelin kıtlığının sebep olmasıyla birlikte başlamıştır. Kırsalda ailesi ile yaşamaya devam eden bekâr erkekler için yabancı gelinler, evlenip aile kurmak için tercih edilen ilk seçenek haline gelmiştir. Özellikle 1990’lı yıllardan sonra Çin ile geliştirilen diplomatik ilişkiler sonucunda Çinli ve etnik Koreli kadınlar çalışmak amacıyla Kore’ye gelmeye başlamış ve kırsal bekârların evlilik sorununa alternatif olarak uluslararası evliliklerden söz edilmeye başlanmıştır. Başlangıçta kırsal bekârların evlilik sorununa çözüm olarak gerçekleştirilen uluslararası evlilikler zamanla artmıştır. Özellikle Koreli kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi, iş hayatına atılması, evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları üstlenmekten kaçınması gibi tutumları yabancı gelinlere olan rağbeti artırmıştır. Zamanla yabancı gelinlere olan ilgi o kadar artmış ki bu durum Kore’de yeni bir sektörü ortaya çıkarmıştır. Uluslararası evlilik komisyoncuları ortaya çıkmış ve kâr odaklı geliştirilen bu endüstri zamanla sistematik hale gelmiştir. Sadece kırsal kesimde yaşayan bekârlara değil daha düşük sosyo-ekonomik seviyesine sahip bekârlara hitap eden bu sektör devlet tarafından da desteklendiği için zamanla sayıları artmıştır. Özellikle son dönemlerde internetin gelişmesiyle birlikte birçok site ve uygulama bekârların yabancı eşlerle tanışmasına olanak sağlamaktadır. Önceleri yabancı gelinlerle yapılan evlilikler öne çıkarken günümüzde yabancı damatların sayısı da hızla artmaktadır. Bu artışlar Kore’de çokkültürlü aile gibi yeni olguların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Doğum oranlarındaki düşüş ve evlilik yaşının artması, Kore Hükümetinin çokkültürlü aileleri desteklemesi için önemli bir sebep olmuştur. Uluslararası evliliklerin hızla arttığı 1990 ve 2000’li yıllardan itibaren birçok yeni yasa ve düzenlemeler yapılmış, çokkültürlü ailelerin Kore toplumuna adapte olabilmeleri adına çokkültürlü merkezler kurulmuştur. Zamanla sayıları artan bu kurumlar, çokkültürlü ailelerin Kore toplumunca benimsenmesi ve Kore kültürüne ayak uydurması bakımından son derece önemli bir konuma sahiptir.

Kore toplumu uzun yıllar boyunca homojen bir toplum olarak yaşamış ve bu yüzden yabancıları benimseme konusunda diğer ülkelere kıyasla daha emin adımlarla ilerlemiştir. Ancak son zamanlarda kaydettiği hızlı ekonomik büyüme ve çokkültürlü evlilik oranlarındaki artış, Kore’nin istemeyerek de olsa daha fazla yabancıyı bünyesinde barındırmasıyla hatta vatandaşlık vermesiyle sonuçlanmıştır. Uluslararası evliliklerle birlikte Kore’nin en önemli değer sistemi olan aileye kadar giren yabancılar, Kore

toplumunda çokkültürlülüğün geldiği son nokta olarak görülebilir. Aile oluşumunun tamamen değişmesi, Kore'nin geleneksel kültüründe yaşanan en büyük değişimlerden birisidir. Özellikle geleneksel Konfüçyüsçü ataerkil yapısının aileyi bireylerden çok bir bütün olarak tanımlama geleneği zamanla yerini bireyselliğe bırakmış ve bu durum çokkültürlü ailelerde daha fazla görünür hale gelmiştir.

Evlilik yoluyla Kore'de yaşayan yabancılar; seyahat, eğitim veya iş amacıyla Kore'ye gelen yabancılar kıyasla daha uzun vadeli ikamet ettiğinden Kore'nin toplumsal yapısında dönüşü olmayan değişimlere sebep olmaktadır. Bugün Kore'nin aile yapısındaki değişimler göz önüne alındığında, aile değerlerinin tamamen değişikliğe uğradığı ve aile yapısında bozulmalar meydana geldiği açıkça gözlemlenmektedir. Çokkültürlü evliliklerin artmasıyla geleneksel aile kültüründen uzaklaşmaya başlanmış ve aileye dair değerler zamanla etkisini kaybetmiştir. Farklı kültürde insanları bir araya getiren bu evlilikler, taraflardan en az birinin değerlerini kaybetmesine, ait olduğu topluma ayak uydurmak için kendi özünden vazgeçmesine yol açmaktadır.

Kore'de azalan evliliklere bağlı olarak düşen doğum oranlarına alternatif olarak desteklenen uluslararası evlilikler zamanla bu amaca hizmet etmekten çıkmış ve bireysel zevklere bağlı olarak tercih edilmeye başlanmıştır. Bu durumun önüne geçmenin imkânsız olarak görüldüğü modern Kore toplumunda çokkültürlü ailelerin sayısı gittikçe artmaktadır. Bu ailelerin çocukları söz konusu olduğunda bireysel olarak birçok zorluk da beraberinde gelmektedir. Farklı iki kültürün ortasında büyümeye çalışırken buna ek olarak topluma adapte olmak ayrı bir sorun haline gelmektedir. Asıl zor olan ise toplumun çokkültürlü ailelerin çocuklarını benimsemesi ve farklı olduklarını onlara hissettirip dışlamamasıdır. Bu tür olumsuzluklara maruz kalan çocuklar hem aileler için hem de Kore toplumu için büyük sorun oluşturabilmektedir. Özellikle okul çağındaki çocukların birçoğu çokkültürlü eğitimin anlaşılamamasından dolayı zorluk çekmekte ve arkadaşları tarafından dışlanmaktadır. Okul ortamında yaşanan bu olumsuzluklar sonucu eğitime devam edemeyen çokkültürlü çocukların sayısı da yadsınamayacak kadar çoktur. Bu durum başta çokkültürlü eğitim sistemi olmak üzere düzenlenmesi gereken sistemlerin gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

Kore'de sayısı hızla artan çokkültürlü evlilikler, yerel topluluklardaki yapısal değişikliklerle beraber aile kültürü üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Çokkültürlü

ailelerin artması, insanların aile yaşantısının değişmesinde ve kültürel çeşitliliğinin artmasında etkili olmaktadır. Heterojen kültürel geçmişe sahip bireyler evlilik yoluyla aile oluşturdukça ailenin kapsamı ve aile ilişkileri giderek ulus ötesi bir ağa doğru genişlemektedir. Bu durum demografik yapı açısından güçlü birliğe sahip Kore'nin aile kültürünü değiştirmesinde itici bir güç olarak hizmet etmektedir. 'Aile' insanlık tarihi kadar uzun bir geçmişe sahip kurumdur ancak sabit ve değişmez değildir, zamanın ve toplumun değişimlerine göre kaçınılmaz olarak değişir. Son zamanlarda, özellikle Kore'de küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan uluslararası evlilik çığırnlığı, bu toplumun aile kültürünün 'çokkültürlü' faktörlerin etkisi altında çeşitli şekillerde değişebileceği olasılığını ortaya çıkarmıştır (Lee vd., 2014, s. 56).

Kore toplumunun bu tür değişen eğilimlere uyum sağlama konusunda bir miktar ilerleme kaydettiğine dair artan işaretler de mevcuttur. Örneğin yakın zamanda yapılan bir araştırma, hem erkek hem de kadınların yarısından fazlasının bir yabancıyla evlenme fikrine açık olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bir başka anket, ebeveynlerin yüzde 60'ından fazlasının oğullarının veya kızlarının bir yabancıyla evlenmesini kabul etmeye istekli olduğunu göstermiştir. Kulağa pek şaşırtıcı gelmese de "saf ırka" uzun süredir değer veren bir ülkede, anket sonuçları, eğer bir bütün olarak sosyal tutumları gösteriyorsa, sosyal görüşlerde büyük değişikliklerin yolda olduğunu göstermektedir. Bazı sosyologlar "tireli Koreli" fikrinin evrensel hale geleceğini öngörmektedir. İnsanların kendilerini sıklıkla "İrlandalı Amerikalılar", "İtalyan Amerikalılar" vb. olarak tanımladıkları Amerika Birleşik Devletleri'nde görüldüğü gibi Koreliler de yakında karışık ırklara sahip bireyleri tanımlarken "Vietnamlı-Koreli" ve "Filipinli-Koreli" gibi tireli terimleri kullanmaya başlayacaktır (Choi, 2010, s. 52).

Türkiye, çokkültürlülüğün bir sorun haline geldiği modern dönemden çok önce farklı etnik kökene sahip topluluklarla yaşamış hatta bazı durumlarda evlilik yoluna bile girmiştir. Bu yüzden Türkiye, çokkültürlülük ya da çokkültürlü aile gibi kavramlara çok uzun yıllardan beri aşinadır. Bundan dolayıdır ki bu tür evliliklere ve bu evliliklerden doğan çocuklara Kore'ye kıyasla daha çabuk adapte olmuştur. Çokkültürlü bir toplum olarak yaşamaya alışkın olan Türkler, çokkültürlü politikalara ya da çokkültürlü aileleri destekleyen yasalara ihtiyaç duymamış sadece vatandaşlık yasasında değişikliklerle yetinmiştir.

Türkiye’de çokkültürlü evliliklerin ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmemekle beraber Osmanlı Dönemi hatta daha da öncesi Selçuklu Dönemine kadar dayandığı söylenmektedir. Bu söylemi desteklemek amacıyla o dönemlerde siyasi ve politik amaçlarla gerçekleştirilen evlilikler örnek gösterilmektedir. Özellikle Osmanlı Dönemi, bu tür evliliklere en çok başvuran hanedanlık olarak bilinmektedir. Ancak o dönemde gerçekleştirilen evlilikler günümüzden farklı olarak devletlerarası ilişkiler göz önüne alınarak yapıldığı için daha çok üst sınıf tebaa arasında gerçekleştirilmiştir. Halk arasında yaygın olmamakla beraber duygusal bir birliktelikten ziyade politik amaçlara dayanan bu tür karma evlilikler, ilerleyen dönemlerde etkisini kaybetmiştir. Günümüze yaklaştıkça toplumlar değişime uğramış ve uluslararası gerçekleşen evliliklerin de kapsamı değişmiştir. Uluslararası göçlerle başlayıp zamanla etki alanını genişletmiş ve artık yabancı biri ile evlenmek bir tercih haline gelmiştir. Duygusal birliktelik ön plana çıkmış ve yalnızca yabancı gelinler değil yabancı damatlar da toplumca kabul görmeye başlamıştır. Daha önceki dönemlerde de rastlanılan bir durum olan çokkültürlü evlilikler, Türk toplulukları tarafından rahatlıkla tercih edilmeye başlanmıştır.

Farklı kültüre sahip insanların Türk toplumuna girmesiyle birlikte bozulan toplumsal yapı, yabancılarla yapılan çokkültürlü evliliklerle birlikte daha fazla değişmiş ve özellikle aile yapısında bozulmalara sebep olmuştur. Türkler için son derece önemli görülen aile kavramı üzerinde meydana gelen bu köklü değişiklik, Türklerin sosyal kodlarını bozmuş ve sosyokültürel yapıya zarar vermiştir. Bireylerin yetişmeye başladığı ve toplumun en küçük yapı taşı olarak görev yapan aile kurumu Türkler için her dönem önemini korumuştur. Ancak günümüzde birçok yabancıların sırf vatandaşlık alabilmek için Türk vatandaşlarıyla anlaşmalı evlilikler yapması aile kurumunun kutsallığını sarsmaktadır. Ayrıca bu amaçlarla yapılan evlilikler ileride boşanma ile sonuçlanabilmekte ve bu durum da aile birliklerini bozmaktadır. Buna ek olarak farklı kültürlerin birlikte yaşamasından meydana gelen anlaşmazlıklar sonucu boşanan çiftlerin sayısında da artışlar görülmektedir. Boşanma, günümüzde her ne kadar normal olarak karşılanırsa da hâlen bir kısım gruplara göre aile yapısına zarar verdiği için hoş görülmeyen bir durumdur.

Ülkemiz, özellikle Suriye’de yaşanan iç savaştan en çok etkilenen ülkelerin başında gelmekle birlikte en çok mülteciyi barındıran ülke olarak da bilinmektedir. Savaşın henüz sona ermemiş olması ve ne zaman son bulacağına dair kesin bir bilgi bulunmaması,

mülteci sorununa da çözüm bulmayı zorlaştırmaktadır. Bu yüzden ülkelerinden kaçıp gelen özellikle kadın mülteciler, daha iyi bir yaşam umudu ile Türk erkekleriyle evlenmeyi tercih etmektedir. Suriyeli mültecilerin yanı sıra başka ülkelere gelen ve Türk erkekleriyle evliliği bir kurtuluş olarak gören mülteci kadınların sayısı da son dönemlerde artış göstermektedir. Bu amaçla yapılan evliliklerin artmasına paralel olarak bu evliliklerden dünyaya gelen çocukların sayısı da artmış ve melez topluluklar oluşmaya başlamıştır. Tüm yabancı evlilikler ve bu evliliklerden dünyaya gelen melez çocuklar göz önüne alındığında toplumumuzun etnik olarak değişime maruz kaldığını söylemek mümkündür. Aynı zamanda bu melez çocukların topluma adapte olması ve özellikle okul ortamına alışması, Kore’de olduğu gibi zorlu bir süreç olarak görülmektedir. Her toplumda olduğu gibi ülkemizde de yabancılara karşı her zaman bir önyargı vardır ve bunun üstesinden gelmek için toplum olarak empati geliştirmemiz gerekmektedir. Çünkü çokkültürlülük, günümüzde ortaya çıkan bir olgu olmamakla birlikte ileride şiddetini daha da artıracak öngörülen bir sosyal sorundur. Bu sebeple farklılıklarla bir bütün olmayı öğrenmek gerekmektedir. Her ne kadar etnik olarak farklı olsalar da bir sebepten toplumumuza karışmış ve aile kurumumuza kadar girmiş olan yabancılar artık ülkemizi temsil eden birer birey haline gelmiştir. Bu yüzden ki çokkültürlü bir toplum olarak yaşamayı öğrendiğimiz gibi çokkültürlü aileler ile de bir bütün olarak yaşama konusunda ilerleme kaydetmemiz gerekmektedir.

Her grubun kendine özgü renkleri ve özelliklerinde kültürel farklılıkları kabul etmek, onların benzersizliğini paylaşmaya ve dikkate almaya yönelik çaba ve uygulamalar yapmak gerekir. Mevcut kültürel özelliklerimizi ve toplumumuzdaki göçmenlerin kültürel özelliklerini incelemek, gündelik yaşamda ortaya çıkan farklılıkları kabul etmek için sivil çaba ve uygulamalara ihtiyaç vardır. Öte yandan, evli göçmen kadınlar ve çocuklarına yönelik uzun vadeli bir perspektifle aktif olarak desteklenen politikaların topyekûn bir değişime ihtiyacı var. Kadınların toplumsal katılımının artması ve okula giden çocuk sayısının her geçen gün artması nedeniyle bu çocuklara yönelik sistematik eğitim politikalarına ve planlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu çokkültürlü ailelerin çocuklarına yönelik eğitimin, genel öğretmenlere ve öğrencilere yönelik bilinçlendirme eğitimi verilmeden başarılı olamayacağı da aşîkârdır.

Bugün geldiğimiz noktada çokkültürlülüğü engellemek neredeyse imkânsız olarak görülmektedir. Hükümetin bu konuda önlemler alması ve kültürel değerlerini koruması için düzenlemeler yapması gerekmektedir. Özellikle aile kültüründe yaşanan etnik değişiklikler, toplumların genetik kodlarının da değişmesine neden olmaktadır. Belirli bir sistemi olmadan ve sıkı bir denetim yapılmadan gerçekleştirilen uluslararası evlilikler, bizi biz yapan aile kültürümüze yapabileceğimiz en büyük darbedir. Aile değerlerini kaybeden bir toplum, gelecek nesillerini de kaybeder. Bu sebeple ince bir süzgeçten geçirmeden, kültürel çeşitliliğin kabul edilmesi doğru değildir. Çokkültürlülüğün ileriki yıllarda ne boyuta geleceğini tahmin etmek mümkün değildir, ancak şuan ki mevcut durumun daha ilerisinde olacağı da bir gerçektir. Kültürel değerlerin korunması ve aile değerlerinin devam ettirilmesi adına, mümkün olduğunca hızlı şekilde ve vakit kaybetmeden önlemler almak her toplum için son derece önemli bir durumdur.

KAYNAKÇA

- Ahn, J. H. (Ji-Hyun Ahn). (2012). Transforming korea into a multicultural society: Reception of multiculturalism discourse and its discursive disposition in Korea. *Asian Ethnicity*, 13(1), 97-109.
- Akat, C. (2019). Kore tarihini sosyo-kültürel kodlar ile yeniden okumak (Yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akçura, Y. (1998). *Türkçülüğün tarihi*. Kaynak Yayınları.
- Aksoy, R. (2021). İslam öncesi toplumlarda ve İslam'da kadının statüsü. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (2021): 20-39
- Aktaş, Ö. (2011). Boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında karşılaşılan güçlükler (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktay, Y. (2007). Metin, tarih ve şiddetin kaynakları, *Milel ve Nihal*, 4 (3), 91-111.
- Altındal, M. (1993). *Osmanlı'da harem*. Altın Kitaplar Yayınevi.
- Altun, N., Dinç, A.(2016). Yabancı gelinlerin Türk ailesi içindeki yerine sosyolojik bir bakış. Halk Kültüründe Aile Uluslararası Sempozyumu.
- Altundağ, P. (2012). Sino-korean words (hancha) in korean language and the importance of sino-korean words (hancha) in korean language teaching . *Dil Dergisi* , (156), 48-60. DOI: 10.1501/Dilder_0000000170
- Amet, C.U. (2021). Türkiye ve Yunanistan'da yayımlanan çocuk kitaplarının çokkültürlülük öğeleri açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amoskala (2024, Şubat 27). The melting pot vs. the salad bowl. university of notre dame. Black and Green Atlantic. <https://sites.nd.edu/blackandgreenatlantic/2020/02/21/the-melting-pot-vs-the-salad-bowl/>.
- Arı, M. (2020). Kuşakların iş görme anlayışı ile kültür değerleri arasındaki ilişki (Doktora tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, F.(2018). Türk kültürü içerisinde Türk aile yapısının yeri (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atıcı Köktaş, N., Büyükbaş, H. (2016). Lozan antlaşması, dini azınlıklar ve dış ilişkiler boyutu. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (3) , 1-11. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aruiibfdergisi/issue/60488/887125>.
- Ayan, M. (2012). Evlilik yoluyla ırksal ve dini kesişmeler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (169-176).
- Aydın, F.(1998). Atatürk ve milliyetçilik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 14, 758-777.
- Aydın, H. (2013), *Dünyada ve Türkiye' de çokkültürlü eğitim tartışmaları ve uygulamaları*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Aydın, M. (2011). *Güncel kültürde temel kavramlar*. Açılım Kitap.
- Aydın, M. (2013). *Ailenin tarihsel gelişimi: dün, bugün ve yarın*. İslam Can (Ed.). Sistematik Aile Sosyolojisi içinde. Çizgi Kitabevi.
- Balı, R.N. (1998). Cumhuriyet döneminde azınlık politikası, *Birikim Dergisi, Sayı 115*
- Baloğlu, F. (1990). Bugünkü Türk ailesi ve başlıca sosyal sorunları üzerine bir inceleme (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baycar, A. (2014). Türk-Alman evliliklerinin dini inanç ve kültür bağlamında eşler, aileler ve çevreleri üzerindeki etkisi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16 (29)*
- Berray, M.(2019). A critical literary review of the melting pot and salad bowl assimilation and integration theories. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*.Vol. 6, No. 1, 142-151
- Beyter, T. (2022, Mart 28), Günümüzün kısa tarihi: sanayi devrimi ve küreselleşme, *Öncül Analitik Felsefe Dergisi, 19 Mart 2020*.
<https://onculanalitikfelsefe.com/gunumuzun-kisa-tarihi-sanayi-devrimi-ve-kuresellesme-taner-beyter/>
- Bilgiç, V. K. (2013). Osmanlı devletinde azınlıklar. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 339-354*.
- Bol, P. K. (2008). Neo-Confucianism in history. *Harvard University Press*.
- Boschele, F. A., Ay, A. (2016). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye’de çokkültürcü medya ve Trt kürdi. *İnsan ve İnsan, 3 (9) , 0-0*. DOI: 10.29224/insanveinsan.280017
- Boz, D. (2016). Dış göçler olgusu ve etkisi: Türkiye-Suriye üzerine bir inceleme. *Sosyo ekonomi, Vol. 24(30), 147-153*.
- Bozkurt, G. (2018). *İnsan ve kültür*. Boyut Yayıncılık.
- Bülbül, G. (1989). Islahat fermanını hazırlayan sebepler ve ıslahat fermanı. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2), 157-179*. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26613/280225>
- Büyükyonca, G. (2019). Türk televizyon dizilerinin geleneksel Türk aile yapısına olan etkisinin popüler kültür bağlamında incelenmesi: bir aile dizisi üzerine analiz (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). The age of migration: (turkish translation): göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri. *İstanbul Bilgi University Press*.
- Chi, N. (2019). Walking in her shoes: prospects and challenges of marriage migrants in South Korea. *Hokkaido University Collection of Scholarly and Academic Papers, 13, 83-97*.
- Choi, H.(Hyup Choi).(2010). Inter-ethnic marriages in korea. *Ethnoculture .Vol.2, 45-53*.
- Choi, J.S. (Choi Jae Seok).(2002). 한국초기사회학과가족의연구.
<https://socialresearch.korea.ac.kr/isr/journal/search.do?mode=download&articleNo=340055&attachNo=244297&totalNoticeYn=&totalBoardNo=>

- Choi, S.Y(최순영).(2007). 전국지방자치단체의국제결혼비용지원정책현황분석. 농어민국제결혼비용지원사업무엇이문제인가토론회자료집.
- Chung, G. H (Grace H Chung)., Yoo J (Joan Joo). (2013). Using the multicultural family support centers and adjustment among interethnic and interracial families in South Korea. *Family Relations* 62-1, pp. 241-253.
- Chung, H.S(Chung Hyun Sook)., Yang, S. M (Yang Soon-Mi). (2009). An analysis of the demographic characteristics & the attitude about international marriage of unmarried farmers in the rural area of Korea. *Korean Journal of Home Management*., Vol. 27, No. 1, ss. 17-29
- Cinsiyet Eşitliği ve Aile Bakanlığı.(2021, Kasım 16). Çokkültürlü aile politikaları. http://www.mogef.go.kr/eng/pc/eng_pc_f006.do
- Çapan, F., Güvenç, B. (2017). Kavimler göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 6 (18) , 629-640.
- Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki görünümü, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(15), 319-332, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosbilder/issue/23135/247110>.
- Çerikan, F. U.(2018).Türkiye'ye göç eden Suriyeli mültecilerin gelişyle toplumun evlilik kurumuna bakışındaki değişikliklerden biri: ailede ötekileşme (denizli örneği). T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. Türk Halk Kültürü 9'uncu Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi
- Çimen, L. K. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çizmeci, S.S. (2022). Güney Kore'de çokkültürlülük ve adaptasyon sorunları üzerine bir araştırma. *Social Science Development Journal*, 7(29). 69-76.
- Çobanoğlu, A. (2020). Türk aile yapısında ve kültüründe yakın gelecekte önem kazanacağı öngörülen değişimler . *Journal of Social Sciences and Humanities*, 4 (2) , 68-80 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jssh/issue/59331/846785>
- Dalkılıç, K. K. (2021, Haziran 5). Ziya Gökalp'in entelektüel dünyası ve Türkçülük anlayışı. *Daktilo1984*. <https://daktilo1984.com/forum/ziya-gokalpin-entelektuel-dunyasi-ve-turkculuk-anlayisi/>
- Day, R. J. F. (2002). Multiculturalism and the history of canadian diversity. Toronto, *Canada University of Toronto Press*.
- Demir, T. (2019). Mavisel Yener'in öykü ve romanlarındaki çok kültürlülük öğelerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, Y. (2017). Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Bizans- Avrupa ekseninde cereyan eden münasebetler. *İhyaUluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, 3 / 2: 54-91.
- Demirağ, Y. (2002). Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan azınlıkların sosyal ve ekonomik durumları. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 13(13),15-33. DOI: 10.1501/OTAM_00000000481

- Deniz, A., Özgür, E. M. (2013). Antalya'daki Rus gelinler: göçten evliliğe, evlilikten göçe. *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 27. Sayı, 2013/2, 151-175.
- Department of Home Affairs, Australia's multicultural statement, (E.T: 03.09.2022), <https://www.homeaffairs.gov.au/mca/Statements/turkish-multicultural-statement.pdf>
- Dickey, R. J. (2014). "Multicultural families" in Asia: examining the past, analyzing the present, projecting future policies. *The Journal of Social Sciences*, 33(2), 179-205
- Doğan, İ. (1991). Türk ailesi ve eğitim ihtiyacı. *İslami Araştırmalar*, 5(2), 119-135
- Doğan, N.(2022). Türk-Kırgız karma evliliklerinde çiftlerin uyumu (Yüksek lisans tezi). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doytcheva, M(2009). *Çokkültürlülük* (Çev. Tuba Akıncılar Onmuş). İletişim Yayınları.
- Duman, İ.H. (2005). Azınlık hakları ve Lozan anlaşması. *TBB Dergisi*, Sayı 57.
- Durdu, Z. (2020). Küresel çağın bütünleşme sorunları karşısında çokkültürcülük. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, Gürsoy Akça Özel Sayısı*, 5, 50-60.
- Duygulu, S. (2013.10.04). Sanal ilişkiler- gerçek evlilikler. Gelişim Akademisi. Çevrimiçi: <https://www.serapduygulu.com.tr/makaleler/sosyal-medya/sanal-iliskiler-gercek-evlilikler-1449186245.html> (E. T. 25.10.2022)
- Eğitim Bakanlığı. (2022, Aralık, 4). Çokkültürlü ailelerin çocuklarına sağlanan eğitim hizmetleri. <https://www.moe.go.kr/boardCnts/fileDown.do?m=0302&s=moe&fileSeq=a6e80cd9a9e930a412c1d1ad78db91c7>.
- Eker, Ö.G. (2001). Yazılı kaynaklarda Türk ailesi. *Erdem*,37,131-158.Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44288/546823>
- Ekiz Gökmen, Ç.(2011). Türk Turizminin Yabancı gelinleri: Marmaris yöresinde turizm sektöründe çalışan göçmen kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 28, (201-232) . <https://dergipark.org.tr/en/pub/ct/issue/71795/1155207>
- Ekiz Gökmen, Ç., Dedeoğlu, S. (2014). Bir göç stratejisi olarak uluslararası evlilikler: marmaris 'te yaşayan yabancı göçmen kadınlar örneği (der. Tuna, M.). Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler içinde. Sentez Yayıncılık, 162-199.
- Erbay, H. N. (2013). Aile işlevselliğinin matematik başarısıyla ilişkisi: Güney Kore-Türkiye karşılaştırması (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ercan, Y. (2001), *Osmanlı yönetiminde gayrimüslimler*. Turhan Kitabevi.
- Erdoğan, M., Coşkun, V. (2009). I. Güncel bir sorun olarak "Kürt meselesi". *Liberal Düşünce Dergisi*, (50), 5-18.
- Erkal, M. E. (1995). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. Der Yayınları.
- Erkul, A. (2002). Eski türklerde evlenme gelenekleri. *Türkler Ansiklopedisi*. Cilt 3.
- Erol, S.(2015). Türkiye'de kadının çalışma hayatına katılımının belirleyicileri. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3) , 1-22.
- Eroz, M. (1977). *Türk kültürü araştırmaları*. Kutluğ Yayınları.

- Eröz, M.(1998). *Türk ailesi*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Etimolojik Sözlük. (2021). Kültür Kelime Kökeni, Kelimesinin Anlamı. <https://www.etimolojiturkce.com/arama/k%C3%BClt%C3%BCr>
- Eyce, B. (2000). Tarihten günümüze Türk aile yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (4), 223-244. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/selcuksbmyd/issue/11290/134959>
- Fettahoğlu, S.(2004). Konfüçyüs ve öğretisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/16 (Ağustos 2004), 305-324. <https://doi.org/10.17120/omuifd.76174>.
- Geçgel, H.; Durak, E. (2020). Güliiver'in gezileri adlı eserin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 204-219. DOI: 10.29000/rumelide.752277.
- Gemici, E., Çatal, S. (2019). Göç ve çokkültürlülük. *Anadolu Strateji Dergisi* , 1 (1) , 51-60 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasamasd/issue/50429/654207>
- Gordon, M. (1964) Assimilation in American life: The role of race, religion and national origins, *Oxford University Press*, New York.
- Göç İdaresi Başkanlığı(2022). Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.
- Gökarp, Z.(1970). *Türkçülüğün esasları*, M.E.B. Temel Eser.
- Gökarp, Z.(1976). *Türk medeniyet tarihi*(Haz: İsmail Aka, K. Yaşar Koprman). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gökçe, B. (1990). *Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme*. Aile Yazıları IV.
- Gökçe, B.(1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir araştırma. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67
- Gören, K. B. B. (2019). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye'nin göç politikası. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 21 (1) , 3-19. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gcd/issue/53135/704349>
- Gülçür, L., İlkcaracan, P.(2002).The “Natasha” experience: Migrant sex workers from the former soviet union and Eastern Europe in Turkey. *Women's Studies International Forum*, 25(4), 411-421.
- Güler, D., Ulutak, N. (1992). Aile kavramının tarihsel gelişimi ve Türk toplum yaşantısında aile. *Kurgu Dergisi*, 11, 51-76.
- Güreşçi, E. (2012). Türkiye'de kırsal göçün aile üzerine etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (17) , 149-161.
- Hancıoğlu, A.(1985). 1978'de Türkiye'de aile biçimleri ve aile büyüklüğü (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hapsoro, M.(2019). South Korea is giving men money to buy a bride to save its shrinking population. <https://www.vice.com/en/article/xwbvyd/south-korea-shrinking-population-marriage-subsidy>

- Harunoğulları, M. (2021). Suriyeli sığınmacı kadınların sözlü anlatılarında savaş, göç ve evlilik. *International Journal of Social Sciences and Education Research* , 7 (4) , 353-368 . DOI: 10.24289/ijsser.969897
- Haykır, Y., Haykır, H. (2017). Tarihsel süreç içerisinde Türk aile yapısına bir bakış. *Türk Dünya Araştırmaları*, 117(230), 87-106.
- Hazır, M. (2010), Amerikan çokkültürlülüğü ve meluncan kimliği (Doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hong, W. P., Halvorsen, A. L. (2014). Teaching the USA in South Korean secondary classrooms: the curriculum of 'the superior other'. *Journal of Curriculum Studies*, 46(2), 249-275. <https://doi.org/10.1080/00220272.2013.777122>
- ICEF, (2021, Ocak 24). South Korea: Record growth in international student enrolment, <https://monitor.icef.com/2018/02/south-korea-record-growth-international-student-enrolment/>
- Im, I. B.(2022, 30 Ağustos). Students from multicultural families in Korea on the rise: Study, *The Korea Herald*, <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20220830000633>
- İçduygu, A. (2004), *Türkiye’de kaçak göç*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İlbar Hanta, N.D. (2019). Bir göç ülkesi olarak Türkiye’de çokkültürlüleşen okullarda eğitim: polatlı örneği (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan, A. M.(2012), Çok-kültürlülük tartışmaları bağlamında Avustralya’da yaşayan Türklerin kimlik algısı(Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jeong, E.K.(2010). Türkiye ve Kore’de milliyetçilik anlayışlarının gelişme süreçlerinin mukayesesi (1910–1945)(Doktora tezi).İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ji, E.Y(Eunyoung Ji). (2015). An analysis of multicultural education in korean elementary schools. master of arts in education: Equity and social justice in education. San Francisco State University
- Jones, G., Shen H. (2008). International marriage in east and southeast asia: trends and research emphases. *Citizenship Studies*, 12(1): 9–25.
- Jupp, J. (2002). From white Australia to woomera the story of Australian immigration. New York. *Cambridge University Press*. p. 5.
- Kafesoğlu, İ. (2015). *Türk milli kültürü*. İstanbul, s. 219-220.
- Kalender, S.(2021). İzmir’de kültürler arası evlilikler ve kimlik sorunu (Yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kandiyoti, D. (1997). Cariyeler bacılar yurttaşlar kimlikler ve toplumsal dönüşümler. *Metis Kadın Araştırmaları*, s. 27.

- Kantar, G. (2019). Milliyetçilik anlayışının; Atatürk dönemi Türk yönetim sistemine yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 8 (3) , 2141-2156. DOI: 10.15869/itobiad.555434
- Kapusuzoğlu, G.(2015).Çin kaynaklarına göre Türk kültür çevresinde evlenme ve cenaze gelenekleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi* 34(58):507-522 DOI:10.1501/Tarar_00000000616
- Karakuş Harmancı, N. (2020). Kim Dongni'nin (김동리) “kadın şaman resmi (무녀도 muniyodo)” öyküsü aracılığıyla kore şamanizmine bakış. *Kare* , (9) , 34-58 . DOI: 10.38060/kare.624007
- Karaman, H. (1992). *İslâm'ın getirdiği aile anlayışı. sosyo-kültürel değişme sürecinde Türk ailesi* 2. T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Karpat, K.(2010). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. Timaş Yayınları.
- Kazaz, P.(2010). Aile ve işletme: Güney Kore-Türkiye karşılaştırması (1960-1980). (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıçoğlu, E. A., Aral, N. (2018). Aile bütünlüğünü etkileyen etmenler: Dünya’da ve türkiye’de yaygınlaşan çok kültürlü yaşamlar. *VI. International Multidisciplinary Congress of Eurasia* (pp.481-485).
- Kırpık, C. (2011). Şehzade evliliklerinde değişim. *OTAM*, no.26, 165-192.
- Kim S.H.(Kim Song Ho). (2022, Mayıs 18). 김성호의논술의핵심, "한국이직면한화두, 다문화사회". *대학저널*. <https://m.dhnews.co.kr/news/view/179516411193669>
- Kim, H. M (Kim Hyun Mee). (2007). The state and migrant women: Diverging hopes in the making of “multicultural families” in contemporary Korea. *Korea Journal* 47(4):100-99
- Kim, H. M. (Hyun-Mi Kim). (2017). A study on the actual conditions and solutions of the multicultural family problems in terms of social issues. *Industry promotion research = 산업진흥연구* , 3(1), 61 – 72.
- Kim, J(Joon K. Kim). (2011). The politics of culture in multicultural Korea. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37- 10, (1583-1604).
- Kim, J. H (Kim Jeong Hee)., So, K. H (Soo Kyung Hee). (2018). Understanding the “other”: rethinking multiculturalism in South Korea through Gadamer’s philosophical hermeneutics, *International Journal of Multicultural Education*, Vol. 20, No. 1
- Kim, J.M(Kim Junmo)., Yang, S.B(Yang Seung Bum)., Torneo, A.(2014). Marriage immigration and multicultural families: Public policies and their implications for the Philippines and South Korea. *Asian Politics&Policy*,6(1), 97-119.<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/aspp.12091>.
- Kim, K. T(Keuntae Kim). (2017). Cross-Border marriages in South Korea and the challenges of rising multiculturalism. *Article in International Migration*, DOI: 10.1111/imig.12331.

- Kim, K. Y (Kim Yu Kyung), Choi, H. M(Choi Hyunmi), Choi, S(Choi Soyun), Kim, K(Kim Kahee).(2013). Multicultural family standard for support improvement plan research, *Korea Institute for Health and Social Affairs*
- Kim, M.Y(Kim Mi-Young). (2008). 가족과친족의민속학. *민속원. 제/18-1 호*
- Kim, Y. H(Kim Yug-hun), Shin, Y.K.(Shin Yong-kyun) (2014). *Uluslararası okullar için Kore tarihi*(Çev. Çiğdem Çıdamlı).NotaBene Yayınları .
- Kim. M.S(Kim Min So).(2018). Challenging homogeneity in contemporary Korea immigrant women, immigrant laborers, and multicultural families. *Demographics, Social Policy, and Asia (Part II)*. 23 (2).
- Kim. Y.S (Kim Yang Soo).(2016). Multiculturalism and interethnic communication in Korea: an examination of the context-behavior factors. *Intercultural Communication Studies XXV*: 3. Middle Tennessee State University, USA.
- Koh, M. S(Koh Min Soo), Kim, M(Kim Minu). (2023, Temmuz 19). Number of international student srisestoall-time high in South Korea, *Maail Business News Korea*, Seoul, Aug. 30. <https://pulsenews.co.kr/view.php?year=2019&no=680611>
- Kore Kültür ve Enformasyon Servisi(Korean Culture and Information Servise).(2021, Haziran 13). Kore gerçeği: Kore'nin dünü ve bugünü-한국의어제와오늘. Kore Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı Kore Kültür ve Enformasyon Servisi. www.korea.net
- Kore Mevzuat Bakanlığı.(2022,Ekim 12). Çokkültürlü aile. <https://m.easylaw.go.kr/MOB/CsmInfoRetrieve.laf?csmSeq=638&ccfNo=1&ccinNo=1&cnpClsNo=3>.
- Korean Culture and Information Sevice(Kore Kültür ve Bilgi Servisi (KOCIS)). (2014). King Suro: Gaya founder was also a pioneer of multiculturalism. <https://www.korea.net/NewsFocus/Culture/view?articleId=121733>
- KOSİS(Kore Ulusal İstatistik Ofisi) (2021).(2023, Mart 17). Yıllara Göre Uluslararası Evlilikler ve Yabancı Gelin/Damat.<https://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=D>
- KOSİS. (2022, Eylül 11). Evlilik yaşı istatistikleri. https://kosis.kr/statHtml/statHtml-.do?orgId=331&tblId=DT_33101N902&conn_path=I2.
- KOSİS. (2023, Mart 12). Boşanma istatistikleri. <https://kosis.kr/search/search.do>.
- KOSİS. (2024, Mart 9). Evlilik ve boşanma istatistikleri. https://kostat.go.kr-/board.es?mid=a10301010000&bid=204&list_no=424356&act=view&mainXml=Y
- KOSİS.(2022, Şubat 5). Eğitim istatistikleri. https://kess.kedi.re.kr/stats/school?menuCd=0102&cd=1857&survSeq=2016&itemCode=01&menuId=m_010205_010205&uppCd1=010205&uppCd2=010205&flag=A.
- Koroğlu Türközü, H. (2017). Japon sömürgeciliği döneminde Kore romanı üzerine. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31 (43) , 7-23. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/31346/309620>.

- Köroğlu, H. (2009). 19. Yüzyılda Kore’de batılılaşma hareketi ve kadının statüsü . *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (27)*, 183-199. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erusosbilder/issue/23761/253255>
- Kymlicka, W. (1995). Multicultural citizenship. *Clarendon Press*.
- Kymlicka, W. (1988) Çokkültürlü yurttaşlık (Çev. A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları.
- Kymlicka, W. (2020). Çokkültürlü yurttaşlık azınlık haklarının liberal teorisi (Çev. A. Yılmaz). (3. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Kymlicka, W.(2015). Çokkültürlü yurttaşlık (Çev. A.Yılmaz).(2.Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- Kyung M. H(Kyung Moon Hwang). (2018). Kore tarihi (Çev. A. S. Doğan). Marka Basım Yayın.
- Lale, M. İ. (2004). Türk aile düzeni ve aile içi ilişkiler (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.
- Lee, H. (Lee Hana).(2021). Division and Differentiation of the Concept of Minjok Culture. *The East Asia Institute*.
- Lee, C.S(Lee Chang-sik). (2020). 한국의전통문화유산(초판 3쇄). *도서출판월인*.
- Lee, E (Lee Eunsung). (2014). Politics of cultural proximity: Transnational marriage and family making among Vietnamese women and South Korean men in the 21st century. graduate school-new brunswick rutgers, *The State University of New Jersey*. <https://rucore.libraries.rutgers.edu/rutgers-lib/45327/PDF/1/play/>
- Lee, G.S(Lee Ki-Suk)., Gim Y. C(김영주). , Bag H.S(박해숙)., Bang H. C.(방현주) , Sog Y. M(석영미)., Lee, M.R(이미란)., Lee, S.S(이선순).(2014, 2020). *가족문화의역사 .창자/사*.
- Lee, J.H.(2021, 9 Kasım). 6 in every 100 newborns in S. Korea born to multicultural families. *Hankyoreh*, https://english.hani.co.kr/arti/english_edition/e_national/1018604.html#
- Lee, M.S.(Lee Min Seong).(2016). [가족I] 변화하는가족문화. *Issuamaker*. <http://www.issuemaker.kr/news/articleView.html?idxno=3665>.
- Lu, Y. (Lu Yunhang). (2023). The criteria of Chinese and South Koreans’ mate selection: A comparative study of long-term and short-term mate selection preferences in the cross-cultural perspective. *Heliyon. Cilt 9, Sayı 2*.
- Magargle, A. (2019). Kore’de milliyetçilik, din ekonomik büyüme (Yüksek lisans tezi). Bursa Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Makhanov, K. (2021). Güney Kore'nin göç politikası ve demografik izolasyonunun sonu. Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü.
- Mandaloğlu, M.(2022). Eski Türklerde aile ve evlilik anlayışı. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, 4 :8*, 481-498

- Marshall, G. (2009), Çokkültürlü toplum, İçinde *Sosyoloji Sözlüğü* (126). (Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürçü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mo, K. H (Mo Kyung Hwang), Hwang, H.W (Hwang Hye won). (2007). Social studies teachers' perception of multicultural education and it simplifications on teacher education programs. *The Journal of Korean Teacher Education*, 24(2), 199–219
- Murataj, O. (2020). Toplumsal cinsiyet rolleri üzerine kurulmuş kültürler arası evlilikler: Sırbistan'da yaşayan Arnavut-Sırp çiftlerin evlilikleri üzerine bir vaka çalışması. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mülteci Derneği (2022).(2023, Mayıs 27). Evlilik yoluyla Türk vatandaşı olma şartları. Cevrimiçi:<https://multeciler.org.tr/evlilik-yoluyla-turk-vatandasi-olma-sartlari/>
- National Institute of Korean History(국사편찬위원회).(2023, Temmuz 23) 우리역사넷. 원나라와의통혼및혼인풍속의변화.
http://contents.history.go.kr/mobile/km/view.-do?levelId=km_001_0040_0030_0020_0010
- Oğuz. M.K (2019). Choson Krallığı'ndan Dehan İmparatorluğu'na: Kore'nin dış politikaları (1876-1910) (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okay, B.(1996). Günümüz Kore toplumu ve Şamanizm. *Doğu Dilleri Farsça, Arapça Urduca, Japonca, Korece, Hindoloji Ve Sinoloji Araştırmaları*, 5 : 3
- Ortaylı, İ. (2020). Osmanlı Toplumunda Aile. Kronik Kitap.
- Osmanağaoğlu, C.(1995). Ziya Gökalp'te Türkçülük akımı (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, B.(1971). *Türk mitolojisi*. Devlet Kitapları, Millî Eğitim Basım Evi.
- Özçelik, Z. (2019). Koreli şair Ha Jong Oh (하종호)'un şiirlerinde çokkültürlük (Yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özel. C. (2012). Türkiye'de çokkültürlülük çoğulculuk ve din (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özensel. E. (2014), Çokkültürlülük uygulaması olarak Kanada çokkültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7/1, 55-70.
- Özgür, M., Aydın, O. (2010). Türkiye'de kadın evlilik göçü . *Nature Sciences*, 5 (1) , 18-31. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsanature/-issue/10852/130554>
- Parekh, B. (2002). Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek kültürel çeşitlilik ve siyasal teori (Çev. Bilge Tanrıseven). Phoenix Yayınları.
- Park, J. B., Cho Y. M. (2006). Research report on the preparation of the multicultural family support law. *Ministry of Gender Equality and Family*.
- Park, J.S(박종서). (2020).한국사족의변동특성과정책적함의 - 1997 년외환위기이후변화를중심으로. *한국보건사회연구원*.

- Park, S.M(박수미).(2007). 양자제도를통해본조손후기가족구조와가계승: 의성김씨호구단자분석을중심으로. *한국인구학*, 제 30 권제 2 호, 71-95.
- Parlaz, S. (2013). Osmanlı hanedan evlilikleri üzerine bazı notlar. *Tarih Okulu Dergisi*, 6(VX), 58
- Polat, E.G.(2010). Anayasal vatandaşlık (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Roth, Lenny (2008). Parental responsibility laws. <http://www.parliament.nsw.gov.au/prod/parlament/publications.nsf/html>
- Rüzgar, M. E. (2020). Yurt dışında yükseköğrenim gören Türk öğrenciler üzerine bir araştırma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1) , 193-204.
- Saklı, A.R. (2011). Türkiye Cumhuriyeti ulus devleti ve milliyetçilik anlayışının uygunluğu sorunu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13/1, 1-22.
- Sarıtunalı. H. N (2020). Çokkültürlü yurttaşlık ve Kanada örneği. *Stratejik Ortak Dergisi* (2. sayı).
- Seok, O. C(Oh Jeong Seok-오정석), Youn , H.C (Youn Ho-Chang-윤호창).(2004). 문화의새로운개념에관한연구(A study on new concept of culture). *한국콘텐츠학회 2004 추계종합학술대회논문집 Vol. 2 No. 2*
- Seong, H. Y., Jin, O. K. (2017). Analysis of the historical development from ancient time to colonial policy of Japan toward Korea. *International Journal of Humanities and Social Science*, 14, 231-232
- Shim, N.(2013). Korea's multiculturalism (damunhwa) policy and media discourse focusing on the television news coverage. TuftsUniversity.
- Shin, G. W (Gi Wook-Shin). (2006). Ethnic nationalism in Korea: Genealogy, politics, and legacy. *California: Stanford University Press*.
- Shin, M. J(Shin Min Jae). (2019). Cross-border marriage in South Korea. Migration Mobilities Bristol, University of Bristol
- So, C.N. (서종남) (2010). A study of the use of multicultural terminologies in Korea : Based on facts and fgı on related person. *Education and Culture Research*, Vol. 16-2, pp. 145- 168
- So, K (So Kyung-hee), Lee, S (Lee Sangeun), Park, J(Park Jiae), Kang, J(Kang Jiyong). (2014). The idea of cosmopolitanism in Korea's national curriculum. *Asia Pacific Journal of Education*, 34(1), 1-14.
- Song, S.J. (송성자).(2002).한국의가족변화와사회복지실천발전방향. *경기대학교사회복지전공*.
- Söylemez, İ. (2021). Güney Kore: bir siyasal, ekonomik ve kültürel kalkınma örneği (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Sullivan, C., Cottone, R. R. (2006). Culturally based couple therapy and intercultural relationships: A review of the literature. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 14(3), 221-225.
- Süleymanov, D. A. (2009). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (17) , 7-17
- Şahan, B., Akbaş, T. (2018). Kültürel olarak farklı ailelerle psikolojik danışma ve Türk aile yapısında kültürün rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* , (46) , 217-239.
- Şan, M., & Haşlak, İ. (2014). Asimilasyon ile çokkültürlülük arasında Amerikan ana akımını yeniden düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1), 29-54.
- Şerafettin Turan, Ş.(2018). *Atatürk'ün düşünce yapısını etkileyen olaylar, düşünürler, kitaplar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- T.C. Dış İşleri Bakanlığı. (2022, Ağustos 29).Ülke künyesi-Avustralya..<https://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa>.
- T.C. Dış İşleri Bakanlığı. (2022, Ağustos 29).Ülke künyesi-Kanada. <https://www.mfa.gov.tr/kanada-kunyesi.tr.mfa>.
- Tabakcı, Z., Parlar, H. (2018). Etnik kökenin evlilik uyumuna etkisi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 1 (2) , 57-77 .
- Tezcan, M. (1991). *Kültürel antropoloji*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Thornton, B. (2012). Melting pots and salad bowls. *Hoover Digest*, 2012(4).
- Toprak, A. G., Ökmen, Y. E. (2022). Kültürel diplomasiye bütünleşik bir örnek: ‘Hallyu dalgası’ üzerine bir araştırma. *Sosyal Mucit Academic Review*, 3 (1) , 17-47 . DOI: 10.54733/smar.1103629
- TÜİK,(2022).(2022, Ekim 25). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bo%C5%9Fanma%C4%B0statis>
- TÜİK. (2023, Nisan 18). 2022 yılı Doğum istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2022-49673>
- TÜİK. (2022, Eylül 19). 2022 yılı yabancı gelin damat istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=yabanc%C4%B1%20n%C3%BCfus>.
- TÜİK. (2022, Temmuz 13). 2021 evlenme ve boşanma istatistikleri
- TÜİK. (2023, Haziran 27). Evlenme ve boşanma istatistikleri.<https://data.-tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bo%C5%9Fanma-%C4%B0statistikleri-2022>
- Türközü, G. (2014). Korece sözcüklerin anlam ilişkileri yönünden türkçe sözcüklerle karşılaştırmalı analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(36), 60-80.
- Türközü, S.G., Kopar, A.(2021). Günümüz Kore’sinde Budizm’in etkileri. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, (16), 65-77.

- Türközü, S.G., Köroğlu Türközü, H., Oh E. K. (2014). *Kore'yi tanıyarak Korece öğrenelim*. Lotus Yayınevi.
- Taylor, S. E. B. (2016). Kültür bilimi. *ViraVerita E-Dergi* , - (4) , 91-110. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/viraverita/issue/37202/429317>
- Uzun, T. (2010). Osmanlı döneminde Türk Milliyetçiliği ideolojisinin kaynakları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (28)
- Üçüncü. G.S. (2017). Güney Kore'ye göçün nedenleri ve Güney Kore halkının Asyalı göçmen algısı (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vatandaş, C. (2002). *Çokkültürlülük*. Değişim yayınları.
- Vatansever, M. (2011). Eski türk hukukunda boşanma ve günümüz hukukuyla karşılaştırılması (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yan, M.C.(Miu Chung Yan).(2012). Canadian multiculturalism act and beyond: Managing diversity by a human rights approach. *University of British Columbia School of Social Work*
- Yang, H (Yang Hyunah). (2011). Multicultural families in South Korea: A socio-legal approach. *North Carolina Journal of International Law*. 37,1.
- Yang, H (Yang Hyunah). (2013). Experiment of the multiculturalism in Korea taking place in the family. *The Justice*, 298-335
- Yanık, C. (2012). Avustralya ve Yeni Zelanda'da çokkültürlülüğün değişen yüzü. Kaygı. *Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (19) , 193-206. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kaygi/issue/27462/288843>.
- Yanık, C. (2012). Dünyadaki çokkültürlülük tartışmaları bağlamında Türkiye'de çokkültürlülük eleştirel bir bakış(Doktora tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşama Dair Vakfı (2020).(2020, Eylül 5). Türkiye Ve Fransa'da çok kültürlülük haritalama çalışması.<https://yada.org.tr/wp-content/uploads/2021/02/turkiye-ve-fransa-da-cokkulturluluk-bir-arada-yasam-birlikte-mumkun-mu.pdf>.
- Yaşar, A. (2007). Dünya ekonomisinde yapısal dönüşüm: Küreselleşme sonuçları üzerine bir ekonomi denemesi (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.
- Yatkın, N. (2010). İslâm'da evlilik ve eş seçiminde dindarlığın tercih edilmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 0 (33) , 47-61 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniilah/issue/2750/36673>
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye'de boşanma ve sebepleri. *Bilgi*(28), 59-81.
- Yılmaz, E. (2020). Uluslararası beyin göçü hareketleri bağlamında Türkiye'deki beyin göçünün durumu. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2) , 220-232 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/euljss/issue/52064/679373>
- Yılmaz, S.N. (2021). Türk kadınlarının güney Koreli erkeklerle duygusal ilişki yaşamasında kültür endüstrisinin etkisi ve bu bireylerin yeni kültür karşısındaki

durumları (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Yılmazçoban, M. (2008). Aile kurumu ve Türk ailesinde bütünlükçü yapı. *Türk Dünya Araştırmaları*, 176,
- Yoo, J. S. (2020). Türkiye’de Kore dalgasının günümüzdeki durumu ve geleceği -kore savaşı (kan kardeşi), kore dizisi ve k-beauty (kore kozmetiği) merkezinde. *KARE* , (8) , 19-48. DOI: 10.38060/kare.646563
- YÖK. (2022, Agustos 25) Yükseköğretimde uluslararasılaşma ve Türkiye’deki üniversitelerin uluslararası görünürlüğü çalıştayı.<https://www.yok.gov.tr/Sayfalar-/Haberler/2022/yuksekogretimde-uluslararasılaşma-ve-türkiye-deki-üniversitelerin-uluslararası-görünürlüğünü-artırma-calistayi.aspx>)
- Yu, E.(Eunmi Yu). (2011). Türkiye’de kültür öğretimi temelinde yabancı dil olarak korece öğretimi ve kültürlerarası uzmanlık (Yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Yun, İ.C(Yun İn-jin). (2008).The development and characteristic of multiculturalism in South Korea with a focus on the relationship of the state and civil society. *Korean Sociology*, Vol.42-2, pp. 72-103